

Uchwała Nr XXVI/223/2016
Rady Miasta
Tomaszów Lubelski
z dnia 25 listopada 2016 roku

w sprawie uchwalenia opracowania Strategicznego Planu Terytorialno-Funkcjonalnego w ramach inicjatywy „Aktywne Roztocze” do 2023 roku

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2016 r. poz. 446, z późn. zm.) w związku z art. 3 pkt 3 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. z 2014 r. poz. 1649, z późn. zm.) – Rada Miasta uchwała, co następuje:

§ 1

1. Uchwała się Strategiczny Plan Terytorialno-Funkcjonalny w ramach inicjatywy „Aktywne Roztocze” do 2023 roku, dotyczący współpracy Miasta Tomaszów Lubelski z partnerami: Miasto Zamość, Gmina Zamość, Gmina Tomaszów Lubelski, Gmina Tarnawatka, Gmina Krynice, Gmina Susiec, Gmina Jarczów, Gmina Miasto Zwierzyniec, Gmina Miasto Krasnobród, Gmina Miasto Józefów, Gmina Adamów, Gmina Frampol, Gmina Biszczka, Gmina Miasto Janów Lubelski, Gmina Aleksandrów, Gmina Dzwola, Gmina Turobin, Gmina Tarnogród, Gmina Radecznica, Gmina Łukowa, Gmina Obsza, Gmina Księżpol, Gmina Tereszpol, Gmina Tarnogród, Gmina Potok Wielki, Gmina Miasto Szczepreszyn, Miasto Biłgoraj, Gmina Biłgoraj, Miasto Kraśnik, Sanktuarium w Krasnobrodzie oraz Roztoczański Park Narodowy Zwierzyniec.
2. Dokument, o którym mowa w ust. 1 stanowi załącznik do uchwały.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta.

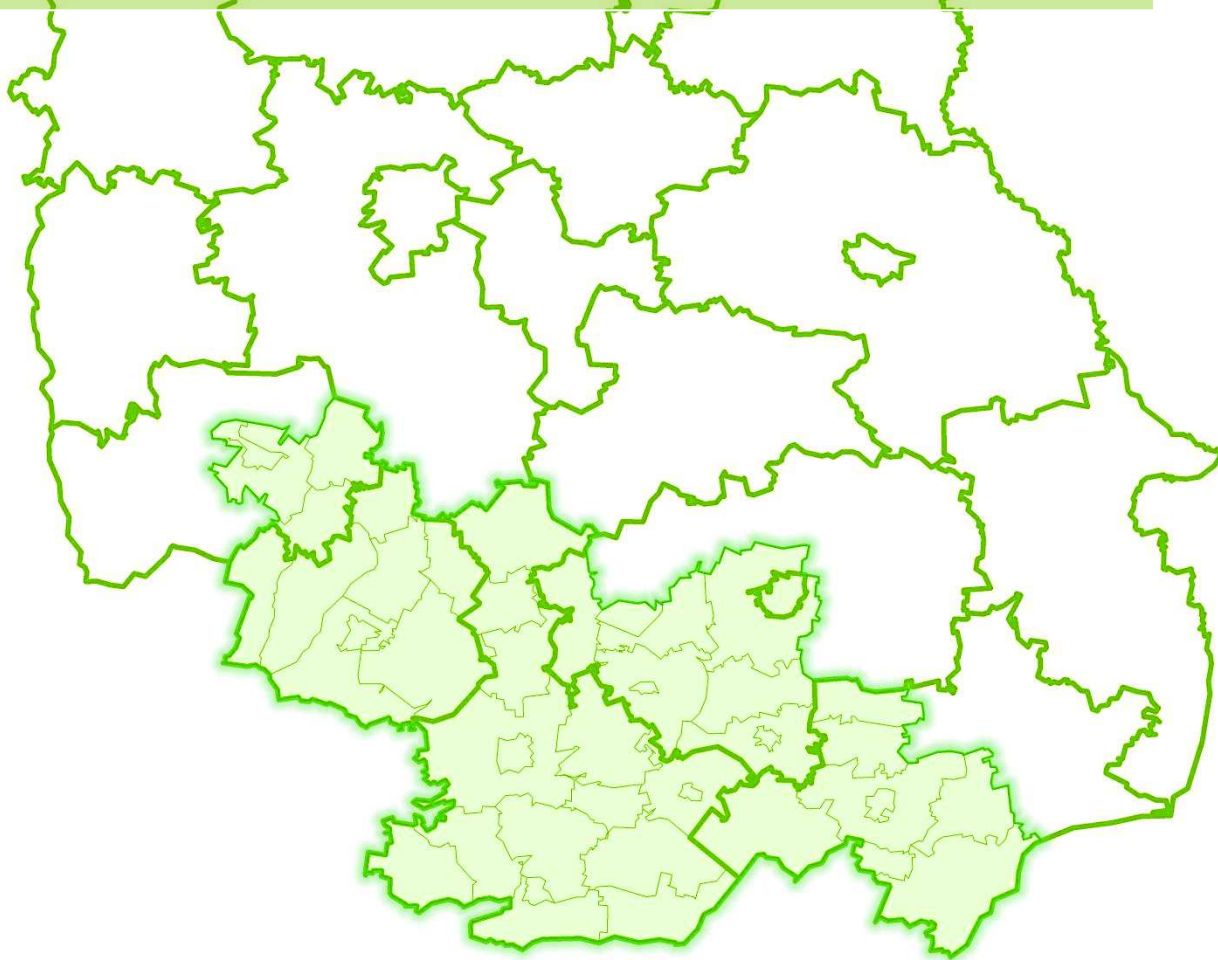
§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Miasta
(-) Mirosław Fus

Załącznik do uchwały Nr XXVI/223/2016
Rady Miasta Tomaszów Lubelski
z dnia 25 listopada 2016 r.

*Strategiczny Plan
Terytorialno - Funkcjonalny
w ramach inicjatywy
„Aktywne Roztocze” do 2023 r.*

Lublin - Tomaszów Lubelski, wrzesień 2016 r.

Spis treści

1. Wprowadzenie	4
1.1. Założenia metodologiczne.....	4
2. Zdefiniowanie obszaru.....	6
3. Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej w kontekście rozwoju turystyki obszaru funkcjonalnego	8
3.1. Tendencje rozwoju turystyki.....	8
3.2. Położenie, powierzchnia, przestrzeń i środowisko przyrodnicze	11
3.3. Potencjał demograficzny	40
3.4. Problemy społeczne analizowanego obszaru	43
3.5. Gospodarka obszaru.....	46
3.6. Jakość rządzenia.....	54
4. Zagospodarowanie turystyczne obszaru funkcjonalnego.....	59
4.1. Baza noclegowa.....	59
4.2. Baza gastronomiczna.....	64
4.3. Baza komunikacyjna.....	67
4.4. Baza towarzysząca.....	75
4.4.1. Urządzenia turystyczne.....	75
4.4.2. Urządzenia paraturystyczne.....	92
5. Bilans uwarunkowań rozwojowych turystyki na terenie „Aktywnego Roztocza”	104
5.1. Waloryzacja przestrzeni obszaru pod kątem pełnionej funkcji turystycznej	104
5.2. Analiza SWOT	113
5.3. Główne kierunki rozwoju turystyki.....	114
6. Część strategiczna	117
6.1. Misja i wizja	117
6.2. Priorytetowe obszary rozwoju i kierunki działań.....	118
6.2.1. Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru oraz poprawa stanu ochrony środowiska.....	122
6.2.2. Zintegrowany rozwój turystyki.....	125
6.2.3. Rozwijająca się specjalizacja gospodarcza oraz wzrost jakości życia.....	130
6.3. Spójność z dokumentami strategicznymi.....	132
6.3.1. Poziom wspólnotowy	132
6.3.2. Poziom krajowy	133
6.3.3. Poziom regionalny	135
7. System wdrażania strategii.....	139
7.1. Partnerskie zarządzanie obszarem.....	139
7.2. System monitorowania i ewaluacji.....	142
8. Strategiczna Ocena Oddziaływania na Środowisko – podsumowanie	145

9. Konsultacje społeczne – podsumowanie	148
10. Załączniki	149
10.1. Indykacyjny wykaz wstępnie zidentyfikowanych projektów inwestycyjnych i nieinwestycyjnych gmin partnerskich	149

1. Wprowadzenie

Niniejszy *Strategiczny Plan Terytorialno- Funkcjonalny* jest wynikiem wspólnych ustaleń samorządów skupionych wokół inicjatywy „Aktywne Roztocze”, która jest odpowiedzią na integralność działań rozwojowych postulowanych w Polityce Spójności Unii Europejskiej. Spójność terytorialną stanowi sieć wzajemnych powiązań wielu aspektów współczesnej przestrzeni życiowej (m.in. spójność gospodarcza, transportowa, ekologiczna, rozwojowa, społeczna). Spójność terytorialna nie polega jednak na dążeniu do unifikacji i znoszeniu charakterystycznych cech regionów, ale na ich wykorzystaniu w budowaniu sieci wzajemnych powiązań. Dlatego też wyznaczona misja samorządów „Aktywnego Roztocza” buduje aktywność władz gminnych, przedstawicieli innych instytucji oraz społeczności lokalnej, wokół specjalizacji gospodarczej związanej z turystyką. Takie podejście jest spójne z ideą obszarów funkcjonalnych wyznaczonych w *Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego*, jako tereny wskazane do integrowania działań przestrzennych zapewniających ich właściwe funkcjonowanie oraz możliwości rozwoju w dłuższej perspektywie. Odpowiedzią na zdiagnozowane dla Obszaru funkcjonalnego Roztoczańsko-puszczańskiego wspólne problemy oraz uwarunkowania rozwojowe są przewidywane i jednolite cele rozwojowe obejmujące samorządy skupione w partnerstwie.

1.1. Założenia metodologiczne

Podstawowym założeniem metodycznym zastosowanym przez zespół ekspercki była identyfikacja wszystkich potencjałów rozwojowych z jednoczesnym wskazaniem barier oraz określeniem celów rozwojowych prowadzących do specjalizacji gospodarczej obszaru w zakresie turystyki. W tym celu jako podstawę prowadzonych analiz przyjęto ustalenie tendencji w zakresie popytu turystycznego, które odnoszą się do następujących aspektów: demografia, zdrowie, świadomość i edukacja, technologie informatyczne, transport, zrównoważony rozwój, bezpieczeństwo, czas wypoczynku, styl życia, doznania. Następnie w oparciu o zidentyfikowane nowe trendy konsumenckie przystąpiono do diagnozy obszaru oraz stworzenia bilansu uwarunkowań rozwojowych turystyki. Podczas formułowania tej części dokumentu autorzy opierali się na materiałach udostępnionych przez partnerów inicjatywy „Aktywne Roztocze”, wykorzystano również inne źródła wtórne o charakterze strategicznym i planistycznym w szczególności: *Program rozwoju turystyki do 2020 r.*¹, *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego* oraz *Strategię Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.)*, a także ekspertyzy naukowe i dane pochodzące głównie ze statystyki publicznej GUS. W dobie informatyzacji procesów planowania istotne znaczenie odgrywa umiejętność zarządzania danymi przestrzennymi. Zespół autorski w procesach pozyskiwania, analizowania i wizualizacji danych wykorzystał programy z grupy Systemów Informacji Przestrzennej (GIS). Oprogramowanie to pozwoliło na efektywne przetwarzanie i analizowanie - badania współzależności z procesami opisywanymi w sposób ilościowy (dane statystyczne i pomiarowe) oraz jakościowy, które

---

¹ Jest to program wykonawczy do *Strategii Innowacyjności i Efektywności Rozwoju „Dynamiczna Polska 2020”*, przyjęty przez rząd w styczniu 2015 r.

służyły uzyskaniu informacji w zakresie ocen wartości i potencjałów przyrodniczych i turystycznych, ich rozkładu przestrzennego oraz tworzenia wizualizacji w postaci zestawień, map lub baz danych cyfrowych.

Przyjętej koncepcji prac nad dokumentem towarzyszyły następujące założenia:

- uwzględnienie problematyki zrównoważonego rozwoju oferty turystycznej, rozciągnięcie oraz powiązanie oferty turystycznej na cały Obszar funkcjonalny Roztoczański-puszczański,
- planowanie rozwoju infrastruktury w oparciu o wyznaczone kierunki rozwoju turystyki wynikające z już przyjętych założeń w innych dokumentach, a także dążenie do zintegrowania oferty poprzez sieciowy produkt turystyczny,
- uwzględnienie aspektu transgranicznego,
- planowanie rozwoju turystyki z punktu widzenia turysty (odbiorcy),
- nowe podejście do planowania poprzez uwzględnienie aspektu komercyjnego, jako oddziaływanie inwestycji prowadzonych przez samorządy (działania stwarzające warunki do rozwoju komercyjnych projektów).

Podczas dalszych prac nad dokumentem, w części strategicznej, uwzględnienie wymiaru terytorialnego oznaczało konieczność sformułowania misji samorządów, wizji rozwoju obszaru oraz wyznaczania celów rozwojowych. Podstawowym elementem odgrywającym decydującą rolę w spełnieniu misji jest określenie zasad koordynacji i współpracy, a także dobór odpowiednich instrumentów w taki sposób, aby wykorzystać specyficzne uwarunkowania i zróżnicowane potencjały rozwojowe zidentyfikowane w części diagnostycznej. Dlatego też podczas prac nad strategią, a w szczególności przy definiowaniu wizji i celów strategicznych kierowano się również następującymi założeniami:

- ograniczenie problemów rozwojowych oraz wzmocnienie i lepsze wykorzystanie potencjałów obszaru,
- większa koncentracja i specjalizacja, zarówno w wymiarze tematycznym, jak i terytorialnym, przy wykorzystaniu potencjałów decydujących o przewadze konkurencyjnej obszaru,
- programowanie rozwoju, a nie zaspokajanie bieżących potrzeb.

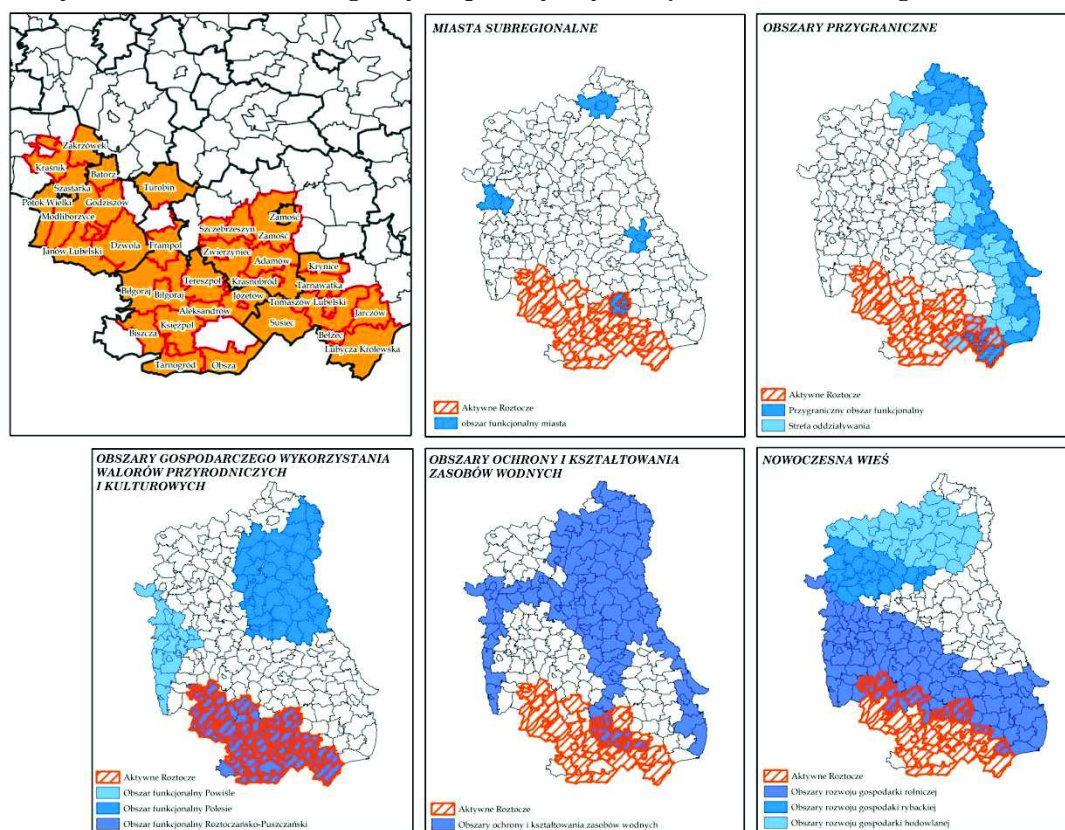
Przyjęta metodyka pozwoliła na właściwe wyznaczenie kierunków rozwojowych obszaru bazujących na integracji funkcjonalnej oraz kierunków wykorzystujących unikatowe wewnętrzne zasoby przyrodnicze i kulturowe sprzyjające specjalizacji terytorialnej w zakresie turystyki.

2.Zdefiniowanie obszaru

Strategiczny Plan Terytorialno – Funkcjonalny w ramach inicjatywy „Aktywne Roztocze” wpisuje się w nowy model polityki regionalnej, którą na szczeblu krajowym opisuje m.in. *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030* oraz *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego (KSRR) 2010 – 2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie*, natomiast na poziomie regionu *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego (PZPWL)* oraz *Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020 (z perspektywą do 2030 r.) (SRWL)*.

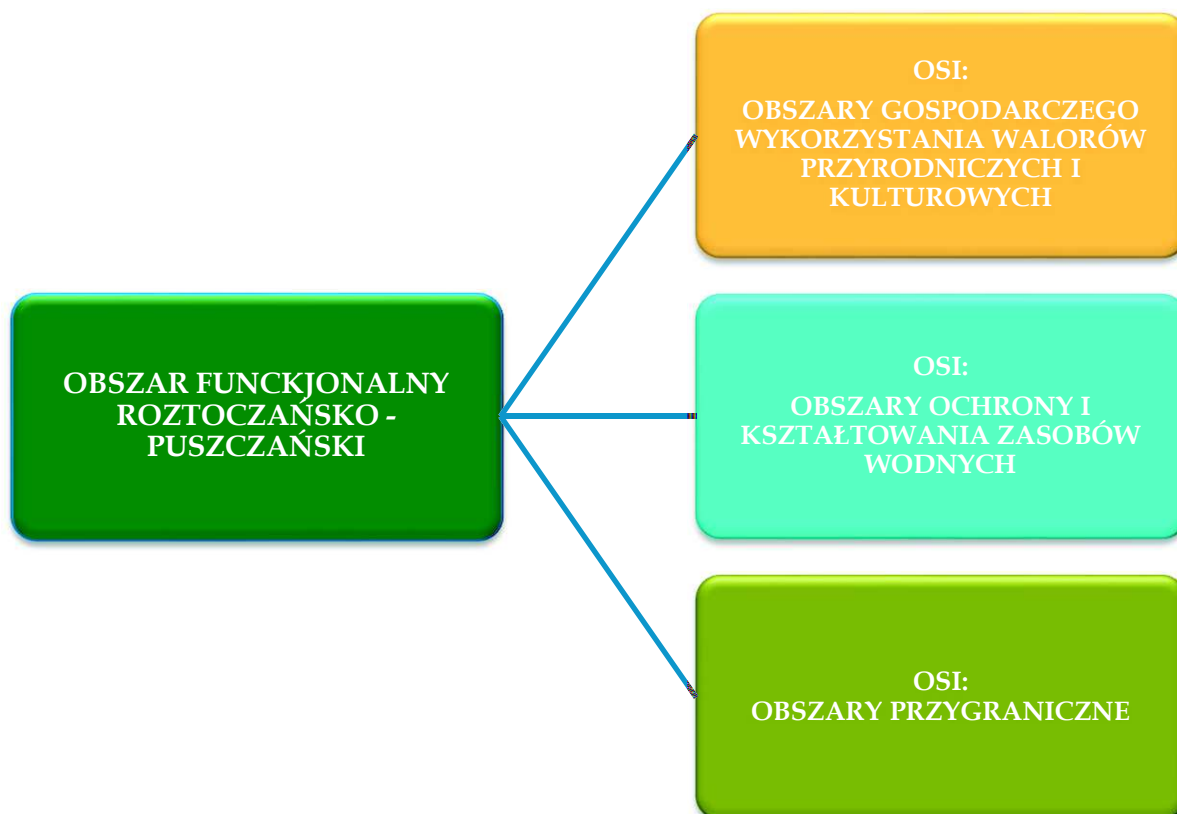
Zgodnie z PZPWL obszary funkcjonalne traktuje się jako zwarte układy przestrzenne składające się z funkcjonalnie powiązanych terenów, charakteryzujących się wspólnymi uwarunkowaniami i przewidywanymi, jednolitymi celami rozwojowymi. Natomiast obszary strategicznej interwencji (OSI), wg SRWL, stanowią przestrzenne odzwierciedlenie potencjałów i problemów rozwojowych zidentyfikowanych na obszarze województwa lubelskiego. Wyznaczenie obszarów strategicznej interwencji zostało poprzedzone delimitacją obszarów funkcjonalnych w PZPWL.

Ryc. 1 „Aktywne Roztocze” na tle obszarów funkcjonalnych oraz obszarów strategicznej interwencji wyznaczonych w dokumentach strategicznych i planistycznych województwa lubelskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020 (z perspektywą do 2030 r.)

Powierzchnia administracyjna gmin wchodzących w skład inicjatywy „Aktywne Roztocze” pokrywa się z następującą delimitacją wyznaczoną w PZPWL obszarów funkcjonalnych: Obszar funkcjonalny Roztoczańsko-puszczański oraz w części Obszar ochrony i kształtowania zasobów wodnych i Przygraniczny obszar funkcjonalny.

Zdefiniowanie obszaru „Aktywnego Roztocza” w kontekście obszarów funkcjonalnych oraz strategicznej interwencji, przy uwzględnieniu zidentyfikowanych cech obszaru, zjawisk problemowych, a także proponowanej interwencji, wyznacza ramy do określenia priorytetów i funkcji rozwojowych.

3. Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej w kontekście rozwoju turystyki obszaru funkcjonalnego

3.1. Tendencje rozwoju turystyki

Z uwagi na fakt, iż motyw i potrzeby turystów są bardzo różne, wśród czynników kształtujących trendy w turystyce najczęściej wymienia się:

- czynniki demograficzne – spadek liczby urodzin, starzenie się społeczeństwa, mniejsze gospodarstwa domowe (zwiększająca się liczba jednoosobowych gospodarstw, czyli wzrastająca liczba osób samotnych, potocznie dziś nazywanych „singlami”), rozwój procesów migracyjnych. W zakresie czynnika, jakim jest demografia przewidziano następujące tendencje:
  - wzrost popytu na jakość, wygodę i bezpieczeństwo oraz łatwy transport,
  - większy popyt w miesiącach przed i po sezonie oraz na wyjazdy z miast i inne krótkie wyjazdy w okresach, które wcześniej nie były preferowane,
  - wyższy poziom zainteresowania imprezami zimowymi („zimowe wakacje w słońcu”),
  - turystyka dzieci i młodzieży najczęściej przejawia się w uczestnictwie tej grupy w obozach i koloniach. Ze względu na to, że nie wszystkich rodziców/opiekunów stać na wspólny, rodzinny wyjazd turystyczny, popularność: wycieczek szkolnych, kolonii i obozów nie będzie maleć,
  - turystyka osób starszych; senior to konsument nastawiony na jakość, wygodę i bezpieczeństwo, najczęściej oferty turystyczne przeznaczone dla osób starszych dotyczą form turystyki zdrowotnej (w tym uzdrowiskowej), pielgrzymkowej, religijnej, sentymentalnej, krajoznawczej, aktywnej oraz wypoczynkowej; w najbliższym okresie seniorzy będą coraz starsi wiekiem i ciałem, ale jednocześnie coraz młodszy duchem,
  - turystyka osób samotnych/„singli” charakteryzuje się tym, że segmentem docelowym dla branży turystycznej jest samotna część społeczeństwa; wśród perspektyw rozwoju polskiej turystyki widoczna jest tendencja do wzmożonej aktywności samotnych turystów; podróżować będą indywidualnie z nastawieniem na wysiłek i aktywność ruchową;
- czynniki ekonomiczne – im wyższy poziom PKB, tym społeczeństwo ma więcej czasu wolnego, wzrost poziomu wynagrodzeń, z tym czynnikiem istotny jest więc czas wypoczynku;
- styl i jakość życia – zwiększająca się mobilność społeczeństwa, bardziej elastyczny model pracy, podążanie w kierunku społeczeństwa „czasu wolnego” (skracanie czasu pracy), emancypacja kobiet (dotychczas kobiety miały mniej czasu wolnego, jednak jest tendencja do wyrównywania tych różnic wobec mężczyzn; posiadanie sprzętu AGD i RTV w gospodarstwie domowym sprzyja tej sytuacji) oraz zmiana modelu rodziny (2+1, 2+0, 1+1); w zakresie czynnika jakim jest styl i jakość życia przewidziano następujące tendencje:
  - turystyka wypoczynkowa (wczasowa, w tym weekendowa) jest wciąż dość popularną formą turystyki, krótkoterminowej, w niezbyt dużej odległości od

miejsca zamieszkania; najbardziej natężony ruch turystyki weekendowej przypada na wiosnę i jesień, głównie na maj, czerwiec oraz wrzesień i październik, czyli poza ścisłym sezonem wakacyjnym; rozwijać się będzie tendencja korzystania z kilku wyjazdów weekendowych zamiast jednego urlopu długoterminowego,

- ponieważ „status” jest mniej ważny, niż dawniej, zachowanie urlopowiczów staje się bardziej zindywidualizowane i prowadzi do większego popytu na mniejsze jednostki zakwaterowania,
  - zmiana w percepcji życia i stylu życia skutkuje spadkiem popytu na w pełni zorganizowane wycieczki,
  - usługodawcy skorzystają więcej, jeżeli będą w stanie stworzyć zupełnie nowe produkty, koncepcje i usługi, które odróżniają się od innych dzięki wartości dodanej,
  - rosnąca specjalizacja wśród usługodawców nastawiona na poszczególne zainteresowania i hobby stanie się ważniejsza i będzie częściej powiązana ze spędzeniem urlopu przez turystów;
- świadomość i edukacja – zwiększająca się liczba osób posiadających wszechstronne wykształcenie na poziomie wyższym i średnim; w zakresie czynnika jakim jest świadomość i edukacja przewidziano następujące tendencje:
    - wzrost popytu na produkty specjalistyczne,
    - bardziej widoczne włączenie elementów sztuki, kultury i historii do imprez zorganizowanych i wakacji indywidualnych,
    - potrzeba lepszego i bardziej kreatywnego przekazywania informacji,
    - w turystyce kulturowej podstawowym motywem wyjazdu jest chęć zwiedzania obiektów kulturowych i uczestnictwo w różnego rodzaju imprezach; z badań wynika, iż turystyka kulturowa jest modna i jest określona mianem „hitowy produkt przyszłości”; Europejska Komisja Turystyki wskazała także, iż w świetle współczesnych trendów widoczny będzie wzrost uczestnictwa Europejczyków w turystyce kulturowej; współcześni turyści będą wybierać takie oferty, które będą zaspokajały – jednocześnie – potrzeby kulturowe, relaksu i rozrywki konsumentów;
  - rozwój techniki i szybkość zastosowań innowacji (na przykład w transporcie, informatyce), w zakresie tego czynnika przewidziano następujące tendencje:
    - dzięki bezpośrednim połączeniom kolejowym i lotniczym popyt na krótkie pobyty na terenach wiejskich zmaleje na rzecz miast i regionów miejskich oraz innych atrakcyjnych miejsc,
    - zatory na drogach negatywnie wpłyną na transport samochodami prywatnymi,
    - bariery wynikające z niedostosowanych rozkładów podróży będą mieć silniejszy, negatywny wpływ na wybór destynacji,
    - dostępność informacji turystycznej o kierunkach podróży i produktach będzie sprzyjać porównaniu ofert (portale specjalistyczne, wyszukiwarki) i w ten sposób będzie intensywniej wpływać na konkurencję,

- rola biur podróży będzie malała, gdyż zakup imprez coraz częściej odbywa się przez Internet,
- coraz większe znaczenie zjawiska zwanego Travel 2.0 w świadomości branży turystycznej;
- zdrowie, bezpieczeństwo, zrównoważony rozwój i inne, w zakresie tego czynnika przewidziano następujące tendencje:
  - jakość wody (w jeziorach basenach, lecz również wody pitnej) będzie odgrywać coraz większą rolę przy wyborze destynacji, dlatego też wymaga ona większej ochrony,
  - kierunki podróży postrzegane jako mniej zdrowe będą rzadziej wybierane niż dotychczas,
  - popyt na wakacje oferujące wyłącznie kąpiele słoneczne będzie nadal malał; obecnie turyści zaczynają uprawiać turystykę z nastawieniem na rozrywkę, emocje i edukację tzw. 3E (*entertainment, excitement, education*), co zastępuje ideę biernego wypoczynku w stylu 3S (*sun, sand, see*),
  - popyt na produkty związane z odnową biologiczną (sanatoria i ośrodki rekreacyjne) będzie wzrastał,
  - turystyka zdrowotna jest jednym z istotnych trendów rozwoju współczesnej turystyki, bowiem związana jest ze wzrostem świadomości człowieka w kwestii dbałości o własne zdrowie i sylwetkę oraz z modą na aktywne spędzanie czasu wolnego.

Jednym z ważniejszych aspektów, bezpośrednio przekładających się na obszar Roztocza jest zrównoważony rozwój, nie należy jednak tego pojęcia mylić z ekoturystyką. Według prognoz, konsekwencje dla turystyki w aspekcie zrównoważonego rozwoju będą następujące:

- zyska na znaczeniu regionalny charakter destynacji,
- turyści będą bardziej preferować miejsca, w których miejscowa ludność chętnie przyjmuje rosnącą liczbę gości,
- w celu zmniejszenia kosztów zrównoważonego rozwoju, jego koszty będą w coraz większym stopniu ponosić sami turyści,
- należy wspierać projekty łączące jednocześnie rolnictwo i turystykę wiejską poprzez promowanie zrównoważonej i odpowiedzialnej turystyki na obszarach wiejskich oraz dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe, a także promować inwestycje w energię odnawialną.

Ryc. 2 Prognoza liczby turystów w Polsce do 2017 roku

Turyści polscy w obiektach zakwaterowania zbiorowego
Rok 2012: wstępne oszacowanie; lata 2013–2017: prognoza

Źródło: <http://www.intur.com.pl/images/wykresy/high/polubazie.htm>

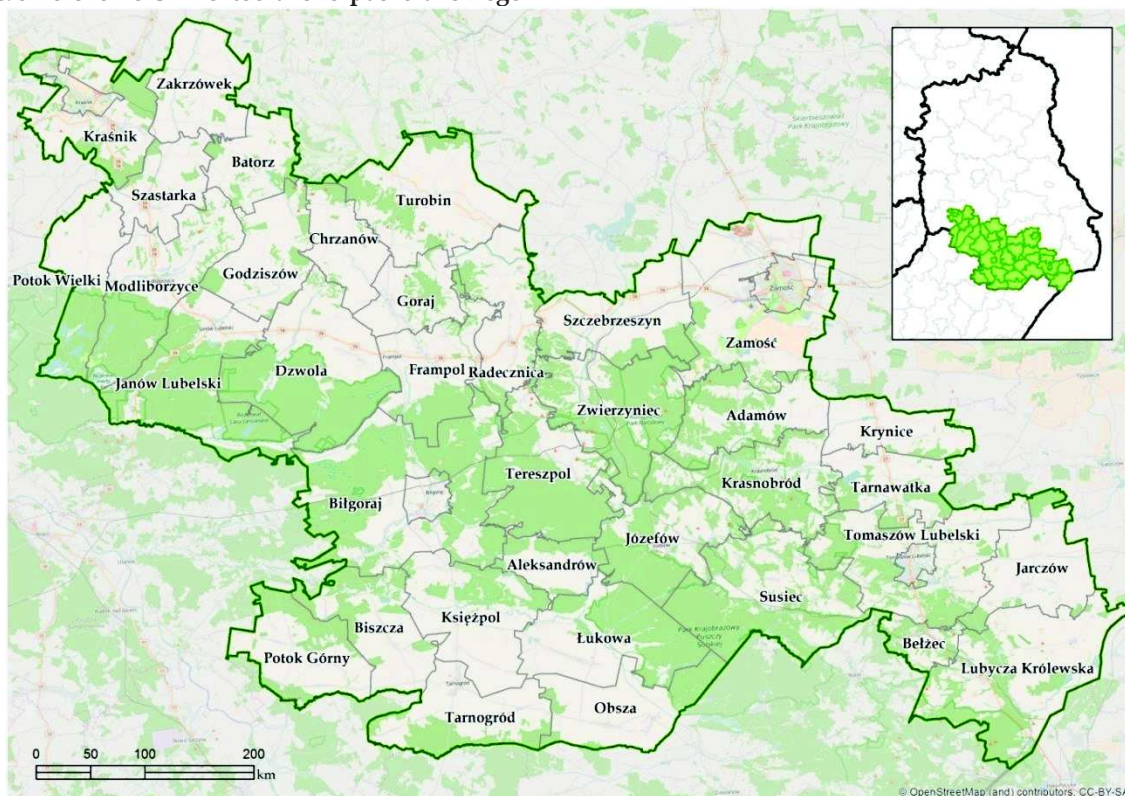
3.2. Położenie, powierzchnia, przestrzeń i środowisko przyrodnicze

Obszar funkcjonalny Roztoczańsko-puszczański leży w południowej części województwa lubelskiego na terenie 6 powiatów: kraśnicki, janowski, biłgorajski, zamojski, tomaszowski i powiat grodzki Zamość. W skład obszaru funkcjonalnego wchodzi 40 gmin:

- 4 gminy powiatu kraśnickiego: miasto Kraśnik i 3 gminy wiejskie – Kraśnik, Zakrzówek i Szastarka;
- wszystkie gminy powiatu janowskiego: 2 gminy miejsko-wiejskie – Janów Lubelski i Modliborzycze oraz 5 gmin wiejskich – Batorz, Chrzanów, Dzwola, Godziszów, Potok Wielki;
- wszystkie gminy powiatu biłgorajskiego: miasto Biłgoraj, 3 gminy miejsko-wiejskie – Frampol, Józefów, Tarnogród oraz 10 gmin wiejskich – Aleksandrów, Biłgoraj, Biszczka, Goraj, Księżpol, Łukowa, Obsza, Potok Górny, Tereszpol, Turobin;
- miasto Zamość (powiat Zamość);
- 6 gmin powiatu zamojskiego: 3 gminy miejsko-wiejskie – Zwierzyniec, Szczebrzeszyn, Krasnobród oraz 3 gminy wiejskie – Radecznicza, Adamów, Zamość;
- 8 gmin powiatu tomaszowskiego: miasto Tomaszów Lubelski oraz 7 gmin wiejskich – Bełzec, Jarczów, Krynice, Lubycza Królewska, Susiec, Tarnawatka i Tomaszów Lubelski.

Obszar zajmuje w sumie 459 018 ha i stanowi 18% powierzchni województwa lubelskiego.

Ryc. 3 Położenie OF Roztoczańsko-puszczańskiego

Źródło: opracowanie własne

Obszar funkcjonalny znajduje się na terenie 5 makroregionów, dzięki czemu wyróżnia się na tle województwa lubelskiego zróżnicowaną oraz unikatową rzeźbą terenu i walorami krajobrazowymi:

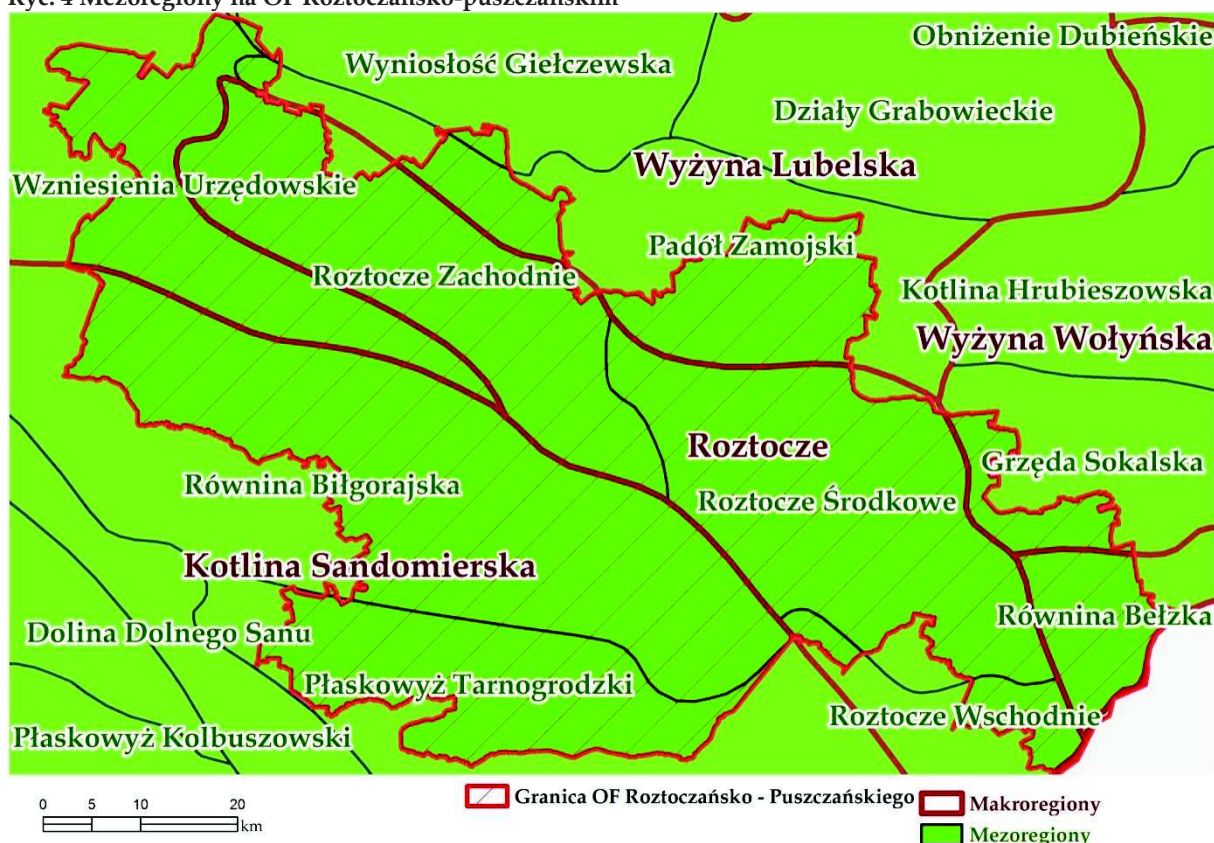
- Wyżyna Lubelska (północy teren obszaru funkcjonalnego) - wyżyna jest lekko pofałdowana, niemal bezleśna i równinna, pocięta wąwozami lessowymi i dolinami rzecznyymi o łagodnych zboczach, na terenie obszaru funkcjonalnego znajdują się 2 mezoregiony:
  - Padół Zamojski: region jest padolem (rozległym obniżeniem) osiagającym wysokość od 180 do 220 m n.p.m., utworzonym w mało odpornych marglach górnokredowych, gleby regionu są bardzo zróżnicowane, występują tu bielice, rędziny, mady i gleby brunatnoziemne, jest to region rolniczy o niewielkim zalesieniu;
  - Wzniesienia Urzędowskie: obszar zbudowany jest z wapieni jurajskich i piaskowców kredowych (znanych z występowania fosforytów), przykrytych utworami mioceńskimi i lessem, charakterystyczną cechą tego obszaru są wąwozy lessowe;
- Kotlina Sandomierska (południowo-zachodni teren obszaru funkcjonalnego) - rozległe obniżenie denudacyjne o założeniu tektonicznym, wyrzeźbionym w mało odpornych utworach mioceńskich, wypełniających zapadlisko przedkarpackie, w większości jest regionem równinnym lub lekko pofałdowanym, gleby Kotliny Sandomierskiej są w większości mało urodzajne - bielicowe utworzone na piaskach czwartorzędowych, na terenie obszaru funkcjonalnego znajdują się dwa z 11 mezoregionów:

- Równina Biłgorajska: region jest płaskowyżem sięgającym na wschodzie wysokość od 220 do 280 m n.p.m. (maksymalnie 284 m), opadającym ku zachodowi poniżej 150 m n.p.m., zbudowany jest z czwartorzędowych piasków i glin morenowych, przez co tutejsze gleby są mało wartościowe pod względem rolniczym, większość mezoregionu pokryta jest mało wymagającymi pod względem glebowym borami sosnowymi, tworzącymi kompleks Puszczy Solskiej (Puszcze w większości tworzą drzewa iglaste, głównie sosna i jodła - cenne dla obszaru są właśnie między innymi drzewostany jodłowe porastające lessy, występują także rozległe torfowiska, porośnięte przez żurawinę, głóg, leszczynę, jałowiec, dereń, bez i czarną jagodę, występuje tu także rosiczka okrągłolistna i długolistna, widłak torfowy i kosaciec syberyjski);
- Płaskowyż Tarnogrodzki: region jest płaskowyżem ukształtowanym pofałdowanymi wysoczyznami, sięgającym wysokość od 220 do 280 m n.p.m. (maksymalnie 284 m) a względnie od 30 do 60 m., rzeźba terenu jest głównie monotonna, urozmaicona wałami piaszczystymi i pagórami wydmyowymi (głównie wydmy paraboliczne), zbudowany jest z ilów mioceńskich, na których zalegają przykryte lessem gliny i piaski czwartorzędowe, co daje regionowi charakter rolniczy;
- Roztocze (centralny teren obszaru funkcjonalnego) - wyraźnie wypiętrzony wał wzniesień, szerokości 12-32 km i długości około 180 km, przebiegający z północnego zachodu, od Kraśnika, na południowy wschód do Lwowa, zbudowane jest ze skał powstałych w kredzie - margli, opok i wapieni, na nich zalegają utwory młodsze - osadzone w warunkach płytkiego morza piaski, piaskowce wapniste i wapienie, w epoce lodowcowej na region nasunął się lądolód skandynawski - wskazują na to gliny morenowe, głązy narzutowe; Roztocze ze względu na zróżnicowaną rzeźbę terenu i budowę geologiczną podzielono na 3 mezoregiony, które obejmują teren obszaru funkcjonalnego, tj.:
  - Roztocze Zachodnie: zbudowane jest ze skał górnokredowych, głównie opoki i lessów, lekko sfałdowane wierzchowiny i kontrastujące z nimi zbocza są silnie porozcinane dolinami i wąwozami, ciągnącymi się nawet do kilku kilometrów i głębokości powyżej 20 m;
  - Roztocze Środkowe: region jest wyżyną zbudowaną z piaskowców mioceńskich i wapieni litotamniowych, zwykle bez pokrywy lessowej, wyróżnia się dużym zróżnicowaniem krajobrazowym; w przełomach rzek występują skalne progi (szypoty); wewnętrzne partie wzgórz są płaskimi monotonnymi wierzchowinami urozmaiconymi izolowanymi wzgórzami ostańcowymi, obszar ten jest silnie zalesiony i przez unikatowe walory jest on regionem o silnej atrakcyjności turystycznej;
  - Roztocze Wschodnie: charakteryzuje się rozległymi wierzchowinami, wzniesionymi 100-150 m ponad dna otaczających je kotlin, są one pozostałościami większych równin, uformowanymi w końcu trzeciorzędu i na początku czwartorzędu, wierzchowiny pocięte są gęstą i skomplikowaną siecią dolin i wąwozów na odosobnione pagóry i płaskowyże, występują tu

liczne ostańce, które urozmaicają krajobraz tego terenu; obszar jest silnie zalesiony;

- Wyżyna Wołyńska (południowy-wschód obszaru funkcjonalnego) - zbudowana ze skał krystalicznych prekambry, przykrytych płytowo zalegającym kompleksem skał mezozoicznych i kenozoicznych, powierzchnia terenu jest pagórkowata rozcięta licznymi dolinami rzek, na terenie obszaru funkcjonalnego znajduje się jeden z siedmiu mezoregionów:
  - Grzęda Sokalska: region jest grzędą osiągającą wysokość od 240 do 260 m n.p.m., zbudowaną z utworów górnej kredy pokrytych sporą warstwą lessów, ze względu na obfite występowanie czarnoziemów Grzędę Sokalską charakteryzuje rozwinięte rolnictwo, są tu też niewielkie obszary leśne;
- Kotlina Pobuża (południowy-wschód obszaru funkcjonalnego) - kotlina ma charakter denudacyjny, została wypreparowana w mało odpornych marglach kredowych; szerokie dna dolin są płaskie i często zabagnione, pomiędzy dolinami wznoszą się wyższe garby i wysoczyzny, na terenie obszaru funkcjonalnego znajduje się jej niewielki fragment w postaci mezoregionu:
  - Równina Bełzka: region jest równiną o falistej powierzchni denudacyjnej, rozwiniętej na marglach górnokredowych, ku południu przechodzi on w płaskie równiny akumulacyjne tarasów nadzalewowych i zalewowych.

Ryc. 4 Mezoregiony na OF Roztoczańsko-puszczańskim

Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Regionalizacja_fizycznogeograficzna_Polski

Województwo lubelskie znajduje się w dorzeczu Wisły. Obszar funkcjonalny znajduje się w dwóch regionach wodnych: część południowo-zachodnia należy do regionu wodnego

Górnej Wisły, a północno-wschodnia do regionu wodnego Środkowej Wisły. Największą rzeką tego obszaru jest Tanew.

Teren obszaru funkcjonalnego leży w klimacie umiarkowanym przejściowym, który charakteryzuje się dużymi amplitudami temperatury rocznej z przewagą opadów letnich nad zimowymi, krótszym okresem wegetacji w porównaniu do zachodniej części kraju oraz przewagą wiatrów zachodnich w lecie (niosących chłodniejsze powietrze), a w okresie zimowym wiatrów wschodnich – zimniejszych.

W 2014 r., według danych GUS, na terenie obszaru funkcjonalnego znajdowało się w sumie 132 532,53 ha obszarów prawnie chronionych, które zajmowały 29% ogólnej powierzchni tego obszaru. W obszarach chronionych największą powierzchnię zajmowały parki krajobrazowe – 68% i obszary chronionego krajobrazu – 25%, a najmniejszą użytki ekologiczne, stanowiska dokumentacyjne oraz zespoły przyrodniczo krajobrazowe (łącznie 0,5%). Ponadto na tym obszarze, wg danych GUS, w 2014r. znajdowało się 305 pomników przyrody. Poniższa tabela przedstawia spis obszarów prawnie chronionych występujących na tym obszarze.

Kwestie prawne związane z ochroną przyrody w Polsce reguluje Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody². Dla parków narodowych i rezerwatów przyrody reżim ochrony określa art. 15 ustawy o ochronie przyrody, natomiast w przypadku parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu reżim ochrony określają przepisy prawa miejscowego – rozporządzenia Wojewody Lubelskiego lub uchwały Sejmiku Województwa Lubelskiego.

---

² <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20040920880>

Tabela 1 Obszary chronione na terenie Obszaru funkcjonalnego Roztoczańsko-puszczańskiego

Krajowy system obszarów chronionych			
Nazwa formy ochrony	Powierzchnia	Data utworzenia	Charakterystyka
Parki narodowe			
Roztoczański Park Narodowy	8482,83 ha	1974	<p>Obejmuje zalesione pasma niewysokich wzgórz, zbudowanych głównie ze skał wapiennych i kredowych w zachodniej części Roztocza Środkowego. Silnie zróżnicowana rzeźba z wąwozami, malowniczą doliną rzeki Wieprz i sztucznymi stawami (Echo, Florianicki). Różnorodna mozaika zespołów leśnych - buczyna karpacka, bór bagienny, jodłowy bór mieszany, świetlista dąbrowa i in. Jest to najbardziej zalesiony park narodowy w Polsce (grunty leśne pokrywają 95,5%) Wyróżniono w nim ok. 20 zespołów leśnych, z których do najważniejszych należą: wyżynny jodłowy bór mieszany (nieco mniej niż 1/3 powierzchni parku) i żyzna buczyna karpacka. Razem z zespołem acidofilnej buczyny niżowej pokrywają ok. 45% parku. Na najżyźniejszych glebach parku rosną grądy, które prócz buków tworzą dęby, graby, wiązy i klony zwyczajne i jawory oraz lipy. W północnej części parku, na ciepłych glebach wapiennych, występują świetliste dąbrowy z domieszką sosen i grabów. W pokrytych lasem dolinach o piaszczystym podłożu, w różnej odległości od rzeki Wieprz, obecne są różne typy borów sosnowych i mieszanych. Na terenach silnie nawodnionych występują łągi, olsy i torfowiska wysokie, na których zachowały się relikty glacialne i subarktyczne, jak brzoza niska, zimozioł północny i turzyca strunowa. Wśród flory parku występują rośliny typowe dla południowo-wschodniej Polski reprezentują m.in. zawilec wielkokwiatowy, pluskwica europejska, miodunka miękkowłosa, driakiew żółta. W wyniku wpływów klimatu atlantyckiego rosną tu również rosiczka pośrednia, przygielka brunatna i sit sztywny. Roślinność górską reprezentują tojad dzióbaty, żywiec gruczołowaty, czosnek siatkowaty i lepieźnik biały. Ogólnie w parku występuje 2500 gatunków roślin i grzybów. W Parku występują 134 gatunki prawnie chronione w tym ochronie ścisłej podlega 100, a częściowej 34, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) rośliny naczyniowe (Pteridophyta i Spermatophyta) - ochrona ścisła - 58 gatunków, ochrona częściowa - 13 gatunków; b) mszaki (Bryophyta) - ochrona ścisła - 21 gatunków, ochrona częściowa - 21 gatunków; c) grzyby wielkoowocnikowe (Macromycetes) - ochrona ścisła - 21 gatunków; <p>Gatunki zagrożone z Czerwonej Listy Roślin - 48 gatunków, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) rośliny naczyniowe (Pteridophyta i Spermatophyta) - 24 gatunki; b) mszaki (Bryophyta) - 10 gatunków; c) grzyby wielkoowocnikowe (Macromycetes) - 14 gatunków;

Gatunki specjalnej troski:

1. rośliny naczyniowe (Pteridophyta i Spermatophyta) – 38 gatunków; *Aconitum variegatum* L. – Tojad dzióbaty, *Allium ursinum* L. – Czosnek niedźwiedzi, *Allium victorialis* L. – Czosnek siatkowaty, *Anemone sylvestris* L. – Zawilec wielkokwiatowy, *Arctostaphylos uva-ursi* L. – Mącznica lekarska, *Asplenium ruta-muraria* L. – Zanokcica murowa, *Atropa belladonna* L. – Pokrzyk wilcza jagoda, *Botrychum matricariifolium* (Retz.) A. Braun ex W. D. J. Koch – Podejźrzon marunowy, *Carex limosa* L. – Turzyca bagienna, *Cephalanthera longifolia* (L.) Fritsch – Buławnik mieczolistny, *Cephalanthera rubra* (L.) Rich. – Buławnik czerwony, *Chimaphila umbellata* (L.) W. P. C. Barton – Pomocnik baldaszkowy, *Clematis recta* L. – Powojnik prosty, *Corydalis cava* Schweigg. & Körte – Kokorycz pusta, *Corydalis intermedia* (L.) Mérat – Kokorycz wątła, *Cypripedium calceolus* L. – Obuwik pospolity, *Drosera intermedia* Hayne – Rosiczka pośrednia, *Epipactis palustris* (L.) Crantz – Kruszczyk błotny, *Equisetum hyemale* L. – Skrzyp zimowy, *Galanthus nivalis* L. – Śnieżyczka przebiśnieg, *Gentiana ciliata* (L.) Borkh. – Goryczuszka orzęsiona, *Goodyera repens* (L.) R. Br. – Tajęża jednostronna, *Hydrocotyle vulgaris* L. – Wąkrota zwyczajna, *Jovibarba sobolifera* (Sims) Opiz – Rojownik pospolity, *Laserpitium latifolium* L. – Okrzyn szerokolistny, *Linnaea borealis* L. – Zimoziół północny, *Listera ovata* (L.) R. Br. – *Listera jajowata*, *Muscari comosum* (L.) Mill. – Szafirek miękkolistny, *Petasites hybridus* (L.) Gaertn., B. Mey. & Scherb. – Lepięznik różowy, *Polystichum aculeatum* (L.) Roth – Paprotnik kolczysty, *Polystichum brauni* (L.) Gaertn., B. Mey. & Scherb – Paprotnik Brauna, *Polygonatum verticillatum* (L.) All. – Kokoryczka okółkowa, *Pyrola chlorantha* Sw. – Gruszczyca zielonawa, *Sanguisorba minor* Scop. – Krwiściąg mniejszy, *Senecio rivularis* (Waldst. & Kit.) DC. – Starzec kędzierzawy, *Teucrium chamaedrys* L. – Ożanka właściwa, *Thalictrum aquilegifolium* L. – Rutewka orlikolistna, *Veratrum lobelianum* Bernh. – Ciemiężycza zielona.
2. mszaki (Bryophyta) – 3 gatunki;
  - mchy (Musci): *Dicranum viride* Lindb. – Widłoząb zielony, *Buckiella undulata* (Hedw.) Ireland. – Płaszczeniec marszczony;
  - wątrobowce (Hepaticae): *Cladopodiella fluitans* (Nees) Joerg. – Bagniczka pływająca
3. grzyby wielkoowocnikowe (Macromycetes) – 5 gatunków; *Pseudoboletus parasiticus* (Bull.) Šutara – Podgrzybek pasożytniczy, *Sarcodon* sp. – Sarniak, *Tulostoma brumale* Pers. – Pałeczka zimowa, *Clavariadelphus ligula* (Schaeff.) Donk – Buławka spłaszczona, *Hericium coralloides* (Pall.) Pers. – Soplówka gałęzista (bukowa).

Gatunki roślin z Zał. II DS. wymagające ochrony wynikającej z wyznaczenia obszaru Natura 2000 Roztocze Środkowe PLH 060017: obuwik pospolity, sierpowiec błyszczący, widłoząb zielony i bezlist okrywowy.

Na obszarze Parku stwierdzono występowanie około 3630 gatunków zwierząt, w tym:

1. kręgowce Vertebrata – 333 gatunki:
  - a) ssaki Mammalia – 59 gatunków;
  - b) ptaki Aves – 224 gatunki;
  - c) gady Reptilia – 9 gatunków; płazy Amphibia – 12 gatunków;
  - d) ryby Pisces – 28 gatunków;
  - e) kręglouste Cyclostomata – 1 gatunek.
2. bezkręgowce Invertebrata – około 3300 gatunków, z czego 41 gatunków specjalnej troski (w tym 2 rodzaje: Bombus sp. i Carabus sp.):
  - a) pierwotniaki Protozoa – 37 gatunków;
  - b) nicienie Nematoda (glebowe, wolnożyjące) – 33 gatunki;
  - c) pierścienice Annelida – 49 gatunków;
  - d) mięczaki Mollusca – 76 gatunków
  - e) stawonogi Arthotopoda – 3080 gatunków:
    - skorupiaki Crustacea – 49 gatunków;
    - pajęczaki Arachnida – 339 gatunków;
    - dwuparce Diplopoda – 11 gatunków;
    - owady Insecta – 2680 gatunków.

Do gatunków i lub grup gatunków zwierząt o szczególnych walorach w Roztoczańskim Parku Narodowym zaliczamy:

1. Prawnie chronione (objęte ochroną gatunkową ścisłą w myśl prawa krajowego) – łącznie 316, w tym w poszczególnych gromadach zwierząt:
  - a) ssaki Mammalia – 31 gatunków,
  - b) ptaki Aves – 202 gatunki,
  - c) gady Reptilia – 7 gatunków,
  - d) płazy Amphibia – 12 gatunków,
  - e) ryby Pisces – 4 gatunki,
  - f) kręglouste Cyclostomata – 1 gatunek,
  - g) pierścienice Annelida – 1 gatunek,
  - h) mięczaki Mollusca – 1 gatunek,
  - i) pajęczaki Arachnida – 1 gatunek,
  - j) owady Insecta – 54 gatunki.
2. Zagrożone (o wielokrotnionym statusie ochronnym) – łącznie 317, (197 gatunków

kręgowców i 120 bezkręgowców), w tym w poszczególnych gromadach zwierząt:

- a) ssaki Mammalia - 24 gatunki,
- b) ptaki Aves - 161 gatunków,
- c) gady Reptilia - 3 gatunki,
- d) płazy Amphibia - 7 gatunków,
- e) ryby Pisces - 3 gatunki,
- f) kręglouste Cyclostomata - 1 gatunek,
- g) pierścienice Annelida - 1 gatunek ,
- h) mięczaki Mollusca - 8 gatunków,
- i) pajęczaki Arachnida - 1 gatunek,
- j) owady Insecta - 111 gatunków.

Gatunki specjalnej troski:

- a) kręgowce - 76 gatunków (w tym: 1 rodzina - Chiroptera oraz 2 gromady - Amphibia i Reptilia): nietoperze Chiroptera (16 gatunków), bóbr europejski *Castor fiber*, koszatka *Dryomys nitedula*, orzesznica *Muscardinus avellanarius*, popielica *Glis glis*, ryś *Lynx lynx*, wilk *Canis lupus*, wydra *Lutra lutra*, głuszczyk *Tetrao urogallus*, bocian czarny *Ciconia nigra*, trzmielojad *Pernis apivorus*, bielik *Haliaeetus albicilla*, jastrząb *Accipiter gentilis*, krogulec *Accipiter nisus*, myszołów *Buteo buteo*, orlik krzykliwy *Aquila pomarina*, żuraw *Grus grus*, derkacz *Crex crex*, sieweczka rzeczna *Charadrius dubius*, czajka *Vanellus vanellus*, sóweczka *Glaucidium passerinum*, puszczyk *Strix aluco*, puszczyk uralski *Strix uralensis*, włośchatka *Aegolius funereus*, zimorodek *Alcedo atthis*, dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*, dzięcioł zielony *Picus viridis*, dzięcioł czarny *Dryocopus martius*, dzięcioł duży *Dendrocopos major*, dzięcioł białogrzbisty *Dendrocopos leucotos*, dzięcioł średni *Dendrocopos medius*, dzięciołek *Dendrocopos minor*, pliszka górską *Motacilla cinerea*, muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*, muchołówka mała *Ficedula parva*, ortolan *Emberiza hortulana*, gady Reptilia (7 gatunków), płazy Amphibia (12 gatunków), głowacz białopłetwy *Cottus gobio*, śliz *Barbatula barbatula*, piekielnica *Alburnoides bipunctatus*, koza *Cobitis taenia*, piskorz *Misgurnus fossilis*, minóg ukraiński *Eudontomyzon mariae*.
- b) bezkręgowce - 41 gatunków: pijawka lekarska *Hirudo medicinalis*, b. pomarszczony *C. intricatus*, b. wypukły *C. convexus*, b. obrzeżony *C. marginalis*, b. Bessera *Carabus besseri*, b. dołkowy *C. irregularis*, kałużnica czarna *Hydrous aterrimus*, kałużnica czarnozielona *Hydrous piceus*, opiętek białowieski *Agrilus pseudocyanus*, sprężyk *Ampedus melanurus* (sprężykowate), sprężyk rdzawy *Elater ferrugineus*, zgniotek szkarłatny *Cucujus haematodes*, nadobnica alpejska *Rosalia alpina*, borodziej próchnik *Ergates faber*, kreślinek nizinny *Graphoderus bilineatus*, zagłębek bruzdkowany

			<p>Rhysodes sulcatus, jelonek rogacz <i>Lucanus cervus</i>, wynurt <i>Ceruchus chrysomelinus</i>, szlaczkoń szafraniec <i>Colias myrmidone</i>, szlaczkoń torfowiec <i>Colias palaeno</i>, dostojka <i>eunimia Boloria eunomia</i>, przeplatka <i>didyma Melitaea didyma</i>, czerwonończyk nieparek <i>Lycaena dispar</i>, modraszek arion <i>Maculinea arion</i>, pasyn <i>lucylla Neptis rivularis</i>, błyszczka mikrogamma <i>Syngrapha microgamma</i>, <i>Hyperoscelis eximia</i> (muchówki), modliszka zwyczajna <i>Mantis religiosa</i>, <i>Isoptena serricornis</i> (widelnice), trzepla zielona <i>Ophiogomphus cecylia</i>, straszka północna <i>Sympecma paedisca</i>, zalotka większa <i>Leucorrhinia pectoralis</i>, zalotka białoczelną <i>Leucorrhinia albifrons</i>, miedziopiers północna <i>Somatochlora arctica</i>, kózka ciemna <i>Stauroderus scalaris</i>, Maro <i>minutus</i> (pajęczaki), świerszczyk szary <i>Modicogryllus frontalis</i>, szklarka podziemna <i>Oxychilus inopinatus</i>, krążalek ostrokrawędzisty <i>Discus perspectivus</i>, świrdrzyk zwodniczy <i>Pseudalinda fallax</i>, ślimak żółtawy <i>Helix lutescens</i>.</p> <p>Na terenie RPN narodowego stworzono 5 obszarów ścisłej ochrony: obszar ochrony ścisłej Bukowa Góra, obszar ochrony ścisłej Czerkies, obszar ochrony ścisłej Jarugi, obszar ochrony ścisłej Międzyrzeki, obszar ochrony ścisłej Nart. RPN to ostoja konika polskiego, działa tu Ośrodek Hodowli Zachowawczej.</p>
Parki krajobrazowe			
<p>Park Krajobrazowy Lasy Janowskie</p>	<p>391,50 km²</p>	<p>1984</p>	<p>Park krajobrazowy na Równinie Biłgorajskiej, między Zaklikowem a Frampołem. O utworzeniu Parku zadecydowały walory przyrodnicze i historyczne, 80% powierzchni Parku zajmują lasy – przeważnie bory sosnowe, sosnowo-jodłowe i mieszane, które w znacznej części mają charakter naturalny. Pozostałą część stanowią stawy, bagna i torfowiska. Lasy stanowią ostoję zwierzyny i ptactwa. Ponadto w obrębie Parku leży teren bitwy partyzanckiej, do której doszło w czerwcu 1944.</p>
<p>Szczebrzeszyński Park Krajobrazowy</p>	<p>20,209 km²</p>	<p>1991</p>	<p>Park krajobrazowy położony na Roztoczu Zachodnim oraz Równinie Biłgorajskiej, na pograniczu Roztocza i Puszczy Solskiej. Jest to najwyższa część Roztocza Zachodniego, posiadająca najbardziej urozmaiczone ukształtowanie terenu. Na terenie parku występuje gęsta sieć wąwozów lessowych (m.in. w uroczysku "Piekiełko"). Znajdują się tu także torfowiska. Wśród lasów przeważa żyzna buczyna karpacka i bór jodłowy. Na terenie parku występuje ok. 80 gatunków ptaków.</p>
<p>Park Krajobrazowy Puszczy Solskiej</p>	<p>289,78 km²</p>	<p>1988</p>	<p>Park krajobrazowy położony na terenie Roztocza Środkowego (makroregion Roztocze) i Równiny Biłgorajskiej (makroregion Kotlina Sandomierska). Park utworzono w celu zachowania unikatowych walorów przyrodniczych, historycznych, kulturowych i krajobrazowych Roztocza oraz Puszczy Solskiej, a w szczególności zwartych kompleksów leśnych o charakterze puszczańskim z charakterystyczną florą i fauną, a także bogactwa krajobrazowego dolin rzek tworzących przełomy zwane „szumami” lub „szypotami” w strefie krawędziowej Roztocza i Kotliny Sandomierskiej.</p>

Południoworoztoczański Park Krajobrazowy	20,256 km ²	1989	Park obejmuje polską część Roztocza Wschodniego. Park ma za zadanie zabezpieczyć ochronę w szczególności: zwarte kompleksy lasów mieszanych z dużą domieszką, a w niektórych regionach z dominacją buka i w mniejszym stopniu jodły, stanowiska roślin górskich, formy rzeźby terenu i hydrosferę Roztocza Rawskiego, ślady ścierających się wpływów kultury zachodniej i wschodniej, głównie w postaci zabytków cerkiewnych oraz pozostałe po II wojnie światowej, liczne bunkry i umocnienia.
Krasnobrodzki Park Krajobrazowy	93,90 km ²	1988	Park położony w obszarze Roztocza Środkowego. Swoją ochroną obejmuje zachowanie unikatowych wartości przyrodniczych, historycznych, kulturowych i krajobrazowych Roztocza Środkowego, a w szczególności zwartych kompleksów lasów mieszanych z dużą domieszką jodły wraz z charakterystyczną florą i fauną.
Rezerваты przyrody			
Imielty Ług	802 ha	1988	Przedmiotem ochrony (wg aktu powołującego) jest charakterystyczne dla Puszczy Solskiej obszary rozległych bagien, zarastających zbiorników.
Szklarnia	278,14 ha	1989	Leśny rezerwat przyrody, którego przedmiotem ochrony (wg aktu powołującego) jest zachowanie charakterystycznych elementów dawnej Puszczy Solskiej, obejmujących głównie drzewostany naturalnego pochodzenia ze znacznym udziałem jodły pospolitej (<i>Abies alba</i>).
Lasy Janowskie	2674,44 ha	1984	Przedmiotem ochrony (wg aktu powołującego) jest zachowanie kompleksu lasów mieszanych w miejscu upamiętniającym największą na ziemiach polskich bitwę partyzantów.
Kacze Błota	167,89 ha	1988	Florystyczny i torfowiskowy rezerwat przyrody, którego przedmiotem ochrony (wg aktu powołującego) jest zachowanie charakterystycznych elementów dawnej Puszczy Solskiej.
Obary	82,25 ha	1975	Florystyczny i torfowiskowy rezerwat przyrody, którego przedmiotem ochrony (wg aktu powołującego) jest zachowanie fragmentu torfowiska przejściowego i wysokiego.
Hubale	35 ha	1982	Faunistyczny rezerwat przyrody, którego przedmiotem ochrony (wg aktu powołującego) jest zachowanie stanowiska susła perełkowanego.
Wieprzec	31,92 ha	1990	Florystyczny i torfowiskowy rezerwat przyrody, którego przedmiotem ochrony (wg aktu powołującego) jest zachowanie torfowisk niskich i przejściowych z udziałem gatunków chronionych.
Debry	9,5 ha	1995	Leśny rezerwat przyrody, którego przedmiotem ochrony (wg aktu powołującego) jest starodrzew dębowo-lipowego, reprezentującego zespół wysokiego i niskiego, żyznego subkontynentalnego grądu.
Święty Roch	202,6 ha	1983	Przedmiotem ochrony (wg aktu powołującego) jest zachowanie fragmentu starodrzewu bukowo-jodłowego naturalnego pochodzenia.
Szum	18,17 ha	1958	Krajobrazowy i leśny rezerwat przyrody, którego przedmiotem ochrony (wg aktu powołującego) jest zachowanie przełomu rzeki Szum przez strefę krawędziową Roztocza Środkowego. Rzeka Szum tworzy tu liczne, małe wodospady, zwane „szumami”.
Czartowe Pole	80,07 ha	1958	Przedmiotem ochrony (wg aktu powołującego) jest zachowanie przełomu i doliny

			roztoczańskiej rzeki Sopot.
Machnowska Góra	25,30 ha	2003	Stepowy rezerwat przyrody, którego przedmiotem ochrony (wg aktu powołującego) jest zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych zbiorowisk roślinności kserotermicznej z licznymi chronionymi i rzadkimi gatunkami roślin.
Piekiełko	1,2 ha	1962	Przedmiotem ochrony (wg aktu powołującego) jest zachowanie skupiska głązów narzutowych w miejscowości Łaszczówka.
Las Lipowy w Uroczysku Bukowiec	12,41 ha	1967	Leśny rezerwat przyrody, którego przedmiotem ochrony (wg aktu powołującego) jest zachowanie fragmentu lasu lipowego naturalnego pochodzenia.
Zarośle	64,02 ha	1998	Leśny rezerwat przyrody, którego przedmiotem ochrony (wg aktu powołującego) jest zachowanie lasów jodłowo-bukowych z gatunkami roślin rzadkich i chronionych.
Nowiny	3,83 ha	1990	Florystyczny i torfowiskowy rezerwat przyrody, którego przedmiotem ochrony (wg aktu powołującego) jest zachowanie torfowisk przejściowych z szeregiem niewielkich oczek wodnych.
Nad Tanwią	47,49 ha	1958	Krajobrazowy i leśny rezerwat przyrody, którego przedmiotem ochrony (wg aktu powołującego) jest zachowanie przełomu rzeki Tanwi przez strefę krawędziową Roztocza Środkowego.
Las Lipowy w Uroczysku Bukowiec	11,93 ha	1967	Przedmiotem ochrony jest fragment starodrzewia lipowego naturalnego pochodzenia. Drzewostan występujący w rezerwacie to często ponad 100 letnie okazy. Oprócz lipy występują tutaj również dęby, buki i graby. Rośliny rzadkie i chronione w rezerwacie to: czosnek siatkowy, wawrzynek wilczełyko, podkolan biały, listera jajowata, gnieźnik leśny, kruszczyk szerokolistny, lilia złotogłów, orlik pospolity i parzydło leśne.
Przecinka	32,91 ha	1998	Przedmiotem ochrony (wg aktu powołującego) jest zachowanie starodrzewia bukowego z licznymi sędziwymi o okazałych rozmiarach drzewami.
Skrzypny Ostrów	1,77 ha	1967	Przedmiotem ochrony (wg aktu powołującego) jest zachowanie stanowiska modrzewia polskiego.
Obszary Chronionego Krajobrazu			
Kraśnicki Obszar Chronionego Krajobrazu	292,74 km ²	1998	Jest to obszar o znikomych przekształceniach środowiskowych, dzięki czemu występuje w nim wiele rzadkich roślin, między innymi: ligustr pospolity, rdestnica (<i>Potamogeton natans</i> i <i>Potamogeton pectinatus</i>), obuwik pospolity, wiśnia karłowata. Stwierdzono również występowanie rzadkich gatunków owadów i zwierząt: mieniak tęczowiec, ogończyk dębowiec, paż królowej, makolągwa, myszołów, smuzka.
Roztoczański Obszar Chronionego Krajobrazu	20 000 ha	1996	Obszar obejmuje cenne obszary źródliskowe. Lessowe wzgórza pocięte są malowniczymi jarami i wąwozami z zachowanymi fragmentami rzadkich zbiorowisk roślinnych.

Źródło: opracowanie własne

Tabela 2 Specjalne Obszary Ochrony Siedlisk na terenie Obszaru funkcjonalnego Roztoczańsko-puszczańskiego

Specjalne Obszary Ochrony Siedlisk				
Nazwa	Kod	Typ	Powierzchnia (ha)	Przedmiot ochrony
Uroczyska Lasów Janowskich	PLH060031	K	34544,2	Przedmiotem ochrony jest 21 typów siedlisk z załącznika I Dyrektywy siedliskowej, w tym siedliska priorytetowe(*), m.in. wydmy śródlądowe z murawami napiaskowymi (<i>Corynephorus</i> , <i>Agrostis</i>), starorzecza i naturalne, eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z <i>Nympheion</i> , <i>Potamion</i> , zalewane muliste brzegi rzek z roślinnością <i>Chenopodium rubri p.p.</i> i <i>Bidention p.p.</i> , ciepłolubne, śródlądowe murawy napiaskowe*, zmiennowilgotne łąki trzęś licowe, niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie, torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą (żywe)*, torfowiska wysokie zdegradowane, lecz zdolne do naturalnej i stymulowanej regeneracji, torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z <i>Scheuchzerio-Caricetea</i>), obniżenia na podłożu torfowym z roślinnością ze związku <i>Rhynchosporion</i> , grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny, bory i lasy bagienne i brzoźowo-sosnowe bagienne lasy borealne*, łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe i olsy źródliskowe*, wyżynny jodłowy bór mieszany, sosnowy bór chrobotkowy i chrobotkowa postać <i>Peucedano-Pinetum</i> , brzegi lub osuszane dna zbiorników wodnych ze zbiorowiskami z <i>Littorelletea</i> , <i>Isoëto-Nanojuncetea</i> , naturalne, dystroficzne zbiorniki wodne, nizinne i podgórskie rzeki ze zbiorowiskami włosieniczników <i>Ranunculion fluitantis</i> , suche wrzosowiska, górskie i niżowe murawy bliźniczkowe (<i>Nardion</i> - płyty bogate florystycznie) *, ziołorośla górskie i ziołorośla nadrzeczne, kwaśne buczyny, łągowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe. Świat zwierzęcy reprezentują ważne dla Europy gatunki zwierząt z załącznika II Dyrektywy siedliskowej w tym gatunki priorytetowe(*): bóbr europejski - ssak, wydra - ssak, wilk * - ssak, traszka grzebieniasta - płaz, kumak nizinny - płaz, minóg strumieniowy - ryba, różanka - ryba, głowacz białopłetwy - ryba, trzepla zielona - bezkręgowiec, zalotka większa - bezkręgowiec, modraszek telejus - bezkręgowiec, czerwończyk nieparek - bezkręgowiec, modraszek nausitous - bezkręgowiec, szlaczkoń szafraniec - bezkręgowiec, nocek Bechsteina - ssak, nocek duży - ssak, mopek - ssak, piskorz - ryba. Natomiast świat roślin: starodub łąkowy, sierpowiec błyszczący, sasanka otwarta (ważne dla Europy gatunki roślin z Zał. II Dyr. Siedliskowej).
Uroczyska Puszczy Solskiej	PLH060034	K	34671,5	Przedmiotem ochrony jest 17 typów siedlisk z załącznika I Dyrektywy siedliskowej, w tym siedliska priorytetowe(*): starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z <i>Nympheion</i> , <i>Potamion</i> , naturalne, dystroficzne zbiorniki wodne, nizinne i podgórskie rzeki ze zbiorowiskami włosieniczników <i>Ranunculion fluitantis</i> , zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (<i>Molinion</i>), ziołorośla górskie (<i>Adenostylion alliariae</i>) i ziołorośla nadrzeczne (<i>Convolvuletalia sepium</i>), niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie, torfowiska

				wysokie z roślinnością torfotwórczą (żywe) *, torfowiska wysokie zdegradowane, lecz zdolne do naturalnej i stymulowanej regeneracji, torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z <i>Scheuchzerio-Caricetea</i>), obniżenia na podłożu torfowym z roślinnością ze związku <i>Rhynchosporion</i> , żyzne buczyny (<i>Dentario glandulosae-Fagenion</i> , <i>Galio odorati-Fagenion</i>), grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny, bory i lasy bagienne (<i>Vaccinio uliginosi-Betuletum pubescentis</i> , <i>Vaccinio uliginosi-Pinetum</i> , <i>Pino mugo-Sphagnetum</i> , <i>Sphagno girgensohnii-Piceetum</i> i brzożowo-sosnowe bagienne lasy borealne) *, łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (<i>Salicetum albo-fragilis</i> , <i>Populetum albae</i> , <i>Alnenion glutinoso-incanae</i> , olsy źródliskowe) *, wyżynny jodłowy bór mieszany, sosnowy bór chrobotkowy (<i>Cladonio-Pinetum</i> i chrobotkowa postać <i>Peucedano-Pinetum</i>), wydmy śródlądowe z murawami napiaskowymi (<i>Corynephorus</i> , <i>Agrostis</i>). Ważne dla Europy gatunki zwierząt (z Zał. II Dyr. Siedliskowej i z Zał. I Dyr. Ptasiej), w tym gatunki priorytetowe(*) to: mopek – ssak, nocek Bechsteina – ssak, nocek duży – ssak, bóbr europejski – ssak, wilk * - ssak, wydra – ssak, ryś – ssak, traszka grzebieniasta – płaz, kumak nizinny – płaz, żółw błotny – gad, minóg strumieniowy – ryba, piskorz – ryba, koza – ryba, głowacz białopłetwy – ryba, trzepla zielona – bezkręgowiec, zalotka większa – bezkręgowiec, czerwończyk nieparek – bezkręgowiec, przepłatka aurinia – bezkręgowiec. Natomiast ważne dla Europy gatunki roślin (z Zał. II Dyr. Siedliskowej) to: sierpowiec błyszczący.
Niedzieliska	PLH060044	B	17,9	Przedmiotem ochrony są ważne dla Europy typy siedlisk przyrodniczych (z Zał. I Dyr. Siedliskowej), w tym siedliska priorytetowe(*): murawy kserotermiczne (<i>Festuco-Brometea</i> i ciepłolubne murawy z <i>Asplenion septentrionalis-Festucion pallentis</i> *) , formacje z jałowcem pospolitym <i>Juniperus communis</i> na wrzosowiskach lub nawapiennych murawach oraz ważne dla Europy gatunki roślin (z Zał. II Dyr. Siedliskowej): obuwik pospolity.
Dolina Łabuńki i Topornicy	PLH060087	K	2054,7	Przedmiotem ochrony są ważne dla Europy typy siedlisk przyrodniczych (z Zał. I Dyr. Siedliskowej): zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (<i>Molinion</i>), niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie; ważne dla Europy gatunki zwierząt (z Zał. II Dyr. Siedliskowej i z Zał. I Dyr. Ptasiej), w tym gatunki priorytetowe(*): modraszek telejus – bezkręgowiec, czerwończyk nieparek – bezkręgowiec, modraszek nausitous – bezkręgowiec, czerwończyk fioletek – bezkręgowiec, bóbr europejski – ssak, wydra – ssak oraz ważne dla Europy gatunki roślin (z Zał. II Dyr. siedliskowej): starodub łąkowy.
Kąty	PLH060010	G	24	Przedmiotem ochrony są ważne dla Europy typy siedlisk przyrodniczych (z Zał. I Dyr. Siedliskowej), w tym siedliska priorytetowe(*): murawy kserotermiczne (<i>Festuco-Brometea</i> i ciepłolubne murawy z <i>Asplenion septentrionalis-Festucion pallentis</i> *) ; ważne dla Europy gatunki zwierząt (z Zał. II Dyr. Siedliskowej i z Zał. I Dyr. Ptasiej): szlachkoń szafraniec – bezkręgowiec oraz ważne dla Europy gatunki roślin (z Zał. II Dyr. Siedliskowej): obuwik pospolity.

Roztocze Środkowe	PLH060017	G	8472,8	Przedmiotem ochrony są ważne dla Europy typy siedlisk przyrodniczych (z Zał. I Dyr. Siedliskowej), w tym siedliska priorytetowe(*): starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z <i>Nympheion</i> , <i>Potamion</i> , nizinne i podgórskie rzeki ze zbiorowiskami włosieniczników <i>Ranunculion fluitantis</i> , zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (<i>Molinion</i>), ziołorośla górskie (<i>Adenostylion alliariae</i>) i ziołorośla nadrzeczne (<i>Convolvuletalia sepium</i>), niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatherion elatioris</i>), torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą (żywe) *, torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z <i>Scheuchzerio-Caricetea</i>), obniżenia na podłożu torfowym z roślinnością ze związku <i>Rhynchosporion</i> , żyzne buczyny (<i>Dentario glandulosae-Fagenion</i> , <i>Galio odorati-Fagenion</i>), grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (<i>Galio-Carpinetum</i> , <i>Tilio-Carpinetum</i>), łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (<i>Salicetum albo-fragilis</i> , <i>Populetum albae</i> , <i>Alnenion glutinoso-incanae</i> , olsy źródłiskowe) *; ważne dla Europy gatunki zwierząt (z Zał. II Dyr. Siedliskowej i z Zał. I Dyr. Ptasiej), w tym gatunki priorytetowe(*): szlaczkoń szafraniec – bezkręgowiec, czerwończyk nieparek – bezkręgowiec, wydra – ssak, ryś – ssak, mopek – ssak, nocek łydkowłosy – ssak, nocek duży – ssak, bóbr europejski – ssak, wilk * - ssak, kumak nizinny, koza-ryba, głowacz- ryba, minóg strumieniowy- ryba, piskorz, różanka- ryba, zagłębek bruzdkowany- bezkręgowiec, traszka-płaz oraz ważne dla Europy gatunki roślin (z Zał. II Dyr. Siedliskowej): obuwik pospolity.
Debry	PLH060003	G	179,5	Przedmiotem ochrony są ważne dla Europy typy siedlisk przyrodniczych (z Zał. I Dyr. Siedliskowej): żyzne buczyny (<i>Dentario glandulosae-Fagenion</i> , <i>Galio odorati-Fagenion</i>), wyżynny jodłowy bór mieszany (<i>Abietetum polonicum</i>).
Sztolnie w Senderkach	PLH060020	G	80,6	Przedmiotem ochrony jest obszar obejmujący sztolnie, w których wydobywano piaskowiec do wyrobu kamieni młyńskich, celem utworzenia ostoi jest ochrona zimujących tu nietoperzy, występuje tu 9 gatunków nietoperzy. Są to ważne dla Europy gatunki zwierząt (z Zał. II Dyr. Siedliskowej i z Zał. I Dyr. Ptasiej): mopek – ssak, nocek łydkowłosy – ssak, nocek Bechsteina – ssak, nocek duży – ssak.
Święty Roch	PLH060022	G	202,4	Przedmiotem ochrony są ważne dla Europy typy siedlisk przyrodniczych (z Zał. I Dyr. Siedliskowej): żyzne buczyny (<i>Dentario glandulosae-Fagenion</i> , <i>Galio odorati-Fagenion</i>), wyżynny jodłowy bór mieszany (<i>Abietetum polonicum</i>).
Zarośle	PLH060028	G	391,8	Przedmiotem ochrony są ważne dla Europy typy siedlisk przyrodniczych (z Zał. I Dyr. Siedliskowej): żyzne buczyny (<i>Dentario glandulosae-Fagenion</i> , <i>Galio odorati-Fagenion</i>), grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (<i>Galio-Carpinetum</i> , <i>Tilio-Carpinetum</i>), wyżynny jodłowy bór mieszany.
Żurawce	PLH060029	K	35,9	Przedmiotem ochrony są ważne dla Europy typy siedlisk przyrodniczych (z Zał. I Dyr. Siedliskowej), w tym siedliska priorytetowe(*): murawy kserotermiczne (<i>Festuco-Brometea</i> i ciepłolubne murawy z <i>Asplenion septentrionalis-Festucion pallentis</i>) *, formacje z jałowcem

				pospolitym <i>Juniperus communis</i> na wrzosowiskach lub nawapiennych murawach; ważne dla Europy gatunki zwierząt (z Zał. II Dyr. Siedliskowej i z Zał. I Dyr. Ptasiej): szlaczkoń szafraniec – bezkręgowiec, smużka stepowa – ssak, oraz ważne dla Europy gatunki roślin (z Zał. II Dyr. siedliskowej): obuwik pospolity.
Łąki nad Szyszłą	PLH060042	G	981	Przedmiotem ochrony są ważne dla Europy typy siedlisk przyrodniczych (z Zał. I Dyr. Siedliskowej), w tym siedliska priorytetowe(*): twarłowodne oligo- i mezotroficzne zbiorniki wodne z podwodnymi łąkami ramienic <i>Charetea</i> , nizinne i podgórskie rzeki ze zbiorowiskami włosieniczników <i>Ranunculion fluitantis</i> , zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (<i>Molinion</i>), nízowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie, torfowiska nakredowe (<i>Cladietum marisci</i> , <i>Caricetum buxbaumii</i> , <i>Schoenetum nigricantis</i>)*, górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk; ważne dla Europy gatunki zwierząt (z Zał. II Dyr. Siedliskowej i z Zał. I Dyr. Ptasiej): modraszek telejus – bezkręgowiec, modraszek nausitous – bezkręgowiec oraz ważne dla Europy gatunki roślin (z Zał. II Dyr. siedliskowej): starodub łąkowy, lipiennik loesela.
Hubale	PLH060008	B	34,4	Przedmiotem ochrony są ważne dla Europy gatunki zwierząt (z Zał. II Dyr. Siedliskowej i z Zał. I Dyr. Ptasiej), w tym gatunki priorytetowe(*): susel perełkowany* - ssak.
Uroczyska Lasów Adamowskich	PLH060094	B	1100,8	Przedmiotem ochrony są ważne dla Europy typy siedlisk przyrodniczych(z Zał. I Dyr. Siedliskowej), w tym siedliska priorytetowe(*): ziołorośla górskie (<i>Adenostylion alliariae</i>) i ziołorośla nadrzeczne (<i>Convolvuletalia sepium</i>), żyzne buczyny (<i>Dentario glandulosae-Fagenion</i> , <i>Galio odorati-Fagenion</i>), grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (<i>Galio-Carpinetum</i> , <i>Tilio-Carpinetum</i>), łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (<i>Salicetum albo-fragilis</i> , <i>Populetum albae</i> , <i>Alnenion glutinoso-incanae</i> , olsy źródłiskowe)*; ważne dla Europy gatunki zwierząt (z Zał. II Dyr. Siedliskowej i z Zał. I Dyr. Ptasiej), tym gatunki priorytetowe(*):rys – ssak, wilk* - ssak oraz ważne dla Europy gatunki roślin (z Zał. II Dyr. siedliskowej), w tym gatunki priorytetowe(*):dzwonecznik wonny, obuwik pospolity.
Uroczyska Rostocza Wschodniego	PLH060093	B	5810	Przedmiotem ochrony są ważne dla Europy typy siedlisk przyrodniczych (z Zał. I Dyr. Siedliskowej), w tym siedliska priorytetowe(*): nízowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatherion elatioris</i>), górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk, kwaśne buczyny (<i>Luzulo-Fagenion</i>), żyzne buczyny (<i>Dentario glandulosae-Fagenion</i> , <i>Galio odorati-Fagenion</i>), grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (<i>Galio-Carpinetum</i> , <i>Tilio-Carpinetum</i>), łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (<i>Salicetum albo-fragilis</i> , <i>Populetum albae</i> , <i>Alnenion glutinoso-incanae</i> , olsy źródłiskowe)*, sosnowy bór chrobotkowy (<i>Cladonio-Pinetum</i> i chrobotkowa postać <i>Peucedano-Pinetum</i>) oraz ważne dla Europy gatunki zwierząt (z Zał. II Dyr. Siedliskowej i z Zał. I Dyr. Ptasiej), w tym gatunki priorytetowe(*): mopek – ssak, nocek Bechsteina – ssak, nocek duży – ssak, bóbr europejski – ssak, wilk* - ssak, wydra – ssak, rys – ssak, kumak nizinny – płaz, traszka

Niedzielski Las	PLH060092	B	267,2	grzebieniasta – płaz, jelonek rogacz – bezkręgowiec.
				Przedmiotem ochrony są ważne dla Europy typy siedlisk przyrodniczych (z Zał. I Dyr. Siedliskowej), w tym siedliska priorytetowe(*): ąród środkowoeuropejski i subkontynentalny (<i>Galio-Carpinetum</i> , <i>Tilio-Carpinetum</i>); ważne dla Europy gatunki zwierząt (z Zał. II Dyr. Siedliskowej i z Zał. I Dyr. Ptasiej), w tym gatunki priorytetowe(*): wilk * - ssak, ryś – ssak, czerwończyk nieparek – bezkręgowiec oraz ważne dla Europy gatunki roślin (z Zał. II Dyr. siedliskowej), w tym gatunki priorytetowe(*): obuwik pospolity, dzwonecznik wonny.
Borowa Góra	PLH060070	B	3,3	Przedmiotem ochrony są ważne dla Europy typy siedlisk przyrodniczych (z Zał. I Dyr. Siedliskowej), w tym siedliska priorytetowe(*): murawy kserotermiczne (<i>Festuco-Brometea</i> i ciepłolubne murawy z <i>Asplenion septentrionalis-Festucion pallentis</i>) * oraz ważne dla Europy gatunki roślin (z Zał. II Dyr. siedliskowej), w tym gatunki priorytetowe(*): obuwik pospolity.
				Przedmiotem ochrony są ważne dla Europy typy siedlisk przyrodniczych (z Zał. I Dyr. Siedliskowej), w tym siedliska priorytetowe(*): starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z <i>Nympheion</i> , <i>Potamion</i> , torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą (żywe) *, torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z <i>Scheuchzerio-Caricetea</i>), ąród środkowoeuropejski i subkontynentalny (<i>Galio-Carpinetum</i> , <i>Tilio-Carpinetum</i>), bory i lasy bagienne (<i>Vaccinio uliginosi-Betuletum pubescentis</i> , <i>Vaccinio uliginosi-Pinetum</i> , <i>Pino mugo-Sphagnetum</i> , <i>Sphagno girgensohnii-Piceetum</i> i brzożowo-sosnowe bagienne lasy borealne) *, wyżynny jodłowy bór mieszany (<i>Abietetum polonicum</i>) oraz ważne dla Europy gatunki zwierząt (z Zał. II Dyr. Siedliskowej i z Zał. I Dyr. Ptasiej), w tym gatunki priorytetowe(*): zalotka większa – bezkręgowiec.
Minokąt	PLH060089	B	177,9	Przedmiotem ochrony są Ważne dla Europy typy siedlisk przyrodniczych (z Zał. I Dyr. Siedliskowej), w tym siedliska priorytetowe(*): wydmy ądładowe z murawami napiaskowymi (<i>Corynephorus</i> , <i>Agrostis</i>), starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z <i>Nympheion</i> , <i>Potamion</i> , naturalne, dystroficzne zbiorniki wodne, zalewane muliste brzegi rzek z roślinnością <i>Chenopodion rubri p.p.</i> i <i>Bidention p.p.</i> , suche wrzosowiska (<i>Calluno-Genistion</i> , <i>Pohlio-Callunion</i> , <i>Calluno-Arctostaphylion</i>), ciepłolubne, ądładowe murawy napiaskowe (<i>Koelerion glaucae</i>) *, zmiennowilgotne łąki trzęslicowe (<i>Molinion</i>), górskie i niżowe murawy bliźniczkowe (<i>Nardion</i> - płyty bogate florystycznie) *, ziołorośla górskie (<i>Adenostylion alliariae</i>) i ziołorośla nadrzeczne (<i>Convolvuletalia sepium</i>), niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatherion elatioris</i>), torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą (żywe) *, torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z <i>Scheuchzerio-Caricetea</i>), obniżenia na podłożu torfowym z roślinnością ze związku <i>Rhynchosporion</i> , bory i lasy bagienne (<i>Vaccinio uliginosi-Betuletum pubescentis</i> , <i>Vaccinio uliginosi-Pinetum</i> , <i>Pino mugo-Sphagnetum</i> , <i>Sphagno girgensohnii-Piceetum</i> i brzożowo-sosnowe bagienne lasy borealne) *, łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (<i>Salicetum albo-</i>
				Dolina Dolnej Tanwi

				<p><i>fragilis</i>, <i>Populetum albae</i>, <i>Alnenion glutinoso-incanae</i>, olsy źródliskowe) *, łągowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe (<i>Ficario-Ulmetum</i>), wyżyny jodłowy bór mieszany (<i>Abietetum polonicum</i>), sosnowy bór chrobotkowy (<i>Cladonio-Pinetum</i> i chrobotkowa postać <i>Peucedano-Pinetum</i>); ważne dla Europy gatunki zwierząt (z Zał. II Dyr. Siedliskowej i z Zał. I Dyr. Ptasiej), w tym gatunki priorytetowe(*): bąk – ptak, bączek – ptak, czapla biała – ptak, bocian czarny – ptak, bocian biały – ptak, trzmielojad – ptak, gadożer – ptak, błotniak stawowy – ptak, błotniak łąkowy – ptak, orlik krzykliwy – ptak, kropiatka – ptak, zielonka – ptak, derkacz – ptak, żuraw – ptak, lelek – ptak, zimorodek – ptak, dzięcioł zielonosiwy – ptak, dzięcioł czarny – ptak, dzięcioł średni – ptak, lerka – ptak, świergotek polny – ptak, podróżniczek – ptak, jarzębatka – ptak, gąsiorek – ptak, ortolan – ptak, cietrzew (podgatunek kontynentalny) – ptak, bóbr europejski – ssak, wilk * - ssak, wydra – ssak, ryś –ssak, kumak nizinny – płaz, traszka grzebieniasta – płaz, żółw błotny – gad, minóg strumieniowy – ryba, piskorz – ryba, koza – ryba, głowacz białopłetwy – ryba, trzepla zielona – bezkręgowiec, zalotka większa – bezkręgowiec, czerwonończyk nieparek – bezkręgowiec, przeplatka aurinia – bezkręgowiec oraz ważne dla Europy gatunki roślin (z Zał. II Dyr. siedliskowej), w tym gatunki priorytetowe(*): starodub łąkowy.</p>
Polichna	PLH060078	B	368,4	<p>Przedmiotem ochrony są ważne dla Europy typy siedlisk przyrodniczych (z Zał. I Dyr. Siedliskowej), w tym siedliska priorytetowe(*): żyzne buczyny (<i>Dentario glandulosae-Fagenion</i>, <i>Galio odorati-Fagenion</i>), kwaśne buczyny (<i>Luzulo-Fagenion</i>), grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (<i>Galio-Carpinetum</i>, <i>Tilio-Carpinetum</i>).</p>
Dolina Łętowni	PLH060040	B	1135	<p>Przedmiotem ochrony są ważne dla Europy typy siedlisk przyrodniczych (z Zał. I Dyr. Siedliskowej), w tym siedliska priorytetowe(*): twarowodne oligo- i mezotroficzne zbiorniki wodne z podwodnymi łąkami ramienic <i>Charetea</i>, torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z <i>Scheuchzerio-Caricetea</i>), górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk oraz ważne dla Europy gatunki zwierząt (z Zał. II Dyr. Siedliskowej i z Zał. I Dyr. Ptasiej), w tym gatunki priorytetowe(*): bocian biały – ptak, błotniak stawowy – ptak, błotniak łąkowy – ptak, derkacz – ptak, batalion – ptak, bóbr europejski – ssak, wydra – ssak, modraszek telejus – bezkręgowiec, czerwonończyk nieparek – bezkręgowiec, modraszek nausitous – bezkręgowiec, czerwonończyk fioletek – bezkręgowiec.</p>
Guzówka	PLH060071	B	741,5	<p>Przedmiotem ochrony są ważne dla Europy typy siedlisk przyrodniczych (z Zał. I Dyr. Siedliskowej), w tym siedliska priorytetowe(*): murawy kserotermiczne (<i>Festuco-Brometea</i> i ciepłolubne murawy z <i>Asplenion septentrionalis-Festucion pallentis</i>), grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (<i>Galio-Carpinetum</i>, <i>Tilio-Carpinetum</i>) oraz ważne dla Europy gatunki roślin (z Zał. II Dyr. siedliskowej), w tym gatunki priorytetowe(*): obuwik pospolity.</p>

Źródło: opracowanie własne

Tabela 3 Specjalne Obszary Ochrony Ptaków na terenie Obszaru funkcjonalnego Roztoczańsko-puszczańskiego

Specjalne Obszary Ochrony Ptaków				
Nazwa	Kod	Typ	Powierzchnia (ha)	Opis ³
Lasy Janowskie	PLB060005	F	60235,7	Obszar obejmuje rozległy i zwarty kompleks leśny, stanowiący północno-zachodnią część Puszczy Solskiej oraz enklawę leśną "Rozwadów" dla ochrony głuszca. Ważne dla Europy gatunki zwierząt (z Zał. II Dyr. Siedliskowej i z Zał. I Dyr. Ptasiej), w tym gatunki priorytetowe(*): dzięcioł zielonosiwy - ptak, dzięcioł czarny - ptak, lelek - ptak, głuszec - ptak, błotniak stawowy - ptak, bielik - ptak, bocian czarny - ptak, włochatka- ptak, bączek- ptak oraz ważne dla Europy gatunki roślin (z Zał. II Dyr. Siedliskowej): starodub łąkowy.
Puszcza Solska	PLB060008	F	79349,1	Obszar obejmuje kompleks leśny, w przewadze iglasty - sosnowy (70% powierzchni) położony na styku Roztocza i Kotliny Sandomierskiej. Ważne dla Europy gatunki zwierząt (z Zał. II Dyr. Siedliskowej i z Zał. I Dyr. Ptasiej), w tym gatunki priorytetowe(*): gąsiorek - ptak, jarzębatka - ptak, dzięcioł czarny - ptak, lelek - ptak, włochatka - ptak, puszczyk uralski - ptak, puchacz - ptak, derkacz - ptak, kropiatka - ptak, cietrzew (podgatunek kontynentalny) - ptak, głuszec - ptak, trzmielojad - ptak, bielik - ptak, gadożer - ptak, orlik krzykliwy - ptak, bocian czarny - ptak, bączek - ptak, lerka- ptak, zielonka- ptak oraz ważne dla Europy gatunki roślin (z Zał. II Dyr. Siedliskowej): starodub łąkowy.
Roztocze	PLB060012	F	103503,3	Obszar ostoi obejmuje pas wzniesień ciągnących się z północnego zachodu na południowy wschód. Część obszaru to fragment długiego wału Roztocza, łączącego Wyżynę Lubelską z Wyżyną Podolską. Ważne dla Europy gatunki zwierząt (z Zał. II Dyr. Siedliskowej i z Zał. I Dyr. Ptasiej): bączek - ptak, bocian czarny - ptak, bocian biały - ptak, trzmielojad - ptak, orlik krzykliwy - ptak, orzełek włochaty - ptak, derkacz - ptak, żuraw - ptak, rybitwa zwyczajna (rzeczna) - ptak, rybitwa białowąsa - ptak, rybitwa czarna - ptak, puchacz - ptak, puszczyk uralski - ptak, zimorodek - ptak, dzięcioł zielonosiwy - ptak, dzięcioł czarny - ptak, dzięcioł średni - ptak, dzięcioł białogrzbiety - ptak, jarzębatka - ptak, muchołówka białoszyja - ptak, muchołówka mała - ptak, gąsiorek - ptak, lelek-ptak, siniak- ptak, dzięcioł białoszyi- ptak, kobuz- ptak, pliszka górską- ptak, dzięcioł zielono siwy-ptak, puszczyk uralski-ptak, sowa włochata- ptak.
Dolina Górnej Łabuńki	PLB060013	A	1907	Ostoja położona jest w mezoregionie Padół Zamojski, na południe od Zamościa. Obejmuje górną część rzeki Łabuńka, która jest dopływem Wieprza. Ważne dla Europy gatunki zwierząt (z Zał. II

³ Szczegółowy przedmiot ochrony (gatunki o ocenie ogólnej A, B lub C wyszczególnione w SDF) dla obszarów ptasich Natura 2000 (PLB) zawiera standardowy formularz danych, który jest dostępny na stronie www.natura2000.gdos.gov.pl w zakładce /Rozumiem- Wyszukiwanie/. Szczegółowe zarządzenia Dyrektora Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 znajdują się na stronie www.bip.lublin.rdos.gov.pl

Dolina Sołokiji	PLB060021	J	13667,8	Dyr. Siedliskowej i z Zał. I Dyr. Ptasiej: derkacz – ptak, dubelt – ptak, rycyk- ptak.
				Ostoja leży w granicach mezoregionów Roztocze Środkowe, Roztocze Wschodnie i Równina Bełzka. Obejmuje dolinę rzeki Sołokija od Tomaszowa Lubelskiego do granicy z Ukrainą. Ważne dla Europy gatunki zwierząt (z Zał. II Dyr. Siedliskowej i z Zał. I Dyr. Ptasiej): derkacz – ptak, dzięcioł białoszyi – ptak, rybitwa białowąsa- ptak.
Dolina Szyszły	PLB060018	F	2557,2	Obszar obejmuje dolinę rzeki Szyszły od wsi Zawady (na zachodzie) po szosę łączącą wsie Dyniska Stare i Dębina (na wschodzie). Ważne dla Europy gatunki zwierząt (z Zał. II Dyr. Siedliskowej i z Zał. I Dyr. Ptasiej): w tym gatunki priorytetowe(*): derkacz – ptak, dubelt – ptak.
				Obszar obejmuje zlewnię górnego biegu rzeki Huczwy oraz 2 kompleksy stawów rybnych: w Łaszczowie i Zimnie. Łąki w dolinie Huczwy i jej dopływów są w znacznym stopniu zmeliorowane i użytkowane jako łąki kośne, choć nie brak rozległych tatrzykowisk i niewielkich starorzeczy oraz pasów zakrzaczeń. Ważne dla Europy gatunki zwierząt (z Zał. II Dyr. Siedliskowej i z Zał. I Dyr. Ptasiej), w tym gatunki priorytetowe(*): bąk – ptak, bączek – ptak, ślepowron – ptak, bocian biały – ptak, trzmielojad – ptak, kania czarna – ptak, kania ruda – ptak, błotniak stawowy – ptak, błotniak łąkowy – ptak, kropiatka – ptak, orlik krzykliwy – ptak, zielonka – ptak, derkacz – ptak, żuraw – ptak, rybitwa czarna – ptak, rybitwa zwyczajna (rzeczna) – ptak, zimorodek – ptak, dzięcioł zielonosiwy – ptak, dzięcioł średni – ptak, świergotek polny – ptak, podróżniczek – ptak, gąsiorek – ptak, ortolan – ptak, dzięcioł białoszyi – ptak.
Zlewnia Górnej Huczwy	PLB060017	A	6504,6	

Źródło: opracowanie własne

Plany zadań ochronnych sporządza się i realizuje dla obszarów Natura 2000. Dokument powstaje w ciągu 6 lat od ustanowienia obszaru specjalnej ochrony ptaków lub zatwierdzenia przez Komisję Europejską obszaru mającego znaczenie dla Wspólnoty. Plan zadań ochronnych można sporządzać także dla obszaru zaproponowanego Komisji Europejskiej, jako obszar mający znaczenie dla Wspólnoty. Planu nie sporządza się dla obszaru Natura 2000 lub jego części, dla którego ustanowiono plan ochrony, lub który pokrywa się z krajową formą ochrony przyrody albo obszarem będącym w zarządzie nadleśnictwa, których dokumenty planistyczne uwzględniają zakres planu zadań ochronnych, a także znajdującego się na obszarach morskich. Planowanie ochrony dla obszaru Natura 2000 lub jego części może być pogłębione przez sporządzenie bardziej szczegółowego planu ochrony.

Projekt planu sporządza sprawujący nadzór nad obszarem (zwykle regionalny dyrektor ochrony środowiska, niekiedy dyrektor parku narodowego). W procedurze tej konieczny jest udział osób i podmiotów prowadzących działalność w obrębie siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000, a także możliwość wnoszenia uwag i wniosków ze strony ogółu społeczeństwa.

Regionalny dyrektor ochrony środowiska ustanawia plan na okres 10 lat, w drodze aktu prawa miejscowego w formie zarządzenia, kierując się koniecznością utrzymania i przywracania do właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000. Plan zadań ochronnych może być zmieniony, jeżeli wynika to z potrzeb ochrony tych siedlisk przyrodniczych lub gatunków roślin i zwierząt.

Plan zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 zawiera:

- opis granic obszaru i mapę obszaru Natura 2000;
- identyfikację istniejących i potencjalnych zagrożeń dla zachowania właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt i ich siedlisk będących przedmiotami ochrony;
- cele działań ochronnych;
- określenie działań ochronnych ze wskazaniem podmiotów odpowiedzialnych za ich wykonanie i obszarów ich wdrażania, w tym w szczególności działań dotyczących: ochrony czynnej siedlisk przyrodniczych, gatunków roślin i zwierząt oraz ich siedlisk; monitoringu stanu przedmiotów ochrony oraz monitoringu realizacji celów; uzupełnienia stanu wiedzy o przedmiotach ochrony i uwarunkowaniach ich ochrony;
- wskazania do zmian w istniejących studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, planach zagospodarowania przestrzennego województw oraz planach zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej dotyczące eliminacji lub ograniczenia zagrożeń wewnętrznych lub zewnętrznych, jeżeli są niezbędne dla utrzymania lub odtworzenia właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000;
- wskazanie terminu sporządzenia, w razie potrzeby, planu ochrony dla części lub całości obszaru.

Szczegółowy tryb sporządzania i zakres prac określa rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 17 lutego 2010 r. w sprawie sporządzania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000.

Projekty planów zadań ochronnych i wydawane na ich podstawie projekty zarządzeń w sprawie ustanowienia planów zadań ochronnych, opracowywane w ramach projektu POIS.05.03.00-00-186/09 „Opracowanie planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 na obszarze Polski”, są zamieszczane na platformie informacyjno – komunikacyjnej. Narzędzie umożliwia wspólną, zdalną pracę podczas tworzenia tych dokumentów osobom i instytucjom, które mogą wpływać lub na których działalność ma wpływ obszar Natura 2000. Ponadto, daje zainteresowanym podmiotom możliwość wniesienia uwag lub wniosków do tych dokumentów, które aktualnie poddawane są konsultacjom społecznym, wynikającym z art. 28 ust. 4 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody.

Realizacja ww. projektu na terenie Obszaru funkcjonalnego Roztoczańsko-puszczańskiego lubelskiego obejmuje sporządzenie projektów planów zadań ochronnych⁴ dla następujących obszarów Natura 2000:

- Akt prawa miejscowego aktualny dla obszaru Natura 2000 Niedzieliska PLH060044 - zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie z dnia 21.04.2016r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Niedzieliska PLH060044 (Dz. Urz. Woj. Lub. 2014. poz. 4159).
- Akt prawa miejscowego aktualny dla obszaru Natura 2000 Kąty PLH060010 - zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie z dnia 21.04.2016r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Kąty PLH060010 (Dz. Urz. Woj. Lub. poz. 1657).
- Akt prawa miejscowego aktualny dla obszaru Natura 2000 Debry PLH060003 - zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie z dnia 05.05.2014r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Debry PLH060003 (Dz. Urz. Woj. Lub. 2014. poz. 1940).
- Akt prawa miejscowego aktualny dla obszaru Natura 2000 Święty Roch PLH060022 - zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie z dnia 26.06.2014r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Święty Roch PLH060022 (Dz. Urz. Woj. Lub. 2014. poz. 2340).
- Akt prawa miejscowego aktualny dla obszaru Natura 2000 Żurawce PLH060029 - zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie z dnia 13.04.2014r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Żurawce PLH060029 (Dz. Urz. Woj. Lub. poz. 1521).
- Akt prawa miejscowego aktualny dla obszaru Natura 2000 Dolina Szyszły PLB060018 - zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie z dnia 18.06.2014r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Szyszły PLB060018 (Dz. Urz. Woj. Lub. 2014. poz. 2326).
- Akt prawa miejscowego aktualny dla obszaru Natura 2000 Łąki nad Szyszłą PLH060042 - zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie z

⁴ Opublikowane plany zadań ochrony w formie Zarządzeń Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska dostępne są na Dzienniku Urzędowym Województwa Lubelskiego (<http://edziennik.lublin.uw.gov.pl/Compatible/PublisherSearch?publisherName=Regionalny%20Dyrektor%20Ochrony%20C5%9Arodowiska%20w%20Lublinie>).

dnia 12.01.2015r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Łąki nad Szyszylą PLH060042 (Dz. Urz. Woj. Lub. 2015. poz. 179).

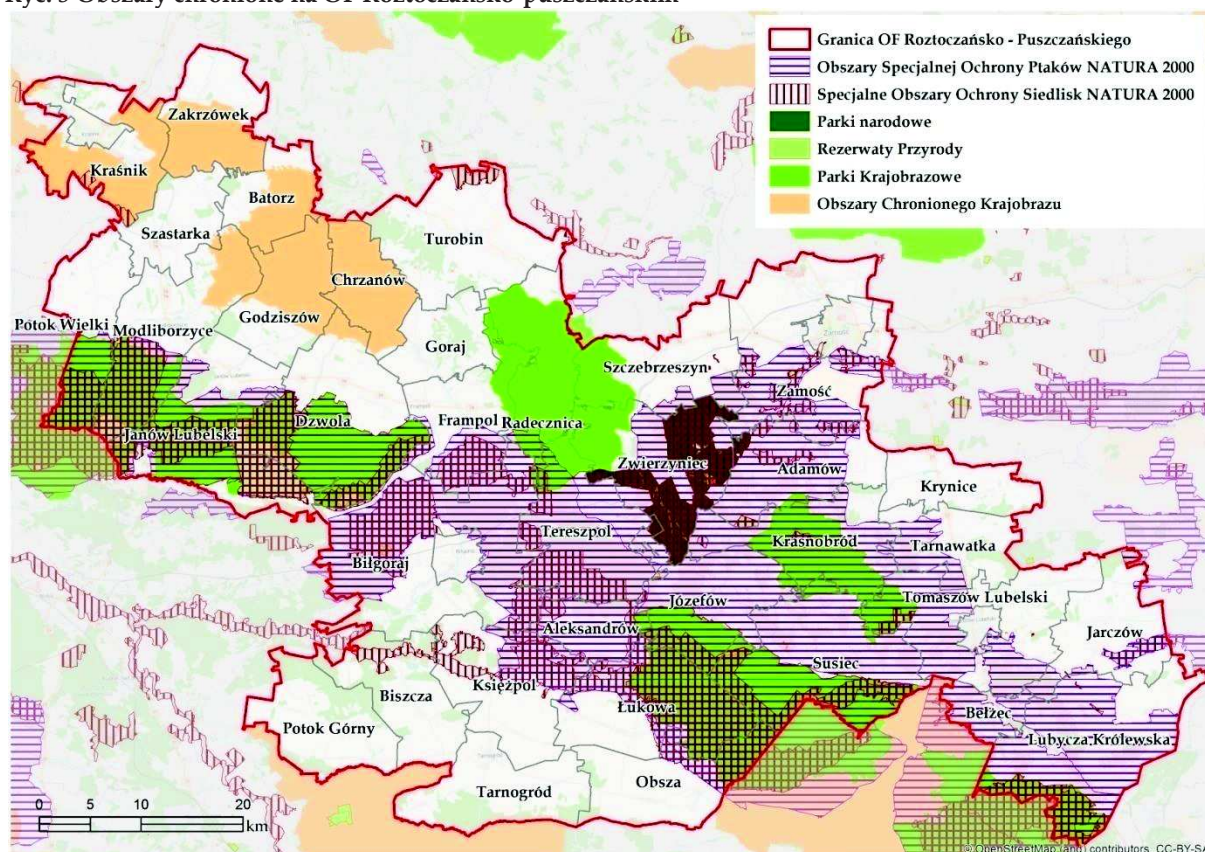
- Akt prawa miejscowego aktualny dla obszaru Natura 2000 Lasy Janowskie PLB060005- zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie z dnia 29.11.2013r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Lasy Janowskie PLB060005
- Akt prawa miejscowego aktualny dla obszaru Natura 2000 Dolina Górnej Łabuńki PLB060013 - zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie z dnia 24.11.2014r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Górnej Łabuńki PLB060013 (Dz. Urz. Woj. Lub. 2014. poz. 3985).
- Akt prawa miejscowego aktualny dla obszaru Natura 2000 Dolina Sołokij PLB060021- zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie z dnia 23.06.2014r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Sołokij PLB060021(Dz. Urz. Woj. Lub. 2014. poz.2335).
- Akt prawa miejscowego aktualny dla obszaru Natura 2000 Hubale PLH06008 - zarządzenie nr 13/16 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie z dnia 30.05.2016r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Hubale PLH06008.
- Akt prawa miejscowego aktualny dla obszaru Natura 2000 Uroczyska Roztocza Wschodniego LH060093 - zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Rzeszowie z dnia 21.03.2016r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Uroczyska Roztocza Wschodniego LH060093 (Dz. Urz. Woj. Lub. poz. 3384, Dz. Urz. Woj. Podk. Poz.2818).
- Akt prawa miejscowego aktualny dla obszaru Natura 2000 Niedzielski Las PLH060092 - zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie z dnia 18.06.2014r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Niedzielski Las PLH060092 (Dz. Urz. Woj. Lub. 2014. poz. 2328).
- Akt prawa miejscowego aktualny dla obszaru Natura 2000 Zlewnia Górnej Huczwy PLH060017 - zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie z dnia 24.11.2014r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Zlewnia Górnej Huczwy PLH060017 (Dz. Urz. Woj. Lub. 2014. poz. 3980).
- Akt prawa miejscowego aktualny dla obszaru Natura 2000 Dolina Dolnej Tanwi PLH060097 - zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie z dnia 15.01.2015r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Dolnej Tanwi PLH060097 (Dz. Urz. Woj. Lub. 2015. poz. 250).
- Akt prawa miejscowego aktualny dla obszaru Natura 2000 Polichna PLH060078 - zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie z dnia 18.06.2014r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Polichna PLH060078 (Dz. Urz. Woj. Lub. 2014. poz. 2329).
- Akt prawa miejscowego aktualny dla obszaru Natura 2000 Dolina Łętowni PLH060040 - zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie z dnia 23.06.2014r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Łętowni PLH060040 (Dz. Urz. Woj. Lub. 2014. poz. 2337).

Roztoczański Park Narodowy działając na zlecenie Ministra Środowiska pracuje nad utworzeniem Transgranicznego Rezerwatu Biosfery „Roztocze”. *Status rezerwatu biosfery*

nadawany jest obszarom charakterystycznym dla poszczególnych biomów Ziemi, o wybitnych, wyróżniających się w skali światowej walorach przyrodniczych i krajobrazowych. Początkowo Rezerваты pełniły przede wszystkim funkcje ochronne, naukowe i edukacyjne. Obecnie służą doskonaleniu mechanizmów zrównoważonego rozwoju podejmowanych w duchu partnerstwa wszystkich uczestników życia społecznego dla zapewnienia dobrych warunków bytowania człowieka i wysokiej jakości środowiska.

Obszar projektowanego Rezerwatu wynosić będzie 371 902 ha. Administracyjnie, w granicach państwa polskiego zlokalizowany będzie w woj. lubelskim i podkarpackim obejmując swoim zasięgiem powiaty: janowski, zamojski, biłgorajski, tomaszowski i lubaczowski oraz powiat jaworowski i żółkiewski na Ukrainie. Swoim zasięgiem obejmie system obszarów chronionych Roztocza: Roztoczański Park Narodowy, 18 rezerwatów przyrody, 4 parki krajobrazowe, obszary Natura 2000 w tym 4 obszary specjalnej ochrony ptaków i 15 obszarów ochrony siedlisk, obszary funkcjonalnie z nim powiązane oraz Rezerwat Biosfery „Roztochya” na Ukrainie⁵.

Ryc. 5 Obszary chronione na OF Roztoczańsko-puszczańskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska

Obszar funkcjonalny Roztoczańsko-puszczański znajduje się w obszarze 4 rodzajów ekologicznych obszarów funkcjonalnych:

- Elementy systemu funkcjonalnego ochrony przyrody ECONET PL;
- System korytarzy dla obszarów Natura 2000;
- System korytarzy w RPN i otoczeniu;
- Systemy przyrodnicze gmin.

⁵ Źródło: <http://roztoczanski-pn.pl/pl/park-na-roztoczu/trb-roztocze>

Znaczna część Obszaru funkcjonalnego Roztoczańsko-puszczańskiego jest objęta siecią ECONET-POLSKA. Zgodnie z opracowaną w 1995 i 1996 roku koncepcją krajowej sieci ekologicznej ECONET-POLSKA, stanowi ona wieloprzestrzenny systemem obszarów węzłowych najlepiej zachowanych pod względem przyrodniczym i reprezentatywnych dla różnych regionów przyrodniczych kraju, wzajemnie ze sobą powiązanych korytarzami ekologicznymi, które zapewniają ciągłość więzi przyrodniczych w obrębie tego systemu. Sieć ECONET-POLSKA pokrywa łącznie 46% powierzchni Polski. Elementy sieci zostały wyznaczone na podstawie następujących kryteriów: naturalność, różnorodność, reprezentatywność, rzadkość i wielkość. W Polsce zostało wyznaczonych łącznie 78 obszarów węzłowych (46 międzynarodowych i 32 krajowe, łącznie zajmujące 31% powierzchni kraju) oraz 110 korytarzy ekologicznych (38 międzynarodowych i 72 krajowe, obejmujące 15% powierzchni kraju). Na terenie Obszaru funkcjonalnego Roztoczańsko-puszczańskiego zostały wyznaczone⁶:

- 2 międzynarodowe obszary węzłowe: Lasów Janowskich, Roztoczański;
- 1 międzynarodowy korytarz ekologiczny: Biłgorajski;
- 3 krajowe obszary węzłowe: Zamojski, Południoworoztoczański, Doliny Środkowego Sanu
- 1 krajowy korytarz ekologiczny: Wzniesień Urzędwoskich.

Obszar funkcjonalny Roztoczańsko-puszczańskiego znajduje się w systemie korytarzy dla obszarów Natura 2000. Mapa przebiegu ww. korytarzy została opracowana przez Zakład Badania Ssaków PAN w Białowieży (obecnie Instytut Biologii Ssaków) pod kierownictwem prof. dr. hab. Włodzimierza Jędrzejewskiego⁷. Opracowanie powstało w dwóch etapach: w 2005 r. opracowano mapę sieci korytarzy dla obszarów Natura 2000 z uwzględnieniem potrzeb ochrony kluczowych gatunków dużych ssaków (na zlecenie Ministra Środowiska) oraz w 2011 r. opracowano kompletną mapę korytarzy istotnych dla populacji dużych ssaków leśnych oraz spójności siedlisk leśnych i wodno-błotnych w skali krajowej i kontynentalnej (przy współpracy z Pracownią na rzecz Wszystkich Istot – w ramach projektu ze środków EEA/EOG). Głównym założeniem było opracowanie mapy korytarzy o charakterze multifunkcyjnym – przeznaczonych dla jak największej liczny gatunków i łączących różnorodne siedliska przyrodnicze – zwłaszcza podlegające ochronie w ramach sieci Natura 2000. Natomiast celem opracowania ww. mapy było stworzenie praktycznego narzędzia dla ochrony siedlisk i gatunków zagrożonych fragmentacją środowiska, wykorzystywanego w planowaniu przestrzennym i projektowaniu inwestycji liniowych.

Na terenie obszaru funkcjonalnego znajduje się Roztoczański Park Narodowy, który skupia w swoim obszarze i sąsiedztwie cztery podstawowe rodzaje korytarzy ekologicznych: nieleśne lądowe (agrocenozy i kserotermy), mokradłowe (rzeczne, dolinowe, torfowiskowe, wilgotne bory), leśne, powietrzne (migracje ptaków i nietoperzy) i dwa typy korytarzy lokalnych- na terenie Parku, powiązanych z obszarami w bezpośredniej bliskości: migracji herpetofauny (wzdłuż i w poprzek szlaków komunikacyjnych biegnących przez Park).

⁶ Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego, TOM I Uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne, Mapa 1.048 - Województwo Lubelskie Krajowa Sieć Ekologiczna ECONET - Polska, http://www.plan.lubelskie.pl/Tom_1/Map1_048.htm

⁷ <http://mapa.korytarze.pl/>

Ponadto w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz w większości gmin na tym terenie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego w skali 1: 10000 obejmujących całe obszary administracyjne gmin (obowiązek wynikający z planu zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego) znajdują się systemy przyrodnicze gmin.

Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy jako wykonawca aktualizacji mapy GZWP w skali 1:500 000 i główny wykonawca Mapy hydrogeologicznej Polski w skali 1:50 000 podjął się na zlecenie Ministerstwa Środowiska opracowania tematu badawczego: Wstępna waloryzacja Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP), w aspekcie oceny wartości użytkowych zgromadzonych w nich wód, celowości i kolejności wprowadzania zabiegów ochronnych. Pracę wykonano przy współudziale specjalistów z uczelni wyższych. Wykorzystano m.in. wyniki badań dokumentacji regionalnych zasobów dyspozycyjnych wód podziemnych, dokumentacje zasobów perspektywicznych wód podziemnych przewidywanych do realizacji dla gospodarki wodnej, dokumentacje hydrogeologiczne GZWP w skali 1:50 000 i Mapę hydrogeologiczną Polski w skali 1:50 000. Opracowano klasyfikację GZWP według wykorzystania zasobów, stopnia przeobrażeń antropogenicznych, odporności na zanieczyszczenia, ekonomicznego aspektu zaleceń ochronnych oraz wskaźników opłat wodnych. Na terenie Obszaru funkcjonalnego Roztoczańsko-puszczańskiego znajdują się 2 GZWP o ośrodkach skalnych szczelinowych i szczelinowo-porowych: Niecka Lubelska (Chełm-Zamość), Niecka Lubelska (Lublin), które są zbiornikami kredy górnej oraz 1 o ośrodkach skalnych porowych - Dolina Kopalna Biłgoraj-Lubaczów, który jest czwartorzędowym zbiornikiem dolin kopalnych.

Obszar inicjatywy „Aktywne Roztocze” leży w zasięgu następujących jednolitych części wód podziemnych: JCWPd 088, JCWPd 090, JCWPd 118, JCWPd 119, JCWPd 120, JCWPd 121, JCWPd 136.

Jednolite części wód (JCW) zostały wyznaczone, zgodnie z Ramową Dyrektywą Wodną (RDW), która definiuje je jako: oddzielny i znaczący element wód powierzchniowych taki jak: jezioro, zbiornik, strumień, rzeka lub kanał, część strumienia, rzeki lub kanału, wody przejściowe lub pas wód przybrzeżnych. Dla potrzeb planistycznych dokonany został podział wód na następujące kategorie: wody powierzchniowe - rzeki, jeziora, wody przybrzeżne oraz wody przejściowe oraz wody podziemne. Na obszarze Polski w ramach pierwszych charakterystyk dla obszarów dorzeczy wyznaczono: ponad 4,5 tys. jednolitych części wód rzecznych, około tysiąca części wód jeziornych, 11 jednolitych części wód przybrzeżnych, 9 jednolitych części wód przejściowych i 161 jednolitych części wód podziemnych.

Obszar „Aktywnego Roztocza” znajduje się w obrębie kilkudziesięciu Jednolitych Części Wód Powierzchniowych (JCWP), z których niektóre są zagrożone derogacją. Są to między innymi:

- PLRW20001722849 - Szum, obejmująca obszar Środkowego Roztocza i Równiny Biłgorajskiej. Stan wód dobry. Osiągnięcie celów środowiskowych niezagrażone;
- PLRW2000924159 - Wieprz od Jacynki do Zbiornika Nielisz, Jacynka to niewielki ciek w powiecie zamojskim, prawy dopływ Wieprza. Obszar ciągnie się do Zbiornika

Nielisz na pn.-zach. od Zamościa. Derogacje - wpływ działalności antropogenicznej na stan JCW generuje konieczność przesunięcia w czasie osiągnięcia celów środowiskowych z uwagi na brak rozwiązań technicznych możliwych do zastosowania w celu poprawy stanu JCW;

- PLRW20002324249 - Łabuńka do Czarnego Potoku, Łabuńka wypływa ze źródeł na Roztoczu Środkowym położonych na terenie wsi Łabunie, płynie przez Roztocze i Wyżynę Lubelską, w województwie lubelskim. Do Wieprza uchodzi we wsi Ruskie Piaski, około 15 km od Zamościa. Stan wód zły. Derogacje - wpływ działalności antropogenicznej na stan JCW generuje konieczność przesunięcia w czasie osiągnięcia celów środowiskowych z uwagi na brak rozwiązań technicznych możliwych do zastosowania w celu poprawy stanu JCW;
- PLRW20007228169 - Tanew do Łosinieckiego Potoku, obejmuje obszar Roztocza, przecina południową część leśnego kompleksu Puszczy Solskiej i płynie przez Lasy Janowskie. Stan wód dobry niezagrożony derogacją;
- PLRW200016228232 - Wirowa do Kaflewy, stan wód zły;
- PLRW200017228389 - Sopot, rzeka wypływa w okolicach Majdanu Sopockiego i płynie przez Park Krajobrazowy Puszczy Solskiej, a w szczególności przez utworzony w celach ochronnych rezerwat Czartowe Pole, gdzie można zobaczyć ruiny starej papierni Zamoyskich. Na rzece na granicy Majdanu Sopockiego Pierwszego i Drugiego jest utworzony w celach retencyjnych i rekreacyjnych zalew nieopodal którego znajduje się ośrodek wypoczynkowy;
- PLRW200016228549 - Złota Nitka, dopływ Tanwi;
- PLRW200017228769 - Borowina, dopływ Tanwi, stan wód zły;
- PLRW200017265669 - Dopływ spod Zamościa, stan wód zły;
- PLRW200019266239 - Huczwa od Kanału Rokitna do Sieniochy, płynie przez powiat Tomaszowski. Stan wód zły;
- PLRW200024266213 - Huczwa od źródeł do Kanału Rokitna bez Kanału Rokitna;
- PLRW20006233649 - Urzędówka Derogacje - wpływ działalności antropogenicznej na stan JCW generuje konieczność przesunięcia w czasie osiągnięcia celów środowiskowych z uwagi na brak rozwiązań technicznych możliwych do zastosowania w celu poprawy stanu JCW;
- PLRW2000726614591 - Sołokija od źródeł do granic RP Derogacje - wpływ działalności antropogenicznej na stan JCW generuje konieczność przesunięcia w czasie osiągnięcia celów środowiskowych z uwagi na brak rozwiązań technicznych możliwych do zastosowania w celu poprawy stanu JCW;
- PLRW2000162661485 - Rzeczyca od granicy RP;
- PLRW20007228169 - Tanew od Łosinieckiego Potoku do Muchy z Wirową od Łówczanki do ujścia;
- PLRW200019228599 - Tanew od Muchy do Łady;
- PLRW20002324136 - Wieprz do Jacynki Derogacje - wpływ działalności antropogenicznej na stan JCW generuje konieczność przesunięcia w czasie osiągnięcia celów środowiskowych z uwagi na brak rozwiązań technicznych możliwych do zastosowania w celu poprawy stanu JCW;
- PLRW200017229429 - Bukowa od źródeł do Rakowej;

- PLRW200017229469 - Biała;
- PLRW2000172286169 - Łada do Osy;
- PLRW20001922869 - Łada od Osy do ujścia z Czarną Ładą od Braszczki;
- PLRW2000172286289 - Czarna Łada do Braszczki;
- PLRW200092417499 - Pór od Wierzbówki do ujścia Derogacje czasowe - brak możliwości technicznych; planowane inwestycje z zakresu ochrony przeciwpowodziowej - Odbudowa koryta rzeki Por i regulacja stosunków wodnych w jej dolinie;
- PLRW20002324249 - Łabuńka do Czarnego Potoku Derogacje - wpływ działalności antropogenicznej na stan JCW generuje konieczność przesunięcia w czasie osiągnięcia celów środowiskowych z uwagi na brak rozwiązań technicznych możliwych do zastosowania w celu poprawy stanu JCW;
- PLRW2000623363 - Wyżnica od źródeł do Urzędówki bez Urzędówki; Derogacje - wpływ działalności antropogenicznej na stan JCW generuje konieczność przesunięcia w czasie osiągnięcia celów środowiskowych z uwagi na brak rozwiązań technicznych możliwych do zastosowania w celu poprawy stanu JCW;
- PLRW2000623229 - Sanna od źródeł do Stanianki Derogacje- Sposób użytkowania zasobów wód oraz konieczność zapewnienia ochrony przed powodzią uniemożliwia likwidację zabudowy cieków i ich udroźnienie;
- PLRW2000192329 - Sanna od Stanianki do ujścia Derogacje- Sposób użytkowania zasobów wód oraz konieczność zapewnienia ochrony przed powodzią uniemożliwia likwidację zabudowy cieków i ich udroźnienie;
- PLRW20001722729 - Złota I;
- PLRW20001622828 - Nitka; Wpływ działalności antropogenicznej na stan JCW generuje konieczność przesunięcia w czasie osiągnięcia celów środowiskowych z uwagi na brak rozwiązań technicznych możliwych do zastosowania w celu poprawy stanu JCW;
- PLRW20001622836 - Mucha;
- PLRW20001722889 - Kurzynka (silnie zmieniona część wód);
- PLRW20001722874 - Rzumiłka;
- PLRW20001722969 - Łukawica;
- PLRW20001722989 - Jodłówka;
- PLRW2000623249 - Karasiówka;
- PLRW2000624154 - Dopływ spod Roztop;
- PLRW2000624629 - Bystrzyca do Kosarzewki Derogacje czasowe - brak możliwości technicznych; planowane inwestycje z zakresu ochrony przeciwpowodziowej - Odbudowa (kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego koryta rzeki Kosarzewka w km 0+000-24+000);
- PLRW200017227349 - Złota II;
- PLRW200017228618 - Dopływ spod Dąbrowicy;
- PLRW200017229449 - Branew;
- PLRW200017229452 - Dopływ spod Kiszek;
- PLRW200017228729 - Dopływ w Harasiukach;

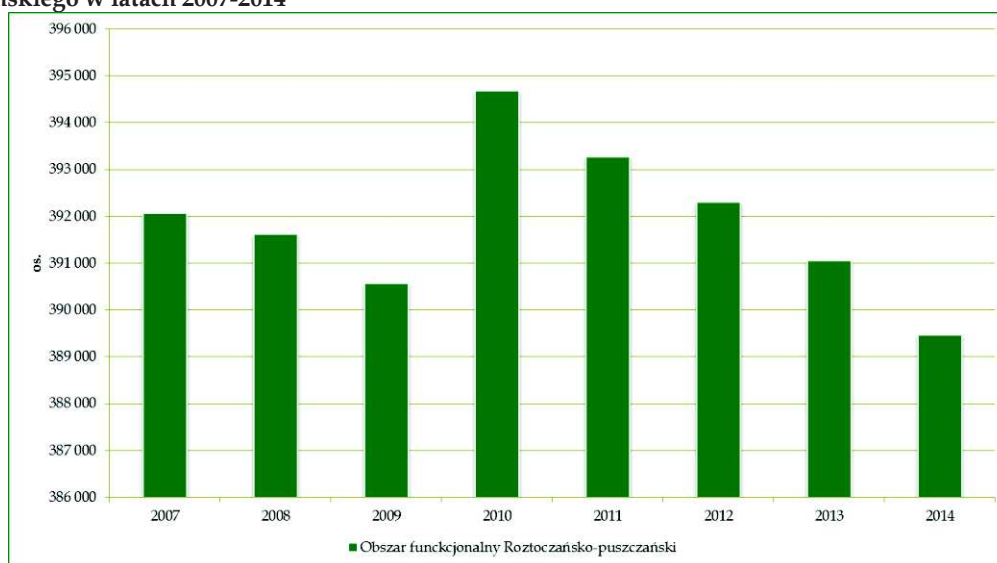
- PLRW20006241529 - Świnka. Wpływ działalności antropogenicznej na stan JCW generuje konieczność przesunięcia w czasie osiągnięcia celów środowiskowych z uwagi na brak rozwiązań technicznych możliwych do zastosowania w celu poprawy stanu JCW;
- PLRW20006241746 - Dopływ z Żabna;
- PLRW20006241929 - Łętownia;
- PLRW200017262172 - Dopływ spod Zwierzyńca. Wpływ działalności antropogenicznej na stan JCW generuje konieczność przesunięcia w czasie osiągnięcia celów środowiskowych z uwagi na brak rozwiązań technicznych możliwych do zastosowania w celu poprawy stanu JCW;
- PLRW200062417449 - Pór do Wierzbówki;
- PLRW200062417472 - Dopływ z Podlesia;
- PLRW200062417489 - Gorajka. Wpływ działalności antropogenicznej na stan JCW generuje konieczność przesunięcia w czasie osiągnięcia celów środowiskowych z uwagi na brak rozwiązań technicznych możliwych do zastosowania w celu poprawy stanu JCW;
- PLRW2000172294569 - Czartosowa;
- PLRW200062417492 - Stara Gorajka. Wpływ działalności antropogenicznej na stan JCW generuje konieczność przesunięcia w czasie osiągnięcia celów środowiskowych z uwagi na brak rozwiązań technicznych możliwych do zastosowania w celu poprawy stanu JCW;
- PLRW2000162662189 - Rachanka;
- PLRW2000726614641 - Dopływ II spod Żurawiec;
- PLRW20001922899 - Tanew od Łady do ujścia;
- PLRW20001722852 - Szpiznica;
- PLRW200023266216 - Sikława- Kanał Hopkie;
- PLRW200072661461 - Dopływ I spod Żurawiec;
- PLRW2000160 - Dopływ spod Tarnoszyna;
- PLRW200017228349 - Studzienica;
- PLRW20001722589 - Lubienia;
- PLRW200016228589 - Łazowna;
- PLRW200017272569 - Zwierzyniec;
- PLRW2000624176 - Dopływ z Tworyczowa;
- PLRW2000624269 - Dopływ spod Udrycz-Woli;
- PLRW2000623269 - Tuczyn;
- PLRW200019229499 - Bukowa od Rakowej do ujścia.

Ocena jakości oraz szczegółowe informacje dotyczące jednolitej części wód podziemnych oraz powierzchniowych zostały zawarte w dokumencie pn. Prognoza Oddziaływania na Środowisko Projektu Strategiczny Plan Terytorialno- Funkcjonalny w ramach inicjatywy „Aktywne Roztocze” do 2023 roku.

3.3. Potencjał demograficzny

Na układ osadniczy Obszaru funkcjonalnego Roztoczańskiego-puszczańskiego składa się 40 gmin południowej części województwa lubelskiego: 4 miasta (w tym 1 miasto na prawach powiatu - Zamość), 9 gmin miejsko-wiejskich i 27 gmin wiejskich. W 2014 r., wg danych GUS, obszar ten zamieszkiwało łącznie 389 475 osób, 18% ludności z terenu województwa lubelskiego. Liczba ludności na tym terenie w przeciągu analizowanych lat ulegała dynamicznym zmianom. Do 2009 r. obserwowano tendencję spadkową, w 2010 r. liczba ludności wzrosła i znów zaczęła maleć.

Wykres 1 Dynamika zmiany liczby ludności na terenie Obszaru funkcjonalnego Roztoczańskiego-puszczańskiego w latach 2007-2014

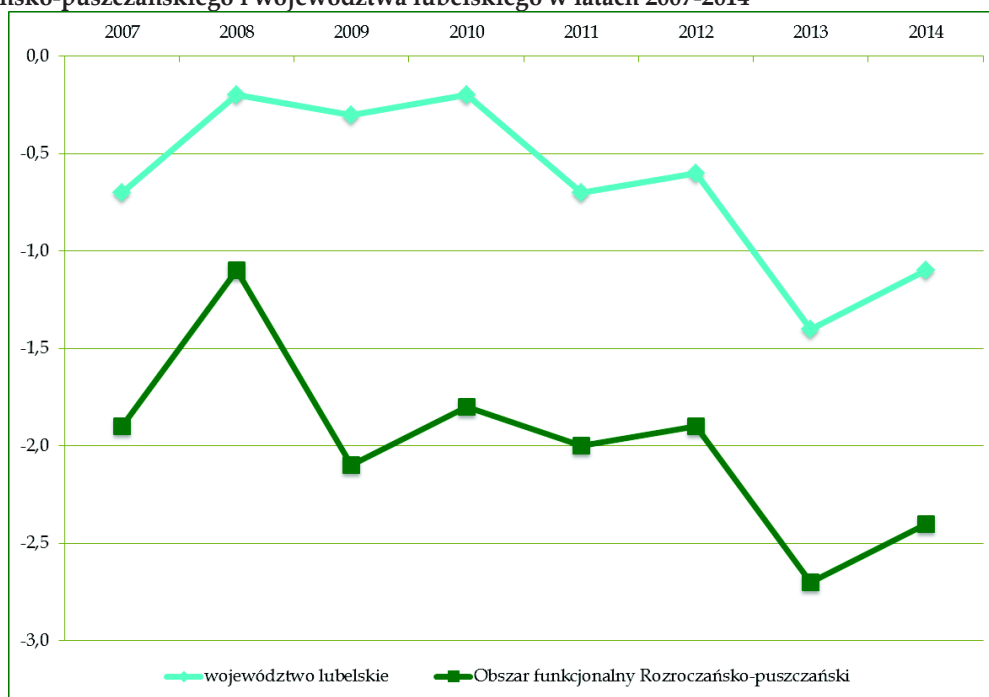
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL, GUS

Gęstość zaludnienia na obszarze funkcjonalnym w 2014 r. wynosiła 206 os./km² i jest ponad dwukrotnie wyższa niż gęstość zaludnienia na terenie woj. lubelskiego, która wynosi 85 os./km². Najwyższe wskaźniki gęstości zaludnienia odnotowano na terenie miast, ze względu na małą powierzchnię, jak również na terenie gmin podmiejskich, np. gmina Zamość (114 os./km²) bądź gmin miejsko-wiejskich, np. Janów Lubelski (91 os./km²). Wyższe wskaźniki gęstości zaludnienia świadczą w dużej mierze o zjawisku suburbanizacji, tj. osiedlaniem się ludności z ośrodków miejskich.

Liczba ludności jest kształtowana przez ruch naturalny oraz migracje wewnętrzne i zewnętrzne ludności. Na ruch naturalny ludności składają się: urodzenia i zgony, a także liczba zawieranych związków małżeńskich oraz rozwodów. Analiza urodzeń i zgonów ma podstawowe znaczenie dla demografii i są podstawowymi komponentami ruchu naturalnego, natomiast liczba zawieranych małżeństw oraz rozwodów mają niewielkie znaczenie i są rozpatrywane z punktu widzenia analizy zmian stanu cywilnego ludności. Migracje można podzielić ze względu na zasięg. Dzielą się na migracje wewnętrzne, które oznaczają przemieszczenie się ludności w granicach danej jednostki administracyjnej (miasto, gmina, województwo) lub politycznej (państwo) oraz na migracje zagraniczne, które oznaczają przemieszczanie się ludności pomiędzy jednostkami politycznymi.

W 2014 r., wg danych GUS, na obszarze funkcjonalnym, podobnie jak na terenie województwa lubelskiego, odnotowano ujemny przyrost naturalny, który wyniósł -578. W przeciągu analizowanych lat 2007-2014 jedynie w 2008 r. na terenie obszaru odnotowano dodatnią wartość przyrostu naturalnego. Wskaźnik przyrostu naturalnego na 1 000 ludności na terenie obszaru funkcjonalnego w 2014 r. (wg danych GUS) wyniósł - 2,4 i wypadł niekorzystnie w porównaniu do wartości ww. wskaźnika dla województwa lubelskiego, który wyniósł -1,1.

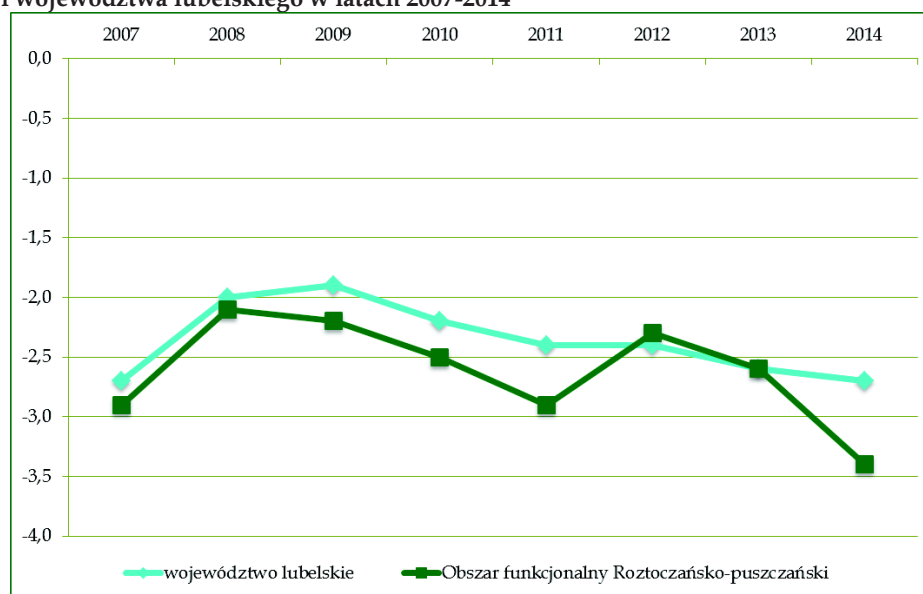
Wykres 2 Wskaźnik przyrostu naturalnego na 1 000 mieszkańców na terenie Obszaru funkcjonalnego Roztoczańsko-puszczańskiego i województwa lubelskiego w latach 2007-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Potencjał ludnościowy Obszaru funkcjonalnego Roztoczańsko-puszczańskiego jest osłabiony przez utrzymujące się w latach 2007-2014 ujemne saldo migracji. Według danych GUS w 2014 r. na tym obszarze w ruchu wewnętrznym zameldowało się o 33% osób mniej w porównaniu do 2007 roku, a zameldowania z zagranicy zmalały o połowę. Wymeldowania w ruchu wewnętrznym w 2014 r., w porównaniu do 2007 r., zmniejszyły się o 1/5, a wymeldowania za granicę zmniejszyły się o ok. 13%. Na tle województwa lubelskiego wskaźnik salda migracji na 1 000 dla obszaru funkcjonalnego wypada niekorzystnie. Wartość tego wskaźnika dla obszaru, wg danych GUS, w 2014r. wyniosła -3,4, a dla województwa lubelskiego -2,7. Wartość tego wskaźnika jest związana z migracją ludzi młodych z obszarów wiejskich do ośrodków miejskich w celach edukacyjnych oraz zarobkowych.

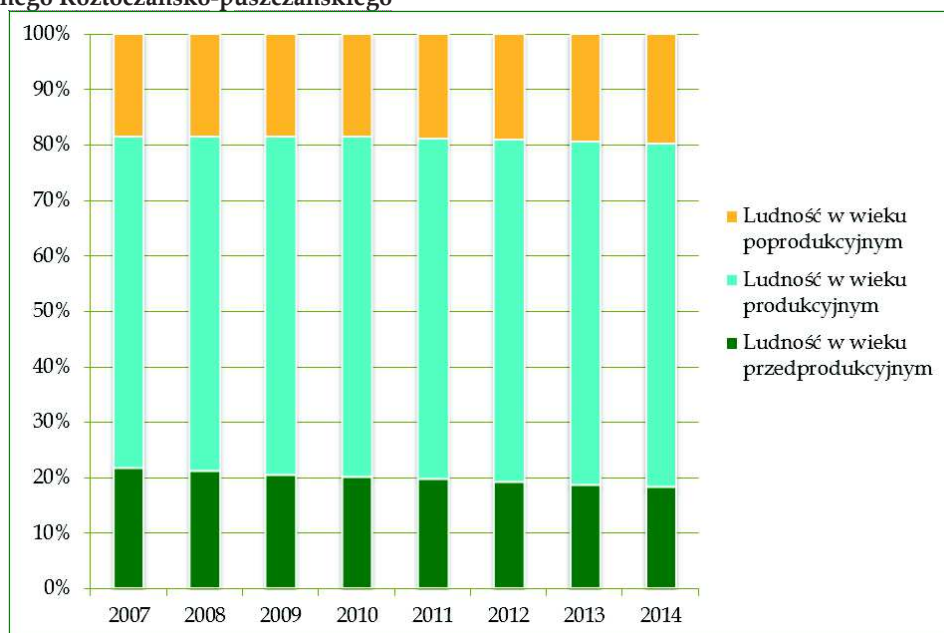
Wykres 3 Wskaźnik salda migracji na 1 000 mieszkańców na terenie Obszaru funkcjonalnego Roztoczańsko-puszczańskiego i województwa lubelskiego w latach 2007-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Analiza danych statystycznych pozwala na potwierdzenie ogólnopolskich niekorzystnych trendów w strukturze demograficznej. Największy odsetek ludności, wg ekonomicznych grup wieku, stanowią osoby w wieku produkcyjnym i w ciągu 8 analizowanych lat ich odsetek wzrósł o 2,1 pkt. proc. Wzrost odsetka ludności w wieku poprodukcyjnym, w obszarze funkcjonalnym, oraz spadek odsetka ludności w wieku przedprodukcyjnym świadczą o procesie starzenia się społeczeństwa na tym terenie. W 2014 roku odnotowano spadek odsetka liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym o 3,4 pkt. proc. oraz wzrost o 1,3 pkt. proc. odsetka ludności w wieku poprodukcyjnym w porównaniu do 2008 r.

Wykres 4 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem na terenie Obszaru funkcjonalnego Roztoczańsko-puszczańskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Zgodnie z prognozą liczby ludności Głównego Urzędu Statystycznego w 2050 r. województwo lubelskie będzie zamieszkiwało o ok. 20% ludności mniej w porównaniu do 2015 r. (wg danych GUS w 2015 r. teren województwa zamieszkuje 2 139 727 osób). Zgodnie z prognozą tereny miast do 2050 r. opuści ok. 27% mieszkańców (w porównaniu do 2015 r.), a tereny wiejskie – ok. 14%.

Widoczne trendy demograficzne będą miały bardzo niekorzystny wpływ przede wszystkim na rynek pracy oraz system ubezpieczeń społecznych. Do głównych czynników, które będą miały wpływ na prognozowaną liczbę ludności, należy zaliczyć migracje wewnętrzne i zagraniczne. Trend ten jest zauważalny na terenie całego województwa lubelskiego i jest związany z migracją ludzi młodych. Analiza prognozy migracji zagranicznych na pobyt stały w województwie lubelskim wskazuje wzrost napływu ludności o ok. 2/3 i emigrację ludności na stałym poziomie.

3.4. Problemy społeczne analizowanego obszaru

Na terenie Obszaru funkcjonalnego Roztoczańsko-puszczańskiego w 2014 r., wg danych GUS, pracowało⁸ w sumie 64 027 osób, którzy stanowili 17% pracujących z terenu województwa lubelskiego. W ciągu analizowanych lat 2007-2014 ich liczba wykazywała tendencje spadkową i w porównaniu do 2007 roku zmniejszyła się o ok. 3% (1 755 osób).

Wskaźnik prezentujący pracujących na 1 000 mieszkańców dla całego obszaru funkcjonalnego w 2013 r. wyniósł 101 i na tle województwa lubelskiego wypada on niekorzystnie (wartość wskaźnika dla województwa lubelskiego wyniosła 172 pracujących/1 000 mieszkańców).

Wykres 5 Pracujący na 1 000 mieszkańców na terenie Obszaru funkcjonalnego Roztoczańsko-puszczańskiego i województwa lubelskiego w latach 2007-2014

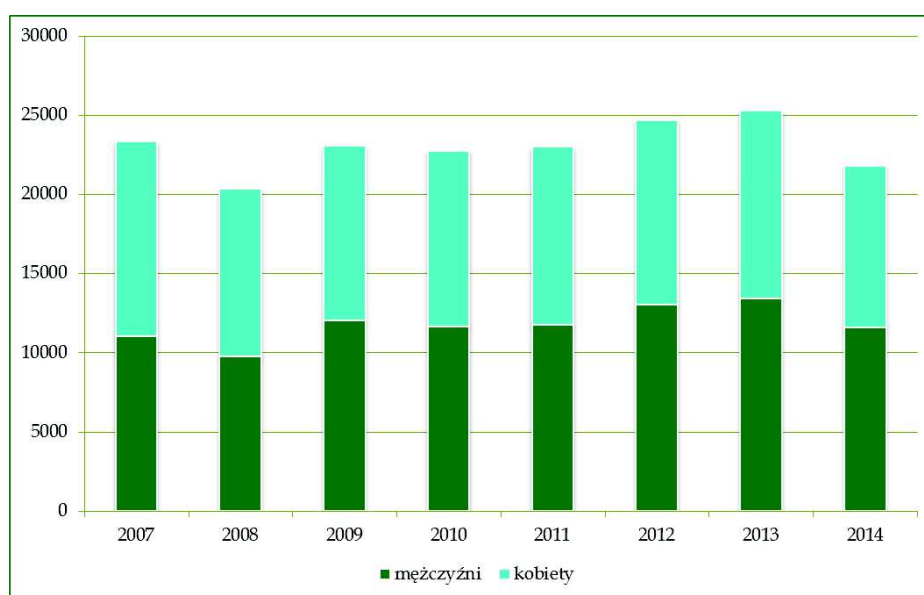
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

⁸ Liczba pracujących wg innego podziału niż PKD

Na terenie obszaru funkcjonalnego, podobnie jak na terenie całego kraju, występuje bezrobocie strukturalne. Charakteryzuje się niedopasowaniem kwalifikacji zawodowych pracowników do potrzeb rynku pracy. Ponadto, ze względu na przewagę gmin wiejskich w obszarze funkcjonalnym występuje również problem ukrytego bezrobocia, tzw. bezrobocie agrarne, które charakteryzuje się nadwyżką zatrudnionych w rolnictwie, ale nie jest objęte oficjalną statystyką.

Zgodnie z dostępnymi danymi statystycznymi, na obszarze funkcjonalnym w 2014 r. zarejestrowanych było łącznie 21 803 bezrobotnych (GUS), z czego większy odsetek stanowili mężczyźni (53%). Analizując zmiany liczby bezrobotnych w analizowanych latach, tj. 2007-2014, od 2008 do 2013 r. liczba bezrobotnych systematycznie rosła, a w 2014 zmniejszyła się o 14% w porównaniu do roku poprzedniego (o 3 467 osób).

Wykres 6 Bezrobotni wg płci na terenie Obszaru funkcjonalnego Roztoczańsko-puszczańskiego w latach 2007-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Wskaźnik bezrobocia (mierzony stosunkiem liczby osób bezrobotnych zarejestrowanych do liczby osób w wieku produkcyjnym) wg danych GUS w 2014 r., dla obszaru funkcjonalnego wyniósł 8,6% i jego wartość była podobna do wartości wskaźnika dla województwa lubelskiego (8,7%). W latach 2007-2014 najniższą wartość wskaźnika bezrobocia w obszarze funkcjonalnym odnotowano w 2008 roku (8%), w kolejnych latach jego wartość systematycznie rosła do 2013 r. i w tym roku była najwyższa – 9,9%, a w roku kolejnym jego wartość spadła o 1,3 pkt. proc.

Analizując dane Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie wg stanu na koniec 31 grudnia 2014 r. na terenie województwa lubelskiego było zarejestrowanych 116 869 bezrobotnych, w tym 56% stanowili bezrobotni zamieszkali na wsi. Uprawnionych do zasiłku było 9 328 osób, a 4 427 osób było zwolnionych z przyczyn zakładu pracy. Odnotowano 6 694 osoby bezrobotne, w okresie do 12 miesięcy od dnia ukończenia nauki, w tym 1/3 były to osoby bezrobotne, które ukończyły szkołę wyższą (do 27 roku życia).

Na terenie powiatów aktywizacją społeczno-zawodową mieszkańców zajmują się Powiatowe Urzędy Pracy (PUP). W ramach zadań własnych PUP podejmuje działania przeciwdziałające bezrobociu oraz łagodzące jego skutki. Wykorzystuje do tego liczne instrumenty, tj. prace społeczne użyteczne, roboty publiczne, staże, szkolenia, prace interwencyjne, a także formy wsparcia finansowego.

Na terenie każdej z gmin Obszaru funkcjonalnego Roztoczańsko-puszczańskiego znajdują się Gminne lub Miejskie Ośrodki Pomocy Społecznej. Ośrodki Pomocy Społecznej są jednostkami organizacyjnymi gmin, które podlegają Radzie Gminy. Ich głównym zadaniem jest: tworzenie warunków organizacyjnych funkcjonowania pomocy społecznej na danym terenie, rozbudowa infrastruktury socjalnej, analiza i ocena zjawisk wykluczenia społecznego, wypłata świadczeń przewidzianych ustawą, wspieranie osób oraz rodzin w zaspakajaniu niezbędnych potrzeb życiowych oraz podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielniania ich. Ponadto ww. instytucje oferują profesjonalną pomoc psychologiczno-pedagogiczną, a także przeciwdziałanie alkoholizmowi. Pomoc udzielana jest w szczególności: ubóstwa, sieroctwa, bezdomności, bezrobocia, niepełnosprawności, długotrwałej lub ciężkiej choroby, przemocy w rodzinie, potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, a także bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych.

Na terenie obszaru funkcjonalnego, wg danych GUS, w 2013 r. z pomocy społecznej (wg kryterium dochodowego) skorzystało 12 806 gospodarstw domowych, o 88 gospodarstw mniej niż w 2009 r. Pomocy udzielono łącznie 39 389 osobom. Największy odsetek osób korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności odnotowano na terenie gmin: Tarnawatka (23%), Aleksandrów (22%) oraz Lubycza Królewska (22%).

Pomimo rosnących wydatków na pomoc społeczną dynamika liczby osób korzystających z pomocy społecznej, na terenie poszczególnych gmin, jest zróżnicowana i wykazuje tendencje spadkową (również na terenie obszaru funkcjonalnego). Jest to związane z rygorystycznymi kryteriami dochodowymi, które ograniczają liczbę osób uprawnionych do korzystania z pomocy społecznej.

Na terenie Obszaru funkcjonalnego Roztoczańsko-puszczańskiego według danych GUS w 2013 r. z zasiłku rodzinnego korzystało łącznie 33 538 dzieci, o 29% dzieci mniej w porównaniu do 2009 r. Natomiast liczba rodzin otrzymująca zasiłki rodzinne na dzieci w 2013 roku spadła o 27% w porównaniu do 2009 r.

Na terenie województwa lubelskiego w 2014 r. odnotowano 36 886 przestępstw w zakończonych postępowaniach przygotowawczych (GUS), o ok. 17% mniej w porównaniu do roku poprzedniego. Przestępstwa o charakterze kryminalnym (23 515) stanowiły największą grupę, na drugim miejscu przestępstwa przeciwko mieniu (17 277), a na trzecim – o charakterze gospodarczym (6 360). Najmniej przestępstw stwierdzono przeciwko życiu i zdrowiu (1 141) oraz przeciwko wolności, wolności sumienia i wyznania, wolności seksualnej i obyczajowości (1 554). Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw dla województwa lubelskiego w 2014 r. wynosił 73%, przy czym najlepiej wypada wskaźnik wykrywalności sprawców w przypadku przestępstw drogowych 98,9%, na drugim miejscu wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw o charakterze gospodarczym – 83%.

Najgorzej natomiast wypada wykrywalność sprawców przestępstw o charakterze kryminalnym – 63%.

3.5. Gospodarka obszaru

Rolnictwo jest jednym z najbardziej powszechnych rodzajów aktywności gospodarczej, obszary wiejskie są miejscem życia i pracy blisko 40% ludności kraju oraz miejscem wypoczynku.

Średnia wartość wskaźnika jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej⁹ dla Obszaru funkcjonalnego Roztoczańsko-puszczańskiego wynosi 75,4, przy średniej dla województwa lubelskiego 74,1 i dla kraju – 66,6. W północnej części obszaru funkcjonalnego warunki dla rozwoju rolnictwa przeważają jako średnio dobre i dobre, natomiast w południowej części obszaru jako średnio słabe i średnie.

Na wartość wskaźnika oprócz klimatu, warunków wodnych, rzeźby terenu, wpływ mają gleby, a w szczególności ich przydatność rolnicza. Na terenie północno-zachodnim obszaru funkcjonalnego przeważają gleby o przydatności rolniczej klasyfikowane jako kompleks pszenno-dobry (gleby płowe w kompleksie z brunatnymi i odgórnie oglejonymi). Północno-wschodni obszar to przewaga kompleksów: pszenno-dobry oraz żytni dobry. Centralną część obszaru funkcjonalnego wyróżnia występowanie kompleksów trwałych użytków zielonych – głównie lasów na glebach rdzawych, bielcowych i bielicach na piaskach luźnych. Południową część obszaru funkcjonalnego, a dokładnie południowy teren powiatu biłgorajskiego wyróżnia przewaga kompleksu żytniego bardzo dobrego, natomiast południowo-wschodnia część obszaru funkcjonalnego (tj. południowy obszar powiatu tomaszowskiego) to przewaga kompleksu: żytni słaby i żytni dobry.

O stanie rolnictwa na danym terenie świadczy struktura agrarna¹⁰, która na terenie obszaru funkcjonalnego jest średnio korzystana. Na Obszarze funkcjonalnym Roztoczańsko-puszczańskim znajduje się w sumie 50 338 gospodarstw rolnych (GUS). Przeważają gospodarstwa 1-5 ha, które stanowią 45% wszystkich gospodarstw na tym terenie (22 814 gospodarstw rolnych), na drugim miejscu znajdują się gospodarstwa do 1 ha włącznie, których jest 13 499 i stanowią 27%. Najmniej jest gospodarstw których powierzchnia wynosi powyżej 15 ha – 1 440 gospodarstw rolnych, które stanowią zaledwie 3% gospodarstw ogółem.

Średnia powierzchnia gospodarstw na Obszarze funkcjonalnym Roztoczańsko-puszczańskim wynosi 5,95 ha przy czym jest ona zróżnicowana na terenie poszczególnych gmin obszaru funkcjonalnego i jej wartość waha się między 2,18 ha a 17,79 ha.

Na terenie Obszaru funkcjonalnego Roztoczańsko-puszczańskiego użytki rolne stanowią prawie 80% gruntów ogółem. Wśród powierzchni użytków rolnych największy odsetek

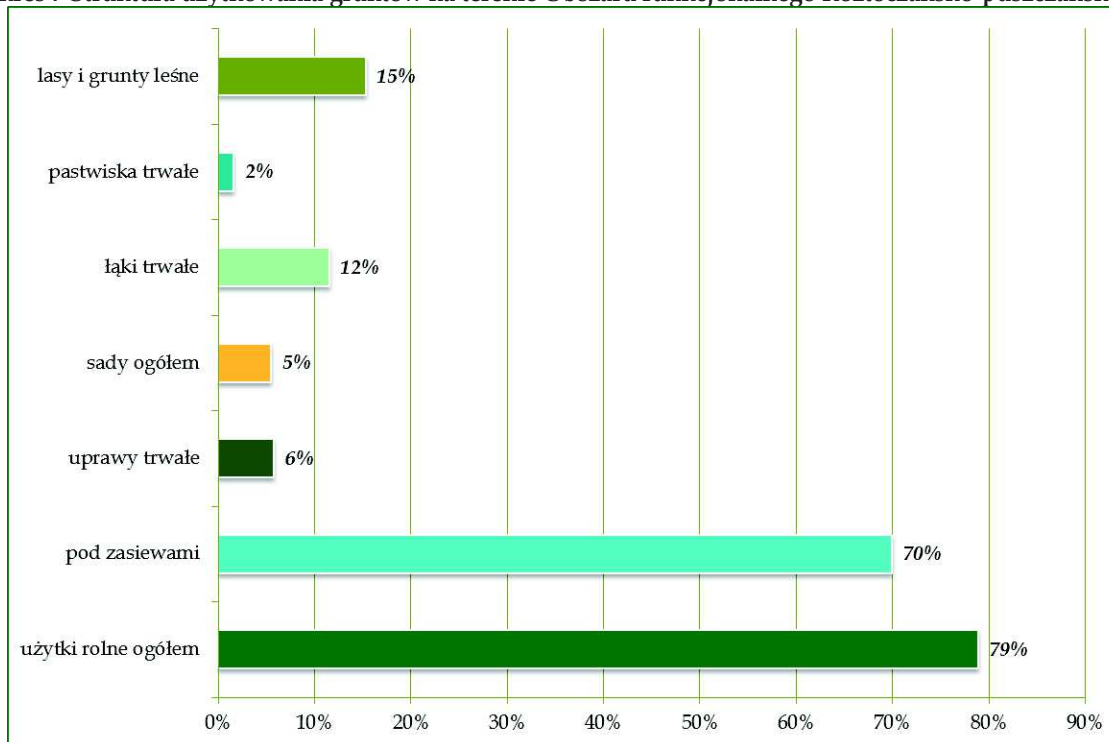
---

⁹Zmiana planu zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego – uwarunkowania wewnętrzne, BPP w Lublinie, Lublin 2011

¹⁰Opracowane na podstawie Powszechnego Spisu Rolnego 2010 (dane BDL GUS)

stanowią tereny pod zasiewami, które stanowią 64%, na drugim miejscu łąki trwałe – 12%, a na trzecim uprawy trwałe – 6%. Lasy i grunty leśne na tym terenie stanowią 15%.

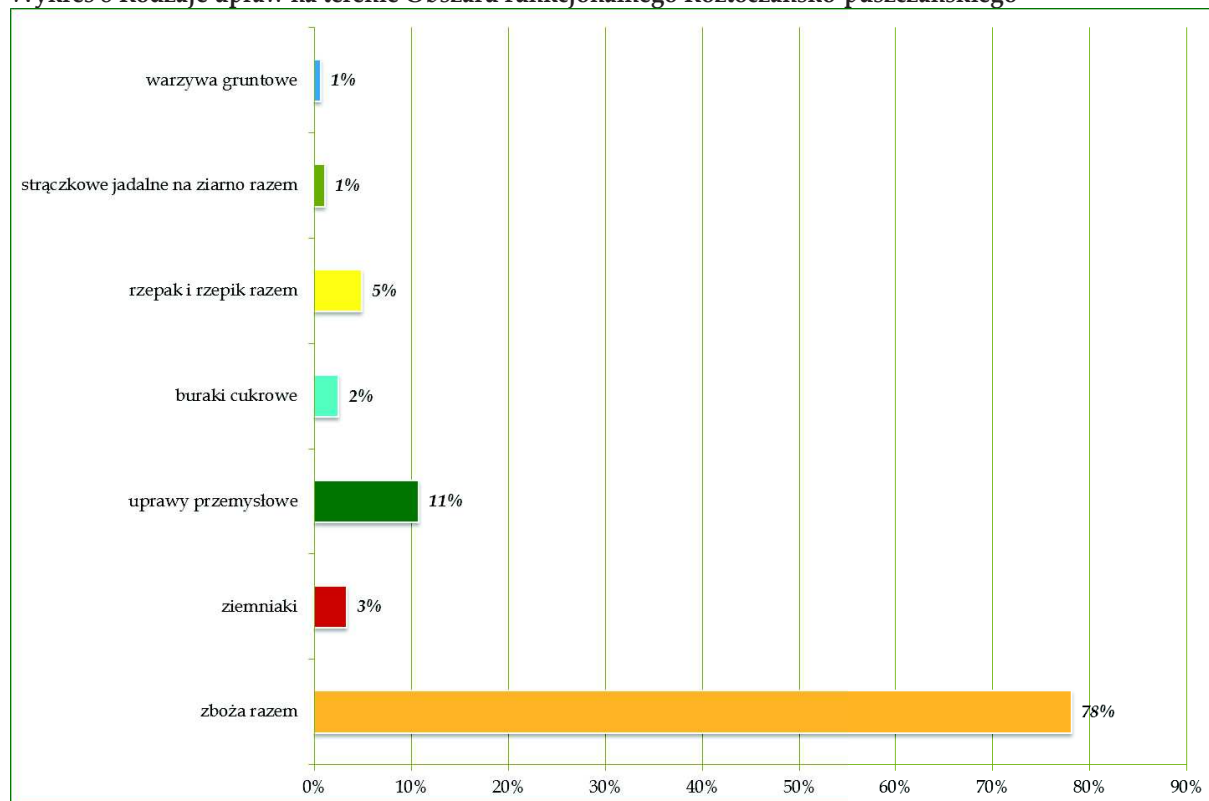
Wykres 7 Struktura użytkowania gruntów na terenie Obszaru funkcjonalnego Roztoczańsko-puszczańskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Przestrzeń rolnicza, a w szczególności jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej w sposób decydujący wpływa na rodzaj upraw i hodowlę zwierząt. Na terenie obszaru funkcjonalnego powierzchnia zasiewów wynosi niewiele ponad 150 tys. ha, z czego największy odsetek zasiewów na tym terenie stanowią zboża – 78% powierzchni wszystkich zasiewów (120 tys. ha). Wśród zbóż największy odsetek stanowią zboża podstawowe z mieszankami zbóż, które stanowią 88% zbóż razem, a najmniejszy kukurydza na ziarno – zaledwie 3%. Wśród zbóż podstawowych, największą powierzchnię upraw stanowią pszenica ozima – 34% oraz jęczmień jary – 20%, a najmniejszą jęczmień ozimy i pszenżyto jare – po 2%. Obszar wyróżnia się pod względem upraw przemysłowych (przeznaczanych do produkcji roślinnych surowców dla przemysłu spożywczego i innych), które stanowią 11% powierzchni zasiewów ogółem. W szczególności w zakresie ww. upraw wyróżniają się gminy: Łukowa, Obsza, Potok Górny i Lubycza Królewska, gdzie odsetek tych upraw stanowi niewiele ponad 1/5 zasiewów ogółem. Wyróżniająca się powierzchnia upraw przemysłowych świadczy o potencjale obszaru do rozwoju przetwórstwa przemysłowego w oparciu o lokalne zasoby surowcowe. W dalszej kolejności charakterystycznymi uprawami są rzepak i rzepik, które stanowią 5% powierzchni zasiewów ogółem na terenie obszaru funkcjonalnego.

Wykres 8 Rodzaje upraw na terenie Obszaru funkcjonalnego Roztoczańskiego-puszczańskiego

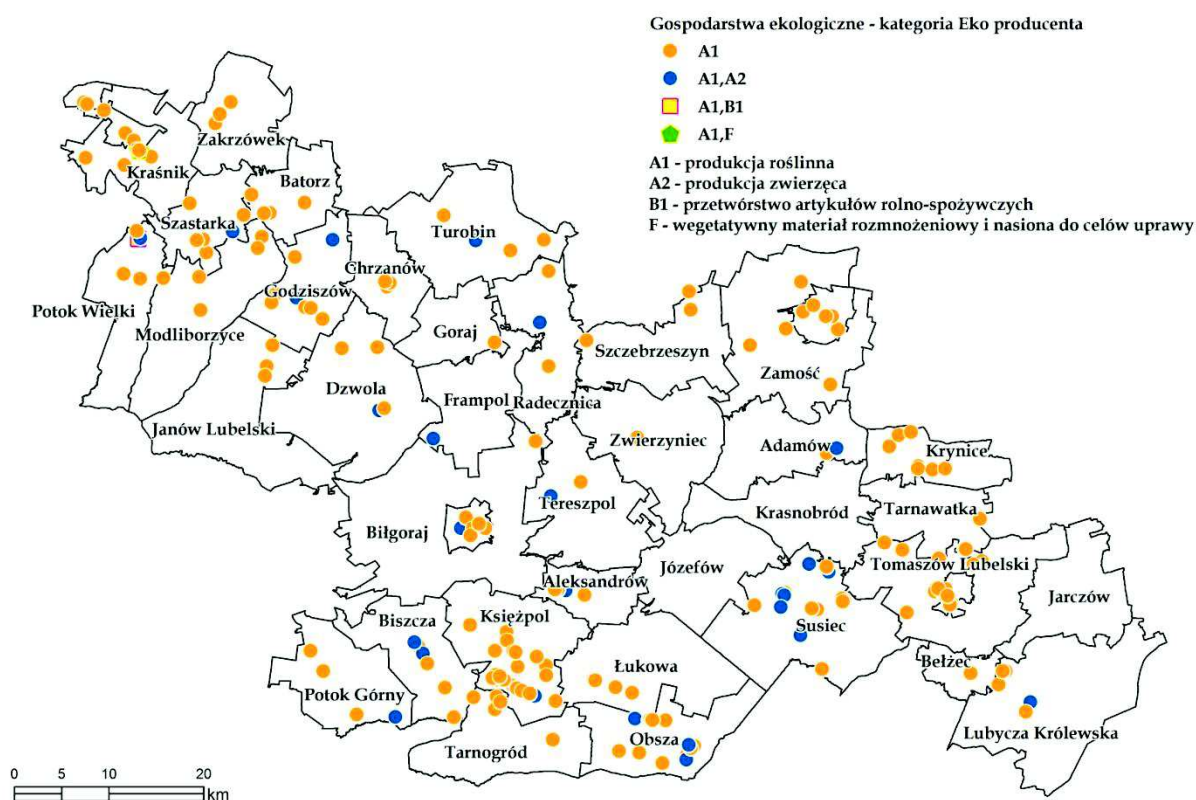
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Zgodnie z danymi Powszechnego Spisu Rolnego 2010 na terenie obszaru funkcjonalnego przeważa pogłowie drobiu oraz trzody chlewnej, w mniejszym stopniu bydła. W chowie i hodowli drobiu (1 536 393 szt. w 21 831 gospodarstwach) drób kurzy stanowi 91% drobiu ogółem, w hodowli trzody chlewnej (144 846 szt. w 13 029 gospodarstwach) lochy stanowią zaledwie 10%, a w hodowli bydła (44 897 szt. w 12 162 gospodarstwach) krowy stanowią 55%. Na terenie obszaru funkcjonalnego występuje również chów i hodowla koni, którego pogłowie wynosi 3 289 szt. w 1 856 gospodarstwach. Pogłowie zwierząt w sztukach dużych na terenie obszaru funkcjonalnego wynosi 93 808 SD.

Na terenie Obszaru funkcjonalnego Roztoczańskiego-puszczańskiego zarejestrowanych jest 233¹¹ gospodarstw ekologicznych. Ze względu na kategorię działalności wszystkie gospodarstwa zajmują się produkcją roślin, z czego 86% (201) gospodarstw zajmuje się tylko ww. produkcją. Dodatkowo, oprócz produkcji roślinnej, 30 gospodarstw ekologicznych zajmuje się również produkcją zwierząt, 1 gospodarstwo zajmuje się przetwórstwem produktów ekologicznych rolno-spożywczych (w gminie Potok Górny) oraz jedno gospodarstwo zajmuje się wegetatywnym materiałem rozmnożeniowym i nasionami do celów uprawy (w gminie Kraśnik).

¹¹ Dane z IJHARS

Ryc. 6 Gospodarstwa ekologiczne na OF Roztoczańsko-puszczańskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych IJHARS

W rejestrze wstępnie uznanych grup producentów, uznanych organizacji producentów i ich zrzeszeń oraz ponadnarodowych organizacji producentów i ich zrzeszeń woj. lubelskiego znajduje się 4 podmioty z Obszaru funkcjonalnego Roztoczańsko-puszczańskiego.

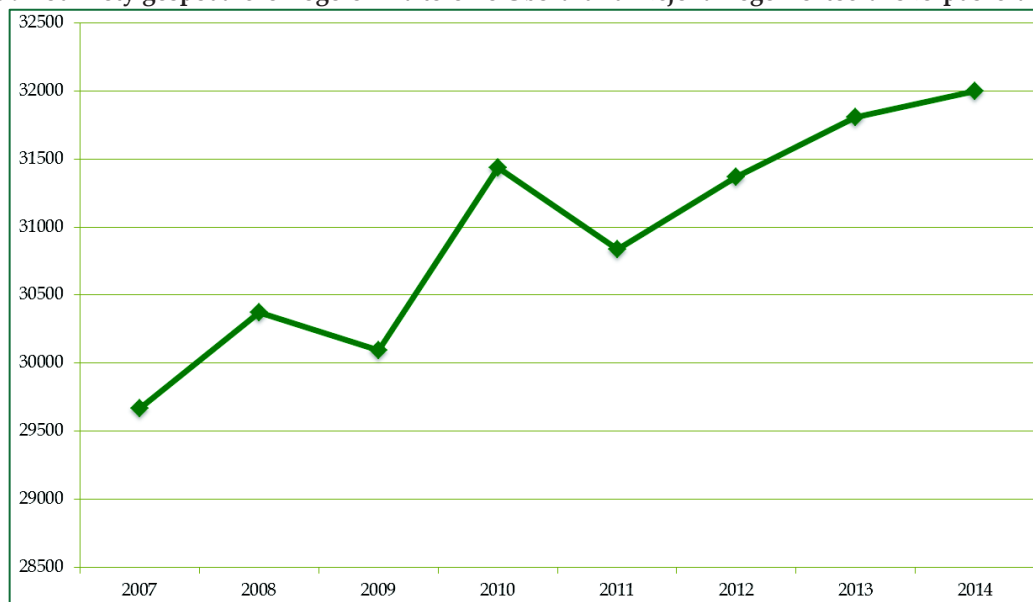
Tabela 4 Wstępnie uznane grupy producentów, uznanych organizacji producentów i ich zrzeszeń oraz ponadnarodowych organizacji producentów i zrzeszeń

Nazwa i siedziba grupy	Nazwa produktu lub grupy produktów	Ilość członków	Data wydania decyzji administracyjnej
„EKOOWOC” Grupa Producentów Owoców i Warzyw Sp. z o.o.	Owoce i warzywa	82	RŚ- VII.7166.6.2012.JC 25 maja 2012 r.
Zrzeszenie Producentów Owoców i Warzyw „FRAM-POL” we Frampolu	Owoce i warzywa	91	RŚ.VII.JC.6022/9/10 19 października 2010 r.
Grupa Producentów Owoców „POLSKIE JAGODY” Sp. z o. o.	Owoce	5	RŚ- VII.7166.9.2011.DS 28 kwietnia 2011 r.
„ZAMFAS” Sp. z o.o.	Warzywa	6	RŚ- II.7166.2.2015.MWS 26 marca 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://umwl.bip.lubelskie.pl/index.php?id=62&p1=szczegoly&p2=782173>, stan na dzień 21.11.2015 r.

Według danych GUS, na terenie obszaru funkcjonalnego, w 2014 r. wg sekcji PKD 2007 zarejestrowanych było w sumie 32 001 podmiotów gospodarczych. Podmioty prywatne stanowiły aż 97% podmiotów ogółem na tym obszarze. Analizując zmianę liczby podmiotów gospodarczych w latach 2009-2014 ich liczba wzrosła o 6%.

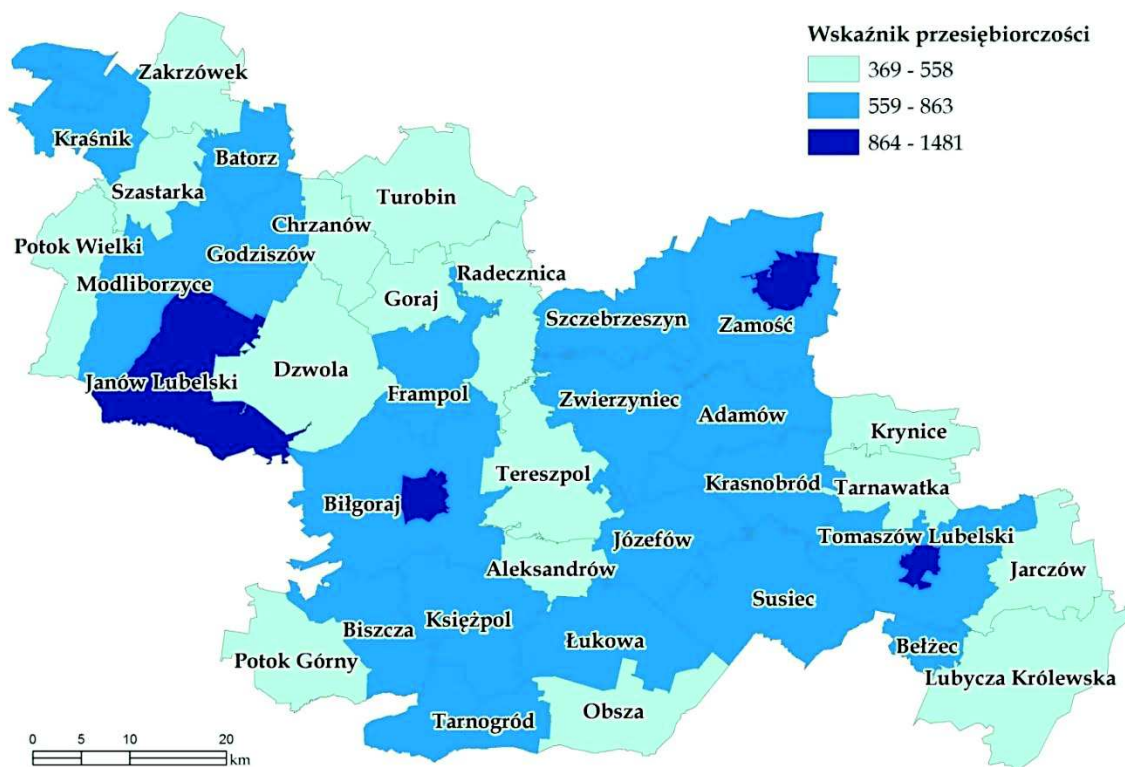
Wykres 9 Podmioty gospodarcze - ogółem na terenie Obszaru funkcjonalnego Roztoczańsko-puszczańskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

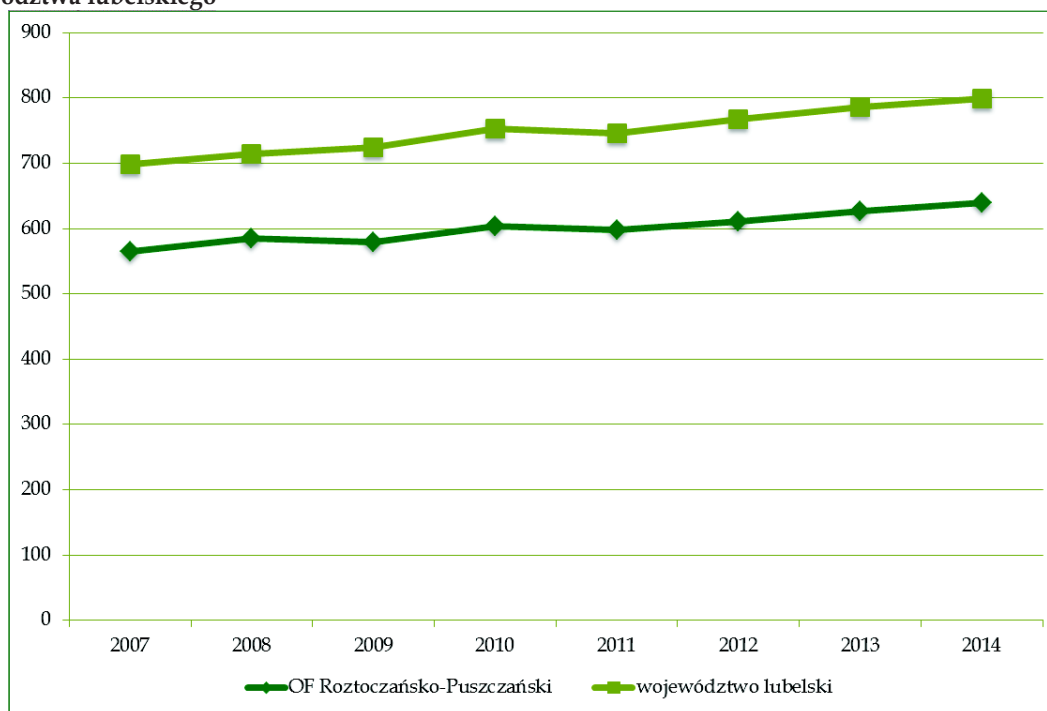
Analizując sferę gospodarczą należy uwzględnić nie tylko bezwzględną liczbę zarejestrowanych przedsiębiorstw, ale również przedsiębiorczość mieszkańców, która mierzona jest wskaźnikiem przedsiębiorczości, tj. liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności. Dla obszaru funkcjonalnego wartość ww. wskaźnika wynosi 639 i jego wartość jest niższa niż dla województwa lubelskiego - 799.

Ryc. 7 Wskaźnik przedsiębiorczości na terenie Obszaru funkcjonalnego Roztoczańskiego-puszczańskiego i województwa lubelskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Wykres 10 Wskaźnik przedsiębiorczości na terenie Obszaru funkcjonalnego Roztoczańskiego-puszczańskiego i województwa lubelskiego

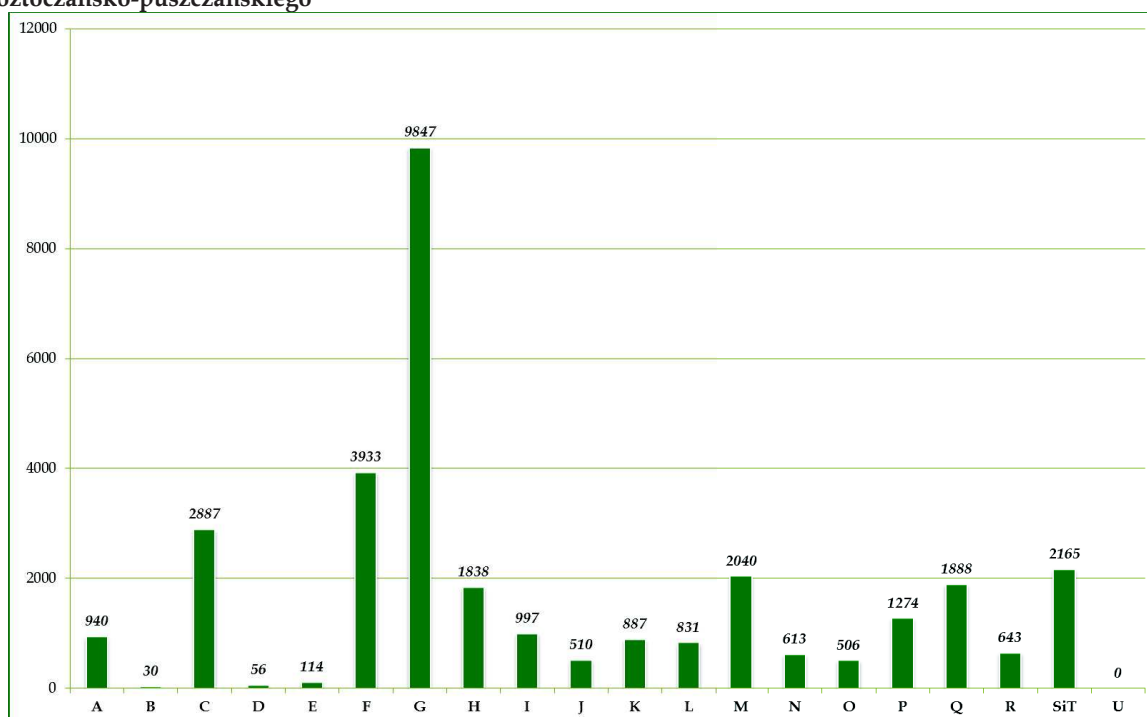
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Ze względu na wielkość, według danych GUS, w 2014 r. największy odsetek, bo aż 96% stanowiły mikroprzedsiębiorstwa (zatrudniające do 9 osób – 30 699 przedsiębiorstw), na

drugim miejscu małe przedsiębiorstwa (zatrudniające od 10 do 49 osób) – 3%, a na trzecim średnie przedsiębiorstwa (zatrudniające od 50 do 249 osób) – 266 przedsiębiorstw. Na terenie obszaru funkcjonalnego działało również 15 dużych przedsiębiorstw (zatrudniające od 250 do 999 osób) oraz 4 przedsiębiorstwa zatrudniające powyżej 1 000 osób (2 na terenie miasta Zamość i po jednym na terenie miasta Kraśnik i miasta Zwierzyniec).

W sektorze prywatnym największy odsetek stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą 80% (24 725 podmiotów), w dalszej kolejności spółki prawa handlowego 4,4% i fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne – 4,1%. W porównaniu do 2007 roku struktura podmiotów gospodarczych w sektorze gospodarczym nie ulega większym zmianom. Jedyną zauważalną niewielką zmianą jest spadek podmiotów prowadzonych przez osoby fizyczne (o 2%) na korzyść organizacji pozarządowych o niecały 1% (dokładnie o 283 fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne). Świadczy to o aktywności lokalnej społeczności do działania i wspierania środowisk i osób potrzebujących.

Wykres 11 Rodzaje podmiotów gospodarczych wg sekcji PKD¹² 2007 na terenie Obszaru funkcjonalnego Roztoczańsko-puszczańskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Zgodnie z danymi urzędu statystycznego na 2014 r. (BDL GUS) działalności gospodarcze, które są charakterystyczne dla obszaru funkcjonalnego to:

- Handel hurtowy i detaliczny (G) – 9 847 podmiotów,
- Budownictwo (F) – 3 933 podmioty,
- Przetwórstwo przemysłowe (C) – 2 887 podmiotów.

Z punktu widzenia turystyki, ważna jest liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w sekcji I - Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, dzieli się ona na dwa działy:

- dział 55 – zakwaterowanie (Hotele i podobne obiekty zakwaterowania, Obiekty noclegowe turystyczne i miejsca krótkotrwałego zakwaterowania, Pola kempingowe, Pozostałe zakwaterowanie);

¹²Wyjaśnienie skrótów sekcji PKD 2007: A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, B – Górnictwo i wydobywanie, C – Przetwórstwo przemysłowe, D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych, E – Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją, F – Budownictwo, G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle, H – Transport i gospodarka magazynowa, I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, J – Informacja i komunikacja, K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa, L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości, M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca, O – Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne, P – Edukacja, Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna, R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją, S – Pozostała działalność usługowa, T – Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby, U – Organizacje i zespoły eksterytorialne

- dział 56 – działalność usługowa związana z wyżywieniem (Restauracje i pozostałe placówki gastronomiczne, Przygotowywanie żywności dla odbiorców zewnętrznych, Przygotowywanie i podawanie napojów).

W sekcji I w 2014 r. na terenie obszaru funkcjonalnego zarejestrowanych było w sumie 997 podmiotów, które stanowiły 3% wszystkich podmiotów gospodarczych na tym terenie. Większy odsetek w sekcji stanowiły podmioty gospodarcze z działu 56 – 79% (783 podmioty gospodarcze), a z działu 55 pozostałe 21% (214 podmiotów). Podmioty te zlokalizowane są na terenie 23 gmin obszaru funkcjonalnego, najwięcej podmiotów działa na terenie gmin: Zwierzyniec (49), Krasnobród (47) oraz w mieście Zamość (41). Baza noclegowa oraz gastronomiczna została szerzej opisana w rozdziale 4 niniejszej strategii.

3.6. Jakość rządzenia

Struktura budżetu danej jednostki samorządu terytorialnego, uchwalanego rokrocznie przez Rady Gmin, świadczy o jej zdolności inwestycyjnej. Na terenie Obszaru funkcjonalnego Roztoczańsko-puszczańskiego łączny dochód budżetów gmin w 2014 r. wyniósł 1 338,48 mln zł (GUS), o ok. 55% więcej niż w 2007 roku. W strukturze dochodów ogółem największy udział miała subwencja ogólna – 37% i dochody własne – 34%, a najmniejszy dotacje – 29%.

Według danych GUS, w 2014 r. średni dochód w przeliczeniu na 1 mieszkańca na terenie obszaru funkcjonalnego wyniósł 3 214,38 zł i był niższy niż dochód na 1 mieszkańca w województwie lubelskim – 3 565,11 zł. Na terenie poszczególnych gmin dochód na 1 mieszkańca jest zróżnicowany i waha się pomiędzy 2 509,86 zł w gminie Zamość a 5 041,95 zł w mieście Zamość.

Wykres 12 Dochód w przeliczeniu na jednego mieszkańca na terenie Obszaru funkcjonalnego Roztoczańsko-puszczańskiego i województwa lubelskiego

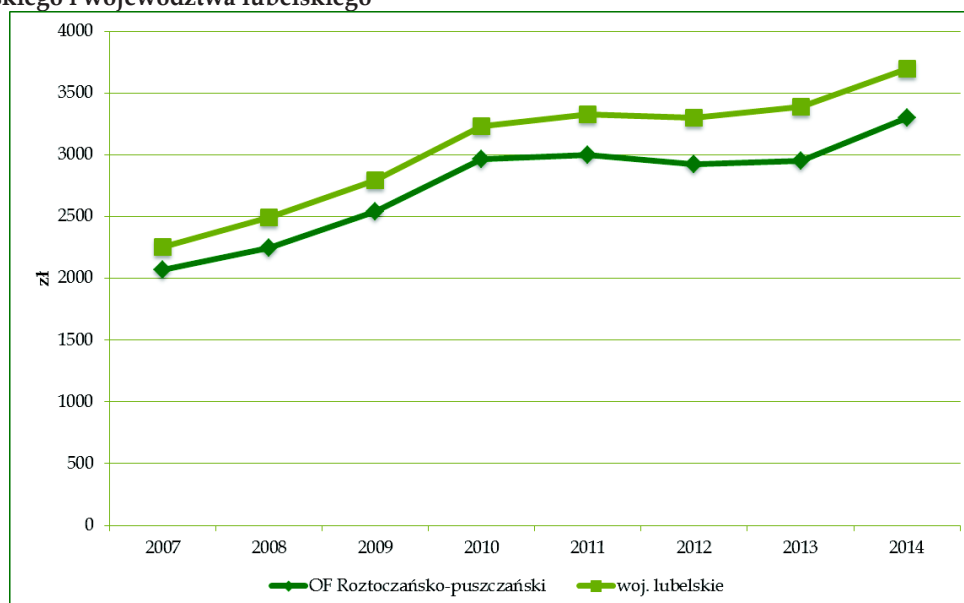

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Według danych GUS, w 2014 r. wydatki wszystkich gmin wyniosły ponad 1,3 mld zł i w porównaniu do 2007 r. wzrosły o ok. 38%. Największy udział w wydatkach ogółem miały wydatki bieżące, a wydatki majątkowe stanowiły 22% i w 99,97% były to wydatki majątkowe inwestycyjne (309 mln zł).

Wydatki w przeliczeniu na jednego mieszkańca na terenie obszaru funkcjonalnego, według danych GUS, w 2014 r. wyniosły 3 303,66 zł i były mniejsze niż dla obszaru województwa lubelskiego (3 697,26 zł). Wydatki inwestycyjne w przeliczeniu na 1 mieszkańca dla obszaru funkcjonalnego wyniosły w 2014 r. 793,27 zł (GUS) i były większe w porównaniu do wydatków inwestycyjnych na 1 mieszkańca na terenie województwa – 775,95 zł.

Wykres 13 Wydatki w przeliczeniu na jednego mieszkańca na terenie Obszaru funkcjonalnego Roztoczańsko-puszczańskiego i województwa lubelskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Liczba działających na danym terenie organizacji pozarządowych świadczy o aktywizacji społeczności lokalnej. Na terenie obszaru funkcjonalnego, według danych GUS, w 2014 r. działało łącznie 1 260 fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych, które stanowiły 4% podmiotów gospodarki narodowej działających na tym terenie.

W przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców na terenie obszaru funkcjonalnego liczba organizacji pozarządowych wyniosła 31 (2014 r., GUS) i była niższa niż wartość dla województwa lubelskiego, która wynosiła 33.

Na terenie obszaru funkcjonalnego w zakresie turystyki w poprzednim okresie programowania korzystano z funduszy w ramach:

- Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego (RPO WL),
- Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka (POIG),
- Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej (POPW),
- Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW).

Według danych SIMIK¹³ na terenie Obszaru funkcjonalnego Roztoczańsko-puszczańskiego w ramach Osi 7 Kultura, turystyka i współpraca międzyregionalna Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2007-2013, której celem było: *Zwiększenie udziału sektorów kultury i turystyki w gospodarce województwa lubelskiego oraz wzmocnienie powiązań międzynarodowych regionu*, zrealizowano szereg projektów o łącznej wartości ponad 165,8 mln zł, a kwota dofinansowania wyniosła 63%.

W ramach RPO WL zrealizowano szereg projektów mających na celu uatrakcyjnienie tego obszaru, w zakresie odnowy i renowacji zabytków zrealizowano projekty na łączną kwotę ponad 38 mln zł, a dofinansowanie wyniosło nieco ponad 28 mln zł. Na realizację projektów w zakresie rozbudowy oraz modernizacji obiektów instytucji kultury, które są odpowiedzialne za udostępnienie dziedzictwa kulturowego oraz upowszechnianie kultury na tym terenie otrzymano łączną kwotę dofinansowania 22,5 mln zł, a łączna wartość zrealizowanych projektów wyniosła 45,4 mln zł. Na udostępnienie miejsc atrakcyjnych turystycznie poprzez zagospodarowanie terenów wokół zbiorników wodnych pozyskano łącznie 24,3 mln zł (łączna wartość projektów to nieco ponad 37,1 mln zł), do najciekawszych projektów zrealizowanych na tym terenie należy zaliczyć:

- Pięć zalewów - morze atrakcji,
- Budowa Parku Rekreacji "Zoom Natury" nad zalewem w Janowie Lubelskim,
- Podniesienie atrakcyjności turystycznej gminy Biszczka przez budowę infrastruktury turystycznej przy zbiorniku wodnym Biszczka - Żary,
- Stworzenie nowego produktu turystycznego Gminy Frampol poprzez urządzenie kąpieliska na zalewie we Frampolu wraz z infrastrukturą towarzyszącą,
- Józefów Park - rozwój produktów turystyki aktywnej.

Realizacja projektów w zakresie utworzenia produktów turystycznych, rozbudowy oraz przebudowy infrastruktury turystycznej na tym terenie, a także promocja poszczególnych produktów wyniosła ponad 44 mln zł, a wartość dofinansowania wyniosła 66%.

Najciekawszymi projektami są:

- Szlak geoturystyczny Roztocza Środkowego,
- Zwiększenie atrakcyjności turystycznej regionu poprzez modernizację i unowocześnienie jedyne w Województwie Lubelskim Ogrodu Zoologicznego w Zamościu,
- Kamienny Las na Roztoczu jako markowy produkt turystyczny Lubelszczyzny,
- Partnerskie współdziałanie na rzecz promocji Roztocza Tomaszowskiego jako atrakcji turystycznej Unii Europejskiej,
- Odtworzenie zabytkowego centrum Zwierzyńca - serce Roztocza.

W ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka miasto Zamość zrealizowało projekt pn. *Zamość miasto UNESCO, Pomnik Historii RP produktem turystycznym polskiej gospodarki*, którego łączna wartość wyniosła 69 581 728,89 zł, a kwota dofinansowania wyniosła 53 261 113,09 zł. Natomiast w ramach Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej zrealizowano projekt *Trasy Rowerowe w Polsce Wschodniej - Województwo Lubelskie*,

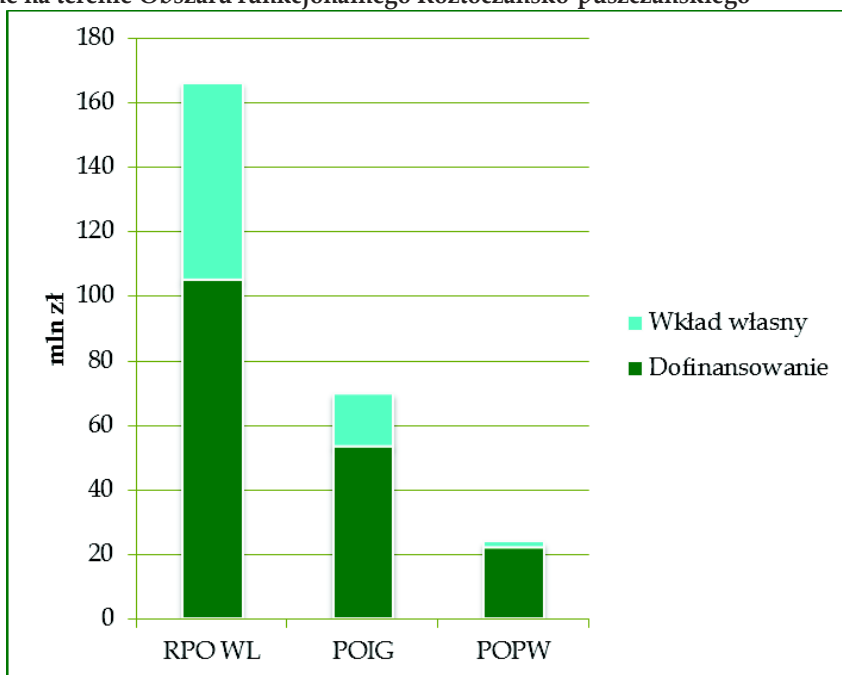
---

¹³Krajowy System Informatyczny SIMIK 07-13 na 30.06.2015 r.

którego beneficjentem jest Województwo Lubelskie. Wartość projektu wynosi 23 553 121,75 zł, a kwota dofinansowania 22 030 214,40 zł.

Ponadto miasto Zamość jako partner wiodący zrealizowało projekt „Modernizacja ogrodów zoologicznych w Zamościu i Łucku oraz opracowanie koncepcji utworzenia strefy rekreacji w Rzeszowie w celu rozwoju transgranicznej kwalifikowanej turystyki przyrodniczej”¹⁴, który był współfinansowany ze środków Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i Partnerstwa w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2007-2013. Całkowita wartość projektu to 10 166 491,59 zł, a celem głównym projektu jest wzrost znaczenia turystyki, jako czynnika stymulującego rozwój społeczno-gospodarczy Zamościa, Rzeszowa i Łucka, prowadzący do tworzenia nowych miejsc pracy i wzrostu dochodów w sektorze turystyki i pośredniej obsługi turystycznej. Zakres rzeczowy projektu obejmował: budowę pawilonów z wybiegami i stawami wraz z uzbrojeniem i urządzeniem terenu na terenie ZOO w Zamościu; budowę infrastruktury teleinformatycznej i monitoringu oraz zainstalowanie urządzeń multimedialnych na terenie ZOO w Zamościu; budowę wybiegów dla niedźwiedzi na terenie ZOO w Zamościu; budowę wybiegów dla lwów oraz uzbrojenie i urządzenie terenu ZOO w Łucku; wykonanie koncepcji utworzenia w Rzeszowie strefy rekreacyjnej wraz z częścią o charakterze ogrodu zoologicznego; organizację szkoleń i wizyt studyjnych; działania informacyjno-promocyjne.

Wykres 14 Wartość zrealizowanych i realizowanych projektów unijnych z podziałem na poszczególne Programy Operacyjne na terenie Obszaru funkcjonalnego Roztoczańsko-puszczańskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie Krajowego Systemu Informatycznego SIMIK 07-13 na 30.06.2015r.

W decydujący sposób na jakość życia wpływa przestrzeń publiczna. Analiza obszaru funkcjonalnego wskazuje na znaczne potrzeby w zakresie działań restrukturyzacyjnych i rewitalizacyjnych.

¹⁴ W ramach Priorytetu 1. Wzrost konkurencyjności obszaru przygranicznego, Działanie 1.2. Rozwój turystyki

Jednak w nowym okresie programowania strategicznego ze strony samorządów wymagane jest inne podejście do działań rewitalizacyjnych, konieczne jest zerwanie z postrzeganiem rewitalizacji jako zbioru punktowych, oderwanych od siebie działań. Rewitalizacja stanowi bowiem proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie Gminnego lub Lokalnego Programu Rewitalizacji. Podejmowana interwencja musi być wieloaspektową odpowiedzią na lokalnie występujący kryzys. Ma stanowić zespół działań stawiających sobie za cel pełne przywrócenie do życia konkretnego obszaru tak, aby poprawie uległa jakość życia jego mieszkańców. Jednym z celów interwencji jest pomoc w zakresie odzyskania przez słabsze grupy społeczne zdolności do ich reintegracji na rynku pracy i uczestnictwa w sferze konsumpcji, kultury i rekreacji.

Według danych Kuratorium Oświaty w Lublinie – Informatora szkół ponadgimnazjalnych na rok szkolny 2015/2016, na terenie Obszaru funkcjonalnego Roztoczańsko-puszczańskiego działają liczne szkoły ponadgimnazjalne (z wyjątkiem powiatu janowskiego).

Oferta kształcenia zawodowego na terenie obszaru funkcjonalnego charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem. Możliwe kierunki kształcenia dają możliwość różnostronnego wyboru przyszłego zawodu. Oferowane kierunki kształcenia w największym stopniu skupiają zawodu wykonywaną w sferze usług, które w poszczególnych szkołach dublują się. Stwarza to zagrożenie efektywnego naboru i w konsekwencji przyczynia się do podnoszenia kosztów nauczania w danym zawodzie. W zakresie usług turystycznych, młodzi ludzie mają możliwość kształcenia się w zawodzie:

- technik żywienia i usług gastronomicznych (Technikum Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Lublinie filia w Kraśniku; Technikum Nr 2 w Zamościu; Technikum Nr 5 w Zamościu; I Prywatne Technikum Hotelarskie w Zamościu; Technikum "Lider" w Zamościu; Technikum Mechaniczne w Szczebrzeszynie; Zespół Szkół Zawodowych i Ogólnokształcących w Biłgoraju);
- kelner (Technikum Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Lublinie filia w Kraśniku; Technikum Nr 5 w Zamościu; Zespół Szkół Zawodowych i Ogólnokształcących w Biłgoraju);
- kucharz (Zasadnicza Szkoła Wielozawodowa Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Lublinie Filia w Kraśniku; Rzemieślnicza Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Zamościu; Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 2 w Zamościu; Zespół Szkół Zawodowych i Ogólnokształcących w Biłgoraju);
- technik hotelarstwa (Technikum Nr 1 w Zamościu; Technikum Nr 2 w Zamościu; I Prywatne Technikum Hotelarskie w Zamościu; Technikum "Lider" w Zamościu; Zespół Szkół Zawodowych i Ogólnokształcących w Biłgoraju);
- technik agrobiznesu (Technikum Nr 5 w Zamościu);
- technik turystyki wiejskiej (Technikum Nr 5 w Zamościu; Szkoła Policealna dla Dorosłych "Lider" w Zamościu);
- technik obsługi turystycznej (Zespół Szkół Zawodowych i Ogólnokształcących w Biłgoraju).

4. Zagospodarowanie turystyczne obszaru funkcjonalnego

Zagospodarowaniem turystycznym (baza materialna turystyki) określa się zespół obiektów i urządzeń stanowiących wyposażenie określonego terenu, umożliwiającą zaspokojenie potrzeb ruchu turystycznego. Wyróżnia się tu cztery elementy wchodzące w skład bazy materialnej turystyki:

- baza noclegowa,
- baza gastronomiczna,
- baza komunikacyjna,
- baza towarzysząca¹⁵.

4.1. Baza noclegowa

Baza noclegowa -obiekty zakwaterowania zbiorowego wg polskiego prawa: Hotele, Motele, Pensjonaty, Kempingi, Domy Wycieczkowe, Schroniska młodzieżowe, Schroniska, Pola biwakowe oraz inne spełniające minimalne wymagania sanitarne i przeciwpożarowe, np. udostępniane przez rolników miejsca i pokoje.

Baza noclegowa jest niezwykle istotnym elementem infrastruktury turystycznej umożliwiającą korzystanie z walorów turystycznych odległych od stałego miejsca zamieszkania¹⁶. Na rozmieszczenie i zróżnicowanie bazy wpływa m.in. typ krajobrazu, warunki klimatyczne, specyficzne cechy ruchu turystycznego na danym terenie oraz charakter poszczególnych miejscowości¹⁷. Dostępność do usług noclegowych w znaczącym stopniu warunkuje możliwość rozwoju turystyki na danym obszarze. Brak odpowiedniej i dobrze rozmieszczonej terytorialnie bazy noclegowej jest znaczącym utrudnieniem w rozwoju turystyki długoterminowej. Turysta niemający możliwości zakwaterowania w wybranej lokalizacji jest zmuszony planować krótsze pobyty na danym terenie. Istotne jest, aby oferta noclegowa była zróżnicowana zarówno cenowo jak również w zakresie oferowanego standardu.

Obszar funkcjonalny Roztoczański-puszczański charakteryzuje się zróżnicowaną bazą noclegową w zakresie oferowanej ceny oraz standardu. Wyższy standard zakwaterowania oferują hotele w centrach miasto profilu turystycznym. Na terenach wiejskich dominują pensjonaty i gospodarstwa agroturystyczne. W zakresie rozmieszczenia terytorialnego zauważalny jest fakt nierównomiernego usytuowania obiektów noclegowych. Największe

---

¹⁵Lijewski T., Mikułowski B., Wyrzykowski J., *Geografia Turystyki Polski*, Warszawa 1992.

¹⁶ Turysta: wg Ustawy o usługach turystycznych Dz.U. 1997 Nr 133 poz. 884- osoba, która podróżuje do innej miejscowości poza swoim stałym miejscem pobytu na okres nieprzekraczający 12 miesięcy, dla której celem podróży nie jest podjęcie stałej pracy w odwiedzanej miejscowości i która korzysta z noclegu przynajmniej przez jedną noc; wg Światowej Organizacji Turystyki przy Organizacji Narodów Zjednoczonych (UNWTO) - aktywność osób podróżujących do i przebywających w miejscach poza ich miejscem zamieszkania nie dłużej niż przez jeden rok bez przerwy w celach wypoczynkowych, zawodowych i innych niezwiązanych z aktywnością wynagradzaną w odwiedzonym miejscu

¹⁷Kruczek Z., Wolak G., *Baza noclegowa w turystyce*, w: red. Z. Kruczek, *Obsługa ruchu turystycznego*, Wyd. Proksenia, Kraków 2012, s. 73-112

natężenie bazy noclegowej występuje na obszarze miast: Zamość, Zwierzyniec, Krasnobród i gminy Susiec. Wynika to z charakteru tych miejscowości i obszarów: Zamość - ośrodek subregionalny¹⁸; Krasnobród - ośrodek uzdrowiskowy; Zwierzyniec - główny ośrodek turystyczno-wypoczynkowy Roztocza Środkowego; gmina Susiec - ostoja spokoju i natury Roztocza z bogatą ofertą agroturystyczną.

Na OF Roztoczańsko-puszczańskim w 2014 roku funkcjonowało 89 turystycznych obiektów noclegowych¹⁹, stanowiło to 24,5% wszystkich obiektów w województwie lubelskim. Na przestrzeni ostatnich 8 lat nastąpił wzrost o 9%. W roku 2007 było ich 77 oferując 5 174 miejsca noclegowe, a w 2014 - 89 z liczbą miejsc noclegowych 4 913; spadek odnotowany został tylko w 2011 roku, w którym to na opisywanym obszarze było 60 hoteli z 4 156 miejscami noclegowymi. Mimo wzrostu liczby hoteli spadła liczba oferowanych miejsc noclegowych. Nie przełożyło się to jednak na spadek osób korzystających z tychże obiektów. W 2007 roku na opisywanym obszarze z noclegu skorzystało 125 054 osoby, a w 2014 r. odnotowano liczbę 134 310 noclegów. Największy przyrost liczby obiektów noclegowych zauważalny jest w gminie Zwierzyniec (2007 r. - 7, 2014 r. - 19). W latach 2007 - 2014 największą ilość noclegów została udzielona przez miasto Zamość i gminę Janów Lubelski (ryc. 8).

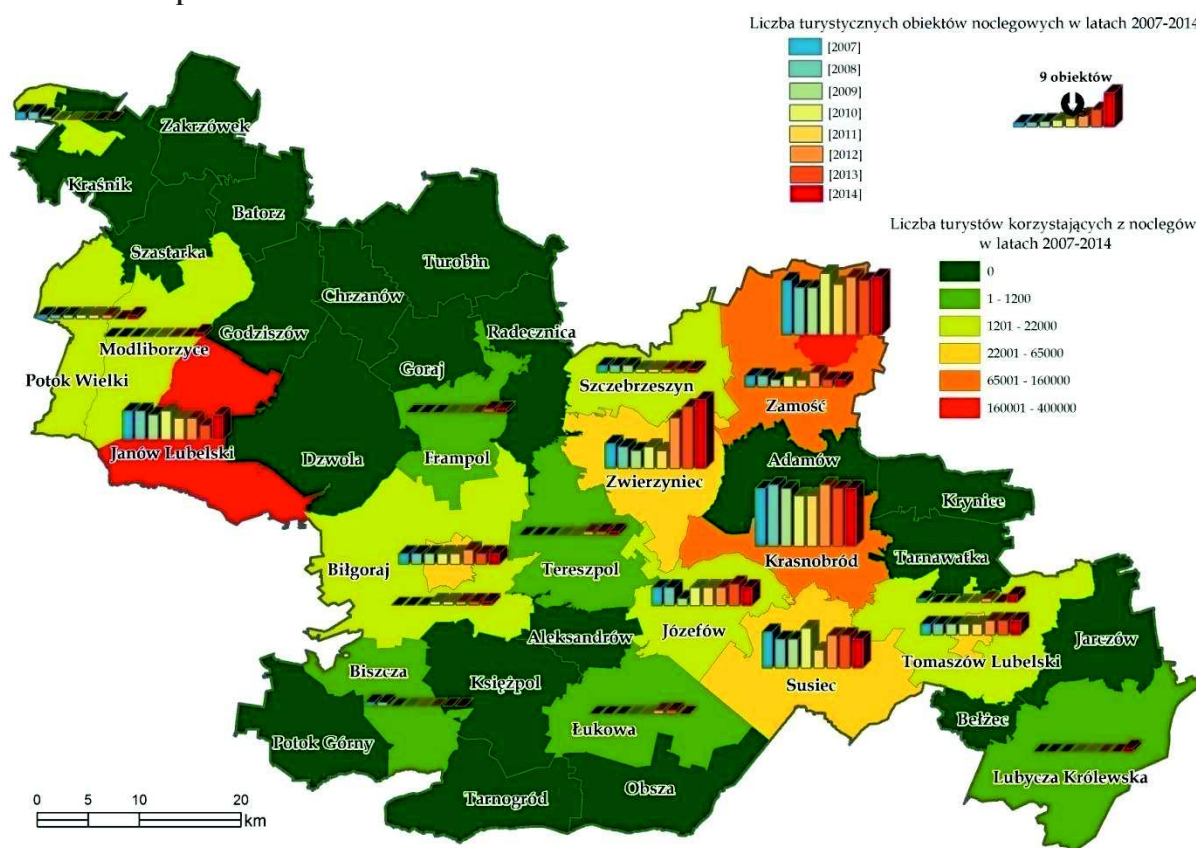
Najwięcej turystycznych obiektów noclegowych zlokalizowanych było w 2014 r. na obszarze gminy Zwierzyniec (19) oraz Krasnobród i mieście Zamość (po 16). Osiem głównych ośrodków OF Roztoczańsko - puszczańskiego (Kraśnik, Janów Lubelski, Biłgoraj, Krasnobród, Szczebrzeszyn, Zamość, Tomaszów Lubelski, Józefów) posiadało łącznie 55 turystycznych obiektów noclegowych, co stanowiło 61% wszystkich obiektów. Przekłada się to również na liczbę udzielonych noclegów, która wynosiła 89 612 i stanowiła 66% wszystkich noclegów na opisywanym obszarze. Wskazuje to na wysokie natężenie bazy noclegowej w pobliżu występowania atrakcji turystycznych w postaci zabytków oraz na obszarze większych ośrodków miejskich. Nie jest to korzystna tendencja, gdyż turysta przybywając do tych miejsc w przeważającej części ogranicza pobyt do nich właśnie, nie rozszerzając pobytu o inne atrakcje. Rozproszona baza turystyczna umożliwiałaby etapowanie pobytu na terenie OF Roztoczańsko - puszczańskim. Turysta zyskałby poprzez turystykę aktywną możliwość korzystania z walorów całego Roztocza, nie ograniczając pobytu tylko do ośrodków miejskich i wschodniej części opisywanego obszaru.

---

¹⁸ Plan Zagospodarowania Województwa Lubelskiego, wrzesień 2015, s. 57.

¹⁹ Analiza oparta na danych Banku Danych Lokalnych z Głównego Urzędu Statystycznego - dane odnoszą się do hoteli, moteli i pensjonatów.

Ryc. 8 Liczba obiektów noclegowych i udzielonych noclegów w latach 2007 - 2014 na OF Rostoczańsko-puszczańskim

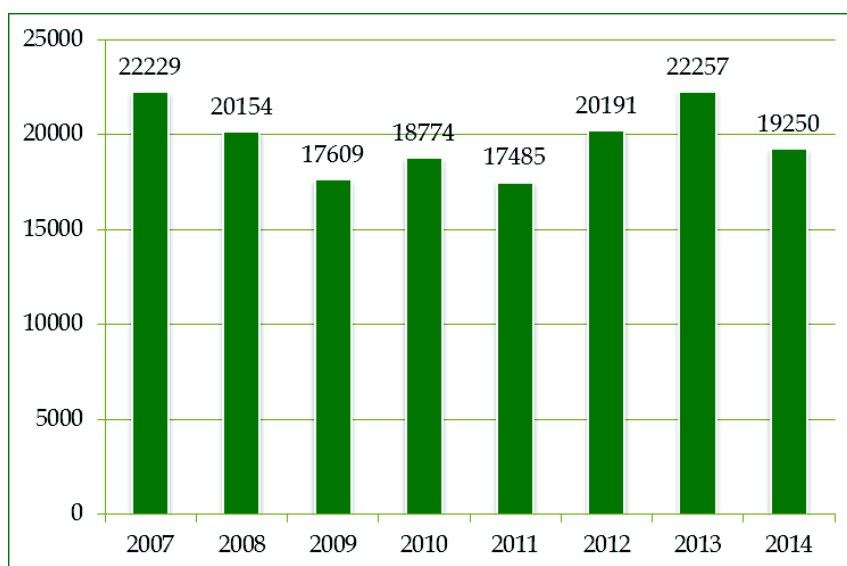
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

W rozwoju turystyki ważny wkład mają turyści zagraniczni. Na opisywanym obszarze stanowią oni istotne znaczenie -14-17% ogółu turystów²⁰. W 2014 roku największa liczba turystów zagranicznych skorzystała z noclegu w Zamościu -13 119 osób - co stanowiło 27% ogółu. Kolejne ośrodki pod względem ilości turystów zagranicznych to:

- gmina Tomaszów Lubelski -1 560 osób,
- gmina Zamość -1 348 osób,
- miasto Tomaszów Lubelski -1 070 osób,
- gmina Janów Lubelski - 773 osoby,
- miasto Biłgoraj - 703 osób,
- gmina Lubycza Królewska - 311 osób.

²⁰ Dane: Bank Danych Lokalnych, GUS.

Wykres 15 Rozkład liczby turystów zagranicznych w latach 2007 - 2014 na OF Roztoczańsko-puszczańskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Na opisywanym obszarze tereny wiejskie są ważnym elementem gospodarki. Rozwój społeczno - ekonomiczny obszarów wiejskich wyznacza obecnie nie produkcja rolna, ale w głównej mierze przedsiębiorczość pozarolnicza m.in. działalność agroturystyczna²¹. Upowszechnianiu tego rodzaju form wypoczynku sprzyja atrakcyjność terenów, na których położone są gospodarstwa oraz standard oferowanych usług. Dodatkowym aspektem rozwoju agroturystyki są uproszczone procedury prawne, które nie wymagają, aby właściciel gospodarstwa agroturystycznego był przedsiębiorcą z prawnego punktu widzenia²².

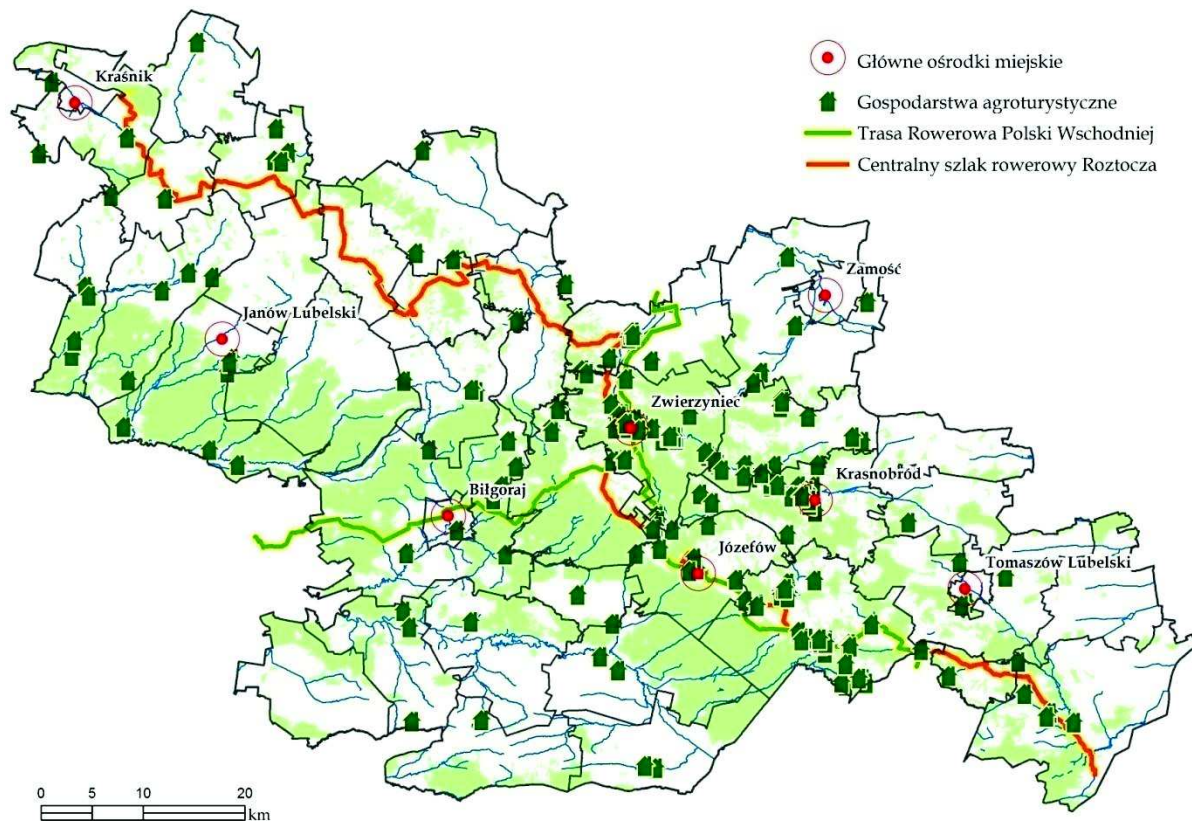
W obrębie OF Roztoczańsko-puszczańskiego znajduje się ponad 300 obiektów agroturystycznych. Największa ilość tych gospodarstw zlokalizowana jest na obszarze gmin: Zwierzyniec - 74, Susiec - 60, Krasnobród -51, Józefów - 20 oraz Adamów - 16. Stanowi to ponad 70% obiektów całego obszaru²³.

²¹ E. Stawicka, *Agroturystyka jako element wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich*, w:red. I. Sikorska - Wolak, *Turystyka w rozwoju obszarów wiejskich*, Warszawa 2007, s. 69.

²² A. Mikołajewicz, *Uwarunkowania prawno-organizacyjne prowadzenia działalności w turystyce wiejskiej. Materiały szkoleniowe z zakresu turystyki wiejskiej*, Warszawa 23-25 listopad 2006.

²³ Kwerenda internetowa sporządzona na bazie ofert agroturystycznych. Dane na dzień 02.09.2015 r. ze stron: www.susiec.com.pl, www.roztozczewita.pl, www.meteor-turystyka.pl, www.eholiday.pl, www.roztocze.net.pl

Ryc. 9 Rozmieszczenie gospodarstw agroturystycznych na obszarze OF Roztoczańsko-puszczańskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie własnej kwerendy internetowej

Podstawowych danych statystycznych na temat ruchu turystycznego dostarcza tzw. metoda hotelowa, oparta na informacjach pochodzących z obiektów noclegowych. Na jej podstawie można określić liczbę osób korzystających z obiektów noclegowych objętych obowiązkiem rejestrowania gości, w oparciu o formularz KT-1. Niestety ten sposób uniemożliwia ustalenie całkowitej liczby turystów, gdyż część z nich nie korzysta z noclegów w ogóle lub też nocuje w takich obiektach, których działalność wymyka się oficjalnej statystyce (mieszkania krewnych i znajomych, tzw. drugie domy, kwatery prywatne itd.).

Liczba dotycząca ruchu turystycznego jest zdecydowanie wyższa. Monitoring ruchu turystycznego pozwala na dogłębną analizę osób odwiedzających dany region. Według danych z ankietyzacji przeprowadzonej wśród uczestników projektu opisywany obszar w 2014 roku odwiedziło szacunkowo około 1 030 000 turystów²⁴. Respondenci zastosowali kilka metod szacowania ruchu turystycznego. Należy tu wymienić: pomiar np. za pomocą czujników ruchu tzw. migratorów, obserwację, badania ankietowe oraz analizy sprzedanych biletów wstępu. Badania zrealizowane zostały przez różne instytucje posługujące się niejednorodną metodologią. Utrudnia to porównywanie uzyskanych w toku poszczególnych badań wyników. Szacunki wielkości ruchu turystycznego wykonywane

²⁴Dane z ankietyzacji na potrzeby naboru dotyczącego aktualizacji listy przedsięwzięć priorytetowych dla realizacji Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020 (z perspektywą do 2030 r.). Informacje od 19 respondentów na podstawie odczytów z liczników turystów, danych ze sprzedaży biletów, ankietyzacji oraz szacunków.

niejednorodnymi metodami różnią się niekiedy między sobą nawet o 300%²⁵. Stąd wskazana liczba jest szacunkowa i nie odzwierciedla rzeczywistego ruchu turystycznego.

Dotychczasowe metody nie pozwalają na określenie dokładnej liczby turystów odwiedzających region i poszczególne miejscowości. Istnieje potrzeba opracowania spójnej metody, która umożliwi oszacowanie wielkości tego zjawiska oraz rozkładu przestrzennego i czasowego. Dokładny pomiar ruchu turystycznego wymaga ujednoczenia w tym znaczeniu, iż stosowane metody będą rozłożone równomiernie w sensie przestrzennym. Wykorzystywane dotychczas metody można uzupełnić o TelSKART czyli Telefoniczny System Komórkowej Analizy Ruchu Turystycznego, który polega na pomiarze turystów za pomocą telefonów komórkowych dzięki systemowi GSM – najpopularniejszym obecnie standardzie telefonii komórkowej. W stacjach bazowych centrali sterowania siecią danego operatora możemy sprawdzić informacje o stacjach ruchomych (telefonach komórkowych) przebywających na danym terenie. Operatorzy posiadają informacje w zakresie przemieszczania odbiorników GSM na podstawie łączenia ze stacją bazową (anteną). Metoda jest niezwykle miarodajna z racji, iż obecnie prawie każdy statystyczny Polak (88%) posiada telefon komórkowy²⁶.

4.2. Baza gastronomiczna

Baza gastronomiczna jest istotnym elementem infrastruktury turystycznej. W 2012 roku na obszarze województwa lubelskiego według danych GUS było 465 placówek gastronomicznych²⁷. Na terenie OF Roztoczańsko-puszczańskim baza gastronomiczna skoncentrowana jest w największych miastach regionu, głównie w Zamościu (znajduje się tu 98 lokali gastronomicznych²⁸), Krasnobrodzie, Biłgoraju, Zwierzyńcu i Tomaszowie Lubelskim. W jej skład wchodzi restauracje, kawiarnie, puby, bary i pizzerie. Odpowiednio rozwinięta baza gastronomiczna jest jednym z koniecznych warunków rozwoju turystyki, gdyż zaspokaja podstawowe potrzeby człowieka. Niedorozwój infrastruktury gastronomicznej działa destrukcyjnie na obszar turystyczny, nawet jeśli jest on bardzo atrakcyjny.

W ostatnich latach turystyka kulinarna staje się coraz bardziej popularna i stanowi czynnik rozwoju i promocji regionów oraz poszczególnych miejscowości. Bogactwo kulturowe Roztocza sprawia, iż rozwijana i pielęgnowana jest tu również tradycja kulinarna. Bogate korzenie kulinarne są kształtowane i podtrzymywane w Kołach Gospodyń Wiejskich oraz lokalnych stowarzyszeniach (świadczą o tym publikacje kulinarne z przepisami regionalnymi, jak np. "Smaki Roztocza Tomaszowskiego. Przepisy kulinarne z obszaru działania Lokalnej Grupy Działania Roztocze Tomaszowskie" czy „Tradycja i nowoczesność

²⁵ A. Matczak, *Model badań ruchu turystycznego. Studium metodologiczne*, Acta Universitatis Lodziensis, Łódź 1992, s. 58.

²⁶ *Rynek usług telekomunikacyjnych w Polsce w 2014 r. Raport z badań klientów indywidualnych*, Grudzień 2014 r., Urząd Komunikacji Elektronicznej.

²⁷ E. Bekier-Jaworska, K. Koprucha, M. Lubaś, *Wykorzystanie dań regionalnych oraz lokalnych obiektów gastronomicznych w rozwoju turystyki kulinarnej na terenie miasta Zamość*, „Turystyka kulturowa”, Nr 12/2014, s. 25.

²⁸ Tamże, s. 24.

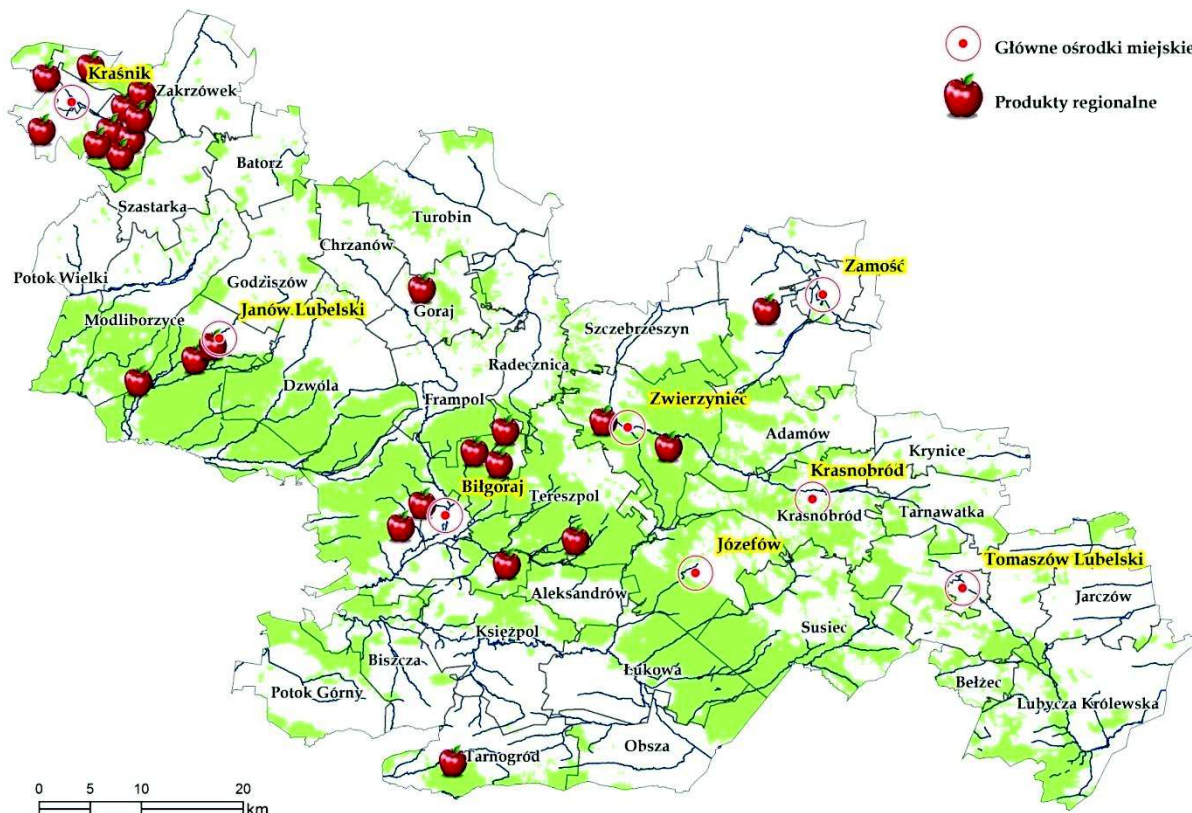
w kuchni Zamojszczyzny i Roztocza” przewodnik kulinarny Lokalnej Grupy Działania Nasze Roztocze).Lokalne potrawy coraz częściej serwowane są nie tylko w tutejszych domach, ale także w restauracjach, zajazdach, lokalnych karczmach czy gospodarstwach agroturystycznych. Tak więc unikalne receptury dań i specyficzne tradycje dotyczące serwowania potraw są pielęgnowane, dzięki czemu kuchnia regionalna nie zanika, i staje się doskonałą okazją do promocji regionu wśród turystów.

Lista Produktów Tradycyjnych publikowana na stronie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi [www.minrol.gov.pl] zawiera 153 produkty zlokalizowane na obszarze województwa lubelskiego. Na Obszarze funkcjonalnym Roztoczańsko-puszczańskim zarejestrowanych jest 27 produktów tradycyjnych co stanowi ponad 17% wszystkich produktów z obszaru województwa.

Lista produktów tradycyjnych:

- szynka domowa roztoczańska,
- gruszka suszona kraśnicka,
- kapusta kwaszona kraśnicka,
- ogórki kiszane kraśnickie,
- malina kraśnicka,
- jabłka kraśnickie,
- gryczak janowski,
- pieróg biłgorajski dawniej zwany "krupniakiem",
- olej świąteczny roztoczański,
- olej tarnogrodzki,
- nadwieprzański miód wielokwiatowy,
- nadwieprzański miód lipowy,
- miód rzepakowy z Roztocza,
- miód gryczany z lubelszczyzny,
- miód gryczany godziszowski,
- miód fasolowy odmianowy z nektaru kwiatów fasoli tyczkowej "Piękny Jaś",
- zupa cebulowa z Goraja,
- kaczka po zamojsku,
- janowska nalewka miodowa,
- żurawinówka momocka,
- naleweczka gruszkowa z Kraśnika,
- nalewka poziomkowa leśna z Kraśnika,
- kordiał żurawinowy kraśnicki,
- maliniak kraśnicki,
- sok z maliny kraśnickiej,
- kraśnickie domowe wino owocowe,
- żurawinówka biłgorajska.

Ryc. 10 Rozmieszczenie produktów regionalnych na obszarze OF Roztoczańsko-puszczańskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MRiRW

Powyższa lista nie może być jedynym źródłem informacji ponieważ, nie zawiera informacji o wszystkich regionalnych specjach. Kuchnia Roztocza to też wpływy europejskie (włoskie, francuskie) dostępne tu za sprawą Zamojskich. Żony kolejnych ordynatów pochodzące z zagranicy, oddziaływały na lokalną kuchnię i kształtowały gusta ludności pod swoją modę. Przykładem może być pochodząca z Francji żona Jana „Sobiepana” Zamojskiego, Maria Kazimiera d’Arquien de la Grande zwana Marysieńką (późniejsza żona Jana III Sobieskiego). Za jej sprawą wpływy kuchni francuskiej na Zamojszczyźnie są widoczne do dnia dzisiejszego, szczególnie w Zwierzyncu. O bogactwie i rosnącej popularności dań lokalnych świadczą licznie organizowane jarmarki czy konkursy, np. Jarmark Hetmański Festiwal Produktu Lokalnego "Smaki Zamościa i Roztocza", Festiwal Kaszy i Żurawiny "Gryczaki" w Janowie Lubelskim, Dzień Karpia Królewskiego w Malińcu (Gmina Potok Wielki).

W Zamościu 16 restauracji serwuje dania kuchni regionalnej. Lokalne specjały można degustować w restauracjach: Broadway, Bohema, Padwa, Browar Zamość, Muzealna, Ontario, Luneta, Culinaria Adam Kot, Renesans, Polak, Esencja w Hotelu Artis, Pasja w hotelu Koronny, Naleśniki Świata, Skarbiec Wina, Kameralna, Polonia. Wśród dań serwowanych w powyższych lokalach można wymienić: schabowy po zamojsku, kaczka pieczona po staropolsku, gołąbki z kaszą gryczaną i grzybami na Oleju Świątecznym Roztoczańskim z cebulą, piróg bilgorajski, kotlet Ordynat, gulasz wieprzowy z kaszą gryczaną.

W Zagrodzie Roztocze w Obszy nieopodal Biłgoraja, można degustować lokalne nalewki oraz oryginalny pieróg biłgorajski, gołąbki z grzybami i kaszą lub mieszek po obszańsku. Dań regionalnych można zasmakować również w okolicach Zwierzyńca w Zagrodzie Guciów, gdzie serwowany jest tradycyjny podpłomyk oraz m.in. łupcie z olejem konopnym lub lnianym, reczczoniak – pieróg z kaszy, ziemniaków i sera, kluseczki z mąki pszennej pełnoziarnistej z serem czy pieróg z kaszy jaglanej i sera z żurawiną.

Dania regionalne, jak np. pieróg biłgorajski czy flaczki zamojskie można zjeść w: Wielączy (gmina Szczebrzeszyn) w Karczmie Ordynat; w Szczebrzeszynie w Restauracji Chrzęszcz oraz Restauracji Klemens. Lokalnym przysmakiem są cebularze robione przed wojną w Kazimierzu, Piaskach, Szczebrzeszynie. Dziś wypieka je kilkadziesiąt piekarni w regionie. Jako, że cebularz lubelski (w Zamościu zwany zamojski) jest ogólnie dostępnym specjałem. Restauratorzy serwują jego mniejszą wersję tzw. cebularzyki i często podają na ciepło. Z kuchni żydowskiej wywodzi się również rejbak - rodzaj babki ziemniaczanej z dodatkiem kiełbasy i wędzonego boczku. W okolicach Zamościa i na Roztoczu potrawa znana jest jako tarcich.

Wśród dań rybnych na OF Roztoczańsko-puszczańskim dominują te z pstrąga i sandacza²⁹. Dwie rzeki Roztocza - Wieprz i Tanew zaliczane są do „Krainy pstrąga”. Rzeki stanowią atrakcję dla wędkarzy. Pstrąg serwowany w lokalnych restauracjach pochodzi z hodowli zlokalizowanych w pobliżu tych rzek. Największą atrakcją na kulinarnej mapie Roztocza jest bez wątpienia Chatka Rybaka w Bondyrzu, w której podawane są dania z ryb, głównie z pstrąga, pochodzącego z własnej hodowli, a także Bełżecka Karpiówka – karczma rybna.

Rozwój turystyki kulinarnej może być również szansą dla zachodniej części OF Roztoczańsko-puszczańskiego. Bogactwo tutejszych produktów regionalnych i tradycji może pobudzić ruch turystyczny na tym obszarze oraz zachęcić osoby przemierzające się drogą krajową nr 19 w kierunku południowym do skorzystania z szerszej oferty turystycznej.

4.3. Baza komunikacyjna

Podstawowym wykładnikiem bazy komunikacyjnej jest dostępność komunikacyjna lub transportowa określana jako stopień łatwości z jakim można dostać się do danego miejsca przy pomocy infrastruktury transportowej składającej się zarówno z sieci transportowej jak i usług transportowych³⁰. Fundamentalne znaczenie w określaniu dostępności komunikacyjnej ma fakt nie tylko odległości wyrażonej w kilometrach, ale również czas jaki jest potrzebny na pokonanie danej odległości, który jest pochodną m.in. jakości dróg oraz dostępności komunikacji publicznej. Obszary położone w większej odległości, ale posiadające lepszą dostępność komunikacyjną są częściej odwiedzane przez turystów niż położone bliżej, ale trudno dostępne ze względu na złą jakość nawierzchni, wąskie i kręte drogi czy złe skomunikowanie z innymi regionami.

²⁹ E. Bekier-Jaworska, K. Koprucha, M. Lubaś, *Wykorzystanie dań regionalnych...* dz. cyt., s. 26

³⁰ Ministerstwo Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej: *Słownik pojęć strategii rozwoju transportu do 2020 roku*. Warszawa 2014, s. 5.

W aspekcie turystyki ważny jest podział dostępności komunikacyjnej na zewnętrzną (spoza regionu do miejsc obszaru docelowego) i wewnętrzną (poruszanie się po obszarze docelowym)³¹. Istotne jest, aby charakteryzując infrastrukturę transportową na Obszarze funkcjonalnym Rostoczańsko-puszczańskim zwrócić uwagę na sieć połączeń między miejscem stałego zamieszkania turysty, a celem jego wyjazdu oraz na system połączeń komunikacyjnych umożliwiających turystyce na odbywanie wycieczek w obrębie regionu turystycznego do wyznaczonych przez niego (turyście) miejsc.

Ryc. 11 Główne trasy komunikacyjne na obszarze OF Rostoczańsko-puszczańskim

Źródło: Opracowanie własne

Na układ funkcjonalny podstawowych powiązań drogowych Obszaru funkcjonalnego Rostoczańsko-puszczańskiego składa się:

1) układ międzynarodowy - drogi krajowe:

- S17 gr. województwa - Kurów - Lublin - Piaski - Zamość - Hrebenne - gr. państwa;
- S19 gr. województwa - Międzyrzec Podlaski - Lubartów - Lublin - Kraśnik - Janów Lubelski - gr. województwa;

2) układ krajowy - drogi krajowe:

- nr 74 odcinek gr. woj. - Kraśnik (planowany do wykonania po nowym przebiegu w ciągu tzw. „Szlaku Staropolskiego”);

³¹ Cieplik J., Sołtysik M., *Próba oceny dostępności komunikacyjnej wybranych obiektów kultury materialnej i terenów rekreacyjnych Wrocławia dla mieszkańców obszarów podmiejskich*, w: *Infrastruktura komunikacyjna w Krajobrazie*, red. Joanna Plit, Sosnowiec 2012, s. 34.

- nr 74 Kraśnik – Janów Lubelski – Frampol – Gorajec – Szczebrzeszyn – Zamość – Hrubieszów – Zosin – gr. państwa;

- drogi wojewódzkie:

- nr 835 Lublin – Wysokie – Biłgoraj – (Sieniawa) – Przeworsk – Kańczuga – Dynów – Grabownica Starzeńska;
- nr 858 (Zarzecze) – Biłgoraj – Zwierzyniec – Szczebrzeszyn;
- nr 865 Jarosław – Oleszyce – (Cieszanów) – Bełzec;
- nr 867 Oleszyce – Lubaczów – Podemszczyzna – (Werchrata) – Hrebenne;

3) układ regionalny - drogi wojewódzkie:

- nr 833 Chodel – Kraśnik;
- nr 848 Tarnawa Mała – Turobin – Sulów – Szczebrzeszyn;
- nr 849 Zamość – Jacnia – Józefów – Wola Obszańska;
- nr 850 Tomaszów Lubelski – Józefówka – Alojzów;
- nr 853 Nowy Majdan – Tomaszów Lubelski;
- nr 857 (Zaklików) – Modliborzyce;
- nr 863 Kopki – (Krzeszów) – Tarnogród – (Cieszanów);

4) układ ponadlokalny - drogi powiatowe:

Powiat biłgorajski:

- nr 2900L Żółkiewka – Turobin;
- nr 2913L Wola Radzięcka – Hedwiżyn;
- nr 2919L Gorajec – Tereszpol Zaorenda – Górecko Stare – Tarnowola;
- nr 2934L Księżpol – Wólka Biska – Gózd Lipiński – Harasiuki;
- nr 2936L Bidaczów Stary – Luchów Górny
- nr 2943L Księżpol – Rakówka – Łukowa – Olchowiec – Obsza;
- nr 2966L Biłgoraj ul. Jana Pawła II;

Powiat janowski:

- nr 2304L Stara Wieś – Wojdat – Stawce – Zdziłowice;
- nr 2808L Janów Lubelski (ul. Bialska) – Tokary – Huta Turobińska;
- nr 2819L Janów Lubelski ul. Bohaterów Porytowego Wzgórza – Momoty Górne – gr. woj. (Harasiuki);
- nr 2821L Janów Lubelski ul. Wojska Polskiego – Andrzejówka – Biłgoraj (ul. bez nazwy);
- nr 2827L Janów Lubelski ul. Księdza Skorupki;
- nr 2828L Janów Lubelski ul. Okopowa;
- nr 2830L Janów Lubelski ul. Sienkiewicza;
- nr 2832L Janów Lubelski ul. Sukiennicza;
- nr 2834L Janów Lubelski ul. Wałowa;
- nr 2835L Janów Lubelski ul. Jana Pawła II;

Powiat kraśnicki:

- nr 2289L Strzyżewice – Zakrzówek – Sulów – Blinów – Polichna III;
- nr 2726L Wilkołaz – Zakrzówek;

Powiat tomaszowski:

- nr 2952L Długi Kąt – Hamernia – Oseredek – Susiec;

- nr 3260L Tomaszów Lubelski (ul. Wojska Polskiego) – Krasnobród (ul. Tomaszowska, ul. 3 Maja, ul. Sanatoryjna) – Jacnia;
- nr 3262L Krasnobród (ul. Aleja Najświętszej Marii Panny) – Klocówka – Sumin;
- nr 3268L Wólka Łabuńska – Komarów-Osada – Przewale;
- nr 3438L Mircze – Stara Wieś – Łykoszyn – Telatyn;
- nr 3449L Uśmierz – Hulcze – Ulhówek;
- nr 3502L Budy – Dzierążnia – Wożuczyn;
- nr 3508L Józefówka – Rachanie – Michałów – Nadolce;
- nr 3511L Tyszowce (ul. Kościelna) – Dobużek – Łaszczów;
- nr 3514L Lubycza Królewska – Machnów – Dyniska – Nowosiółki;
- nr 3516L Górno – Wola Gródecka – Telatyn;
- nr 3519L dr. pow. nr 3449L – Szczepiatyn – gr. państwa;
- nr 3521L Tomaszów Lubelski (ul. 29 Listopada, ul. Majdański) – Ulhówek;
- nr 3522L Łaszczów – Dyniska – Ulików;
- nr 3530L Wierszyczca – Jarczów – Korhynie – Ruda Żurawiecka;
- nr 3546L Tomaszów Lubelski (ul. H. Sienkiewicza) – Łosiniec – Susiec – gr. woj. (Huta Różaniecka);
- nr 3562L Tomaszów Lubelski ul. Sikorskiego;
- nr 3566L Tomaszów Lubelski ul. Żwirki i Wigury;

Powiat zamojski:

- nr 2946L Sigła – Stacja Kol. Krasnobród
- nr 2947L Zwierzyniec – Tereszpól
- nr 2951L Zwierzyniec – Józefów Roztaczański
- nr 3200L Zaporze – Radecznicza – Stara Wieś;
- nr 3201L Radecznicza – Sułowiec – dr. woj. 848;
- nr 3202L Uście – Żrebce – Sułów;
- nr 3205L Nielisz – Michałów – Szczebrzeszyn (ul. Osiedlowa);
- nr 3206L Żrebce – Michałów;
- nr 3209L Gorajec- Kawęczynek – Topólcza
- nr 3210L Szczebrzeszyn-Topólcza
- nr 3220L Stary Zamość – Krzak;
- nr 3238L Grabowiec Góra – Rogów – Miączyn;
- nr 3246L Sitno – Łabuńki;
- nr 3247L dr. kraj. 17 – Pniówek – Suchowola – Maciejówka;
- nr 3250L Topornica – Zwierzyniec
- nr 3251L Zwierzyniec – Obroc
- nr 3252L Obroc – Namule – Hutki – dr. pow. 3260L;
- nr 3253L Adamów – Bliżów – Guciów
- nr 3268L Wólka Łabuńska – Komarów-Osada – Przewale;
- nr 3276L Horyszów – Przewale;

- nr 3286L dr. woj. 843 – Sitno – Miączyn³².

Główne arterie komunikacyjne Obszaru funkcjonalnego Roztoczańsko-puszczańskiego, a zarazem łączniki z pozostałymi częściami województwa i kraju to 3 drogi krajowe o nr: 17, 19 i 74. Drogą krajową nr 17 dojedziemy od północy na Roztocze Środkowe. Trasa biegnie przez obszar Polski od granicy z Ukrainą w Hrebennem w kierunku północno-zachodnim do Piask, gdzie łączy się z drogą ekspresową E373 łączącą Lublin z granicą państwa w Dorohusku. Droga ta w obrębie omawianego obszaru komunikuje Tomaszów Lubelski z Zamościem. Droga krajowa nr 19 na omawianym terenie biegnie południkowo łącząc Janów Lubelski z Kraśnikiem. W makroskali „dziewiętnastka” odgrywa rolę korytarza europejskiego łączącego Słowację, poprzez przejście z Polską w Barwinku z krajami bałtyckimi – przejście graniczne z Białorusią w Kuźnicy. W skali kraju przebiegając przez 4 województwa: podkarpackie, lubelskie, mazowieckie i podlaskie, pełni swoistą rolę łącznika wschodniej części Polski komunikując Rzeszów z Białymstokiem. W przyszłości rolę drogi nr 19 ma zająć planowana na jej miejsce droga ekspresowa S19, której fragmenty w formie obwodnic miast już powstały. Trzecią arterią jest biegnąca z zachodu na wschód droga krajowa nr 74, będąca szlakiem drogowym łączącym węzeł Wieluń na drodze ekspresowej S8 i Kielce z Zamościem i przejściem granicznym z Ukrainą w Zosinie. Na Obszarze funkcjonalnym Roztoczańsko-puszczańskim droga ta komunikuje Kraśnik z Zamościem przechodząc przez Janów Lubelski i Szczebrzeszyn.

Na południe od Aktywnego Roztocza jest budowana droga ekspresowa S17, łącząca Warszawę z Lublinem i biegnąca dalej do przejścia granicznego Hrebennie z Ukrainą. Jest to bardzo ważna trasa dla Lubelszczyzny, ponieważ w znacznym stopniu skróci czas przejazdu do stolicy, który obecnie jest zbyt długi. W połączeniu z budowaną drogą S19 będzie to miało znaczące skutki dla Aktywnego Roztocza, którego dostępność komunikacyjna ulegnie znacznemu zwiększeniu.

Na omawianym obszarze występują liczne drogi wojewódzkie. Jednak znaczna ich część przebiega jedynie w sposób fragmentaryczny przez OF (833, 837, 842, 843, 850, 857, 865, 867, 877). Pozostałe o numerach: 835, 848, 849, 853, 858, 863 uzupełniają arterie krajowe łącząc najważniejsze miejscowości i zapewniając tranzyt głównie w kierunku południowo-północnym. Drogi wojewódzkie charakteryzującą się w części dobrą nawierzchnią - jak np. wyremontowana droga 835 na odcinku Wysokie - Biłgoraj, jednak wiele z nich wymaga modernizacji.

Wewnętrzna komunikację zapewniają głównie drogi powiatowe będące w znacznie gorszej kondycji niż drogi wyższego rzędu.

Przez Obszar funkcjonalny Roztoczańsko-puszczański przebiega ok. 650 km linii kolejowych. Niestety żadna nie jest zelektryfikowana i tylko niewielki procent jest obsługiwanych przez pociągi pasażerskie. Całoroczne połączenie osobowe występuje jedynie na trasie Lublin - Kraśnik i dalej do Rzeszowa oraz Lublin - Zamość. Oprócz wspomnianych relacji na Roztoczu funkcjonują okresowe linie obsługiwane przez autobusy

---

³²Plan Zagospodarowania Województwa Lubelskiego, Zarząd Województwa Lubelskiego, sierpień 2015, s. 97 - 103.

szynowe Przewozów Regionalnych kursujące od 14 czerwca do 31 sierpnia na trasie Lublin - Zawada - Bełzec - Rzeszów - Bełzec - Zawada - Lublin³³. Słabo rozwinięta sieć kolejowa oraz niewielka liczba połączeń w znacznym stopniu utrudniają lub wręcz uniemożliwiają korzystanie z tego środka transportu. Kolej „przegrywa wyścig o pasażera” również ze względu na czas podróży. Dla przykładu czas dojazdu z Lublina do Zamościa wynosi w przypadku kolei ok. 140 minut. Korzystając z komunikacji drogowej można tę trasę pokonać w ok. 80 minut³⁴. Do 2020 roku planowana jest modernizacja linii kolejowej Nr 72 Zamość - Hrubieszów Miasto (na odcinku Zawada - Zamość). Podmiotem odpowiedzialnym za realizację projektu jest PKP PLK S.A³⁵.

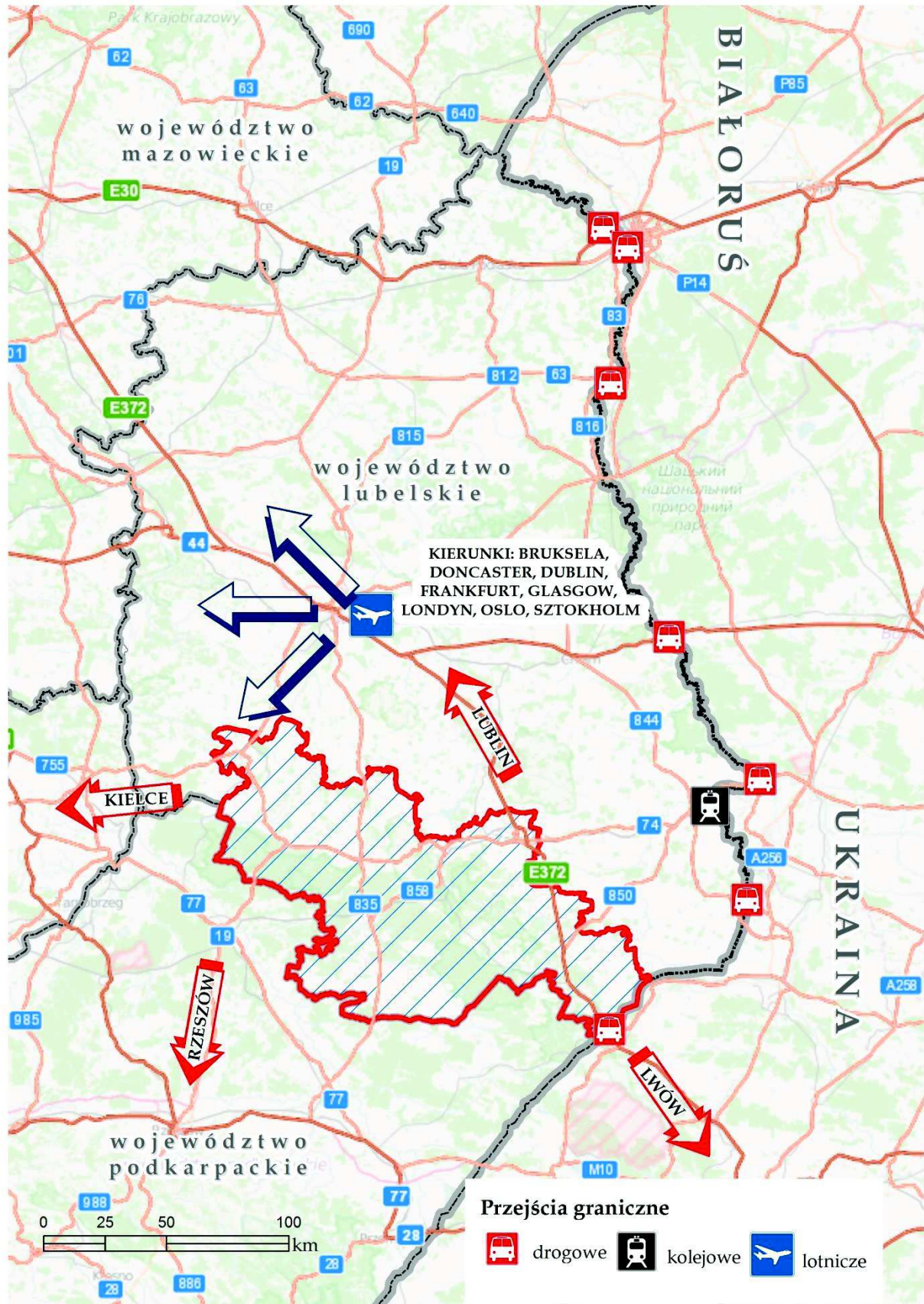
---

³³<http://www.przewozyregionalne.pl/sites/default/files/pliki/18349/lublin-zawada-belzec-rzeszow-belzec-zawada-lublin-14vi-31viii-15.pdf> (kopia strony z 06.08.2015 r.)

³⁴ Dane na podstawie informacji z strony <http://www.e-podroznik.pl> (kopia strony z 06.08.2015 r.)

³⁵ Zadania inwestycyjne zawarte w Kontrakcie Terytorialnym Województwa Lubelskiego, s. 13.

Ryc. 12 Zewnętrzna dostępność komunikacyjna OF Roztoczańsko-puszczańskiego

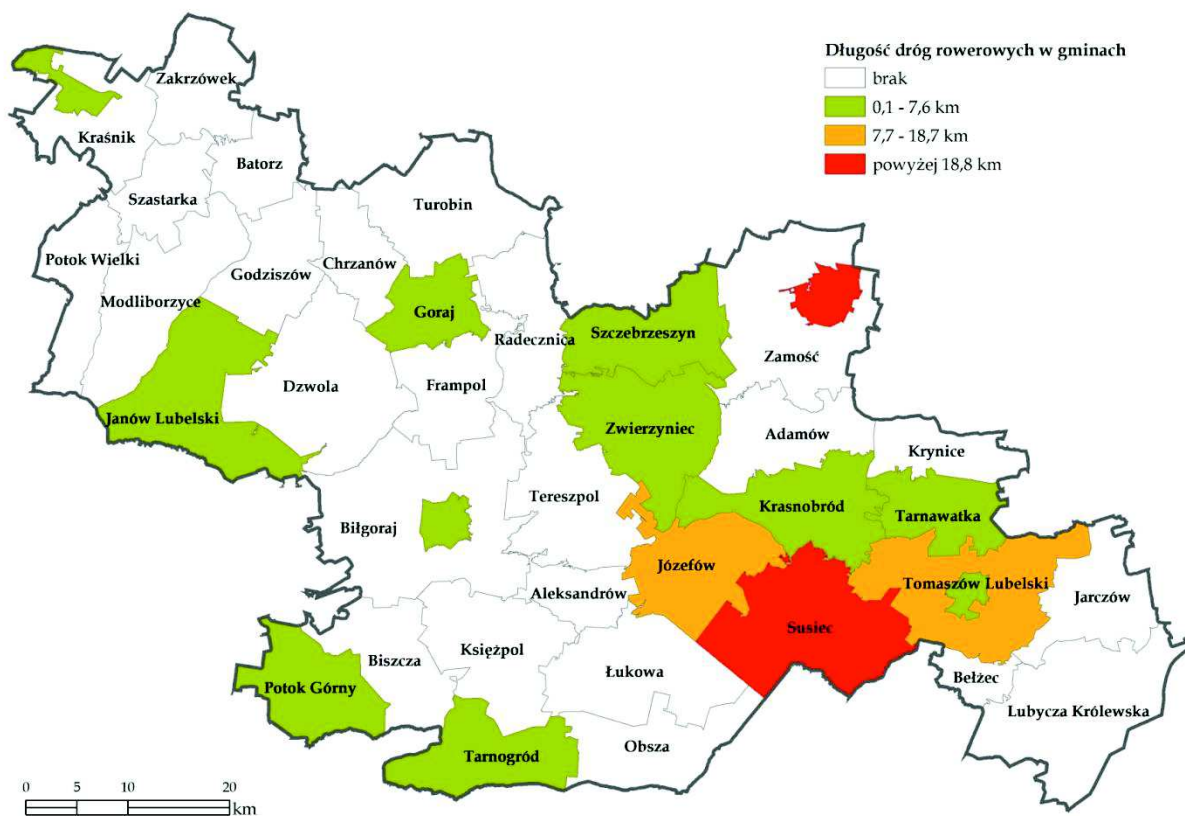

Źródło: opracowanie własne

Rozwojowi i modernizacji sieci dróg - zwłaszcza wyższego rzędu - towarzyszy budowa dróg rowerowych (dróg rowerowych nie należy mylić ze szlakami rowerowymi) przeznaczonych do ruchu rowerowego albo rowerów i pieszych³⁶. Na Obszarze funkcjonalnym Roztoczańsko-puszczańskim w roku 2011 istniało 72,9 km ścieżek rowerowych. W roku 2014 nastąpił wzrost długości dróg rowerowych do 102,6 km co stanowi ponad 40 procentowy wzrost w ciągu dwóch lat. Długość sieci przedstawiała się następująco:

- miasto Zamość - 32,2 km,
- gmina Susiec - 20,3 km,
- gmina Józefów - 16 km (w porównaniu z rokiem 2011 zanotowany wzrost o 13,4 km),
- gmina Tomaszów Lubelski - 10,3 km,
- miasto Kraśnik - 7,6 km,
- miasto Biłgoraj - 6,7 km.

Ryc. 13 Długość dróg rowerowych na terenie poszczególnych gmin OF Roztoczańsko-puszczańskie - stan na 2013 rok

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Na obszarze 25 gmin drogi rowerowe nie występują³⁷. Obecnie drogi rowerowe dominują na obszarach miejskich, jednak tendencja ta zmienia się i drogi rowerowe stają się nieodłącznym elementem zarówno modernizowanych jak i budowanych dróg samochodowych. Drogi rowerowe powinny być ułatwieniem dla użytkownika i pozwalać na wygodny, bezpieczny i szybki przejazd, ale również mają zapewnić wygodne i atrakcyjne spędzenie czasu, aktywność fizyczną, rekreację, zwiedzanie okolicy. Nie wszystkie trasy

³⁶Ustawa z dn. 21 marca 1985 r. o drogach publicznych, Art. 4, pkt. 11a.

³⁷ Bank Danych Lokalnych. Dane GUS.

budzą zainteresowanie turystów rowerowych, a złe planowanie, projekt i wykonanie mogą odstraszyć potencjalnych użytkowników.

W dniu 17 grudnia 2012 roku otworzone zostało regionalne lotnisko – Port Lotniczy Lublin, zlokalizowany na obszarze miasta Świdnik. Jest on położony w odległości średnio 70 km od OF Roztoczańsko-puszczańskiego. Utworzenie na Lubelszczyźnie lotniska spowodowało znaczne polepszenie dostępności komunikacyjnej województwa lubelskiego i całej Polski Wschodniej, ponieważ wcześniej na tym obszarze nie było portu lotniczego o podobnej randze. Powstanie portu lotniczego stworzyło również znaczne możliwości rozwoju turystyki, m.in. na opisywanym obszarze, ponieważ region ten jest obecnie bardziej dostępny dla turystów z dalszych części kraju i z zagranicy.

Roztocze jest regionem, które znajduje się w granicach Polski i Ukrainy. Drogowym przejściem granicznym łączącym region jest Hrebenne - Rawa Ruska. Położone jest na obszarze województwa lubelskiego, w powiecie tomaszowskim, w gminie Lubyca Królewska. Do przejścia można dojechać drogą krajową nr 17. Prowadzi tędy najkrótsza droga do Lwowa (ok. 70 km). Odległości z Roztoczańskich miejscowości do przejścia granicznego wynoszą odpowiednio: Tomaszów Lubelski - 25 km, Susiec - 39 km, Krasnobród - 44 km, Józefów - 53 km, Zamość - 61 km, Zwierzyniec - 70 km, Szczepreszyn - 75 km, Biłgoraj - 82 km, Janów Lubelski - 113 km, Kraśnik - 150 km.

Wewnętrzna dostępność komunikacyjną uzupełniają szlaki turystyczne (szerzej w rozdziale 4.5.1), które umożliwiają turystom poruszanie się w obrębie obszaru Aktywnego Roztocza korzystając z własnego transportu - samochodowego, rowerowego, kajakowego czy pieszego.

4.4. Baza towarzysząca

Baza towarzysząca stanowi uzupełnienie podstawowej bazy turystycznej. Zalicza się do niej instytucje i urzędnictwa ułatwiające turystom pobyt i korzystanie z walorów turystycznych, na co dzień służy również mieszkańcom. Ze względu na to, czy elementy stworzono w celu obsługi przede wszystkim turystów, czy też stałych mieszkańców, bazę towarzyszącą możemy podzielić na:

- urzędnictwa turystyczne,
- urzędnictwa paraturystyczne.

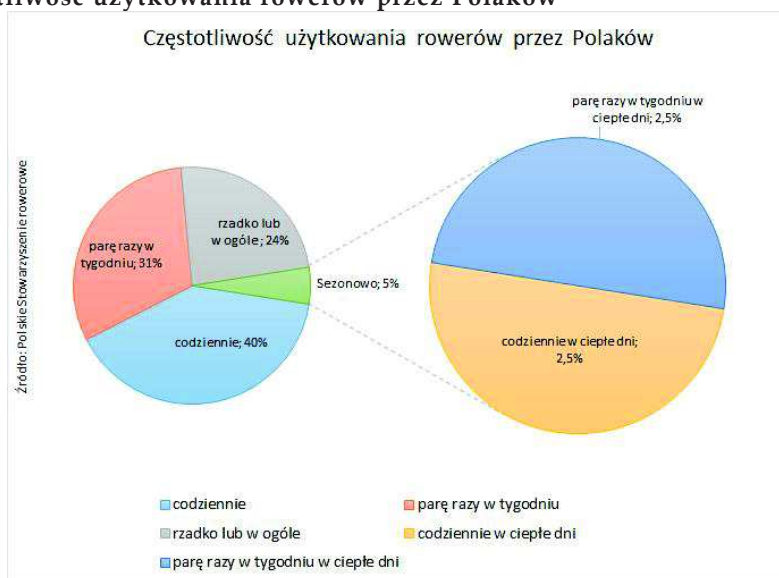
4.4.1. Urzędnictwa turystyczne

Urzędnictwa turystyczne są niezwykle istotnym walorem danego miejsca czy obszaru. W dużej mierze to właśnie od ich bogactwa i różnorodności zależy powodzenie w zakresie promocji i rozwoju turystyki na danym obszarze. Bez odpowiedniej bazy turystycznej, nawet bogata oferta w zakresie atrakcji turystycznych, nie jest wystarczająca do przyściągnięcia i co ważne zatrzymania turysty na danym obszarze przez dłuższy okres czasu.

OF Roztoczańsko-puszczański jest stosunkowo dobrze zagospodarowany turystycznie, aczkolwiek nierównomiernie. Podstawowym elementem infrastruktury turystycznej są szlaki i trasy turystyczne ułatwiające uprawianie turystyki aktywnej. W zakresie

komunikacji wewnętrznej bardzo ważną rolę spełniają szlaki rowerowe. Obszar Roztocza w znacznym stopniu przeciętany jest szlakami rowerowymi. „Rowerowy” boom obserwowany w ostatnich latach sprzyja rozwojowi turystyki rowerowej. Według danych GUS w samym tylko roku 2013 Polacy kupili ok. 1 280 000 sztuk rowerów. Z raportu Polskiego Stowarzyszenia Rowerowego wynika, że 40% badanych deklaruje codzienne korzystanie z roweru, a co trzeci respondent twierdzi, że używa tego pojazdu kilka razy w tygodniu³⁸.

Wykres 16 Częstotliwość użytkowania rowerów przez Polaków

Źródło: <http://inwestor.msp.gov.pl/si/polska-gospodarka/wiadomosci-gospodarcze/28499,Polski-rynek-rowerowy-Polacy-kupuja-wiecej-rowerow-niz-samochodow.html>

Rozwojowi aktywnej turystyki rowerowej sprzyja rozległość i zróżnicowana rzeźba terenu tego obszaru. Różnice w wysokościach względnych nie są duże i w każde miejsce można dotrzeć na przysłowiowych „dwóch kółkach”. Szlaki i trasy rowerowe Roztocza prowadzą przez tereny bogate w atrakcje kulturowe i przyrodnicze. Rowerową stolicą regionu jest Józefów, siedziba Józefowskiej Kawalerii Rowerowej. Stowarzyszenie to organizuje wiele rajdów i wypraw rowerowych w tym najpopularniejszą rowerową EKOmajówkę na Roztoczu.

Szlakiem, który integruje obszar Roztocza jest Centralny Szlak Rowerowy Roztocza (CSRR), który prowadzi przez tereny Roztocza Zachodniego, Środkowego i Wschodniego od Kraśnika do Lwowa na Ukrainie. Trasa składa się z trzech etapów, gdzie przez obszar Aktywnego Roztocza prowadzą dwa pierwsze. Początkowy odcinek szlaku ma długość 100 kilometrów. Trasa rozciąga się przez najbardziej atrakcyjne miejscowości Roztocza Zachodniego i Szczebrzeszyńskiego od Kraśnika przez Szastarkę, Batorz, Otrocz, Goraj, Radecznicę, Szczebrzeszyn do Zwierzyńca. Drugi odcinek o długości 86 km prowadzi od Zwierzyńca przez Tereszpol, Górecko Stare, Józefów, Susiec, Bełżec, Lubyczę Królewską do Hrebennego, prezentując walory przyrodnicze i kulturowe Roztocza Tomaszowskiego

³⁸ Polski rynek rowerowy - Polacy kupują więcej rowerów niż samochodów, Ministerstwo Skarbu Państwa, źródło: <http://inwestor.msp.gov.pl/si/polska-gospodarka/wiadomosci-gospodarcze/28499,Polski-rynek-rowerowy-Polacy-kupuja-wiecej-rowerow-niz-samochodow.html>

i Rawskiego. Przedłużeniem szlaku w kierunku zachodnim (dalszą częścią szlaku regionalnego) poza obszar Roztocza jest szlak Kazimierz Dolny - Kraśnik. Centralny Szlak Rowerowy Roztocza jest swoistą osią Roztocza, istotne jest więc by w oparciu o tę trasę projektować kolejne szlaki rowerowe w formie łączników i rozgałęzień. Szlak ten został uznany przez Polską Organizację Turystyczną najlepszym produktem turystycznym 2004 roku. Szlakiem zarządza PTTK.

Drugim ważnym szlakiem rowerowym przecinającym OF Roztoczańsko-puszczański z północy na południe jest Trasa Rowerowa Polski Wschodniej (*Green Velo*), której odcinek o długości 420 km przebiega przez województwo lubelskie. Na opisywanym obszarze szlak przebiega przez miejscowości Szczebrzeszyn, Zwierzyniec, Józefów do granicy z woj. podkarpackim w miejscowości Maziły (gmina Susiec). Szlak posiada odnogę wychodzącą ze Zwierzynca i poprzez Biłgoraj łączy się z nitką główną szlaku w okolicach miejscowości Zarzecze (woj. podkarpackie). Na opisywanym obszarze trasa wynosi około 110 km. Szlak jest całkowicie oznakowany i na terenie województwa lubelskiego wyposażony w 41 Miejsc Obsługi Rowerzystów (miejsca przeznaczone do odpoczynku - znajdują się tam: altany z ławkami i stołami, stojaki rowerowe, wieże widokowe). W opinii autorów projektu tego szlaku - *Green Velo* będzie unikalnym produktem turystycznym przyciągającym turystów oraz impulsem do pobudzenia i rozwoju turystyki, a co za tym idzie lokalnej gospodarki³⁹.

Dwa najważniejsze szlaki OF Roztoczańsko-puszczańskiego przecinają się (mają tutaj również część wspólnego przebiegu) na obszarze miasta Zwierzyniec. W dalszej części trasy pokrywają się od Józefowa do Hamerni i od Oseredka do Podlesiny. Niezbędnym warunkiem wzmocnienia konkurencyjności nowych produktów turystycznych w postaci szlaków jest właściwy rozwój odpowiedniej infrastruktury, umożliwiający sprawne i bezpieczne korzystanie z takich produktów oraz łączenie szlaków w sieć⁴⁰. Trasy Centralny Szlak Rowerowy i *Green Velo* tworzą szkielet z którym łączą się m.in. szlaki lokalne:

- ze Szlakiem Polski Wschodniej: "Do Florianki w RPN", "Doliną Białej Łady", "Szlak żurawinowy", "Śladami dawnej kolejki wąskotorowej", "Wzgórze Polak-pogranicze regionów", "Ziemi Józefowskiej", Dawnych rzemiosł ludowych;
- z Centralnym Szlakiem Rowerowym Roztocza: "Do Florianki w RPN", "Jastrzębi Zdebrz", "Ziemi Józefowskiej", Szlak dookoła powiatu janowskiego.

Jednym z ciekawszych jest Roztoczański Szlak Rowerowy (żółty) zarządzany przez PTTK Zamość, a sfinansowany przez Województwo Lubelskie z dotacji 2012 i 2013 r.⁴¹.

Tabela 5 Szlaki i trasy turystyczne na OF Roztoczańsko-puszczańskim

Nazwa szlaku	Kolor szlaku
Roztocze Środkowe i okolice	
Trasa rowerowa w Roztoczańskim Parku Narodowym do Florianki	żółty
Łącznikowy szlak rowerowy w Krasnobrodzie	zielony

³⁹ http://greenvelo.pl/pl/o_szlaku/kto_skorzysta_na_green_velo/

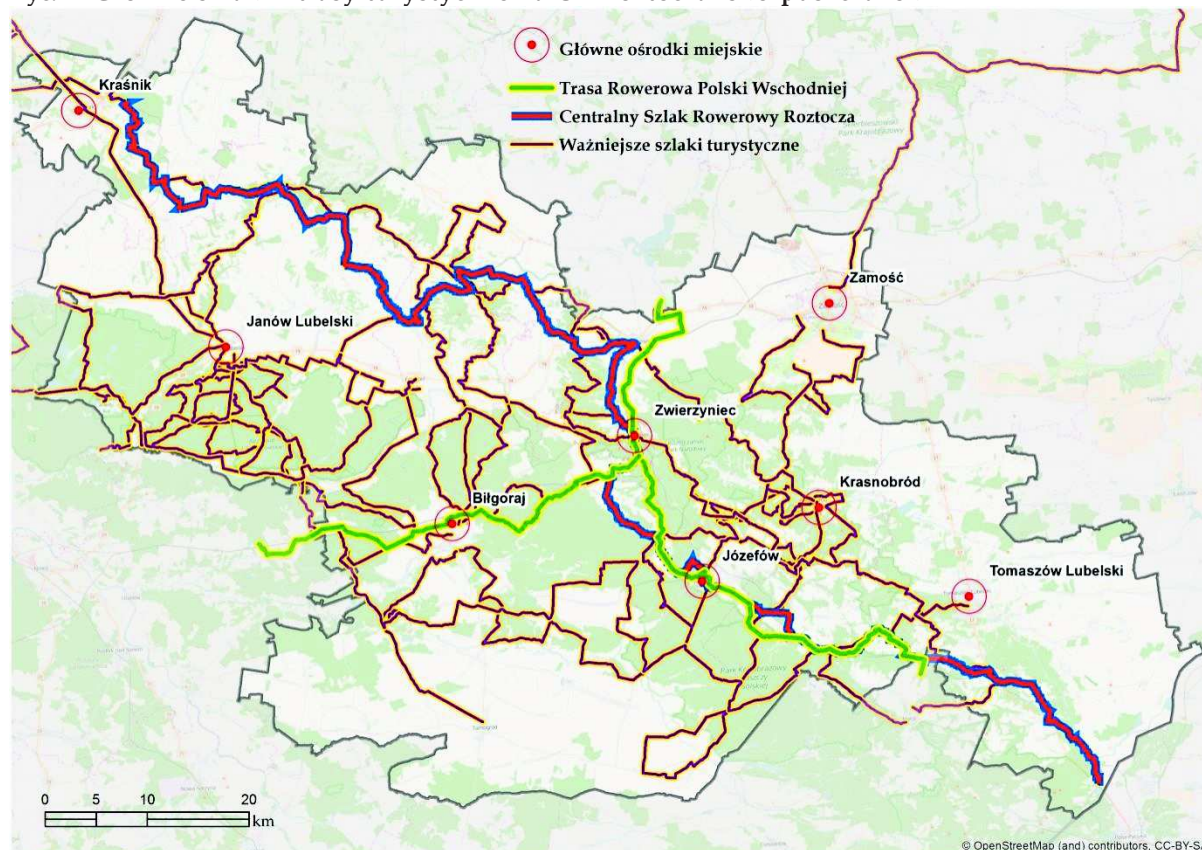
⁴⁰ *Informacja na temat turystyki rowerowej w Polsce*, Ministerstwo Sportu i Turystyki, Warszawa, 25.10.2013 r.

⁴¹ <http://zamosc.pttk.pl/szlaki/roztszlrower/roztszlakrowerowy.html>

Szlak rowerowy Maziły - Rybnica	niebieski
Szlak rowerowy Ziemi Józefowskiej	zielony
Szlak rowerowy Susiec - Borowe Młyny	niebieski
Szlak rowerowy Pętla Jakubowicka	niebieski
Szlak rowerowy na Figarnię	czerwony
Szlak rowerowy Skierbieszowska Trasa Rowerowa	czerwony
Szlak rowerowy dookoła Gminy Susiec	niebieski
Szlak rowerowy gminy Zamość "Na skraju Roztocza": Skokówka - Mokre	czerwony
Szlak "Nad Wieprzem"	zielony
Szlak "Nad Zalewem"	niebieski
Roztocze Zachodnie, Puszcza Solska, Lasy Janowskie i okolice	
Szlak rowerowy "Doliną Tanwi i Wirowej"	czerwony
Szlak rowerowy im. Adama Gorajskiego	niebieski
Szlak rowerowy "Jastrzębia Zdebrz"	niebieski
Szlak rowerowy im. Dymitra z Goraja	zielony
Szlak rowerowy "Czarna Perła"	czarny
Rowerowy Łącznik szlaków im. Dymitra z Goraja i Czarnej Perły do Ukaszowca	pomarańczowy
Szlak rowerowy "Wzgórze Polak - Pogranicze Regionów": Biłgoraj - góra Polak - Biłgoraj	żółty
Rowerowy szlak łącznikowy Hedwiżyn Cyncynopol/Lipowiec	zielony
Botaniczna ścieżka rowerowa w lesie Rudki k. Kraśnika	zielony
Szlak rowerowy "doliny Tanwi i Wirowej": Obsza - Borowe Młyny - Obsza	czerwony
Szlak rowerowy Wólka Biska - Budziarze - Wólka Biska	czarny
Szlak rowerowy "Białej Łady" w okolicy Biłgoraja	czerwony
Szlak rowerowy im. Tadeusza Iwanowskiego: Biłgoraj - Osuchy	niebieski
Szlak rowerowy "Żurawionowy" w okolicy wsi Ciosmy	czerwony
Modelowy trakt: Biłgoraj - Nadrzecze - Rapy Dylanskie	niebieski
Szlak rowerowy dawnej kolejki wąskotorowej: Biłgoraj - Ujście	niebieski
Rowerowy szlak "głuszca" (okolice Biłgoraja)	czarny
Szlak rowerowy Żurawinowy	czerwony
Trasa rowerowa w Lasach Janowskich (Janów Lubelski - Gierłachy - Szklarnia)	trasa dydaktyczna
Szlak rowerowy "Glinianych garnków": Janów Lubelski - Łązek Garncarski	zielony
Szlak rowerowy "Wyprawa do Leśnego Skarbca": Janów Lubelski - Porytowe Wzgórze - Łązek - Momoty - Szklarnia	niebieski
Szlak rowerowy łącznikowy: rezerwat "Szklarnia" do szlaku "Wyprawa do Leśnego Skarbca"	czerwony
Szlak rowerowy łącznikowy: Szewce - Władysławów - okolice Porytowego Wzgórza	żółty
Rowerowy "Bobrowy Trakt" w rejonie Bukowej i Korytkowa Dużego	czerwony
Szlak rowerowy im. Józefa Złotkiewicza: Biłgoraj - Tarnogród	zielony
Szlak rowerowy "dawnych rzemiosł ludowych" Biłgoraj - Frampol	żółty
Roztocze Południowe(Wschodnie) i okolice	
Szlak rowerowy nad Sołokiją w rejonie Lubyczy Królewskiej	niebieski
Dydaktyczny szlak rowerowy Hrebenne - Siedliska	czerwony

Źródło: opracowanie własne

Ryc. 14 Główne szlaki i trasy turystyczne na OF Roztoczańsko-puszczańskim

Źródło: opracowanie własne

Turysta przebywający na Roztoczu ma możliwość dotarcia do większości atrakcji szlakami pieszymi, ścieżkami dydaktycznymi i trasami spacerowymi. Doprowadzą one każdego eksploratora w najbardziej urokliwe i najpiękniejsze miejsca Roztocza. Łagodne i urozmaicone szlaki doskonale nadają się również do wędrówek nordicwalking. Jedną z ciekawszych propozycji poznania Roztocza to wędrówka Szlakiem Geoturystycznym Roztocza Środkowego. Szlak przeznaczony jest zarówno dla pieszych, jak i osób zmotoryzowanych i rowerzystów. Do poszczególnych atrakcji szlaku prowadzą również już istniejące szlaki piesze i trasy rowerowe, które przenikają się wzajemnie i na terenie równinnym mogą się uzupełniać wzajemnie. Szlaki piesze na Roztoczu zarządzane są w zdecydowanej mierze przez PTTK Oddział w Zamościu. Turysta może skorzystać z licznych szlaków o zróżnicowanym stopniu trudności i długości.

Tabela 6 Szlaki z podziałem na stopień trudności (kolor)

Kolor szlaku	Nazwa (przebieg)	Długość [km]
niebieski	Szlak Centralny Szastarka - Zwierzyniec - wzgórze Wapielnia - Bełzec - Lubycza Królewska - Huta Lubycka - Wola Wielka - Horyniec-Zdrój	195
	Szlak Szumów Susiec - rezerwat "Nad Tanwią" (szумы), Rebizanty - Susiec	17
	Szlak Puszczy Solskiej Bilgoraj - Górecko Kościelne	22
czerwony	Szlak Krawędziowy Zwierzyniec - Florianka - Górecko Kościelne - Józefów - Susiec	55
	Szlak Partyzancki Szperówka - Kosobudy - Wojda - Krasnobród - Krynice	53

zielony	Szlak Wolnościowy Tomaszów Lub. - Bełzec - Huta Lubycka - Siedliska - Hrebenne	49
	Szlak im. Władysławy Podobińskiej Zamość - Krasnobród - wzg. Wapielnia - Susiec	56
	Szlak im. Aleksandry Wachniewskiej Zwierzyniec - Bondyrz - Florianka	67
	Szlak Ziemi Józefowskiej Józefów - Osuchy - Nowiny - Siedliska	42
	Szlak Historyczny Tomaszów Lub. - rez. Piekiefko - Tyszowce - Turkowice	66
żółty	Szlak Południowy Susiec - wodospad na Jeleniu - Rebizanty - Narol	17
	Szlak Rزتoczański Zwierzyniec - Panasówka - Biłgoraj - Bidaczów Stary	53
czarne	Szlak Walk Partyzanckich Tomaszów Lub. - Susiec - Osuchy - Górecko Kościelne - Bidaczów Stary	102
	Szlak Łącznikowy Bełzec - Narol	12

Źródło: opracowanie własne

Oprócz szlaków i tras pieszych stricte turystycznych, Rostocze bogate jest w ofertę **ścieżek edukacyjnych**:

- Trasa edukacyjno-ekologiczna "Eko-ścieżka" przy użytku ekologicznym „Stawy w Tarnawatce” (Urząd Gminy Tarnawatka);
- Ścieżka dydaktyczna w rezerwacie Święty Roch (Nadleśnictwo Zwierzyniec);
- Ścieżka kulturowo- przyrodnicza Szlakiem Skamieniałych Drzew;
- Ścieżka przyrodniczo-dydaktyczna Czartowe Pole (Nadleśnictwo Józefów);
- Ścieżka przyrodniczo-dydaktyczna przy Nadleśnictwie Józefów (Nadleśnictwo Józefów);
- Ścieżka przyrodniczo-dydaktyczna w rezerwacie Szum (Nadleśnictwo Zwierzyniec);
- Ścieżka przyrodniczo-edukacyjna Siwa Dolina im. Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego (Nadleśnictwo Tomaszów);
- Ścieżka "na wzgórze Hołda".

Tabela 7 Szlaki i trasy dydaktyczne, poznawcze i spacerowe

Nazwa (przebieg)	Długość [km]
Rostocze Środkowe	
Ścieżka "na wzgórze Hołda"	6
Ścieżka "przez wyrąb"	3,5
Ścieżka "bór jodłowy i zaczarowany las"	1,5
Ścieżka przyrodniczo-dydaktyczna w Józefowie	0,5
Pieszko-rowerowy szlak Józefów Park	8
Ścieżka "krasnobrodzkie wąwozy"	4
Ścieżka do Szuru (przez Borki)	8
Ścieżka dookoła Krasnobrodu	15
Ścieżka "Ułańskim Szlakiem" (ze wzgórza w rejonie Grabnika do Krasnobrodu)	5
Ścieżka Kaczórki - uroczysko Belfont - Kaczórki	8
Ścieżka w Parku Dinozaurów	0,5
Ścieżka w okolicy leśniczówki Senderki	3,5
Ścieżka przez wzgórze Hołda: Potok Senderki - Kistków - okolice Starej Huty	3
Ścieżka w rezerwacie "Nad Tanwią" (okolice wsi Rebizanty)	4
Ścieżka Susiec (Urząd Gminy) - Rebizanty	3

Ścieżka poznawcza na Bukową Górę (Zwierzyniec - Sochy)	5
Ścieżka poznawcza do Wojdy (Szewnia - uroczysko Wojda)	7
Ścieżka na poznawcza Piaseczną Górę (Zwierzyniec - Piaseczna Góra - Zwierzyniec)	3,5
Ścieżka poznawcza na wzgórze Polak (okolice Panasówki)	3
Ścieżka poznawcza po wydnie do stawów "Echo" (Zwierzyniec)	2
Ścieżka poznawcza do stawów "Echo" (Zwierzyniec)	0,5
Ścieżka poznawcza Aleją im. A. Wachniewskiej (Zwierzyniec)	1
Ścieżka dendrologiczna we Floriance koło Zwierzyńca	1
Ścieżka poznawcza na Białą Górę w Zwierzyńcu Białym Słupie	0,5
Ścieżka krajobrazowa we Floriance	1,5
Ścieżka Zwierzyniec - Tartaczna Góra - Kamienna Góra - Borek - Zwierzyniec	11
Roztocze Zachodnie	
Ścieżka Szczepieszyn - Kawęczynek	12
Ścieżka w rejonie Szczepieszyna	5
Ścieżka "wąwozy lessowe" w okolicy Szczepieszyna	5,5
Ścieżka prowadząca przez las Cetnar w Kawęczynku	6
Lasy Janowskie i Puszcza Solska	
Szlak Porytowego Wzgórza w Lasach Janowskich	3
Ścieżka w rezerwacie "Szklarnia" (okolice wsi Szklarnia)	4
Ścieżka przy Ośrodku Edukacji Ekologicznej w Janowie Lubelskim	1
Ścieżka w rezerwacie "Imielty Ług" k. Gwizdów	4
Ścieżka "Przyjazny Las" w okolicy Majdanu Jarocińskiego	1
Ścieżka w lesie "Bojary" w rejonie Biłgoraja	4
Ścieżka Młodzie k. Króli	3,5
Ścieżka w Biszczy	3,5
Ścieżka w Dąbrowicy do rezerwatu torfowiskowego "Obary"	11
Ścieżka Korytków Mały - rzeka Biała Łada - Korytków Mały	3

Źródło: opracowanie własne

Ścieżki miejskie i nieskateryzowane:

- Szlak miejski w Zamościu;
- Tarnogrodzki Szlak;
- Szlak w Tomaszowie Lubelskim;
- Ścieżka im. Marszałka Piłsudskiego w Zawadkach koło Łosińca;
- Ścieżka w "Siwej Dolinie" im. Marszałka Józefa Piłsudskiego (okolice Tomaszowa Lubelskiego);
- Ścieżka na górę Kamień k. Stanisławowa;
- Ścieżka "Debry" k. Bondyrza;
- Ścieżka w lesie Mosty w okolicy Polichny Kraśnickiej;
- Ścieżka w zespole parkowo-pałacowym w Potoczku k. Modliborzyc⁴².

Nowością w turystyce aktywnej są szlaki nordicwalking. Jest to połączenie marszu fitness z techniką odpychania się od podłoża za pomocą specjalnie zaprojektowanych kijków, których umiejętne używanie angażuje górną połowę naszego tułowia podczas energicznego spaceru. Jest uprawiany na świeżym powietrzu, w kontakcie z naturą, przez cały rok i na dowolnym terenie, co czyni go idealnym treningiem prozdrowotnym dla każdego, bez konieczności poszukiwania centrów fitness i siłowni. Całą sieć takich tras na Roztoczu Środkowym przygotowano dopiero wiosną 2014 r. Jednak warto inwestować

⁴²<http://roztocze24.info>

w infrastrukturę tego typu, gdyż „wędrowanie z przysłowiowymi dwoma kijkami” rozwija się niezwykle szybko i ma coraz szersze grono pasjonatów.

Roztocze Środkowe:

- Park Siwa Dolina k. Tomaszowa Lubelskiego;
- Park nordicwalking gminy Zamość;
- Park nordicwalking Jacnia;
- Park nordicwalking Józefów;
- Park nordicwalking Zwierzyniec;
- Park nordicwalking Krasnobród.

Lasy Janowskie i Puszcza Solska:

- Szlak nordicwalking gminy Jarocin;
- Tęczowy szlak w Wólce Biskiej.

Kolejnym elementem turystyki kwalifikowanej, której znaczenie w ostatnich latach wzrasta jest turystyka konna. Bogactwo natury, zróżnicowanie terenowe oraz zasobność lasów Roztocza stwarzają idealne warunki do podziwiania krainy w siodle. W ostatnim czasie dużym powodzeniem cieszy się nauka jazdy konnej, przejażdżki bryczką, kuligi czy wczasy w siodle. W sezonie letnim działają obozy jeździeckie w ośrodkach wypoczynkowych zlokalizowanych w Lasach Janowskich, Krasnobrodzie, Zwierzyńcu, Dąbrowie Tomaszowskiej oraz Obszy. Unikalną formę turystyki konnej propaguje Konna Roztoczańska Straż Ochrony Przyrody we Floriance, gdzie można podziwiać hodowlę zachowawczą konika polskiego⁴³.

Uprawianiu turystyki konnej sprzyjają atrakcyjne szlaki konne:

- Ułański Szlak Konny - 34 km;
- Roztoczański szlak konny - 25 km;
- Szlak Stępa - 41, 8 km;
- Szlak Cwał - 42,6 km.

Nad propagowaniem i rozwojem jeździectwa oprócz samorządów i organizacji turystycznych pracują gospodarstwa agroturystyczne oraz przede wszystkim stajnie i stadniny koni.

Tabela 8 Wykaz stadnin konnych na OF Roztoczańsko-puszczańskim

Nazwa	Lokalizacja	Gmina
Stadnina Koni Małopolskich "Tarka" - Elżbiety i Ryszarda Szpatuśko	Wólka Wieprzecka	Zamość
"Stadnina pod Lasem"	Dąbrowa Tomaszowska	Tomaszów Lubelski
Stadnina "Rogowe Kopce"	Rabinówka	Tomaszów Lubelski
Stadnina koni "Zagroda Roztocze"	Obsza	Obsza
Stajnia "Rozalia"	Wólka Wieprzecka	Zamość
Ośrodek Hippyčno - Rekreacyjny "Bretania"	Nowa Wieś	Krasnobród
Roztoczański Park Narodowy - przejażdżki bryczkami	Zwierzyniec	Zwierzyniec

⁴³ <http://roztocze.org/pl>

Stadnina Turzyna	Górniki	Józefów
Domkiletniskowe "Na Wzgórzu"	Hutki	Krasnobród
Stowarzyszenie Miłośników Koni	Wola Mała	Biłgoraj
Ośrodek jeździecki "Karino" (stajnia, hipoterapia, noclegi)	Janów Lubelski	Janów Lubelski
Ostoja koni biłgorajskich w Parku Krajobrazowym Lasy Janowskie	Szklarnia	Janów Lubelski

Źródło: opracowanie własne

Ważną rolę w kreowaniu turystyki na obszarze Aktywnego Roztocza odgrywają też spływy kajakowe. Obcowanie z przyrodą z poziomu kajaka pozwala poznać przyrodę i aktywnie spędzić czas. Najpopularniejsze spływy organizowane są na rzekach Tanew i Wieprz, jednak kajakarzy można spotkać również na rzekach Łada, Por i Bukowa. Infrastrukturę turystyczną zapewniają liczni organizatorzy spływów kajakowych, którzy oprócz organizacji spływów zapewniają odpowiedni sprzęt i logistykę.

Tabela 9 Organizatorzy spływów kajakowych na OF Roztoczańsko-puszczańskim

Nazwa	Lokalizacja	Gmina	Rzeka - spływy
Przystań nad Wieprzem	Hutki	Krasnobród	Wieprz
Tom-net Spływy kajakowe po Tanwi	Tomaszów Lubelski	Tomaszów Lubelski	Tanew
SZUM-FAN spływy kajakowe na Tanwi	Susiec	Susiec	Tanew
PHU "Relaks" Mariusz Szymanski	Zwierzyniec	Zwierzyniec	Wieprz, Tanew
PHU "PAGAJ" Jakub Czachora	Zwierzyniec	Zwierzyniec	Wieprz, Tanew
"Blask Tanwi" na Roztoczu - spływy kajakowe	Szostaki	Łukowa	Tanew
Kajaki - Kazimierz Fila	Hutki	Krasnobród	Wieprz
Joanna i Mirosław Rudy	Obrocz	Zwierzyniec	Wieprz, Tanew
Gospodarstwo Agroturystyczne U Zbysia	Bondyrz	Adamów	Wieprz
Domki letniskowe "Na Wzgórzu" - kajaki	Hutki	Krasnobród	Wieprz
Kajaki w OW Sosnowa Polana	Kaczórki	Krasnobród	Wieprz
P.P.H Kresy - Mariusz Parnicki	Łukowa	Łukowa	Tanew
Gospodarstwo Agroturystyczne „Ranczo” Stanisław Wietrzyk	Obrocz	Zwierzyniec	Wieprz, Tanew
PHU Explorer	Siedliska	Józefów	Tanew
Przystań Agnieszka i Mariusz Pryk	Bondyrz	Adamów	Wieprz
Firma FAN	Kaczórki	Krasnobród	Wieprz
Słoneczna dolina - spływy kajakowe - Juszcak Andrzej	Obrocz	Zwierzyniec	Wieprz
Cichy domek Izabela Olejko	Bagno	Zwierzyniec	Wieprz
Firma usługowa CANOE - Dettlaff Marek	Zwierzyniec	Zwierzyniec	Wieprz, Tanew
PHU RAJAN - Strumidło Jan	Obrocz	Zwierzyniec	Wieprz, Tanew
ESKULAPA - Gołębiowska Elżbieta	Zwierzyniec	Zwierzyniec	Wieprz, Tanew
MARCO-CANOE - Grał Irena	Zwierzyniec	Zwierzyniec	Wieprz, Tanew
Bagienne Bractwo Obserwatorów Terenowych	Janów Lubelski	Janów Lubelski	Bukowa

Źródło: opracowanie własne

OF Roztoczański-puszczański bogaty jest w różnorodność szlaków turystycznych, które komunikują najważniejsze miejscowości Roztocza oraz doprowadzają do najciekawszych i najbardziej atrakcyjnych miejsc Roztocza. Z racji rozległości obszaru dominują trasy rowerowe, które pozwalają na przemierzanie względnie dużych odległości, jednocześnie nie rezygnując z aktywności fizycznej. Mimo to budowa nowoczesnych tras rowerowych wymaga rozbudowy infrastruktury drogowej. Mniejszą ingerencję w krajobraz zapewniają szlaki piesze, które umożliwiają rozwój modnego dziś nordicwalkingu oraz biegania. Należy podkreślić, że sieć szlaków turystycznych obszaru Aktywnego Roztocza jest zbyt rozbudowana i chaotyczna. Przebieg wielu szlaków pokrywa się wzajemnie, stąd wymagana byłaby analiza oraz połączenie szlaków w dłuższe trasy z podziałem na odcinki regionalne. Szlaki podlegają ciągłym zmianom i korektom wynikającym z pertraktacji pomiędzy PTTK i prywatnymi właścicielami terenów, niepopularności tras czy zatarcia tras w terenie. W sytuacji projektowania nowych tras wymagane byłoby przeanalizowanie szlaków skasowanych⁴⁴ w celu ewentualnej ich reaktywacji.

Ważniejsze szlaki, które uległy zatarciu lub zostały skasowane:

- Szlak rowerowy "sztolnie na wzgórzu Hołda" w okolicy Krasnobrodu;
- Szlak rowerowy "na Figarnię" w okolicy Krasnobrodu;
- Szlak rowerowy "pętla Jakubowicka" w okolicy Krasnobrodu;
- Ścieżka dydaktyczna w rejonie Potoczka k. Adamowa;
- Ścieżka dydaktyczna w rejonie Bondyrza;
- Główny szlak Roztocza Zwierzyniec - Susiec;
- Szlak Horyniec - Krągły Goraj;
- Szlak południowy Susiec - Horyniec⁴⁵.

Na Obszarze funkcjonalnym Roztoczański-puszczańskim w okresie zimowym amatorzy sportów zimowych mogą realizować swoje pasje na 6 obiektach. Infrastruktura sportowa w tym zakresie została przedstawiona w poniższej tabeli i mapie.

Tabela 10 Wykaz stoków narciarskich

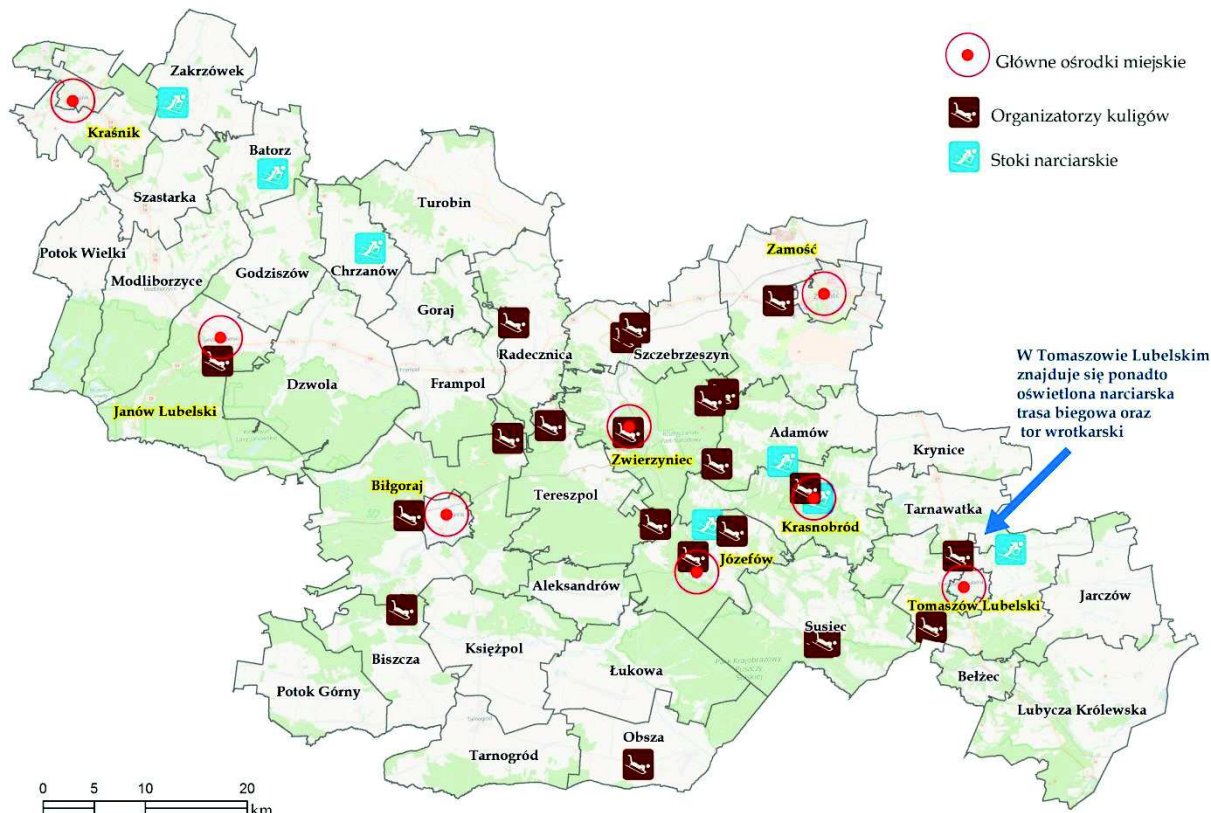
Miejscowość	Stok narciarski	Wyciąg
Jacnia	2 trasy	2 wyciągi orczykowe
Krasnobród	3 trasy	wyciąg orczykowy
Chrzanów k. Goraja	5 tras	4 wyciągi orczykowe + ośła łączka
Batorz	3 trasy	2 wyciągi orczykowe + ośła łączka
Sulów k. Kraśnika	2 trasy	ośła łączka
Bobliwo k. Izbicy	2 trasy	orczyk + ośła łączka
Szopowe k. Józefowa	4 trasy	3 wyciągi liniowe + ośła łączka

Źródło: opracowanie własne

⁴⁴http://roztocze24.info/Turysta/Szlaki/Roztocze_szlaki_skasowane

⁴⁵ <http://roztocze24.info>

Ryc. 15 Infrastruktura zimowa na OF Roztoczańsko-puszczańskim

Źródło: opracowanie własne

Stolicą narciarstwa biegowego województwa lubelskiego oraz siedzibą Lubelskiego Okręgowego Związku Narciarskiego jest Tomaszów Lubelski. Na Siwej Dolinie wyznaczone zostały trasy do uprawiania narciarstwa biegowego zimą oraz kolarstwa górskiego i biegów terenowych latem. Początkiem tych tras jest stadion sportowy i oświetlony tor nartorolkowy (z możliwością jazdy na wrotkach) znajdujący się na terenach leżącego nieopodal Ośrodka Sportu i Rekreacji. Wyznaczono 6 tras o długościach od 1 do 5 km. Trasa o długości 1 200 metrów jest w pełni oświetlona do godz. 22.00 i w ten sposób dostępna dla wszystkich chętnych po zachodzie słońca⁴⁶.

Turystyka aktywna połączona z relaksem realizuje się w formie odpoczynku nad kąpieliskami. Malowniczo położone zbiorniki wodne z zagospodarowanymi plażami przyciągają turystów nie tylko lokalnych⁴⁷, ale również spoza regionu. Najpopularniejszym roztoczańskim kąpieliskiem jest zalew w Krasnobrodzie, który słynie z dobrze rozbudowanej infrastruktury rekreacyjnej. Istotne z punktu widzenia rozwoju turystyki

⁴⁶ <http://www.lozn.org.pl>

⁴⁷Turysta: wg *Ustawy o usługach turystycznych Dz.U. 1997 Nr 133 poz. 884*– osoba, która podróżuje do innej miejscowości poza swoim stałym miejscem pobytu na okres nieprzekraczający 12 miesięcy, dla której celem podróży nie jest podjęcie stałej pracy w odwiedzanej miejscowości i która korzysta z noclegu przynajmniej przez jedną noc; wg Światowej Organizacji Turystyki przy Organizacji Narodów Zjednoczonych (UNWTO) - aktywność osób podróżujących do i przebywających w miejscach poza ich miejscem zamieszkania nie dłużej niż przez jeden rok bez przerwy w celach wypoczynkowych, zawodowych i innych niezwiązanych z aktywnością wynagradzaną w odwiedzonym miejscu.

zbiorniki wykorzystywane rekreacyjnie to: Staw Echo w Zwierzyńcu, zalew w Janowie Lubelskim, zbiornik w Nieliszu oraz zbiornik w Józefowie. W sumie na obszarze OF Roztoczańsko-puszczańskim znajduje się 16 wykorzystywanych rekreacyjnie zbiorników wodnych⁴⁸.

Ryc. 16 Turystyka wodna na OF Roztoczańsko-puszczańskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie kwerendy internetowej

Tabela 11 Zbiorniki wodne wykorzystywane rekreacyjnie

Lp.	Obiekt	Powiat	Gmina	Miejscowość	Pow. w ha	Kategoria
1.	Zalew Bojary w Biłgoraju	biłgorajski	Biłgoraj	Biłgoraj	7,8	III
2.	Zalew Biszczka - Żary	biłgorajski	Biszczka	Biszczka	44	III
3.	Zalew w Goraju	biłgorajski	Goraj	Goraj	9,18	III
4.	Zalew Cacanin w Frampolu	biłgorajski	Frampol	Frampol Cacanin	4,2	III
5.	Zalew w Janowie Lubelskim	janowski	Janów Lubelski	Janów Lubelski	38,5	II
6.	Zalew w Józefowie	biłgorajski	Józefów	Józefów	2,36	III
7.	Zalew w Majdanie Sopockim	tomaszowski	Susiec	Majdan Sopocki	19,0	II
8.	Zalew Hutki	zamojski	Krasnobród	Hutki	3,0	III

⁴⁸Program gospodarki wodnej województwa lubelskiego. Część II – Program działań. Część III – Strategia realizacji, Fundacja „Centrum Ekspertyz Wodnych”, Lublin 2005

Zalew Biszczka- Żary nie widnieje w publikacji z racji jego powstania (2008 rok) w okresie późniejszym niż sama publikacja.

9.	Zalew w Krasnobrodzie	zamojski	Krasnobród	Krasnobród	9,4	III
10.	Zbiornik Nielisz	zamojski	Nielisz	Nielisz	834,0	I
11.	Zalew Topornica	zamojski	Zamość	Topornica	-	III
12.	Zalew w Zamościu	Zamość	Zamość	Zamość	18,2	II
13.	Stawy "Echo"	zamojski	Zwierzyniec	Zwierzyniec	45,7	II
14.	Zalew "Rudka"	zamojski	Zwierzyniec	Zwierzyniec	6,6	III
15.	Zalew w Lubyczy Królewskiej	tomaszowski	Lubycza Królewska	Lubycza Królewska	0,3	III
16.	Zalew Kraśnicki	kraśnicki	Kraśnik	Kraśnik	42,66	III

Źródło: Opracowanie ekofizjograficzne do Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego (<http://www.bpp.lublin.pl/pzpwol/2015/ekofizjografia/zalaczniki/zal.22.pdf>)

Do turystyki wodnej należy zaliczyć również wędkarstwo, które na obszarze Aktywnego Roztocza cieszy się dużą popularnością wynikającą ze stosunkowo dużej ilości akwenów i rzek. Czyste pstrągowe rzeki Roztocza zakwalifikowane zostały do wód górskich.

Akwenami publicznymi dostępnymi dla wędkujących opiekuje się Polski Związek Wędkarski z siedzibą okręgu w Zamościu. Związek organizuje różnego rodzaju zawody i imprezy wędkarskie przyciągające licznych amatorów wędkarstwa.

Tabela 12 Wykaz zbiorników wodnych wykorzystywanych wędkarsko

Lp.	ZBIORNIKI W OBWODACH RYBACKICH	POW. (ha)	MIEJSCOWOŚĆ GMINA	KOŁO PZW - OPIEKUN
1.	Nielisz (za dopłatą)	834,00	Nielisz Nielisz	Koło PZW Sum Nielisz, Roztocze, Kolejarsz
2.	Krynice	39,70	Krynice Krynice	Koło PZW Krynice, Padwa
3.	Majdan Sopocki	19,20	Majdan Sop. Susiec	Koło PZW Majdan Sopocki
4.	Józefów	7,00	Józefów Józefów	Koło PZW Józefów
5.	Rudka	6,70	Rudka Zwierzyniec	Koło PZW Zwierzyniec
6.	Leliszka	5,10	Leliszka Jarczów	Koło PZW Jarczów
7.	Sigły	5,70	Sigły Aleksandrów	Koło PZW Józefów
8.	Górecko Kościelne	0,60	Górecko Kościelne Józefów	Koło PZW Józefów
9.	Śluza Kanał Ulgi	1,10	Hrubieszów Hrubieszów	Koło PZW Hrubieszów LHS
10.	Bojary	7,80	Biłgoraj Biłgoraj	Koło PZW Biłgoraj M Czarna Łada
11.	Jacnia	6	Jacnia Adamów	Koło PZW Jacynka
ZBIORNIKI POZA OBWODAMI RYBACKIMI				
1.	Chomiczyzna	0,99	Wronowice Werbkowice	Koło PZW Werbkowice
2.	Dobużek	1,20	Dobużek Łaszczów	Koło PZW Łaszczów
3.	Kadłubiska	2,15	Kadłubiska	Koło PZW Dołhobyczów

Dołhobyczów			
4.	Stara Wieś	1,00	Koło PZW Mircze
5.	Mircze	1,13	Koło PZW Mircze
6.	Podlodów	5,00	Koło PZW Ulhówek
7.	Staw Kaśki	1,20	Koło PZW Izbica
8.	Staw Kościelny	3,70	Koło PZW Zwierzyniec
9.	Młynki	5,20	Koło PZW Bełżec
10.	Zamość	18,20	Koło PZW Delfin Zamość N. Osada
11.	Dąbrowa	1,72	Koło PZW Tyszowce
12.	Dulnik	0,60	Koło PZW Skierbieszów
13.	Woźuczyn	4,29	Koło PZW Woźuczyn
14.	Tarnogród	4,10	Koło PZW Tarnogród
15.	Rogóżno	18,63	Koło PZW Tomaszów
16.	Frampol	5,50	Koło PZW Frampol
ŁOWISKA SPECJALNE (za dodatkową opłatą)			
1.	Wereszyn	2,21	Koło PZW Mircze
2.	Żółkiewka	15,1	Koło PZW Żółkiewka

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z: http://www.pzw.org.pl/56/cms/2468/wykaz_wod

Amatorzy wędkowania mają do dyspozycji również łowiska komercyjne, na których nie obowiązują obostrzenia dotyczące łowisk publicznych:

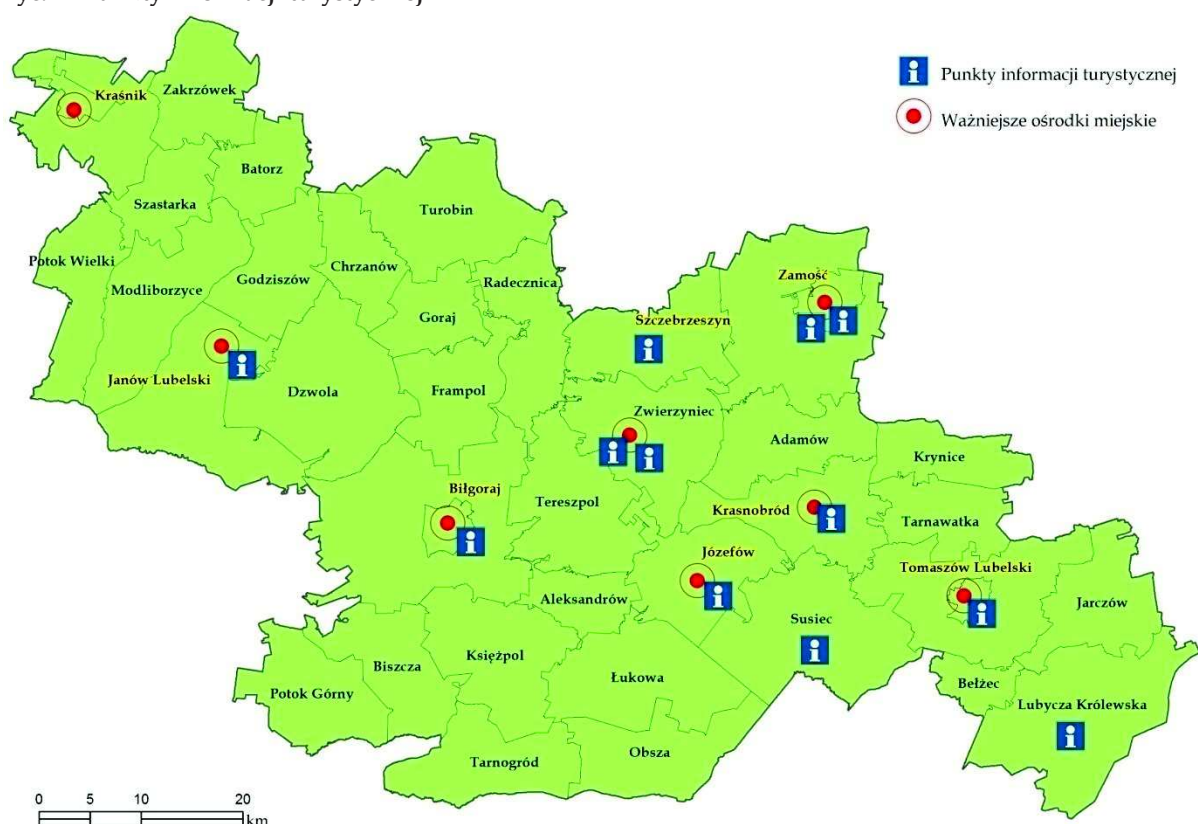
- Stawy hodowlane Zatyle koło Bełżca;
- Ruda Różaniecka – gospodarstwo rybackie;
- Podlesina;
- Łowisko Specjalne w Hutkach k. Krasnobrodu;
- Staw Sigła koło Aleksandrowa.

System obsługi ruchu turystycznego wchodzący w skład bazy turystycznej tworzą punkty informacji turystycznej (PIT). Na terenie obszaru „Aktywne Roztocze” funkcjonuje tylko 12 punktów informacji turystycznej. Funkcję informacyjną o charakterze regionalnym pełni Punkt Informacji Turystycznej Lokalnej Organizacji Turystycznej Roztocze mający swą siedzibę w Tomaszowie Lubelskim na ul. Kościelnej 9 oraz Ośrodek Edukacyjno-Muzealny Roztoczańskiego Parku Narodowego na ul. Plażowej 3 w Zwierzyńcu. Pozostałe punkty informacji turystycznej mają zasięg lokalny wraz z siedzibami w:

- Biłgoraju - Powiatowy Ośrodek Informacji Turystycznej, ul. Kościuszki 41/43;
- Zamościu - Zamojskie Centrum Informacji Turystycznej i Historycznej, Rynek Wielki 13 (ratusz); Punkt IT w Lunecie, ul. Łukasieńskiego 2 e;

- Sułcu- Punkt IT w Sułcu;
- Zwierzyńcu - Informacja Turystyczna przy Centrum Kultury i Bibliotece Publicznej w Zwierzyńcu, ul. Słowackiego 2; Punkt Informacji Turystycznej przy Roztoczańskim Parku Narodowym, ul. Plażowa 3;
- Józefowie - Punkt IT w Józefowie, Pawilon Geoturystyczny, ul. Kościuszki 37A;
- Krasnobrodzie- Punkt IT w Krasnobrodzie, ul Tomaszowska 25;
- Lubyczy Królewskiej- Informacja Turystyczna przy Gminnej Bibliotece Publicznej, ul. Jana III Sobieskiego 6;
- Szczebrzeszynie - Informacja Turystyczna przy Miejskim Domu Kultury, ul. Sądowa 3;
- Janowie Lubelskim - Punkt Informacji Turystycznej, budynek recepcji Parku Rekreacji ZOOM NATURY ul. Świerdzowa.

Ryc. 17 Punkty informacji turystycznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie kwerendy internetowej

Rozmieszczenie Informacji turystycznej na Obszarze funkcjonalnym Roztoczańsko-puszczańskim jest nierównomierne, dominują punkty we wschodniej części opisywanego obszaru, natomiast część zachodnia i południowa pozbawiona jest tego rodzaju instytucji. Dodatkowym minusem jest niewielka ilość PIT-ów względem obszaru Aktywnego Roztocza –4 592 173 km² (1 PIT/382 681 km²).

W zakresie propagowania walorów turystycznych, promocji regionu i obsługi turystów nie tylko w zakresie informacji, znaczącą rolę wspomagającą spełniają organizacje i stowarzyszenia turystyczne. Mocną stroną tych instytucji jest:

- znajomość lokalnych zasobów,
- istniejące struktury organizacyjne,
- entuzjazm i zaangażowanie liderów i członków.

Jedną z pierwszych organizacji promujących turystykę na Roztoczu jest Lokalna Organizacja Turystyczna „Zamość i Roztocze”, która została powołana do życia 10 grudnia 2003 roku. Obecnie LOT „Zamość i Roztocze” zrzesza podmioty, którymi są samorządy lokalne, organizacje, stowarzyszenia turystyczne i podmioty komercyjne branży turystycznej. Do podstawowych celów stowarzyszenia należy m.in. kreowanie wizerunku Zamościa i Roztocza jako regionów atrakcyjnych turystycznie, integrowanie środowisk samorządowych, gospodarczych oraz osób i instytucji w celu poprawy atrakcyjności turystycznej⁴⁹.

Największym stowarzyszeniem jest Lokalna Organizacja Turystyczna „Roztocze”. LOT „Roztocze” skupia samorządy, przedsiębiorców, organizacje pozarządowe i osoby fizyczne. Stowarzyszenie powstało 26 września 2007 roku w Tomaszowie Lubelskim z inicjatywy Zarządu Powiatu Tomaszowskiego i samorządów lokalnych. Celem działalności jest w głównej mierze szeroko pojęta promocja regionu turystycznego obejmującego Roztocze i tereny przyległe⁵⁰. Stowarzyszenie opracowało **markę Roztocze - Witalność z natury** (której jest właścicielem), opartą na strategii marketingowej, zmierzającą do zwiększenia rozpoznawalności regionu jako miejsca sprzyjającego turystyce aktywnej.

Część gmin zrzeszonych w ramach inicjatywy Aktywne Roztocze należy do sześciu Lokalnych Grup Działania:

- **LGD „Nasze Roztocze”** Gminy: Zamość, Szczepleszyn, Zwierzyniec, Adamów, Krasnobród, Józefów⁵¹;
- **LGD „Leśny Krąg”**: Janów Lubelski, Modliborzyce, Potok Wielki, Dzwola, Godziszów, Chrzanów, Batorz, Szastarka⁵²;
- **LGD „Ziemia Biłgorajska”**: Turobin, Goraj, Frampol, Radecznica, gmina wiejska Biłgoraj, Tereszpol, Aleksandrów, Księżpol, Biszczka, Potok Górny, Łukowa, Tarnogród, Obsza⁵³;
- **LGD „Roztocze Tomaszowskie”**: Bełzec, Krynice, Lubycza Królewska, Susiec, Tarnawatka, Tomaszów Lubelski, miasto Tomaszów Lubelski;
- **Rybacka Lokalna Grupa Działania „Roztocze”**: Adamów, Bełzec, Cieszanów, Krasnobród, Laszki, Lubaczów, Lubycza Królewska, Medyka, Narol, Radymno, Stubno, Tomaszów Lubelski, Wiązownica;
- **LGD Lokalna Grupa Rybacka „Puszczy Sandomierskiej”**: Potok Wielki, Modliborzyce, Janów Lubelski (na terenie woj. lubelskiego)⁵⁴.

⁴⁹Statut Lokalnej Organizacji Turystycznej "Zamość i Roztocze", Rozdział I, Postanowienia ogólne.

⁵⁰ Statut Stowarzyszenia Lokalna Organizacja Turystyczna "Roztocze", Rozdział II, Cele, zadania i zakres działania Stowarzyszenia.

⁵¹<http://www.lgdnaszeroztocze.pl>

⁵²<http://www.lesnykrag.pl>

⁵³<http://www.ziemiabilgorajska.pl>

⁵⁴ <http://www.lgr-puszczyandomierskiej.pl>

Partnerstwo w ramach LGD zapewnia płaszczyzna do współpracy pomiędzy trzema kluczowymi dla funkcjonowania tego obszaru sektorami: publicznym (samorządy, szkoły, agendy rządowe i inne instytucje publiczne), społecznym (głównie organizacje pozarządowe) oraz gospodarczym (firmy prywatne, przedsiębiorcy, rolnicy i ich organizacje). Efektem kooperacji pomiędzy podmiotami, jest aktywizacja społeczności lokalnych, a w oparciu o lokalne zasoby przyrodnicze i kulturowe stowarzyszenia te zachęcają lokalną społeczność do różnorodnych inicjatyw społecznych. Lokalne Grupy Działania poprzez swoją szeroką działalność mają wiodący wkład w rozwój turystyki na obszarach objętych swoim działaniem.

Działalność promocyjną połączoną z ochroną gospodarczych interesów członków prowadzą również:

- Krasnobrodzkie Stowarzyszenie Turystyczne;
- Stowarzyszenie Kwaterodawców Miasta i Gminy Zwierzyniec;
- Roztoczańskie Stowarzyszenie Agroturystyczne w Suścu.

Słabymi stronami działalności stowarzyszeń są:

- niewystarczający poziom współpracy pomiędzy organizacjami i samorządem,
- słaba koordynacja działań promocyjnych,
- indywidualizm w działalności stowarzyszeń,
- jednokierunkowość działań operacyjnych.

Szansą na poprawę sytuacji w zakresie promocji regionu jest budowa zintegrowanego systemu informacji turystycznej z systemem rezerwacji. W 2013 roku trzy czwarte gospodarstw domowych wyposażonych było w komputer, a 72% posiadało dostęp do internetu⁵⁵. Fakt powszechności dostępu do informacji przekazywanej drogą elektroniczną uwydatnia potrzebę promocji regionu tym właśnie sposobem. Obecnie istnieje kilka portali informacyjno-promocyjnych działających niezależnie - dublujących informacje. Należą do nich:

- <http://www.roztozewita.pl>;
- <http://roztocze.org>;
- <http://www.roztocze.com>;
- <http://www.wrotaroztocza.pl>;
- <http://www.roztocze.info>.

Budowa systemu rezerwacji pozwoliłaby na monitorowanie obłożenia turystami oraz zapewniłaby mniejszym podmiotom dostęp do nowoczesnej infrastruktury promocyjnej. W celu pozyskania turysty wymagana jest akcja promocyjna mająca na celu zatrzymanie turystów lokalnych na Roztoczu.

Obecnie znaczna liczba turystów z Lubelszczyzny wybiera za miejsce wypoczynku Bieszczady, jedynie przejeżdżając przez obszar Roztocza. Wymagany jest większy rozwój turystyki kwalifikowanej w oparciu o wewnętrzny potencjał obszaru Roztocza wraz z działaniami promocyjnymi turystyki wiejskiej z jednoczesną promocją jakości.

---

⁵⁵*Spółeczeństwo informacyjne w Polsce w 2013 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, październik 2013 r.

4.4.2. Urządzenia paraturystyczne

Jednym z najstarszych rodzajów turystyki, a jednocześnie najszybciej się rozwijających w ostatnich latach jest turystyka kulturowa⁵⁶. Turystyka wiele zawdzięcza kulturze, jednak zachodzi tu reakcja symbiozy. Zainteresowanie turystów sprzyja ochronie dóbr kultury. W celu zwiększenia dochodów z turystyki, należy inwestować w ochronę zabytków i rozwój instytucji kultury - tylko odrestaurowane obiekty staną się „magnesem” przyciągającym turystów. Przy znaczącym natężeniu ruchu turystycznego nawet drobne wydatki turystów, np. na bilety wstępu mogą zapewnić znaczne dochody instytucjom kultury. Warto podkreślić, że niektóre instytucje kultury istnieją tylko dla turystów i dzięki turystom. W przypadku wielu muzeów czy festiwali to właśnie turyści są dominującą grupą odbiorców.

Na obszarze OF Rostoczańsko-puszczańskim istnieje 14 instytucji muzealnych zarówno publicznych jak i prywatnych.

Tabela 13 Wykaz instytucji muzealnych na OF Rostoczańsko-puszczańskim

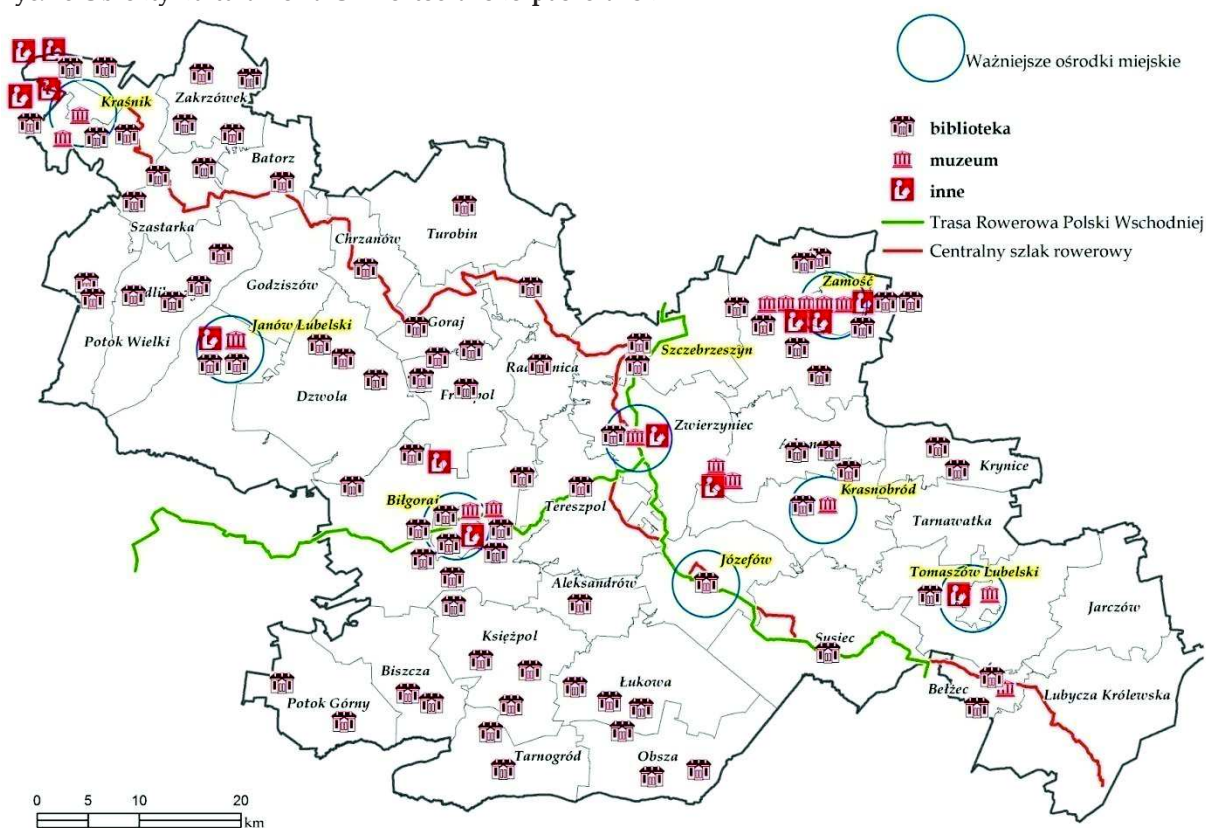
Miejscowość	Instytucje muzealne
Zamość	Muzeum Zamojskie Muzeum Barwy i Oręża Arsenal Muzeum Sakralne Kolegiaty Zamojskiej
Biłgoraj	Zagroda Sitarska (skansen) Muzeum Ziemi Biłgorajskiej
Zwierzyniec	Ośrodek Edukacyjno-Muzealny Rostoczańskiego Parku Narodowego
Tomaszów Lubelski	Muzeum Regionalne im. J. Petera
Siedliska Tomaszowskie	Muzeum skamieniałych drzew
Krasnobród	Muzeum Wsi Krasnobrodzkiej i Geologicznej
Janów Lubelski	Muzeum Regionalne Muzeum Fotografii (prywatne) Muzeum Parafialne w Sanktuarium Matki Boskiej Łaskawej Różańcowej Wystawa Leśna w Ośrodku Edukacji Ekologicznej Nadleśnictwa Ekspozycja taboru Leśnej Kolejki Wąskotorowej przy Nadleśnictwie Laboratoria wiedzy w Parku Rekreacji ZOOM NATURY
Guciów	Zagroda Wiejska
Bondyż	Muzeum Historyczne Światowego Związku Żołnierzy AK
Zwierzyniec	Izba Muzealna przy Centrum Kultury i Bibliotece Publicznej w Zwierzyńcu
Batorz	Izba Muzealna
Bełżec	Miejsce Pamięci w Bełżcu

Źródło: opracowanie własne

Na terenie gmin partnerskich Aktywnego Rostocza znajduje się 85 bibliotek i ich filii.

⁵⁶ Świadczy o tym dokument *Tourism 2020 – Vision*, opracowany przez UN WTO (Światową Organizację Turystyki).

Ryc. 18 Obiekty kulturalne na OF Rostoczańsko-puszczańskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie kwerendy internetowej

Atrakcyjność turystyczną obszaru w znaczący sposób podnosi bogata baza paraturystyczna. Pojęcie „atrakcji turystycznej” jest bardzo szerokie i obejmuje w ogólnym znaczeniu miejsca i obiekty o szczególnych walorach „skłaniających turystę do opuszczenia domu”⁵⁷. Rolę swoistych magnesów przyciągających turystów spełniają liczne obiekty i wydarzenia na trwale wpisane w krajobraz kulturowy opisywanego obszaru. Niewątpliwie największym skarbem kulturowym Rostocza jest Zamość - określany perłą renesansu - miasto symbol i „Mekka” turystów nie tylko z Polski, ale Europy i Świata. Kolejnym magnesem jest Rostoczański Park Narodowy - instytucja, która nie tylko chroni cenne lasy Rostocza Środkowego, ale również spełnia rolę edukacyjną, promocyjną oraz kreującą turystykę na obszarze swego oddziaływania. Produktem projektowanym przez RPN jest Geopark Kamienny Las na Rostoczach⁵⁸ - projekt mający podkreślić bogatą georóżnorodność regionu. Obejmuje on najciekawszą pod względem przyrodniczym część Rostocza. Niewątpliwie ważnym produktem turystycznym jest Park Rekreacyjny Zoom Natury w Janowie Lubelskim. Pierwsze w Polsce interaktywne centrum nauki oraz rekreacji dedykowane środowisku naturalnemu i ekologii przyciąga rzesze turystów.

⁵⁷ Z. Kruczek, *Metody oceny atrakcji turystycznych. Przegląd metod i wybranych badań*, Materiały z konferencji "Teoria i praktyka w turystyce", „Zeszyty Naukowe WSG w Bydgoszczy” - seria "Turystyka i rekreacja" nr 2, Bydgoszcz 2005

⁵⁸http://www.kamiennyilas.lubycza.pl/asp/pl_start.asp?typ=13&menu=15&dzialy=15&akcja=artyku1&artykul=1

Niezwykle cenną inicjatywą w zakresie rozwoju produktu turystycznego jest idea podjęta przez Fundację Biłgoraj XXI mająca na celu powiązanie przyszłego rozwoju Biłgoraja z ogromnym potencjałem przyrodniczym regionu. *"Głównym celem fundacji jest tworzenie optymalnych warunków do budowy, w dolinie rzeki Białej Łady, „MIASTA NA SZLAKU KULTUR KRESOWYCH”, które będzie pełnić funkcję zaplecza kulturalnego, sportowo-rekreacyjnego i hotelowo-gastronomicznego oraz przyszłego centrum logistyczno-informacyjnego dla wielu nowych, niezależnych przedsięwzięć gospodarczych w regionie, związanych z rozwojem przemysłu turystyczno-rekreacyjnego"*⁵⁹.

Dziedzictwo kulturowe jest traktowane jako jedna z podstawowych atrakcji turystycznych OF Roztoczańsko-puszczańskiego. Dziedzictwo może w pewnym sensie stanowić synonim waloru krajoznawczego, a w jego skład wchodzi zarówno obiekty, miejsca - tak kulturowe, jak i przyrodnicze, ale również niematerialne formy kultury - tradycja, folklor, sztuka, literatura⁶⁰. Ze względu na motyw podjęcia podróży turystycznej wyróżnia się trzy podstawowe grupy walorów turystycznych: wypoczynkowe, krajoznawcze i specjalistyczne. OF Roztoczańsko-puszczański oprócz opisywanych w poprzednim rozdziale walorów z grupy wypoczynkowej i specjalistycznej posiada niezwykle bogate walory krajoznawcze ze względu na stanowiące je obiekty materialne. To właśnie ta grupa walorów niejednokrotnie stanowi główny cel turystyczny nie tylko na opracowywanym obszarze⁶¹.

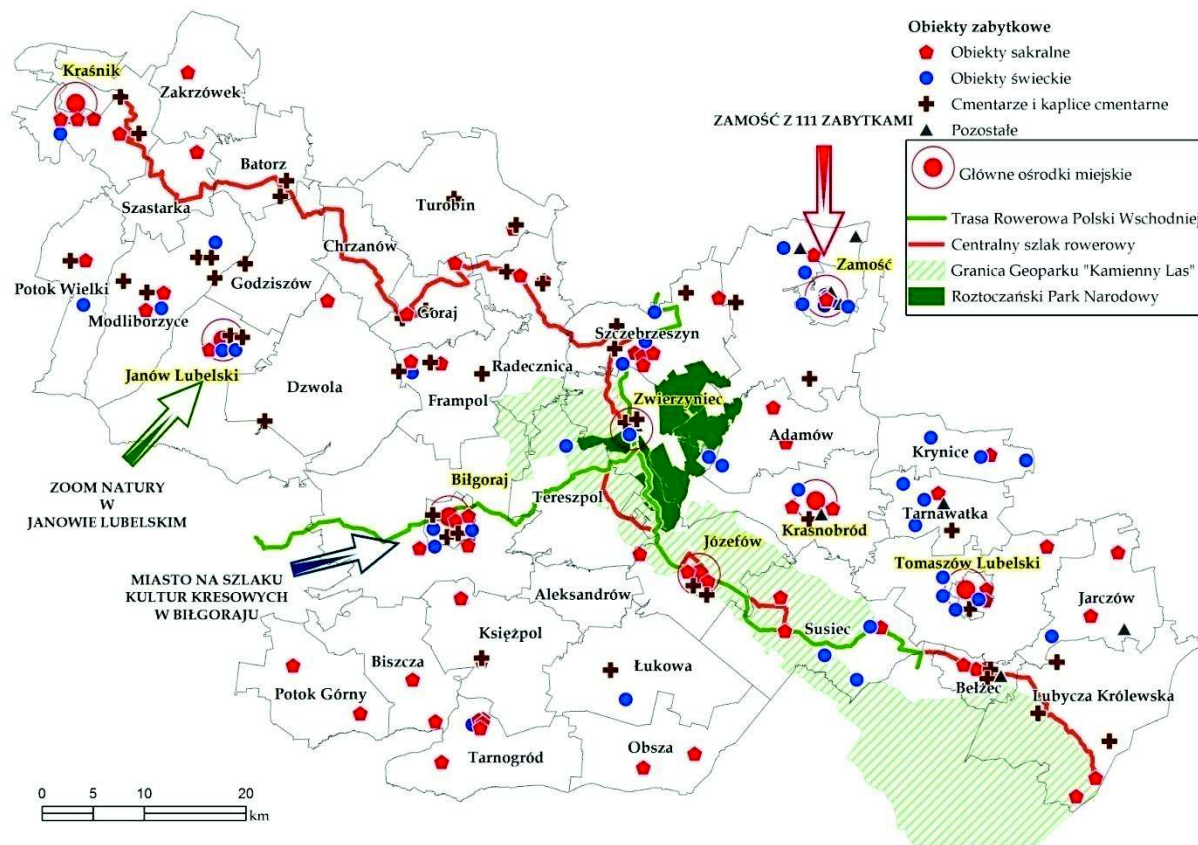
---

⁵⁹ Cyt. za <http://www.bilgoraj21.pl/fundacja/ogolne>

⁶⁰ I. Potocka, *Walory turystyczne*, w:red. Z. Młynarczyk, A. Zajadacz, *Uwarunkowania i plany rozwoju turystyki*, t. 3, Poznań 2009, s. 10.

⁶¹Na zlecenie prezydenta Gdańska firma Eurotest przeprowadziła ankietę badającą opinię turystów przyjeżdżających do Gdańska w sezonie letnim 2007. Dwie trzecie ankietowanych stwierdziło, że zabytki są ich głównym celem podróży. A na drugim miejscu (42% ankietowanych) znalazły się imprezy i wydarzenia historyczne także głównie związane z zabytkami.

Ryc. 19 Zabytki z ewidencji zabytków na OF Roztoczańsko-puszczańskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Ewidencji Zabytków Narodowego Instytutu Dziedzictwa

Wysokie wskazanie na obszar dóbr kultury i zabytków w zakresie celu podróży zgodnie z prowadzoną ankietą turystów świadczy o istotnym znaczeniu zabytków w rozwoju turystyki. Na Obszarze funkcjonalnym Roztoczańsko-puszczańskim znajduje się 276 zabytków wpisanych do Wojewódzkiego Rejestru Zabytków⁶². Najwięcej bo aż 111 zlokalizowanych jest na terenie miasta Zamość. Zamojskie Stare Miasto, nazwane „Perłą Renesansu”, w 1992 roku w Santa Fe zostało wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO, co potwierdziło jego przynależność do elitarnego grona najcenniejszych centrów staromiejskich świata, a 15 lat później w rankingu „Rzeczpospolitej” zostało uznane za jeden z „7 cudów Polski”. Zamość jest niepodważalną perłą regionu przyciągającą turystów nie tylko z Polski, ale co ważne z zagranicy.

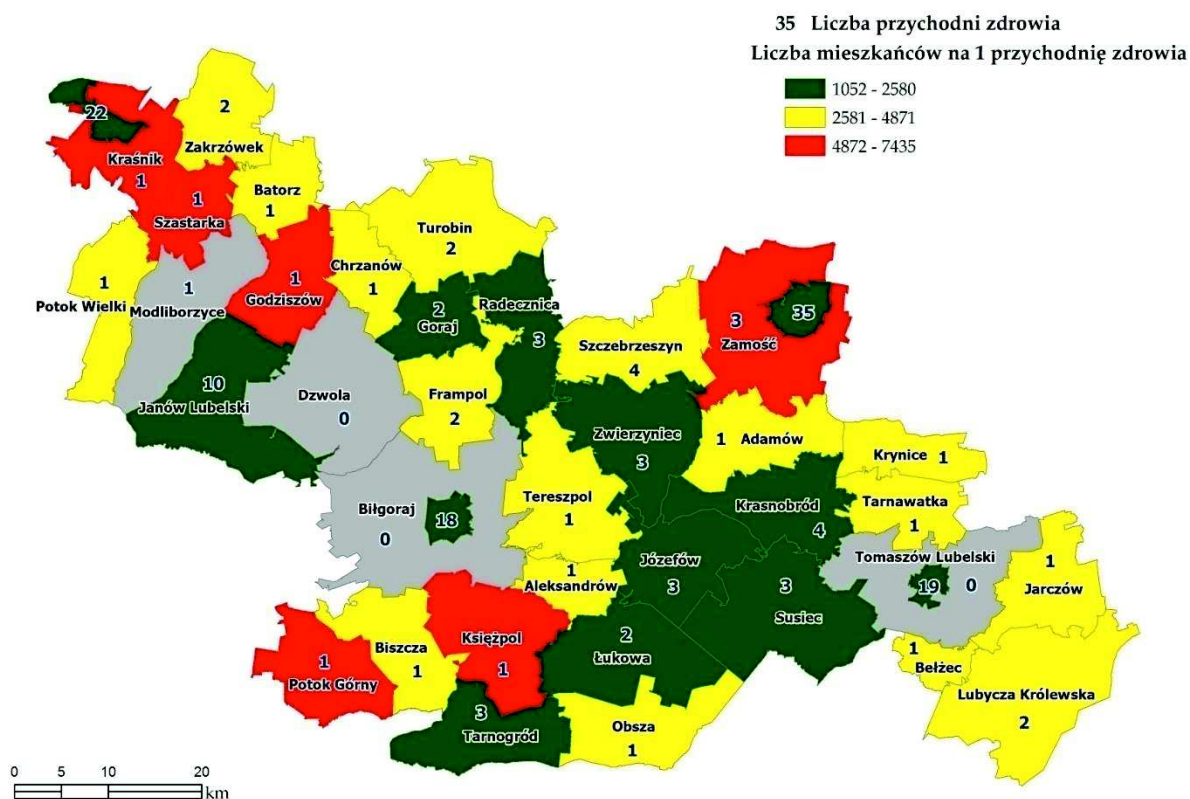
Opieka medyczna

Na Obszarze funkcjonalnym Roztoczańsko-puszczańskim według danych GUS, w 2013 roku funkcjonowało łącznie 160 przychodni. Wskaźnik prezentujący dostępność mieszkańców do usług medycznych (liczba przychodni na 10 tys. mieszkańców), w 2013r. (GUS) na tym terenie wypadł niezadowalająco w porównaniu do wartości ww. wskaźnika dla województwa lubelskiego, dla opisywanego obszaru wyniósł 3 natomiast dla województwa lubelskiego wyniósł 5. Na terenie poszczególnych gmin był on zróżnicowany, najwyższą

⁶²Obwieszczenie nr 1/2015 Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie z dnia 15 stycznia 2015 r. w sprawie wykazu zabytków wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa lubelskiego i rejestru zabytków archeologicznych województwa lubelskiego.

wartość wskaźnika odnotowano w mieście Tomaszów Lubelski - 10 przychodni na 10 tys. mieszkańców. Na opisywanym terenie wg danych GUS w 2013 roku znajdowało się 159 aptek. Na jedną ogólnodostępną aptekę przypada ok. 2,5 tys. mieszkańców tego obszaru.

Ryc. 20 Liczba mieszkańców przypadająca na jedną przychodnię zdrowia w 2013 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

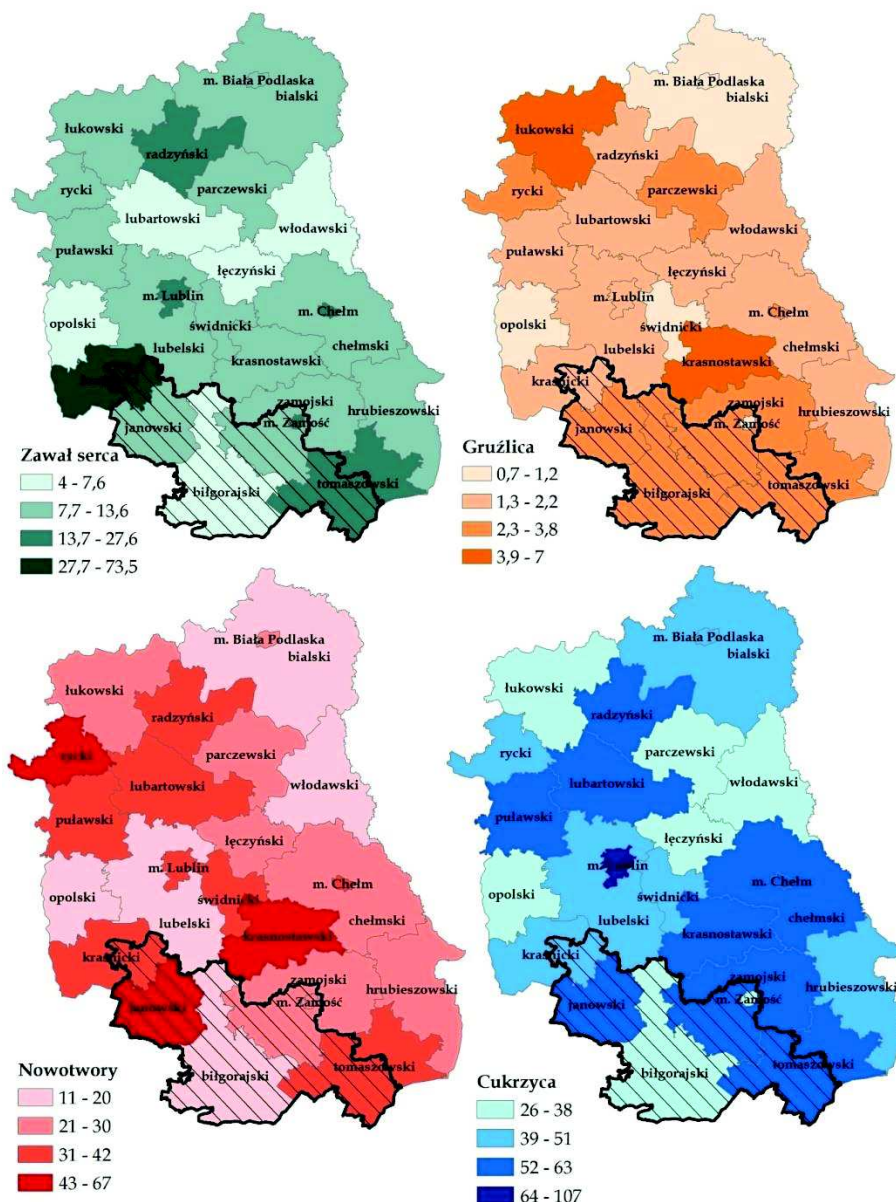
Według danych GUS w 2013 r. na OF Rostoczańsko-puszczański udzielono w sumie 1 682 143 porad lekarskich w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej, o 83 283 porad więcej w porównaniu do 2007 r. Najwięcej porad udzielono na terenie miasta Zamość (441 284), a najmniej w gminie Chrzanów (6 334). Liczba udzielonych porad, w porównaniu do roku poprzedniego - 2012 - uległa zwiększeniu o ok. 2,5% (42 053).

Trendy demograficzne zauważalne na obszarze funkcjonalnym i potwierdzające tendencje krajowe w zakresie starzenia się społeczeństwa wskazują na zwiększenie się zapotrzebowania na dostęp do profilaktyki i opieki zdrowotnej. Kolejnym ważnym aspektem determinującym ten wzrost są choroby cywilizacyjne, do których należą m.in. nadciśnienie, cukrzyca, otyłość czy choroba wieńcowa. Schorzenia te są efektem życia w ciągłym stresie, napięciu nerwowym, małej aktywności ruchowej, a także nieprawidłowe odżywianie.

Analizując dane *Informatora Statystycznego Ochrony Zdrowia Województwa Lubelskiego za rok 2011* wskaźniki zachorowalności na wybrane choroby cywilizacyjne wypadają całkiem korzystnie na tym obszarze na tle całego województwa. Analizowany obszar znajduje się na terenie pięciu powiatów ziemskich i jednym grodzkim - miasto Zamość. Gminy powiatu biłgorajskiego wypadają najkorzystniej w przypadku wskaźnika zachorowalności

prezentującego zachorowalność na cukrzycę, nowotwory, zawał serca, natomiast miasto Zamość wypada korzystniej w przypadku zachorowalności na gruźlicę. Obszar w całości wykazuje równe wartości wskaźnika prezentującego zachorowalność na gruźlicę (liczba zachorowań na 10 tys. mieszkańców). Niepokojący jest wskaźnik zachorowalności na nowotwory na obszarze powiatu janowskiego, który jest najwyższy w całym województwie lubelskim.

Ryc. 21 Wskaźnik zachorowalności na wybrane choroby cywilizacyjne w województwie lubelskim w 2011 r. na 10 tys. mieszkańców

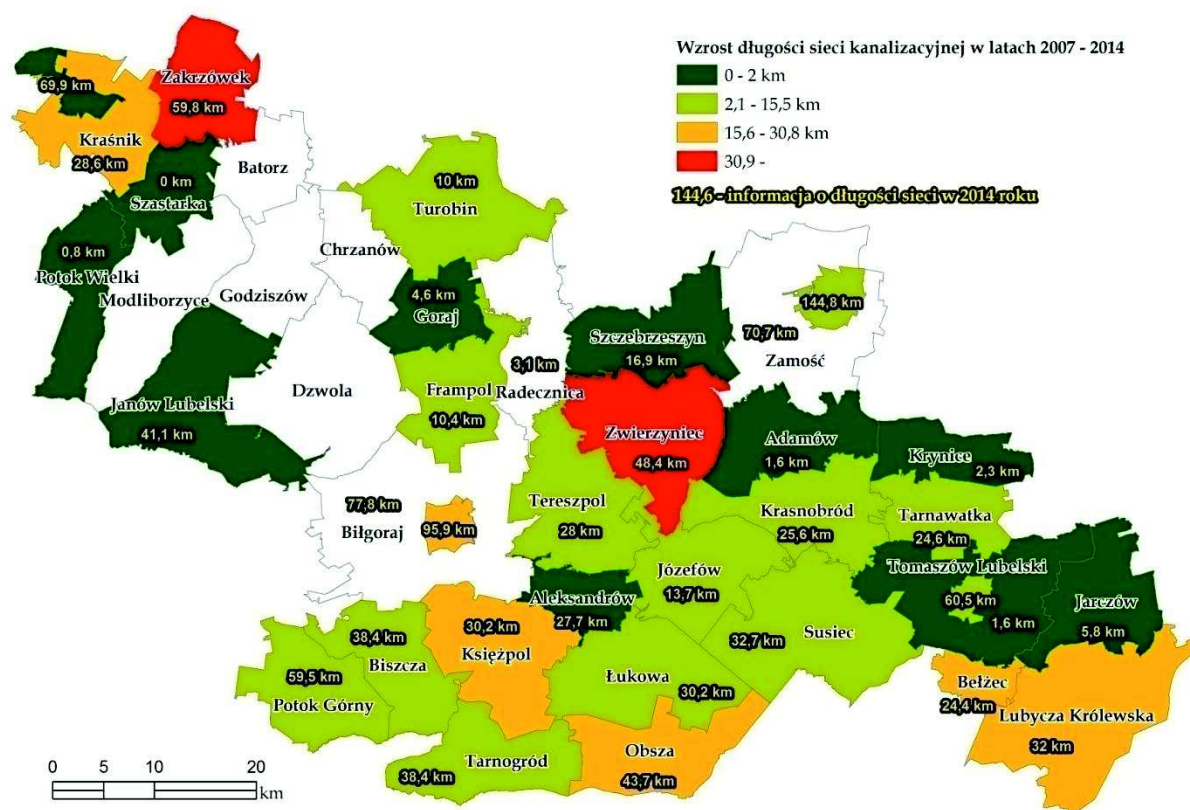
Źródło: opracowanie własne na podstawie Informatora Statystycznego Ochrony Zdrowia Województwa Lubelskiego za rok 2011

Infrastruktura techniczna

W procesie rozwoju obszarów turystycznych, infrastruktura stanowi podstawę wszelkiej działalności gospodarczej, warunkuje jej zakres, strukturę i przestrzenne rozmieszczenie. Poziom rozwoju infrastruktury może decydować o atrakcyjności bądź nieatrakcyjności danego regionu, a więc stanowić o szansach lub barierach jego dalszego rozwoju.

Analizując wybrane elementy infrastruktury technicznej stwierdzono, iż nie we wszystkich gminach jest równomierny dostęp do infrastruktury technicznej. Najwięcej osób wg stanu na koniec 2013 r. korzystało z **sieci wodociągowej** na terenie miast: Biłgoraj - 95,7%, Kraśnik - 94,9% i Zamość - 94,6% oraz gmin Potok Górny - 93,3% i Łukowa - 93,2%. Najgorzej statystyka ta wypada dla gminy Bełżec gdzie tylko 0,3% ogółu mieszkańców ma dostęp do wodociągów. Średnia dla OF Roztoczańsko-puszczańskiego wynosi 82% i jest niemalże identyczna z średnią dla województwa która wynosi 81,9%.

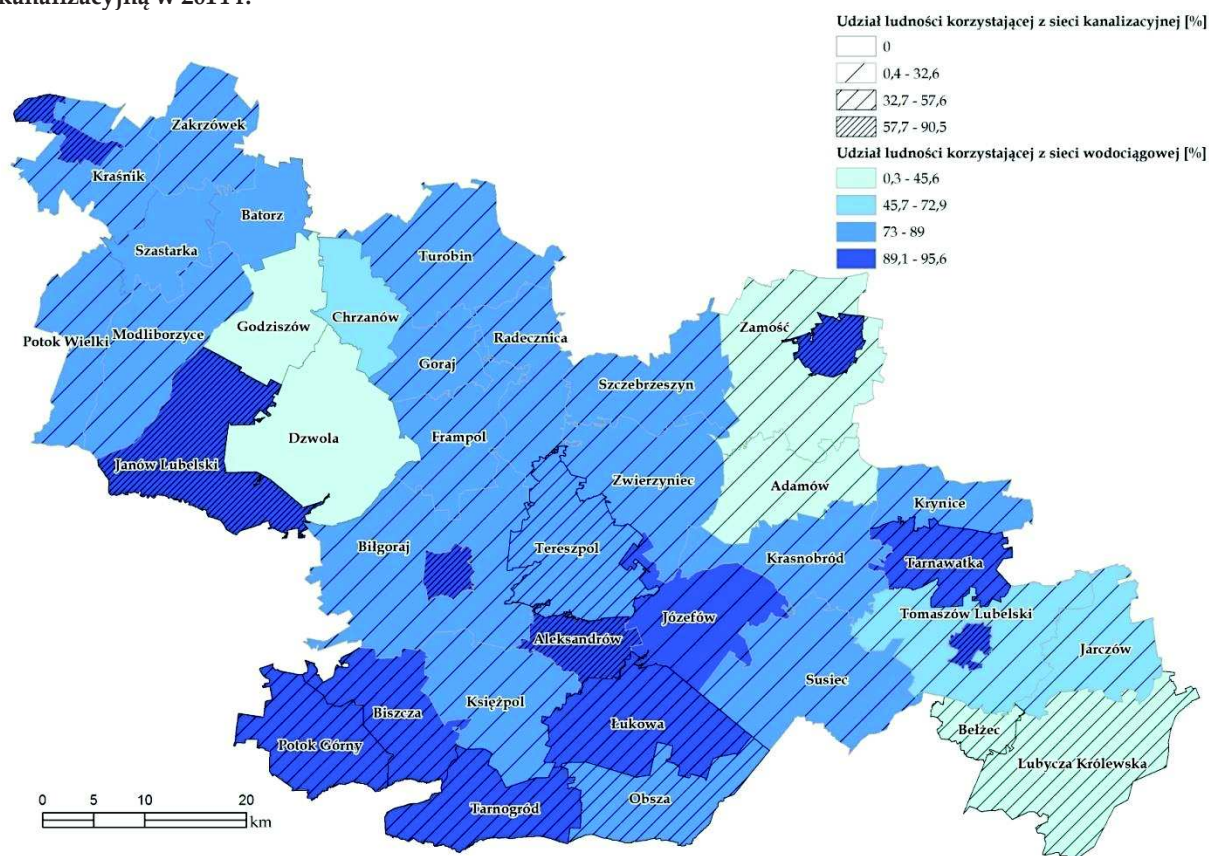
Ryc. 22 Wzrost długości sieci kanalizacyjnej w latach 2007 - 2014 w gminach na OF Roztoczańsko-puszczańskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL, GUS

Zdecydowanie gorzej przedstawia się sytuacja w zakresie dostępu do **kanalizacji**. Najwięcej osób korzysta z sieci kanalizacyjnej na terenie miast: Zamość 90,6%, Biłgoraj - 85% oraz Kraśnik 84,3%. Najgorzej sytuacja przedstawia się w gminie Potok Wielki gdzie tylko 0,7% ogółu mieszkańców ma dostęp do kanalizacji. Z danych wynika, iż najlepiej rozwiniętą infrastrukturę wodno-kanalizacyjną posiada miasto Zamość, gdzie różnica pomiędzy odsetkiem ludności korzystającej z wodociągu i z kanalizacji wynosi zaledwie 4%. Najmniej korzystna sytuacja występuje na obszarze gmin: Potok Wielki - 83,9% oraz Szastarka - 80,2%.

Ryc. 23 Stopień wyposażenia gmin partnerskich „Aktywnego Roztocza” w infrastrukturę wodno-kanalizacyjną w 2014 r.

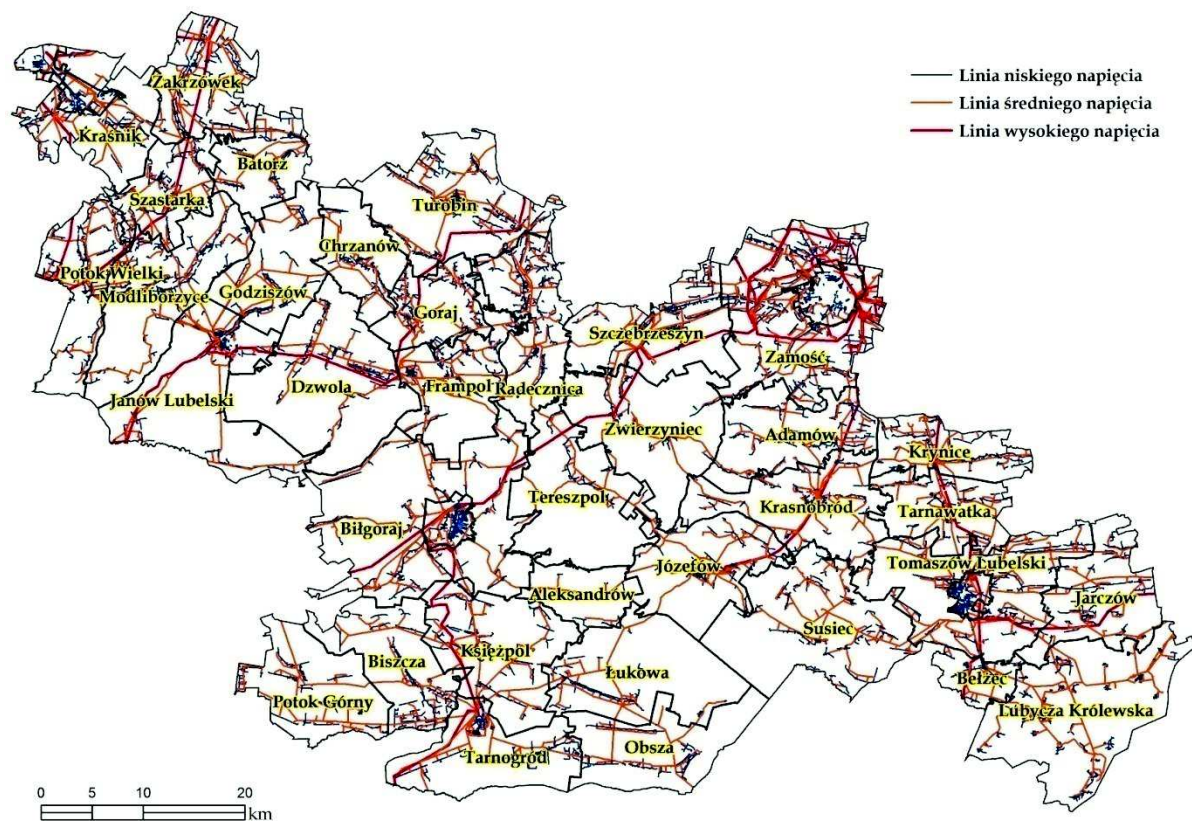

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL, GUS

Sytuacja obszaru w zakresie **infrastruktury gazowej** przedstawia się niekorzystnie. Blisko 60% mieszkańców opisywanego obszaru nie ma dostępu do stałego przyłącza gazowego. Na obszarze 11 gmin nie ma praktycznie infrastruktury gazowej, a dotyczy to głównie gmin obszaru powiatu biłgorajskiego. Najlepiej sytuacja w tym zakresie przedstawia się na terenie miast: Kraśnik - 95,4% ogółu mieszkańców posiada dostęp do gazu ziemnego oraz w Zamościu - 92,7% i Tomaszowie Lubelskim - 92,3%.

Dystrybucją **energii elektrycznej** na terenie obszaru gmin Aktywnego Roztocza zajmuje się PGE Dystrybucja S.A. Oddział Zamość i Oddział Rzeszów. Sieć niskiego napięcia (NN) w przeważającej części prowadzona jest siecią napowietrzną. W wyniku przeprowadzonych modernizacji w ostatnich latach zmniejszeniu uległa awaryjność na urządzeniach SN i NN, niemniej w dalszym ciągu należy dążyć do poprawy wskaźników awaryjności na liniach NN.

Ryc. 24 Napowietrzne linie energetyczne na OF Roztoczańsko-puszczańskim

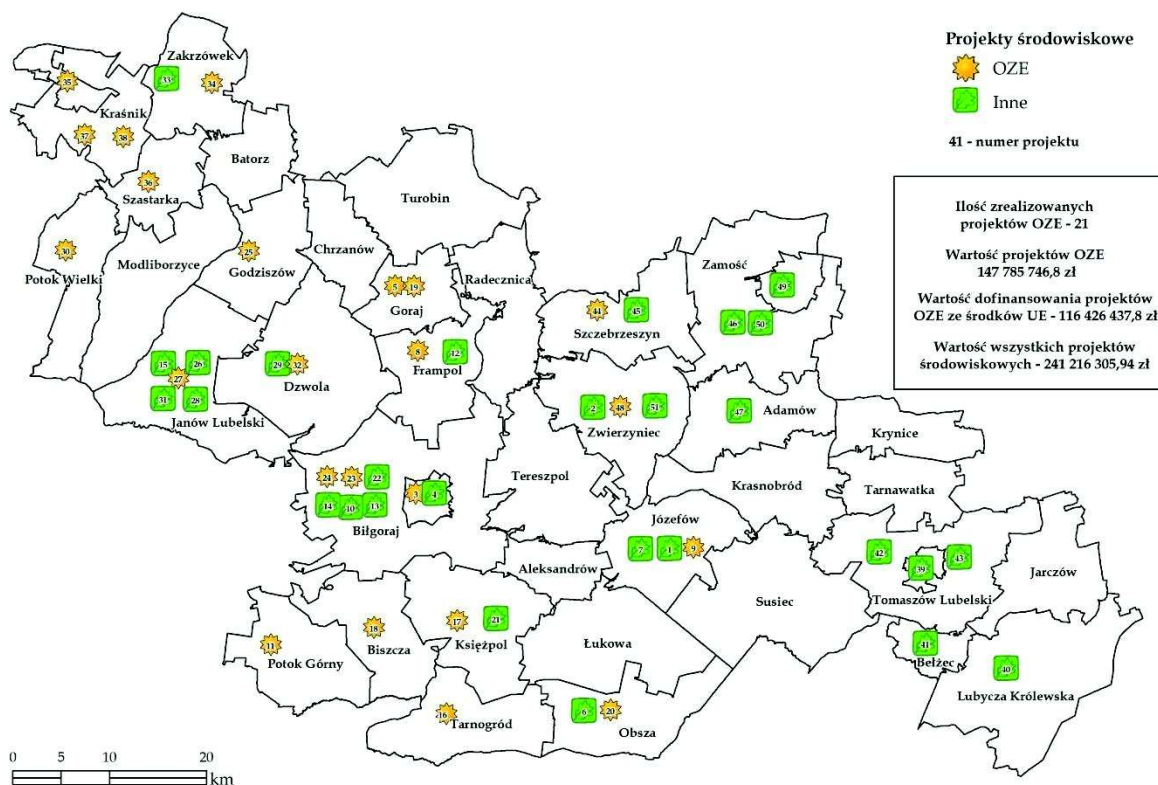
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CODGiK

W aspekcie budowania konkurencyjności turystycznej, rozwoju obszaru oraz poprawy jakości środowiska - istotne są **działania związane z niskoemisyjnością, efektywnością energetyczną oraz poprawą infrastruktury sanitarnej**. Na OF Roztoczańsko-puszczańskim zrealizowano w ostatnich latach szereg projektów związanych z działaniami skierowanymi na ochronę środowiska. W zakresie poprawy niskoemisyjności i efektywności energetycznej zrealizowano 23 projekty na łączną kwotę ponad 147 mln zł. W głównej mierze były to przedsięwzięcia związane z zakupem i montażem kolektorów słonecznych⁶³. OF Roztoczańsko-puszczański sprzyja rozwojowi zastosowań czerpiących energię z słońca, gdyż jest położony na obszarze wysokiego nasłonecznienia w porównaniu z innymi terenami Polski⁶⁴. Pozostałe projekty związane z ochroną środowiska wyniosły ponad 93 mln zł i związane były również m.in. z budową kanalizacji sanitarnej czy z rozwojem systemu gospodarki odpadami.

⁶³ Szczegółowy wykaz projektów w Aneksie.

⁶⁴<http://renovi.pl/naslonecznienie-w-polsce>

Ryc. 25 Rozmieszczenie przestrzenne projektów środowiskowych na OF Roztoczańsko-puszczańskim

Źródło: opracowanie własne

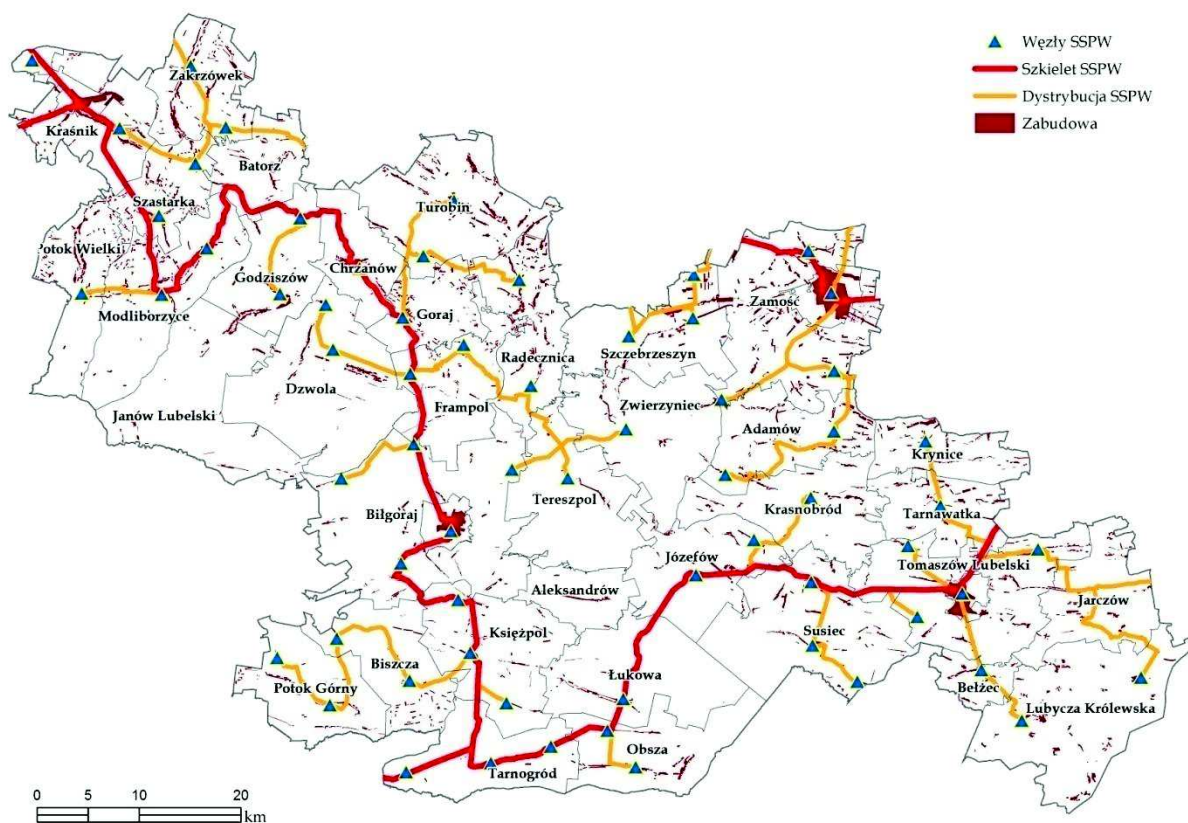
Szczególne znaczenie dla rozwoju obszaru ma **cyfryzacja** rozumiana, jako powszechny dostęp do szerokopasmowego Internetu zgodnie z założeniami strategii „Europa 2020” (a zwłaszcza inicjatywy Europejska Agenda Cyfrowa), w tym wolny dostęp do Internetu w przestrzeni publicznej. Danych dotyczących dostępu do Internetu na terenie obszaru „Aktywne Roztocze” dostarcza analiza studium wykonalności dla projektu pt. „Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej – województwo lubelskie” oraz „Raport pokrycia Polski infrastrukturą telekomunikacyjną w 2013r.”⁶⁵. Na obszarze województwa lubelskiego 189 gmin jest w zasięgu sieci, a jej długość wynosi 2 908 km z 312 węzłami dystrybucyjnymi⁶⁶. Analizowany obszar jest stosunkowo dobrze pokryty siecią szerokopasmowego Internetu⁶⁷. OF Roztoczańsko-puszczański zajmuje 18% powierzchni województwa i posiada 65 węzłów dystrybucyjnych, co stanowi 20% wszystkich węzłów.

⁶⁵ Urząd Komunikacji Elektronicznej

⁶⁶<http://szerokopasmowe.lubelskie.pl/o-projeckie>

⁶⁷<http://szerokopasmowe.lubelskie.pl/wp-content/uploads/2014/04/Mapka-przebiegu-sieci.pdf>

Ryc. 26 Sieć szkieletowa i dystrybucyjna wojewódzka Sieci Szerokopasmowej Polski Wschodniej z węzłami

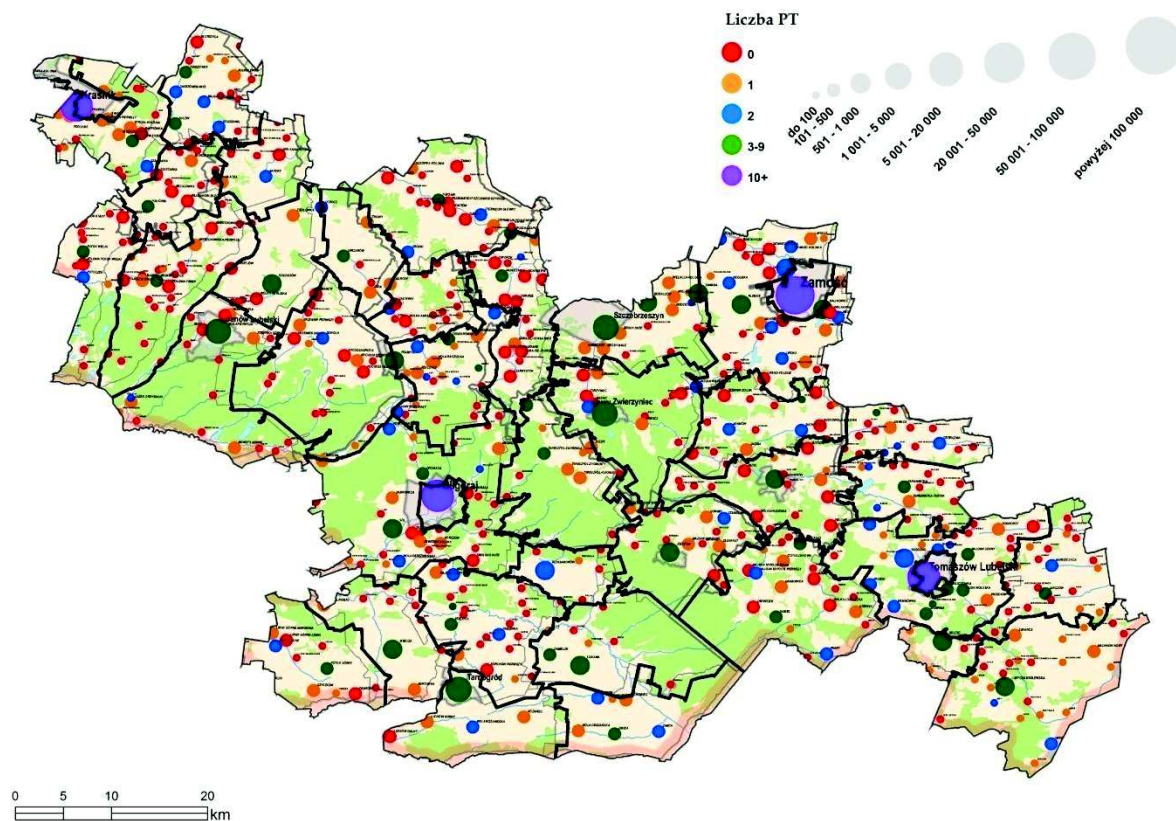

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Studium Wykonalności projektu Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej

Zmniejszenia wymaga liczba podmiotów położonych w mniejszych miejscowościach, które nie zadeklarowały posiadania węzłów dostępowych⁶⁸. Liczba tych punktów dominuje w północno-zachodniej części opracowywanego obszaru. Brak poprawy sytuacji w tym zakresie będzie sprzyjał wykluczeniu cyfrowemu społeczeństwa.

⁶⁸https://www.uke.gov.pl/files/?id_plik=17195

Ryc. 27 Rozmieszczenie podmiotów zadeklarowanych posiadanie węzłów dostępnych

Źródło: https://www.uke.gov.pl/files/?id_plik=17195

5. Bilans uwarunkowań rozwojowych turystyki na terenie „Aktywnego Roztocza”

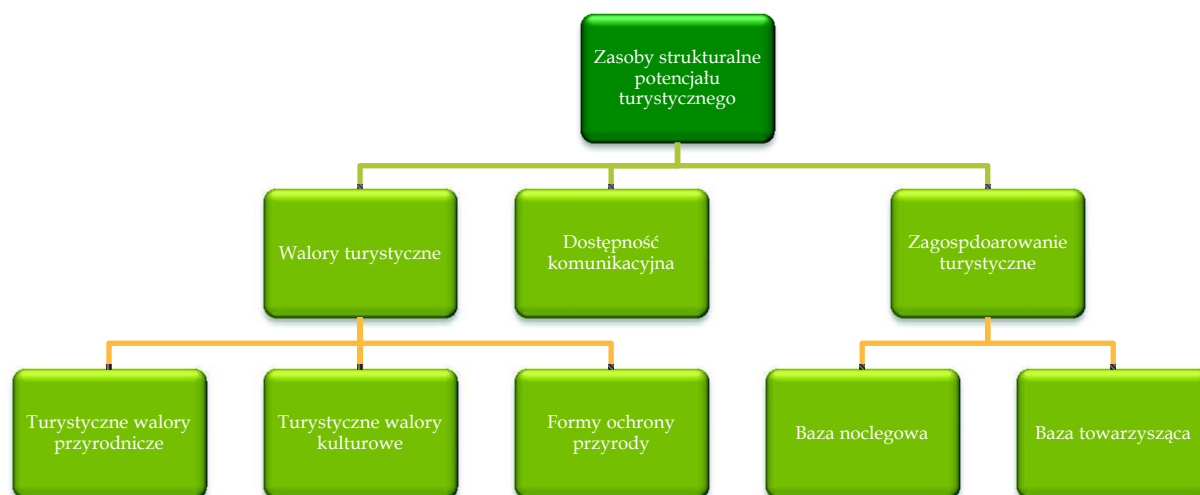
5.1. Waloryzacja przestrzeni obszaru pod kątem pełnionej funkcji turystycznej

Funkcję turystyczną obszaru warunkują trzy główne elementy:

- zagospodarowanie turystyczne,
- ruch turystyczny,
- walory turystyczne.

W pełni wykształconą funkcję turystyczną posiada obszar, który dysponuje zarówno walorami oraz zagospodarowaniem turystycznym, a także jest chętnie odwiedzany przez turystów.

Ryc. 28. Elementy potencjału turystycznego

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Potencjał turystyczny (elementy strukturalne)*, Tucki 2008

W rozdziale 3 oraz 4 dokonano analizy Obszaru funkcjonalnego Roztoczańsko-puszczańskiego pod kątem uwarunkowań składających się na poszczególne elementy tworzące funkcję turystyczną.

Na terenie Roztocza przeważają **obszary o bardzo wysokich walorach krajoznawczych i wypoczynkowych**, tj. o bardzo cennych walorach przyrodniczych (rezerваты przyrody, ostoje sieci Natura 2000), krajobrazowych (parki krajobrazowe chroniące krajobrazy pojezierne i wyżynne bardzo silnie urozmaicone lub przełomowe) i uzdrowiskowych, z przewagą terenów naturalnych, w większości o statusie parku krajobrazowego, tj.: Szczebrzeszyński PK; Krasnobrodzki PK. W dalszej kolejności pod względem powierzchni dominują **obszary o wysokich walorach krajoznawczych i wypoczynkowych** z przewagą terenów półnaturalnych, o krajobrazie wyżynnym lub leśnym i istotnym udziale ostoi sieci Natura 2000, na ogół o statusie obszarów chronionego krajobrazu, to jest: Roztoczański OCK; Środkoworoztoczański PK; południową część otuliny Krasnobrodzkiego PK. Natomiast Zwierzyniec i okolice cechuje **strefa o najwyższych walorach**

krajoznawczych z wykluczeniem turystyki wypoczynkowej z uwagi, iż obejmuje najcenniejsze obszary pod względem przyrodniczym objęte całkowicie ochroną rezerwatową, których podstawową funkcją jest ochrona przyrody – Roztoczański Park Narodowy.

Ryc. 29 Waloryzacja przyrodniczo – krajobrazowa uwarunkowań turystycznych

Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego 2015 r.

Strefa o wysokich walorach krajoznawczych i wypoczynkowych obejmuje obszary o cennych walorach przyrodniczych (z przewagą terenów naturalnych i półnaturalnych o statusie parków krajobrazowych, z dużym udziałem ostoi sieci Natura 2000) i krajobrazowych (krajobraz wyżynny urozmaicony, puszczański i łąkowy naturalnych rozległych dolin rzecznych) lub predestynowany do funkcji uzdrowiskowej, tj.: Gorajski Park Krajobrazowy, Biłgorajski Obszar Chronionego Krajobrazu, południowa część otuliny Krasnobrodzkiego Obszaru Chronionego Krajobrazu.

Z uwagi na istniejącą ekspertyzę dotyczącą rozpoznania i przeanalizowania potencjału turystycznego obszaru regionu lubelskiego w kontekście jego atrakcyjności i możliwości rozwoju różnych form turystyki⁶⁹, autorzy niniejszego opracowania zgodnie z przyjętą metodologią wykorzystali do analiz dane wynikające z przeprowadzonej w ekspertyzie waloryzacji. Opierała się ona na wielowymiarowej analizie porównawczej obejmującej: ocenę atrakcyjności zasobów turystycznych (walory turystyczne, dostępność komunikacyjna, zagospodarowanie turystyczne) oraz odpowiedniej ich klasyfikacji.

⁶⁹A. Świeca, Wydział Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej UMCS, *Potencjał turystyczny regionu lubelskiego*, Lublin, 2013

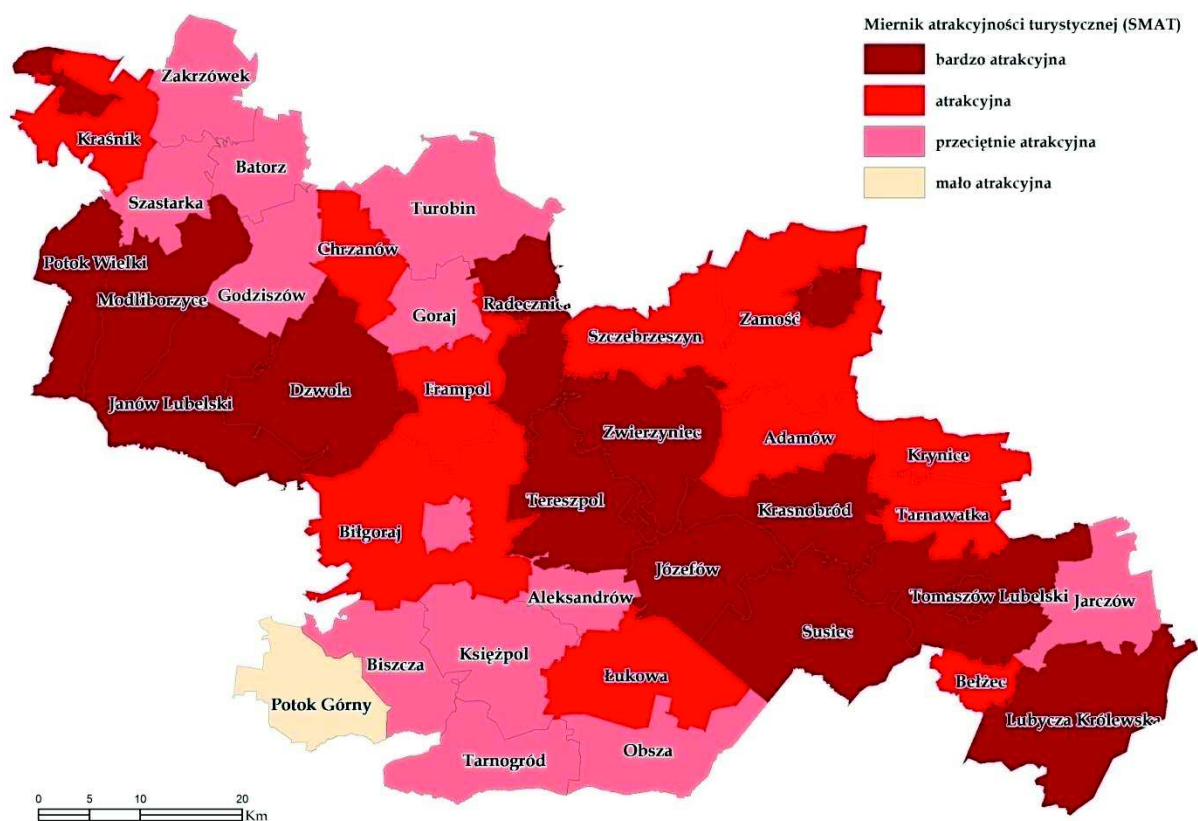
Przeprowadzona w ekspertyzie analiza walorów turystycznych obejmowała:

- ocenę 10 cech walorów turystycznych, w tym - 6 cech z grupy turystyczne walory przyrodnicze (wysokości względne; zalesienie; wody powierzchniowe; łąki i pastwiska; powierzchniowe obszary chronione; pomniki przyrody ożywionej i nieożywionej) oraz 4 cechy z grupy turystyczne walory kulturowe (zabytki architektury; rezerваты archeologiczne; miejsca pielgrzymkowe; muzea i izby etnograficzne);
- ocenę zagospodarowania turystycznego - 6 cech: baza noclegowa, kąpieliska strzeżone, wyciągi narciarskie, szlaki turystyczne piesze, ścieżki dydaktyczno-przyrodnicze, stadniny i ośrodki jeździeckie;
- ocenę dostępności komunikacyjnej - 2 cechy -drogi wewnętrzne i drogi krajowe.

Zasoby turystyczne, infrastruktura turystyczna i paraturystyczna oraz dostępność komunikacyjna posłużyły autorom ekspertyzy do obliczenia syntetycznego miernika atrakcyjności turystycznej (SMAT). Ustalenie wag poszczególnym kategoriom i cechom diagnostycznym umożliwiło obliczenie końcowych mierników syntetycznych wyrażających kompleksową ocenę strukturalnego potencjału turystycznego gmin regionu lubelskiego.

Na podstawie danych wskaźnika SMAT określono atrakcyjność turystyczną poszczególnych gmin tworzących Obszar funkcjonalny Roztoczańsko-puszczański. Waloryzację przestrzenną atrakcyjności przedstawiono na poniższej rycinie.

Ryc. 30 Syntetyczny miernik atrakcyjności turystycznej (SMAT) gmin OF Roztoczańsko-puszczańskiego

Źródło: A. Świeca, Wydział Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej UMCS, *Potencjał turystyczny regionu lubelskiego*, Lublin, 2013, s.22

Istotnym elementem walorów przyrodniczych, decydujących o atrakcyjności przestrzeni turystycznej, są obiekty chronione szczególną rolę odgrywają muzea. Na terenie analizowanego obszaru znajduje się jedyny w regionie Obiekt Światowego Dziedzictwa Kulturowego UNESCO - Stare Miasto w Zamościu oraz Ogród zoologiczny w Zamościu (jedyny taki obiekt w Polsce Wschodniej, po remoncie nastąpił wzrost odwiedzających ZOO i szacuje się, że rocznie odwiedza go ok. 200 tys. osób). Dodatkowym elementem wyróżniającym są warunki przyrodnicze w szczególności Roztoczański Park Narodowy. Elementy te stanowią o atrakcyjności turystycznej obszaru oraz stwarzają potencjalne warunki do rozwoju przyjazdowego ruchu turystycznego.

Otrzymane w ekspertyzie wyniki umożliwiły uszeregowanie badanych gmin według stopnia atrakcyjności turystycznej oraz ze względu na klasę atrakcyjności – pogrupowanie ich pod względem wartości turystycznej.

Tabela 14 Syntetyczny miernik atrakcyjności turystycznej (SMAT) w gminach OF Roztoczańsko-puszczańskiego

Gmina	Wielkość wskaźnika	Gmina	Wielkość wskaźnika
Zamość m.	0,463	Adamów	0,203
Janów Lubelski	0,400	Zamość	0,190
Krasnobród	0,386	Łukowa	0,191
Zwierzyniec	0,366	Krynice	0,184
Susiec	0,292	Tarnawatka	0,183
Józefów rozł.	0,278	Chrzanów	0,166
Modliborzyce	0,275	Batorz	0,151
Lubycza Królewska	0,270	Biszcza	0,137
Tomaszów Lubelski M.	0,254	Aleksandrów	0,131
Dzwola	0,246	Szastarka	0,130
Potok Wielki	0,245	Goraj	0,126
Radecznica	0,244	Godziszów	0,126
Tereszpol	0,241	Turobin	0,124
Tomaszów Lubelski	0,240	Biłgoraj M.	0,119
Kraśnik M.	0,239	Zakrzówek	0,116
Szczebrzeszyn	0,229	Tarnogród	0,110
Kraśnik	0,216	Jarczów	0,102
Frampol	0,209	Obsza	0,099
Bełżec	0,208	Księżpól	0,098
Biłgoraj	0,207	Potok Górny	0,087

Źródło: A. Świeca, Wydział Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej UMCS, *Potencjał turystyczny regionu lubelskiego*, Lublin, 2013, s. 18

W analizowanych gminach różny był wpływ trzech podstawowych kategorii diagnozowanych cech (walory turystyczne, zagospodarowanie turystyczne i dostępność komunikacyjna). Pod względem atrakcyjności turystycznej liderem obszaru jest miasto Zamość z uwagi na wspomniane dziedzictwo kulturowe. W dalsze kolejności Janów Lubelski głównie ze względu na walory przyrodnicze, lasy i obszary chronione, które stanowią po około 70% obszaru gminy. Kolejne miejsce zajmuje Krasnobród w przypadku, którego m.in. walory przyrodnicze wpłynęły na uzyskanie statusu uzdrowiska. Natomiast w przypadku Zwierzynca istotną rolę odgrywa zagospodarowanie turystyczne, które zadecydowało o wysokiej pozycji miasta w klasyfikacji. Charakterystycznym elementem

gminy Susiec oraz Józefów są walory przyrodnicze. Istotną rolę w przypadku Tomaszowa Lubelskiego, Modliborzyc, Kraśnika odgrywa dostępność komunikacyjna, są to bowiem typowe gminy tranzytowe. W przypadku Tomaszowa Lubelskiego atrakcyjność turystyczną wzmacniają uwarunkowania do rozwoju sportów zimowych.

Jak przedstawiono w rozdziale 2. **Zdefiniowanie obszaru**, zgodnie z przeprowadzoną delimitacją w PZPWL gminy wchodzące w skład inicjatywy samorządowej „Aktywne Roztocze” zawierają się w obszarze funkcjonalnym o znaczeniu regionalnym: OF Roztoczańsko-puszczański. Obszar funkcjonalny obejmuje tereny południowej części województwa (Roztocze, kompleks Puszczy Solskiej i Lasów Janowskich, a także fragment Równiny Biłgorajskiej i Płaskowyż Tarnogrodzki) o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowo-kulturowych oraz dużej lesistości.

Rejon Roztocza jest obszarem o uznanym wysokim potencjale turystycznym. Istnieją tu sprzyjające warunki klimatyczne dla rozwoju turystyki leczniczej i zimowej oraz odpowiednie warunki hipsometryczne dla uprawiania sportów zimowych. Walory krajobrazowe Roztocza, a w szczególności Roztoczańskiego Parku Narodowego, w którego granicach znajdują się najpiękniejsze partie kompleksów leśnych, predestynują ten obszar do rozwoju aktywnych form wypoczynku, tj.: turystyka krajoznawcza, przyrodnicza, wędrówki piesze i rowerowe, a także edukacji ekologicznej.

Kompleks Puszczy Solskiej i Lasów Janowskich to obszar o złożonej, wielofunkcyjnej strukturze przyrodniczej. Obok szczególnego znaczenia w kształtowaniu powiązań ekologicznych jest to obszar gospodarczy związany z gospodarką leśną. Wyrazem właściwie prowadzonej gospodarki leśnej, bo opartej o podstawy ekologiczne, jest funkcjonujący Leśny Kompleks Promocyjny „Lasy Janowskie”. Rejon ten charakteryzuje się również dużą ilością gospodarstw agroturystycznych oraz ekologicznych. Rozwinięta baza (Ośrodek Edukacji Ekologicznej LKP oraz Park Rekreacji ZOOM NATURY – otwarty w roku 2015) predysponuje teren do rozwoju turystyki edukacyjnej (ekologicznej).

Rejon tarnogrodzki położony jest w Kotlinie Sandomierskiej, na pograniczu dwóch jej subregionów: Równiny Biłgorajskiej i Płaskowyżu Tarnogrodzkiego. Najważniejszym potencjałem rozwojowym tych terenów są zidentyfikowane zasoby uzdrowiskowe (klimat leczniczy i wody mineralne). Ponadto w obszarze tym występują zasoby surowców energetycznych (węglowodory), a także (w środkowej i południowej części tego obszaru) korzystne warunki przyrodnicze do produkcji rolnej: glebowe (przewaga gleb dobrych i średnich) i agroklimatyczne (relatywnie dłuższy okres wegetacyjny), co sprzyja rozwojowi specjalizacji gospodarstw rolnych w uprawie tytoniu, zbóż, buraków cukrowych i rzepaku. Najważniejszym problemem rolniczej przestrzeni produkcyjnej na całym obszarze jest utrzymanie właściwego uwilgotnienia gleb.

Pod względem lesistości wyróżnia się Równina Biłgorajska z obszarem Lasów Janowskich i Puszczy Solskiej. Lesistość w gminach położonych w tym obszarze przekracza często 50% czego przykładem może być gmina Józefów (56%), Zwierzyniec (70%), Tereszpol (72%) i Janów Lubelski (67,5%).

Z uwagi na powyższe, zgodnie ze SRWL, cały obszar „Aktywnego Roztocza” zaliczany jest do obszaru strategicznej interwencji „Gospodarczego wykorzystania walorów przyrodniczych i kulturowych”.

Ze względu na potrzeby związane z poprawą bezpieczeństwa obszary gmin: m i gm. Szczebrzeszyn, m i gm. Zwierzyniec, Adamów, m. i gm. Krasnobród, Tarnawatka zaliczono do obszaru strategicznej interwencji „Obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych”.

Wyznaczonym priorytetem rozwojowym dla obszaru jest: aktywizacja gospodarcza poprzez wykorzystanie potencjału uzdrowiskowego, leśnego i turystycznego.

Na podstawie zapisów PZPWL oraz w oparciu o przeprowadzoną diagnozę poniżej dokonano identyfikacji możliwych rodzajów turystyki w poszczególnych gminach wchodzących w skład inicjatywy „Aktywne Roztocze”.

Tabela 15 Potencjałe kierunku rozwoju turystyki w poszczególnych gminach wchodzących w skład inicjatywy „Aktywne Roztocze”

Gmina	Potencjalne kierunki rozwoju turystyki, obszary tematyczne	Rodzaj turystyki
Miasto Kraśnik	ośrodek turystyki krajoznawczo – poznawczej: w szczególności krajoznawczo – kulturowej, turystyki kulinarnej	kulturowa
gm. Kraśnik	krajoznawczo – kulturowej, ośrodek turystyki wypoczynkowej, turystyki kulinarnej	kulturowa
gm. Zakrzówek	turystyka kwalifikowana – narciarska	aktywna
gm. Szastarka	wspomagająca turystyka kwalifikowana	aktywna
gm. Potok Wielki	rozwój turystyki kulturowej, szlak turystyczny wodny o znaczeniu ponadregionalnym	aktywna
Janów Lubelski	ośrodek turystyki krajoznawczo – poznawczej w zakresie krajoznawczo – kulturowej oraz kwalifikowanej w zakresie: turystyki pielgrzymkowej, biznesowej, konnej, uzdrowiskowej, wypoczynkowej	aktywna
gm. Modliborzyce	rozwój turystyki kulturowej, szlak turystyczny wodny o znaczeniu ponadregionalnym, turystyka rybacka (Modliborzyce (stawy : Świdry I, Pieńki, Wierzchowiska, Stojeszyn Wieś)	aktywna
gm. Batorz	rozwój turystyki kwalifikowanej: narciarskiej,	aktywna
gm. Godziszów	funkcja wspomagająca Janów Lubelskie w zakresie turystyki krajoznawczo – poznawczej	aktywna
gm. Turobin	główne pasmo rozwoju turystyki wypoczynkowej	aktywna
gm. Dzwola	obszar rozwoju turystyki kulturowej	kulturowa
Biłgoraj	ośrodek turystyki krajoznawczo – poznawczej: w szczególności krajoznawczo – kulturowej, turystyka wypoczynkowa	aktywna
gm. Biłgoraj	wzmocnienie funkcji turystycznej miasta Biłgoraj	aktywna
gm. Frampol	rozwój turystyki krajoznawczo – kulturowej oraz główny obszar rozwoju turystyki wypoczynkowej	aktywna
gm. Biszczka	rozwój turystyki uzdrowiskowej, pasmo kulturowe	aktywna
gm. Tarnogród	wzmocnienie funkcji turystycznej miasta Biłgoraj	aktywna
gm. Księżpol	rozwój turystyki uzdrowiskowej	aktywna
gm. Aleksandrów	obszar rozwoju turystyki wypoczynkowej	aktywna

gm. Łukowa	turystyka na przyrodniczych obszarach chronionych, aktywna piesza i rowerowa (szlaki)	aktywna
Zwierzyniec	- ponadregionalny ośrodek obsługi turystyki - turystyka wypoczynkowa, pobytowa, turystyka krajoznawczo – poznawcza w szczególności w zakresie: turystyki krajoznawczo – kulturowej oraz geoturystyki, turystyka aktywna: konna, piesza, rowerowa (szlaki i ścieżki dydaktyczne), turystyka miejska kulturowa (zabytki, muzea)	aktywna
gm. Teresopol	rozwój turystyki kwalifikowanej: aktywnej, pieszej, rowerowej, konnej, główny obszar rozwoju turystyki wypoczynkowej oraz pasmo kulturowe	aktywna
gm. Szczybrzeszyn	obszar rozwoju turystyki wypoczynkowej, oraz pasmo kulturowe	kulturowa
Zamość	Ponadregionalny ośrodek obsługi turystyki - ośrodek turystyki krajoznawczo – poznawczej, w szczególności krajoznawczo – kulturowej oraz turystyki kwalifikowanej biznesowej	kulturowa
gm. Zamość	wzmocnienie ww. funkcji miasta oraz rozwój turystyki kwalifikowanej – konnej	aktywna
Krasnobród	rozwój turystyki uzdrowskiej, turystyki krajoznawczo – poznawczej: krajoznawczo-kulturowej, turystyki kwalifikowanej: aktywnej – piesza, rowerowa, konna (szlaki), aktywna zimowa (rekreacyjne narciarstwo zjazdowe), pielgrzymkowej o znaczeniu regionalnym, biznesowej, główny obszar rozwoju turystyki wypoczynkowej, pobytowej szczególnie uzdrowskiej oraz pasmo kulturowe	aktywno - kulturowa
gm. Adamów	główny obszar rozwoju turystyki wypoczynkowej oraz pasmo kulturowe, turystyka kwalifikowana: narciarska, konna, nawodna (kąpiele i plażowanie), aktywna zimowa (rekreacyjne narciarstwo zjazdowe i wędrowniki narciarskie)	aktywna
gm. Józefów	główny obszar rozwoju turystyki wypoczynkowej, pobytowa, pasmo kulturowe oraz obszar rozwoju geoturystyki, rozwój turystyki kwalifikowanej: biznesowej oraz turystyki krajoznawczo-poznawczej: krajoznawczo-kulturowej, aktywna - piesza i rowerowa (szlaki), nawodna (kąpiele i plażowanie)	aktywna
gm. Obsza	rozwój turystyki uzdrowskiej,	aktywna
gm. Susiec	główny obszar rozwoju turystyki wypoczynkowej, pobytowa, pasmo kulturowe oraz obszar rozwoju geoturystyki, rozwój turystyki krajoznawczo-poznawczej: etnografia, aktywna – jeździectwo, aktywna piesza i rowerowa (szlaki), nawodna (spływy, kąpiele i plażowanie)	aktywna
gm. Krynice	funkcja uzupełniająca	aktywna
Tomaszów Lubelski	główny obszar rozwoju turystyki wypoczynkowej oraz pasmo kulturowe, rozwój turystyki krajoznawczo-poznawczej: krajoznawczo-kulturowej oraz kwalifikowanej: pielgrzymkowej, turystyka aktywna piesza, rowerowa, konna, ośrodek sportów zimowych w szczególności narciarstwa biegowego,	aktywno - kulturowa

gm. Tomaszów Lubelski	główny obszar rozwoju turystyki wypoczynkowej oraz pasmo kulturowe, rozwój turystyki krajoznawczo-poznawczej: krajoznawczo-kulturowej oraz kwalifikowanej: konna, narciarska	aktywna
gm. Tarnawatka	główny obszar rozwoju turystyki: pasmo kulturowe, nawodna	kulturowa
gm. Bełżec	główny obszar rozwoju turystyki: pasmo kulturowe, turystyka kulturowa (obiekty martyrologii), obsługa turystyki tranzytowej	kulturowa
gm. Jarczów	funkcja uzupełniająca	aktywna
gm. Lubycza Królewska	główny obszar rozwoju turystyki wypoczynkowej oraz pasmo kulturowe, aktywna piesza i rowerowa (szlaki)	aktywna

Źródło: opracowanie własne

W przytoczonej powyżej ekspertyzie wykorzystano wskaźnik SMAT do określenia regionalizacji turystycznej. Jako najwyższą kategorię określono: I – obszary o znaczeniu ponadregionalnym i krajowym w ramach, której wydzielono siedem obszarów.

Region turystyczny I.A. obejmuje 12 gmin położonych we wschodniej części Roztocza tj.: Bełżec, Lubycza Królewska, Łukowa, Tarnawatka, Teresopol, Tomaszów Lubelski – pełnią one głównie funkcję buforową. Liderem tego obszaru pod względem potencjału i aktywności jest: **Józefów, Krasnobród, Zwierzyniec** oraz **Susiec**.

Z przeprowadzonej w niniejszym opracowaniu analizy diagnostycznej wynika, iż na szczególną uwagę w tej części Roztocza zasługuje miasto **Zamość** oraz miasto **Zwierzyniec**, które zaliczane są do ponadregionalnych ośrodków obsługi turystyki. Pod względem obsługi ruchu turystycznego wyróżniają się również miasta **Krasnobród** (miasto uzdrowiskowe oraz położone w obszarze geoparku), **Józefów** (obszar geoparku oraz turystyki aktywnej, w szczególności rowerowej), a także miasto **Tomaszów Lubelski** (w zakresie turystyki aktywnej wykorzystującej walory naturalne geoparku „Kamienny Las na Roztoczu” ze szczególną rolą narciarstwa biegowego). Pozostałe gminy pełnią rolę wspomagającą – buforową.

Jeżeli chodzi o obszar Roztocza Wschodniego obejmuje on również region turystyczny II kategorii. W ramach wyznaczonego obszaru **II.B.** zaliczają się do niego gminy.: Zamość, Szczebrzeszyn, Krynice, Łabunie, Radecznica, Sułów. Tereny tego regionu pod względem położenia fizycznogeograficznego zbliżone są do regionu I.A. Z uwagi jednak na mniejszą atrakcyjność turystyczną tak w zakresie zasobów przyrodniczych, jak i zagospodarowania turystycznego stanowią jego otulinę.

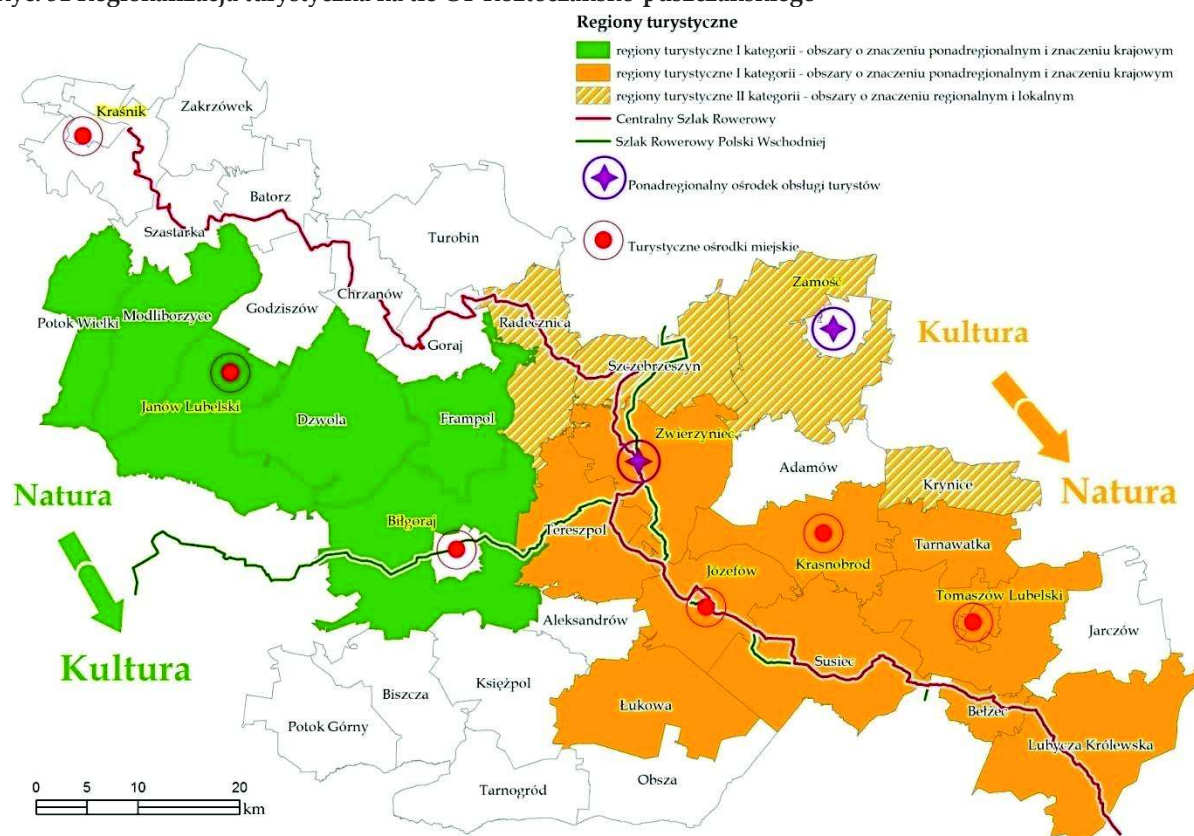
Natomiast w zachodniej części Roztocza wyznaczony został rejon turystyczny **I.B.**, który obejmuje sześć gmin położonych na Równinie Biłgorajskiej tj.: Biłgoraj, Dzwola, Frampol, Modliborzyce, Potok Wielki - pełnią tzw. rolę buforową. Z przeprowadzonej dla tej części Roztocza analizy diagnostycznej wynika, iż główną funkcję turystyczną pełni gmina **Janów Lubelski**, która w zakresie kierunków rozwoju w PZPWL określona została jako: ośrodek turystyki krajoznawczo – poznawczej, w szczególności krajoznawczo – kulturowej oraz kwalifikowanej (turystyka pielgrzymkowa, biznesowa, konna, uzdrowiskowa). Decydującą rolę w potencjale turystycznym gminy odgrywają walory przyrodnicze; lasy i obszary chronione, które stanowią po około 70% obszaru gminy, w związku z czym głównym

elementem wyróżniającym Janów Lubelski w skali kraju jest Park Rekreacji „Zoom Natury”. Drugim ośrodkiem charakterystycznym dla Roztocza Zachodniego bazującym na endogenicznym potencjale w zakresie kultury jest miasto **Biłgoraj**, dla którego w PZPWL wyznaczono kierunek rozwoju jako: ośrodek turystyki krajoznawczo – poznawczej; w szczególności krajoznawczo – kulturowej. Biłgoraj wyróżnia produkt turystyczny pn. „Miasto na szlaku kultur kresowych”.

Analiza diagnozy wskazuje również na następujące wyróżniające aspekty:

- miasta Roztocza posiadają łącznie 61% wszystkich obiektów i 66% wszystkich udzielonych noclegów,
- gminy: Zwierzyniec (74 gospodarstwa agroturystyczne), Susiec (60 gospodarstw agroturystycznych), Krasnobród (51 gospodarstw agroturystycznych), Józefów (20 gospodarstw agroturystycznych), stanowią 67% wszystkich gospodarstw agroturystycznych z terenu OF Roztoczańsko-puszczańskiego,
- obiekty kulturowe, zabytki przeważają we wschodniej części Roztocza, w zachodniej części pod tym względem wyróżnia się Biłgoraj.

Ryc. 31 Regionalizacja turystyczna na tle OF Roztoczańsko-puszczańskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie A. Świeca, Wydział Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej UMCS, Potencjał turystyczny regionu lubelskiego, Lublin, 2013

5.2. Analiza SWOT

Mocne Strony

-
- zidentyfikowane miasta na terenie Roztocza posiadają wykształconą specjalizację jako ośrodki kulturowo-turystyczne, z perspektywą rozwoju oferty wzbogacającej funkcje społeczne i gospodarcze z koncentracją miejsc noclegowych
  - dobrze rozwinięta sieć punktów gastronomicznych,
  - przebiegające przez obszar szlaki rowerowe o znaczeniu ponadregionalnym,
  - duża ilość szlaków i ścieżek turystycznych,
  - bogactwo kulturowe obszaru, ze szczególną rolą miasta Zamość tzw. „perła renesansu” wpisanego na listę UNESCO,
  - warunki do rozwoju różnych i wielosezonowych form turystyki,
  - duża powierzchnia obszarów prawnie chronionych ze szczególną rolą Roztoczańskiego Parku Narodowego,
  - dość duża gęstość zaludnienia,
  - korzystne warunki do produkcji rolnej o czym świadczy wysoki wskaźnik rolniczej przestrzeni produkcyjnej (75,4),
  - duża liczba gospodarstw ekologicznych

Słabe Strony

-
- zróżnicowany stopień zainwestowania rekreacyjno - wypoczynkowego i intensywności użytkowania przestrzeni związany z turystycznym wykorzystaniem środowiska przyrodniczego,
  - brak zintegrowania szlaków turystycznych, szczególnie rowerowych oraz zintegrowanej oferty turystycznej,
  - niewystarczająca współpraca punktów informacji turystycznej (również zbyt mała ilość punktów),
  - dostępność komunikacyjna zewnętrzna i wewnętrzna wymagająca poprawy, brak scentralizowanej informacji związanej z komunikacją pasażerską,
  - zbyt mała ilość dróg rowerowych (na terenie 25 gmin nie występują),
  - niekorzystny wskaźnik pracujących na 1000 mieszkańców w stosunku do średniej wojewódzkiej,
  - wskaźnik przedsiębiorczości dla obszaru poniżej średniej wojewódzkiej,
  - niewykorzystany potencjał produktów lokalnych,
  - zróżnicowany stopień zagospodarowania w infrastrukturę służącą ochronie środowiska,

Szanse

- rozwiązanie problemów konfliktowych narosłych w wyniku niekontrolowanego rozwoju turystyki oraz niedorozwoju i słabej jakości infrastruktury technicznej w tym komunalnej,
- wykorzystania wewnętrznego potencjału Roztocza oraz rozbudowa właściwych powiązań funkcjonalnych na obszarach o wysokich walorach wypoczynkowo-turystycznych i sprzyjających warunkach klimatycznych, hipsometrycznych, krajoznawczych dla rozwoju różnorodnych form wypoczynku i turystyki, w tym: krajoznawczej, ekoturystyki, leczniczej, pobytowej, sportowej rekreacji nadwodnej i agroturystyki,
- stworzenie i rozwój sieci partnerskiej współpracy,
- powstanie Transgranicznego Rezerwatu Biosfery „Roztocze”,
- rozwój koncepcji „Kamienny Las na Roztoczu”,
- bliskość granicy stwarza dodatkowe szanse rozwojowe

Zagrożenia

- wykorzystanie potencjału ekonomicznego obszarów przygranicznych napotyka na problemy związane przede wszystkim z istniejącymi ograniczeniami w przepływie osób, dóbr, kapitału oraz usług,
- zbyt duża ilość szlaków turystycznych i związane z tym koszty utrzymania może prowadzić do ich zatarcia lub skasowania,
- odpływ turystów do sąsiedniego województwa podkarpackiego,

5.3. Główne kierunki rozwoju turystyki

W poprzednich rozdziałach zidentyfikowano wszelkie zasoby oraz potrzeby, które tworzą podstawę dla konkurencyjnej oferty: zarówno te o charakterze warunkującym możliwość i czas pobytu (baza noclegowa, transportowa, gastronomiczna, informacja turystyczna), jak i te, które stanowią rdzeń oferty, prawdziwą przyczynę przyjazdu. Dlatego też przyszłe działania powinny koncentrować się na tym co buduje tożsamość i odmienność Roztocza z uwzględnieniem interesariuszy (władze lokalne, inne instytucje, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, inne), rozwoju funkcji turystycznej. Podstawą rozwoju turystyki na analizowanym obszarze powinna być sieciowa oferta turystyczna. Celem tworzenia oferty jest wartość – podstawa marki, która powinna być rozumiana w trzech aspektach:

- **dla klienta (turysty)** – źródło przeżyć, doświadczeń, emocji,
- **dla przedsiębiorców** – źródło zysków i rentowność długookresowa,
- **dla OF Roztoczańsko-puszczańskiego** – zrównoważony rozwój w ujęciu społecznym, ekonomicznym i ekologicznym.

Działalność podmiotów reprezentujących władze lokalne może przynieść znaczne korzyści sieciowemu produktowi turystycznemu w szczególności poprzez:

- przygotowywanie infrastruktury pod rozwój produktu turystycznego, w tym również zadania nie związane wprost z branżą turystyczną np. drogi, kanalizacja, efektywność energetyczna, oświetlenie ulic i obiektów,
- współpraca z podmiotami odpowiedzialnymi za produkt turystyczny i jego rozwój,
- aktywny udział i prowadzenie działań związanych z transferem wiedzy,
- promowanie produktu, logo i innych elementów wizualizacji sieciowego produktu turystycznego.

W okresie programowania 2014 – 2020 wyzwania rozwojowe w większym niż dotychczas stopniu muszą się koncentrować zarówno w wymiarze terytorialnym jak i tematycznym na wykorzystaniu potencjałów decydujących o przewadze konkurencyjnej danego obszaru. Głównie uwarunkowane jest to przynależnością do określonego obszaru funkcjonalnego oraz obszaru strategicznej interwencji. Jak wykazano w rozdziale 2. **Zdefiniowanie obszaru**, gminy wchodzące w skład inicjatywy „Aktywne Roztocze” przynależą do OF Roztoczańsko-puszczańskiego z następującymi obszarami strategicznej interwencji:

- Obszar gospodarczego wykorzystania walorów przyrodniczych i kulturowych – cały obszar;
- Obszar ochrony i kształtowania zasobów wodnych (gminy: Szczepreszyn, Zwierzyniec, Adamów, Krasnobród, Tarnawatka);
- Obszary przygraniczne (gminy: Susiec, m. Tomaszów Lubelski, Tomaszów Lubelski, Tarnawatka, Krynice, Jarczów, Lubycza Królewska, Bełżec).

OBSZAR FUNKCJONALNY ROZTOCZAŃSKO-PUSZCZAŃSKI

W ramach OF Roztoczańsko-puszczańskiego wyznaczonym priorytetem rozwojowym jest: **aktywizacja gospodarcza poprzez wykorzystanie potencjału uzdrowiskowego, leśnego i turystycznego**. Natomiast podstawową funkcją rozwojową: **gospodarcza (ukierunkowana na przetwórstwo drewna) oraz turystyczna**. Funkcją towarzyszącą **rolnicza (ukierunkowana na rolnictwo ekologiczne i produkcję roślin przemysłowych) i uzdrowiskowa**.

W oparciu o przeprowadzoną diagnozę oraz powyższą analizę, głównych wyzwań rozwojowych obszaru gmin wchodzących w skład inicjatywy „Aktywne Roztocze” należy upatrywać w następujących wiodących kierunkach rozwoju:

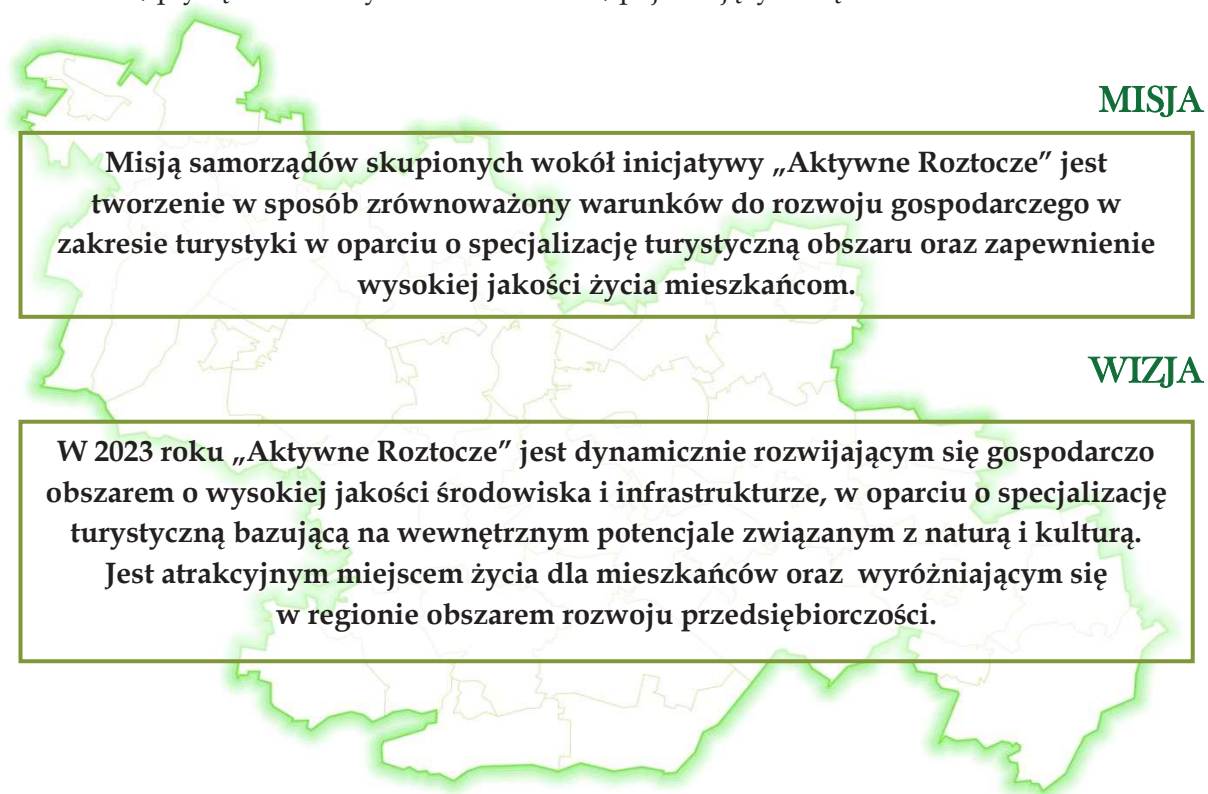
- w zakresie gospodarczego wykorzystania walorów przyrodniczych i kulturowych:
  - działania zmierzające do wykorzystania potencjału obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo dla tworzenia warunków wzrostu społeczno-gospodarczego tych obszarów oraz określenia charakteru i natężenia funkcji turystycznej, aby nie powodowała ona dewaloryzacji lub zniszczenia walorów i zasobów przyrodniczych, które na tym terenie są podstawą jej wykształcenia,
  - rozwój gospodarstw agroturystycznych i ekologicznych,
  - aktywna ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego i przyrody, rozwój infrastruktury transportowej,
  - poprawa dostępu do usług społecznych, poprawa warunków fitosanitarnych;
- w zakresie ochrony i kształtowania zasobów wodnych:
  - poprawa bezpieczeństwa poprzez eliminowanie zagrożeń powodziowych oraz zrównoważony rozwój funkcji ochronnych i gospodarczych (w tym np. turystycznych) na obszarach o różnym stanie zainwestowania i statusie ochrony przyrody i krajobrazu,
  - rozwiązywanie problemów konfliktowych narosłych w wyniku degradacji technicznej urządzeń przeciwpowodziowych i melioracyjnych, niedoboru zbiorników niezbędnych do przetrzymywania wody, jak też niedoinwestowania gospodarki komunalnej;
- w zakresie obszarów przygranicznych:
  - wykorzystanie potencjału obszaru przygranicznego i budowania funkcji obsługujących UE dla tworzenia warunków wzrostu społeczno-gospodarczego (rozwój infrastruktury granicznej i obsługi granicy, infrastruktury społecznej, poprawa bezpieczeństwa),
  - przywrócenia miastom funkcji społecznych i gospodarczych z jednoczesnym wsparciem zasobów ludzkich i przedsiębiorczości (ośrodek obsługi ruchu tranzytowego: Tomaszów Lubelski, Lubycza Królewska),
  - zwiększenie powiązań komunikacyjnych oraz usprawnienie ruchu turystycznego po obu stronach granicy.

6. Część strategiczna

6.1. Misja i wizja

Misja wskazuje ogólny kierunek, w którym powinna rozwijać się społeczność lokalna obszaru funkcjonalnego. Określa to co partnerskie gminy zamierzają osiągnąć w przyjętym horyzoncie czasowym, tj. do roku 2023 roku. Misja jest swego rodzaju celem nadrzędnym, któremu podporządkowane są priorytetowe obszary działania i wokół których budowana jest aktywność władz gminnych i społeczności lokalnej.

Wizja rozwoju obszaru stanowi projekcję pożądanego stanu, jaki samorzady chcą osiągnąć do roku 2023. Określa stan docelowy, do którego będzie dążyć cała społeczność lokalna, tj. władze samorządowe oraz ich partnerzy (lokalni i ponadlokalni), wykorzystując przy tym możliwości, płynące z własnych atutów i szans, pojawiających się w otoczeniu.

Wizja rozwoju „Aktywnego Roztocza”, a tym samym cel główny strategicznego planu terytorialnego dotyczącego rozwoju turystyki do 2023 roku opiera się na trzech obszarach działań z zakresu:

(1) polepszenia jakości środowiska oraz lepszej infrastruktury

O potencjale gospodarczym obszaru w głównej mierze decydują walory przyrodnicze. Dlatego też niezbędne są działania związane z aktywną ochroną przyrody, zasobów dziedzictwa naturalnego w szczególności poprzez zwiększenie jakości wód oraz powietrza przy jednoczesnym rozwoju w sposób zrównoważony infrastruktury komunikacyjnej, w taki sposób by nie powodowała ona dewaloryzacji lub zniszczenia walorów i zasobów przyrodniczych.

(2) specjalizacji turystycznej opartej na naturze i kulturze

Jednym z warunków wzrostu społeczno – gospodarczego na terenie Roztocza jest wykorzystanie potencjałów obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo. Z jednej strony działania powinny koncentrować się na ochronie tych zasobów, z drugiej na ich udostępnieniu. Niezbędnym elementem jest rozbudowa i właściwe powiązanie sieci szlaków i ścieżek przyrodniczych, szczególnie ze szlakami o znaczeniu ponadregionalnym przebiegającym przez obszar. W ten sposób wykorzystane zostaną regionalne potencjały i zasoby do zbudowania specjalizacji turystycznej jako elementu nowoczesnej i konkurencyjnej gospodarki Obszaru funkcjonalnego Roztoczańsko-puszczańskiego. Ważnym elementem jest również budowa sieci powiązań w zakresie produktu turystycznego, współpracy pomiędzy podmiotami oraz wzmacnianie systemów certyfikacji produktowej i jakościowej jako jednego z walorów marketingowych i promocyjnych.

(3) poprawy jakości życia mieszkańców oraz prowadzenia działalności gospodarczej przez przedsiębiorców

Bezpośrednio ze środowiskiem naturalnym oraz gospodarką obszaru wiąże się jakość życia mieszkańców, na którą wpływa m.in. ochrona zdrowia, opieka społeczna, a także system kształcenia. Istotnym przedsięwzięciem ze strony samorządów jest tworzenie korzystnych warunków dla rozwoju potencjału innowacyjnego i wsparcie rozwoju przedsiębiorczości szczególnie w oparciu o lokalne zasoby.

Odpowiedzią na zdefiniowaną misję i wizję obszaru są cele strategiczne. W strategicznym planie terytorialnym wyznaczono trzy równoważne cele strategiczne obejmujące najistotniejsze potrzeby i oczekiwania interesariuszy rozwoju obszaru gmin partnerskich.

6.2. Priorytetowe obszary rozwoju i kierunki działań

W niniejszym dokumencie obowiązuje hierarchiczny układ celów, składający się z trzech poziomów:

- misji, która stanowi cel nadrzędny działań strategicznych do osiągnięcia do 2023 roku,
- celów strategicznych, czyli priorytetów, pozwalających na strategiczne ukierunkowanie działań obszaru,
- celów operacyjnych, uszczegóławiających cele strategiczne i będących podstawą do zaplanowania działań realizacyjnych do 2023 roku.

Struktura dokumentu jest spójna i została zbudowana w oparciu o elementy składowe wzajemnie sobie podległe w hierarchii ważności, tj. obszary priorytetowe, cele i wynikające z nich działania.

Zgodnie z Programem rozwoju turystyki do 2020 r.⁷⁰ głównymi filarami nowego podejścia do rozwoju turystyki powinny być następujące elementy:

- wzmacnianie kompetencyjne i jakościowe sektora turystyki,

---

⁷⁰ Ministerstwo Sportu i Turystyki, Program rozwoju turystyki do 2020 r., Warszawa 2015

- rozbudowa i zastosowanie nowoczesnych narzędzi ICT w biznesie turystycznym i wdrożenie inicjatyw e-usług oraz nowoczesnych projektów usług w turystyce,
- promocja produktów i marek turystycznych oraz wymiana dobrych praktyk,
- rozwój zintegrowanych sieci rozwoju turystyki, obejmujących różne podmioty zaangażowane w proces konkurencyjności gospodarki turystycznej (przedsiębiorcy, instytucje otoczenia biznesu i nauki, instytucje finansowe), co wpłynie na powstawanie silnych powiązań międzysektorowych turystyki i zwiększy siłę oddziaływania gospodarczego tego sektora.

Przyjęte w dokumencie cele strategiczne są odpowiedzią na przytoczone powyżej filary rozwojowe. Wynikają one również bezpośrednio z przyjętej wizji rozwoju obszaru „Aktywnego Roztocza” i są odpowiedzią na główne wyzwania rozwojowe, przed którymi stoją samorzady i ich społeczność w perspektywie najbliższych kilku lat przyczyniając się do dalszej specjalizacji obszaru w zakresie turystyki.

Wrażenia turysty kształtowane są przez całą gamę czynników: od poziomu atrakcyjności walorów turystycznych i usług przedsiębiorców po ogólnie rozumianą jakość życia (dostępność i jakość infrastruktury społecznej i technicznej, poziom bezpieczeństwa). Niektóre elementy podaży turystycznej stanowią usługi i urządzenia infrastruktury ogólnej (np. sieć dróg i kanalizacji). Ich istnienie nie jest związane wyłącznie z obsługą ruchu turystycznego, ale w ujęciu wartościowym stanowią ważną część podaży turystycznej, co sprawia, że bez inwestycji infrastrukturalnych turystyka szybko napotyka na bariery dalszego rozwoju⁷¹.

Cele strategiczne są priorytetowymi obszarami interwencji, w ramach których będą podejmowane działania, służące rozwojowi obszaru funkcjonalnego w zakresie turystyki w długofalowej perspektywie. Wyzwania te głównie związane są z gospodarczym wykorzystaniem walorów przyrodniczych i kulturowych poprzez zwiększenie dostępności i jednocześnie ochronę tych obszarów, a także poprzez integrację lokalnych szlaków turystycznych prowadzących do atrakcji i ich powiązanie ze szlakami o znaczeniu ponadregionalnym. Ważnym elementem jest powiązanie poszczególnych atrakcji turystycznych w zintegrowany produkt turystyczny. Dla rozwoju specjalizacji turystycznej obszaru charakteryzującego się cennymi walorami przyrodniczymi szczególne znaczenie ma ochrona środowiska oraz jakość powietrza. Należy dążyć również do zwiększenia dostępności komunikacyjnej obejmującej zarówno drogi, kolej oraz nowoczesną komunikację elektroniczną. Równolegle należy koncentrować działania na poprawie warunków do rozwoju działalności przedsiębiorstw. Wyzwaniem partnerskich samorządów „Aktywnego Roztocza” jest również podniesienie jakości życia mieszkańców m.in. poprzez większą dostępność usług zdrowotnych oraz działań z zakresu włączenia społecznego. Istotnym elementem z punktu widzenia specjalizacji gospodarczej jest podniesienie jakości kształcenia, co powinno również wpłynąć na zmniejszenie bezrobocia. Ważne będą inicjatywy prowadzące do większej aktywności i integracji społeczności lokalnej m.in. poprzez rozwój organizacji pozarządowych oraz bliską współpracę z nimi, a także aktywne

---

⁷¹ M. Kachniewska, Model tworzenia sieciowego produktu turystycznego, MROT, Warszawa 2014/2015

angażowanie mieszkańców w realizację wspólnych przedsięwzięć i projektów rozwojowych. Kluczowymi elementami bezpośrednio wpływającymi na jakość życia oraz na rozwój lokalnej gospodarki będzie kształtowanie przestrzeni publicznej w szczególności poprzez wdrażanie lokalnych lub gminnych planów rewitalizacji, które mają decydujące znaczenie na zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej.

Sprostanie wyżej wymienionym wyzwaniom będzie wymagało sprawnej i otwartej na zmiany administracji publicznej. Partnerska współpraca samorządów skupionych wokół inicjatywy „Aktywne Roztocze” w realizacji swoich zadań ustawowych oraz celów określonych w przedmiotowym dokumencie powinna prowadzić z jednej strony do wypracowania wewnętrznych rozwiązań i wprowadzania nowych modeli dobrego rządzenia, z drugiej strony powinna wykazać się dużą aktywnością w zakresie współpracy z organami administracji publicznej wyższego szczebla i innymi partnerami. Niezbędne są więc działania prowadzące do wdrożenia docelowego modelu strategicznego zarządzania gospodarczym rozwojem obszaru, rozwoju praktyki wieloletniego planowania finansowego, elektronicznej administracji oraz szkolenia kadr. Od sprawnego partnerskiego zarządzania obszarem funkcjonalnym zależy jego spójność terytorialna. Ważnym aspektem zarządzania jest rozwój współpracy międzyregionalnej ze szczególną rolą współpracy transgranicznej zarówno z podmiotami krajowymi jak i zagranicznymi. Z uwagi na położenie oraz specjalizację gospodarczą obszaru istotną kwestią pozostaje bezpieczeństwo.

Poniżej zaprezentowano obszary priorytetowe, w ramach których będą podejmowane działania operacyjne, służące realizacji przyjętej misji i wizji rozwoju „Aktywnego Roztocza” Przy czym należy podkreślić, że kolejność prezentowanych priorytetów nie stanowi o hierarchii ich ważności lub kolejności wdrażania. Wszystkie wskazane poniżej priorytety są na takim samym poziomie ważności i powinny być realizowane równolegle z zachowaniem zasad synergii i efektywności wdrażania poszczególnych działań.

Cel Strategiczny 1.

Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru oraz poprawa stanu ochrony środowiska

Cel strategiczny 2.

Zintegrowany rozwój turystyki

Cel Strategiczny 3.

Rozwijająca się specjalizacja gospodarcza oraz wzrost jakości życia

Stopień osiągnięcia przyjętych priorytetów będzie monitorowany przez pryzmat realizacji celów operacyjnych, których strukturę w ramach poszczególnych obszarów priorytetowych przedstawiono poniżej.

Wizja

W 2023 roku „Aktywne Roztocze” jest dynamicznie rozwijającym się gospodarczo obszarem o wysokiej jakości środowiska i infrastrukturze, w oparciu o specjalizację turystyczną bazującą na wewnętrznym potencjale związanym z naturą i kulturą. Jest atrakcyjnym miejscem życia dla mieszkańców oraz wyróżniającym się w regionie obszarem rozwoju przedsiębiorczości.

Cele strategiczne

Cel strategiczny 1.

Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru oraz poprawa stanu ochrony środowiska

Cel strategiczny 2.

Zintegrowany rozwój turystyki

Cel strategiczny 3.

Rozwijająca się specjalizacja gospodarcza oraz wzrost jakości życia

Cele operacyjne

Cel operacyjny 1.1.

Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru

Cel operacyjny 2.1.

Zwiększenie dostępności do obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo poprzez integrację lokalnych szlaków turystycznych z ponadregionalnymi szlakami rowerowymi

Cel operacyjny 3.1.

Aktywizacja lokalnej społeczności poprzez rozwój przedsiębiorczości ze szczególną rolą przetwórstwa produktów lokalnych

Cel operacyjny 1.2.

Wewnętrzna spójność komunikacyjna z rozwiniętym ekologicznym transportem zbiorowym

Cel operacyjny 2.2.

Zachowanie atrakcji dziedzictwa naturalnego i kulturowego

Cel operacyjny 3.2.

Zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych na wysokim poziomie

Cel operacyjny 1.3.

Zwiększenie dostępności sieci wodno - kanalizacyjnej oraz poprawa czystości obszaru

Cel operacyjny 2.3.

Rozwój specjalizacji turystycznej poprzez integrację produktów oferty turystycznej

Cel operacyjny 3.2.

Wzrost bezpieczeństwa oraz opieki zdrowotnej na terenie obszaru o funkcji turystycznej

Cel operacyjny 1.4.

Wzrost efektywności energetycznej obiektów i budynków wraz z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii

Cel operacyjny 3.3.

Efektywne kształtowanie przestrzeni publicznej

6.2.1. Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru oraz poprawa stanu ochrony środowiska

Jak wynika z przeprowadzonej diagnozy o rozwoju gospodarczym obszaru decyduje w głównej mierze jego potencjał endogeniczny. Efektywne i jednocześnie zrównoważone wykorzystanie walorów przyrodniczych i kulturowych może przyczynić się do specjalizacji gospodarczej obszaru w zakresie turystyki. Czyste środowisko jest podstawowym warunkiem utrzymania atrakcyjności turystycznej obszaru turystycznego jakim jest Roztocze.

Podstawą do poprawy stanu środowiska i ochrony przyrody jest dobry stan infrastruktury technicznej. Z przeprowadzonych analiz wynika, że poziom wyposażenia gmin w podstawową infrastrukturę techniczną jest zróżnicowany. Szczególnie dotyczy to słabo rozwiniętej infrastruktury kanalizacyjnej, gazowej oraz niskiej jakości infrastruktury drogowej. Brak lub niska jakość tej infrastruktury wpływa negatywnie nie tylko na jakość życia mieszkańców, ale również skutecznie ogranicza funkcjonowanie lokalnej gospodarki oraz obniża atrakcyjność inwestycyjną i turystyczną gminy. Niska atrakcyjność praktycznie uniemożliwia przyciąganie inwestycji zewnętrznych, a jest to jeden z warunków modernizacji struktury lokalnej gospodarki i przyspieszenia procesów rozwojowych w gminach obszaru funkcjonalnego.

Szczególne znaczenie dla obszaru turystycznego ma zewnętrzna dostępność komunikacyjna. Główne arterie komunikacyjne OF Roztoczańsko-puszczańskiego, a zarazem łączniki z pozostałymi częściami województwa i kraju to trzy drogi krajowe o nr: 17, 19 i 74. Elementem uzupełniającym jest sieć dróg wojewódzkich (DW nr: 835, 848, 849, 853, 858, 863) oraz część powiatowych. Fundamentalne znaczenie w określaniu dostępności komunikacyjnej ma fakt nie tylko odległości wyrażonej w kilometrach, ale również czas jaki jest potrzebny na pokonanie danej odległości, który jest pochodną m.in. jakości dróg oraz dostępności komunikacji publicznej. Obszary o lepszej dostępności komunikacyjnej są częściej odwiedzane przez turystów. Dlatego też należy dążyć do zwiększenia dostępności obszaru poprzez dostosowanie dróg zaliczanych do układu krajowego.

Wymagana jest również kontynuacja działań związanych z tworzeniem infrastruktury ostatniej mili sieci szerokopasmowej (budowa sieci szerokopasmowej wraz z infrastrukturą telekomunikacyjną pomiędzy węzłem dystrybucyjnym, a użytkownikiem końcowym). Zgodnie z założeniami Programu Polska Cyfrowa 2014-2020 do 2020r. każdy mieszkaniec Polski będzie miał dostęp do internetu o przepustowości co najmniej 30 MB/s oraz do nowoczesnych usług i otwartych informacji publicznych.

Równie ważnym elementem jest wewnętrzna dostępność komunikacyjna i ekologiczny transport zbiorowy. Rozpiętość obszaru funkcjonalnego oraz ilość atrakcji turystycznych sprawia, iż dobrze zorganizowany transport publiczny jest jednym z warunków rozwoju turystyki na obszarze m.in. w oparciu o zintegrowany produkt turystyczny.

Szczególne znaczenie dla ochrony przyrody obszaru ma infrastruktura wodno - kanalizacyjna. Gminy wchodzące w skład inicjatywy „Aktywne Roztocze” charakteryzuje nierównomierny dostęp do infrastruktury technicznej. Oprócz wpływu na środowisko, jest

to również ograniczenie dla lokalnej gospodarki, szczególnie obniża atrakcyjność inwestycyjną i turystyczną gmin obszaru funkcjonalnego.

Na jakość pobytu turysty wpływają również warunki bioklimatyczne. Oprócz podstawowych elementów meteorologicznych takich jak: promieniowanie słoneczne i usłonecznienie, temperatura i wilgotność powietrza, ciśnienie atmosferyczne oraz ruch powietrza i opady, uwzględnia się także zanieczyszczenia pyłowe i gazowe powietrza⁷². Dlatego też ważnym elementem jest podejmowanie działań z zakresu efektywności energetycznej oraz stosowania odnawialnych źródeł energii. Z przeprowadzonej w diagnozie analizy wynika, iż istnieją nadal duże potrzeby w powyższym zakresie z uwagi m.in. na niski stan techniczny i technologiczny nie odpowiadający obecnym standardom. Władze samorządowe powinny koncentrować się także na poprawie efektywności energetycznej w odniesieniu do budynków użyteczności publicznej do nich należących zarówno już istniejących, jak i nowo wznoszonych. Podejście takie powinno wpisywać się w zobowiązania nakładane na państwa członkowskie UE przez dyrektywy odnoszące się do efektywności energetycznej i jakości powietrza⁷³. Od 1 stycznia 2019r. wszystkie nowe budynki zajmowane przez władze publiczne oraz będące ich własnością mają być budynkami o niemal zerowym zużyciu energii, natomiast po 31 grudnia 2020r. wszystkie nowe budynki mają charakteryzować się niemal zerowym zużyciem energii. Do planowanych działań z zakresu niskoemisyjności i efektywności energetycznej punktem odniesienia powinny być dokumenty przygotowywane i przyjmowane przez władze samorządowe – plany gospodarki niskoemisyjnej. Ważna jest również kontynuacja działań związanych z efektywnością energetyczną w sektorze mieszkaniowym oraz przedsiębiorstwach. Wraz z działaniami z zakresu efektywności energetycznej dążyć należy do rozbudowy sieci gazowniczej. W chwili obecnej sytuacja obszaru w zakresie infrastruktury gazowej przedstawia się niekorzystnie. Blisko 60% mieszkańców opisywanego obszaru nie ma dostępu do stałego przyłącza gazowego.

Poniżej zaprezentowano cele operacyjne, w ramach których będą podejmowane działania, przyczyniające się do osiągnięcia zakładanych efektów wdrażania strategicznego programu na poziomie pierwszego priorytetu.

Cel operacyjny 1.1. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru

Cel operacyjny 1.2. Wewnętrzna spójność komunikacyjna z rozwiniętym ekologicznym transportem zbiorowym

Cel operacyjny 1.3. Zwiększenie dostępności sieci wodno – kanalizacyjnej oraz poprawa czystości obszaru

Cel operacyjny 1.4. Wzrost efektywności energetycznej obiektów i budynków wraz z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii

---

⁷²Bioklimatyczne uwarunkowania rekreacji i turystyki w Polsce, Krzysztof Błażejczyk, Polska Akademia Nauk, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania, Warszawa, 2004

⁷³ Dyrektywa 2010/31/UE w sprawie charakterystyki energetycznej budynków, Dyrektywa 2012/27/UE w sprawie efektywności energetycznej.

Główne kierunki działań / typy projektów:

- prowadzenie działań na rzecz przebudowy i modernizacji wybranych dróg krajowych i wojewódzkich,
- budowa, przebudowa, zmiana nawierzchni i modernizacja wybranej infrastruktury drogowej (gminnej oraz powiatowej⁷⁴), współpraca z samorządem województwa, powiatu na rzecz modernizacji dróg wojewódzkich i powiatowych,
- budowa i przebudowa chodników i parkingów, parkingów buforowych,
- realizacja/inicjowanie działań na rzecz tworzenie infrastruktury ostatniej mili sieci szerokopasmowej na terenie obszaru funkcjonalnego,
- kompleksowe działania związane z budową, rozbudową i modernizacją sieci kanalizacyjnych dla ścieków komunalnych oraz budową, przebudową i modernizacją oczyszczalni ścieków komunalnych,
- budowa przydomowych oczyszczalni ścieków,
- budowa i rozbudowa kanalizacji deszczowej,
- budowa i modernizacja systemów zaopatrzenia w wodę, w tym również wyposażenia w systemy zmniejszające straty w dostawach i zmniejszające ryzyko wystąpienia awarii,
- działania z zakresu gospodarowania odpadami niebezpiecznymi, w szczególności w zakresie unieszkodliwiania azbestu,
- tworzenie punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych,
- kampanie informacyjne, dotyczące segregacji odpadów, selektywnej zbiórki oraz negatywnego wpływu na środowisko i zdrowie mieszkańców nielegalnych wysypisk i składowisk,
- gazyfikacja gmin obszaru funkcjonalnego,
- wytwarzanie energii pochodzącej z odnawialnych źródeł energii z wykorzystaniem potencjału obszaru,
- modernizacja, przebudowa oraz rozbudowa sieci oświetleniowej,
- poprawa efektywności energetycznej w przedsiębiorstwach komunalnych,
- termomodernizacja budynków mieszkalnych jednorodzinnych i wielorodzinnych – spółdzielnie mieszkaniowe i wspólnoty mieszkaniowe,
- działania z zakresu termomodernizacji obiektów użyteczności publicznej,
- montaż instalacji solarnych oraz fotowoltaicznych na budynkach mieszkalnych oraz użyteczności publicznej,
- montaż pomp ciepła,
- inne.

Możliwe źródła finansowania działań/projektów:

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (wszystkie rodzaje infrastruktury poza drogami lokalnymi i zabezpieczeniem przeciwpowodziowym),
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (infrastruktura wodno-kanalizacyjna, odnowa miejscowości, drogi lokalne),
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (infrastruktura wodno-kanalizacyjna, gospodarki odpadami, efektywność energetyczna, wykorzystanie OZE),
- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowiska na lata 2014-2020 (infrastruktura

⁷⁴ Realizacja projektów w zakresie przebudowy, modernizacji i zmiany nawierzchni dróg powiatowych możliwa będzie na podstawie odpowiedniej umowy pomiędzy gminą i powiatem

- przeciwpowodziowa),
- Dotacja celowa udzielana na podstawie ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych (infrastruktura drogowa),
- inne.

6.2.2. Zintegrowany rozwój turystyki

Sektor turystyczny jest obecnie dynamicznie rozwijającym się działem światowej gospodarki. Ma wysoki udział w tworzeniu produktu krajowego brutto oraz nowych miejsc pracy. Przemysł turystyczny stanowił w 2011 r. około 3% światowego PKB oraz 3,3% światowego zatrudnienia. Udział gospodarki turystycznej w światowym PKB szacuje się na 9,1%, zaś udział gospodarki turystycznej w światowym zatrudnieniu to około 8,7% (ok. 260 mln miejsc pracy). Ponadto, szacuje się, iż 1 miejsce pracy w sektorze turystyki generuje dodatkowo do 3-4 miejsc pracy w infrastrukturze okołoturystycznej. W Polsce udział gospodarki turystycznej w PKB ulegał w latach 2007-2011 nieznacznym wahaniom, jednak utrzymywał się na wysokim poziomie wnosząc wkład do PKB na poziomie ok. 5-6%, z zatrudnieniem szacowanym na ok. 760 tys. (4,7% ogółu pracujących), przy czym ok. 170 – 200 tys. osób zatrudnionych jest w działalności związanej z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi. Wpływy z przyjazdu cudzoziemców sięgają w Polsce rocznie 8 – 9 mld euro, z czego około połowa, to wpływy z tytułu przyjazdów turystów zagranicznych⁷⁵.

Specjalizacja gospodarcza obszaru w zakresie turystyki w znacznym stopniu przyczynić się może do poprawy spójności gospodarczej, terytorialnej i społecznej Roztocza. Turystyka jest czynnikiem dywersyfikacji gospodarki, wywołującym zapotrzebowanie na wykwalifikowane kadry, innowacyjne usługi i nowoczesne narzędzia zarządzania (w tym ICT - Information and Communication Technologies) oraz badania i analizy wspierające zrównoważony rozwój gospodarczy oparty na turystyce. Wszystko to stwarza nowe możliwości ujęcia rozwoju turystyki jako części polityki regionalnej, wzmacniającej konkurencyjność danego terytorium. Jak wynika z przeprowadzonej diagnozy, analizowany obszar funkcjonalny zgodnie z prowadzonymi przez GUS badaniami⁷⁶ cechuje się jednym z większych wskaźników w regionie dotyczącym ilości turystów, tj. korzystający z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych. Na obszarze Roztocza w 2014 r. funkcjonowało 89 turystycznych obiektów noclegowych, stanowiło to 24,5% wszystkich obiektów w województwie lubelskim. Na przestrzeni ostatnich 8 lat nastąpił wzrost na obszarze o 9% tych obiektów. W roku 2007 było ich 77 oferując 5 174 miejsc noclegowych, a w 2014 – 89 z liczbą miejsc noclegowych 4 913, spadek odnotowany został tylko w 2011 roku, w którym na opisywanym obszarze było 60 hoteli z 4 156 miejscami noclegowymi. Problemem pozostaje nierównomierny rozwój bazy noclegowej, najwięcej turystycznych obiektów noclegowych zlokalizowanych było w 2014 r. na obszarze gminy Zwierzyniec - 19 oraz Krasnobrodu i miasta Zamość po 16. Osiem głównych ośrodków OF Roztoczańsko-puszczańskie posiadało łącznie 55 turystycznych obiektów noclegowych, co stanowiło 61% wszystkich obiektów. Przekłada się to również na liczbę udzielonych noclegów która

⁷⁵ Ministerstwo Sportu i Turystyki, Program rozwoju turystyki do 2020 r., Warszawa 2015

⁷⁶GUS, Lubelski Ośrodek Badań Regionalnych, Turystyka w województwie Lubelskim

wynosiła 89 612 i stanowiła 66% wszystkich noclegów na opisywanym obszarze. Wskazuje to na wysokie natężenie bazy noclegowej w pobliżu występowania atrakcji turystycznych w postaci zabytków oraz na obszarze większych ośrodków miejskich.

Jak wykazano w rozdziale 5. **Bilans uwarunkowań rozwojowych turystyki na terenie „Aktywnego Roztocza”** oraz waloryzacji obszaru pod kątem pełnionej funkcji, gminy ze **wschodniej części Roztocza** zaliczane są do tzw. **Regionu turystycznego I kategorii – I.A obszary o znaczeniu ponadregionalnym i znaczeniu krajowym**. Natomiast gminy z **zachodniej części Roztocza** zaliczane są do tzw. **Regionu turystycznego I kategorii – I.B obszary o znaczeniu ponadregionalnym i znaczeniu krajowym**.

Wschodnia część Roztocza

Zgodnie z PZPWL **we wschodniej części Roztocza** występują dwa ponadregionalne ośrodki obsługi turystyki: **Zamość** oraz **Zwierzyniec**. Miasto Zamość jako wzorcowe miasto renesansu, od 1992 roku umieszczone (starówka) na Liście Światowego Dziedzictwa Kultury UNESCO, zajmuje drugie miejsce w regionie spośród miast grodzkich pod względem syntetycznego wskaźnika atrakcyjności turystycznej (SMAT) uzyskując wielkość 0,463. W PZPWL klasyfikowane jest jako ośrodek turystyki krajoznawczej – poznawczej, w szczególności krajoznawczo – kulturowej oraz turystyki kwalifikowanej biznesowej. Drugi charakterystyczny ośrodek miejski **Zwierzyniec**, zgodnie z PZPWL wyróżnia: turystyka krajoznawczo – poznawcza w szczególności w zakresie: turystyki krajoznawczo – kulturowej oraz geoturystyki. W oparciu o wewnętrzny potencjał obszaru została wykreowana marka Zwierzyńca, która brzmi: **Zwierzyniec – prozdrowotna przyjemność wypoczynku**⁷⁷. Pod względem atrakcyjności turystycznej (SMAT) miasto osiąga piąty wynik w województwie, który wynosi 0,366. Atrakcyjność turystyczną tych dwóch ośrodków uzupełniają pozostałe ośrodki miejskie wykorzystujące potencjał naturalny obszaru, tj.: **Krasnobród**, miasto uzdrowiskowe – turystyka zdrowotna, **Józefów** – warunki naturalne predysponują do rozwoju turystyki aktywnej, **Tomaszów Lubelski** – turystyka aktywna, stolica narciarstwa biegowego województwa lubelskiego (siedziba Lubelskiego Okręgowego Związku Narciarskiego).

Głównym problemem **wschodniej części Roztocza** są braki w infrastrukturze (głównie szlaki rowerowe, piesze), punkty informacji turystycznej, niedoinwestowane atrakcje turystyczne oraz brak powiązań. Wymienione problemy stwarzają bariery turystyce, które mają bezpośredni wpływ na przemieszczanie się oraz długość pobytu.

Szansą rozwojową dla tej części Roztocza jest powiązanie poszczególnych atrakcji w jeden zintegrowany produkt turystyczny, który oferuje pakiet ofert turystycznych **miejskich ośrodków turystycznych związanych z „kulturą” – Zamość oraz „naturą” – Zwierzyniec ze wspomagającą rolą ośrodków miejskich: Krasnobród, Józefów, Tomaszów Lubelski** uzupełnioną przez sieć powiązań atrakcji turystycznych gmin tworzoną przez różnorodne szlaki i ścieżki turystyczne:

- Zamość w zakresie aktywnej rekreacji kulturowej z uzupełniającą rolą gminy Zamość;

⁷⁷ Strategia marki Zwierzyniec, Synergia Sp. z o.o.

- Zwierzyniec w zakresie prozdrowotnego wypoczynku z uzupełniającą rolą gmin: Radecznica, Szczebrzeszyn, Adamów, Turobin, Tereszpol;
- Józefów oraz Krasnobród w zakresie geoparku „Kamienny Las na Roztoczu” wraz z uzupełniającą rolą gminy: Susiec;
- Tomaszów Lubelski w zakresie turystyki aktywnej wykorzystującej walory naturalne geoparku „Kamienny Las na Roztoczu” ze szczególną rolą narciarstwa biegowego wraz z uzupełniającą rolą gmin: Bełżec, Jarczów, Tarnawatka, Krynice, Lubicza Królewska, Tomaszów Lubelski.

Zachodnia część Roztocza

W zachodniej części Roztocza główną funkcję turystyczną pełni **Janów Lubelski**, który w zakresie kierunków rozwoju w PZPWL określony został jako: ośrodek turystyki krajoznawczo - poznawczej, w szczególności krajoznawczo - kulturowej oraz kwalifikowanej (turystyka pielgrzymkowa, biznesowa, konna, uzdrowska). Jak wynika z analizy wskaźnika SMAT najbardziej atrakcyjnymi gminami Lubelszczyzny (z wyłączeniem miast: Lublina, Zamościa, Chełma i Białej Podlaskiej) są Kazimierz Dolny (miernik 0,493) i **Janów Lubelski (miernik 0,400)**. W przypadku Janowa Lubelskiego, decydującą rolę odgrywają walory przyrodnicze; lasy i obszary chronione, które stanowią po około 70% obszaru gminy. Elementem wyróżniającym Janów Lubelski w skali kraju jest **Park Rekreacji „Zoom Natury”**. Drugą stroną charakterystyczną dla Roztocza bazującą na endogenicznym potencjale jest kultura z wyróżniającym się miastem **Biłgoraj**, dla którego w PZPWL wyznaczono kierunek rozwoju jako: ośrodek turystyki krajoznawczo - poznawczej; w szczególności krajoznawczo - kulturowej. Biłgoraj wyróżnia produkt turystyczny pn. „**Miasto na szlaku kultur kresowych**”, który od ponad 10 lat tworzony jest przez Fundację⁷⁸ w ramach obywatelskiej przedsiębiorczości na rzecz integracji, rozwoju gospodarczego, kultury i sportu oraz zachowania tradycji regionów kresowych.

Ofertę turystyczną miejskich ośrodków turystycznych związanych z „naturą” - Janów Lubelski oraz „kulturą” - Biłgoraj uzupełnia sieć powiązań atrakcji turystycznych gmin pełniących tzw. funkcję buforową tj.: **Potok Wielki, Dzwola, Frampol, Biłgoraj, Biszczka, Księżpol, Aleksandrów, Łukowa, Tarnogród** poprzez różnorodne szlaki i ścieżki turystyczne. Bariery rozwojową jest brak właściwych powiązań mających wpływ na przemieszczanie turysty, długość i atrakcyjność pobytu. W celu integracji przedsięwzięcia, którego końcowym produktem jest spójna oferta turystyczna należy dążyć do rozbudowy sieci powiązań i współpracy oraz połączenia z głównymi ośrodkami miejskimi oferującymi kluczowe produkty turystyczne w zakresie „natury” i „kultury”. Szczególną rolę w zakresie zwiększenia dostępności do atrakcji turystycznych obszaru będzie odgrywało powiązanie lokalnych szlaków ze szlakami turystycznymi o znaczeniu ponadregionalnym tj. **Centralnym Szlakiem Rowerowym Roztocza, a także Wschodnim Szlakiem Rowerowym Green Velo.**

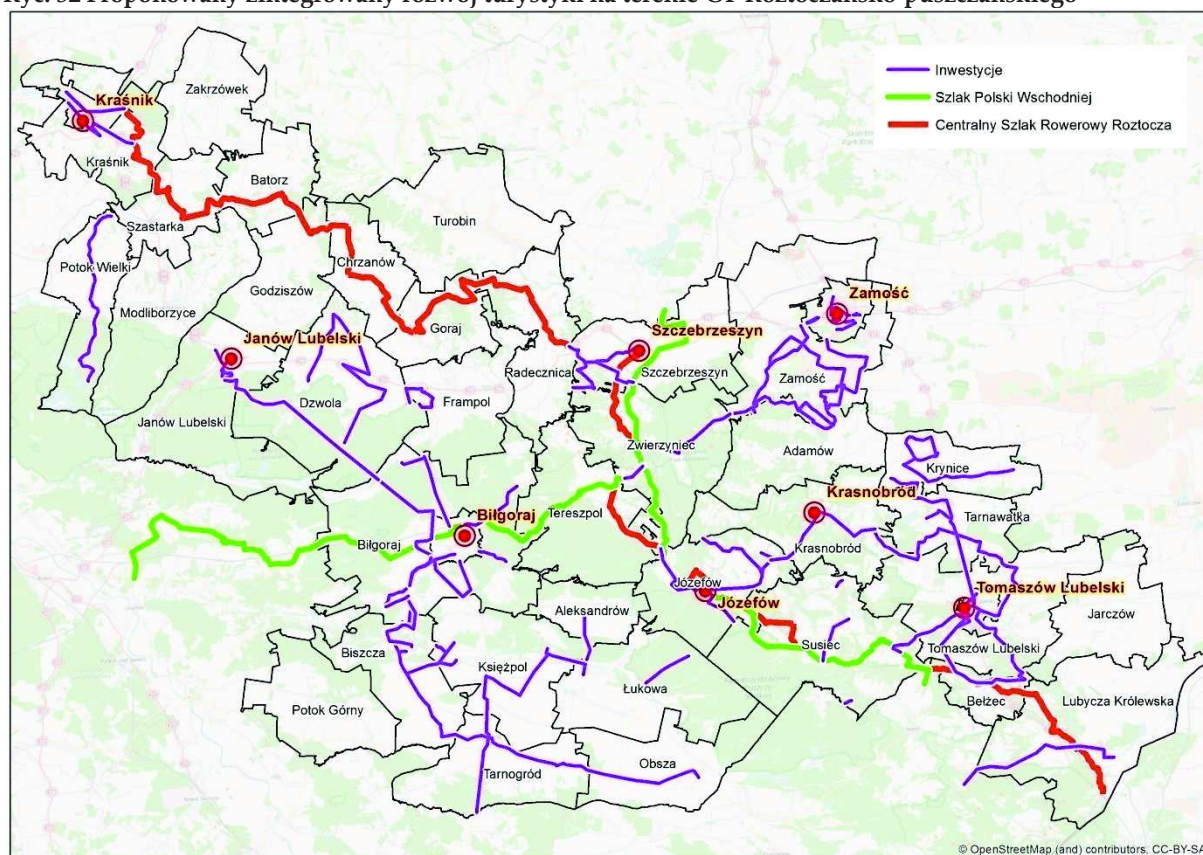
⁷⁸ Fundacja: Obywatelska przedsiębiorczość na rzecz Integracji Rozwoju Gospodarczego, Kultury, Turystyki i Sportu oraz Zachowania Tradycji Regionów Kresowych - Biłgoraj XXI

Głównym problemem zachodniej części Roztocza są braki w infrastrukturze (głównie szlaki rowerowe, piesze), punkty informacji turystycznej, niedoinwestowane atrakcje turystyczne oraz brak powiązań. Stanowią one barierę, na którą napotyka turysta, ma to bezpośredni wpływ na przemieszczanie się oraz długość pobytu, a także funkcjonującą bazę noclegową.

Szansą rozwojową jest powiązanie poszczególnych atrakcji w jeden zintegrowany produkt turystyczny, który oferuje kompleksową ofertę turystyczną miejskich ośrodków turystycznych związanych z „naturą” – Janów Lubelski oraz „kulturą” – Biłgoraj poprzez uzupełniającą sieć powiązań atrakcji turystycznych następujących gmin pełniących funkcję buforową tj.: **Kraśnik, Potok Wielki, Dzwola, Frampol, Biłgoraj, Biszczka, Księżpol, Aleksandrów, Łukowa, Tarnogród, Obsza** (różnorodne szlaki i ścieżki turystyczne, a także atrakcje tworzone również przez MŚP).

Barierą rozwojową obydwu stron Roztocza jest brak właściwych powiązań mających wpływ na przemieszczanie turysty, długość i atrakcyjność pobytu. W celu integracji przedsięwzięcia, którego końcowym produktem jest spójna oferta turystyczna, należy dążyć do rozbudowy sieci powiązań i współpracy oraz połączenia z głównymi ośrodkami miejskimi oferującymi kluczowe produkty turystyczne w zakresie „natury” i „kultury”. Szczególną rolę w zakresie zwiększenia dostępności do atrakcji turystycznych obszaru będzie odgrywało powiązanie lokalnych szlaków ze szlakami turystycznymi o znaczeniu ponadregionalnym tj. **Centralnym Szlakiem Rowerowym Roztocza oraz Green Velo**.

Ryc. 32 Proponowany zintegrowany rozwój turystyki na terenie OF Roztoczańsko-puszczańskiego

Źródło: opracowanie własne

Powyższa koncepcja zintegrowanego rozwoju turystyki na OF Roztoczańsko-puszczańskim obejmuje podstawowe cechy produktu sieciowego⁷⁹, tj.:

- rozproszoną strukturę podmiotów (sektora publicznego, prywatnego i społecznego),
- różnorodność usług, udogodnień, infrastruktury, walorów turystycznych,
- wspólną (jednorodną) koncepcję funkcjonowania,
- współpracę i porozumienie partnerów,
- istnienie podmiotu zarządzającego (lidera),
- nazwę produktu (markę),
- łamanie „sztucznych” granic administracyjnych i geograficznych.

Poniżej zaprezentowano cele operacyjne, w ramach których będą podejmowane działania, przyczyniające się do osiągnięcia zakładanych efektów wdrażania strategicznego programu na poziomie drugiego priorytetu.

Cel operacyjny 2.1. Zwiększenie dostępności do obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo poprzez integrację lokalnych szlaków turystycznych z ponadregionalnymi szlakami rowerowymi

Cel operacyjny 2.2. Zachowanie atrakcji dziedzictwa naturalnego i kulturowego

Cel operacyjny 2.3. Rozwój specjalizacji turystycznej poprzez integrację produktów oferty turystycznej

Główne kierunki działań/typy projektów:

- rozwój publicznej infrastruktury turystycznej (ścieżki rowerowe, szlaki turystyczne, przyrodnicze itp., punkty widokowe),
- powiązanie lokalnych szlaków turystycznych z ponadregionalnymi szlakami Centralnym Szlakiem Rowerowym Roztocza, a także Wschodnim Szlakiem Rowerowym Green Velo,
- zwiększenie dostępności do miejsc i obszarów chronionych z jednoczesnym zabezpieczeniem przed nadmierną i niekontrolowaną presją turystów,
- tworzenie i poprawa funkcjonowania geoparku „Kamienny Las na Roztoczu”, parków krajobrazowych, centrów ochrony bioróżnorodności, parków botanicznych, arboretów, ostoi zwierząt, wolier i innych form prezentacji przyrody,
- odnowa obiektów dziedzictwa kulturowego,
- ochrona zabytków ruchomych,
- zagospodarowanie i ochrona terenów dziedzictwa naturalnego,
- kompleksowe działania z zakresu edukacji ekologicznej łączące różne formy ochrony z ukierunkowaniem ruchu turystycznego,
- ochrona i zachowanie zabytkowych ogrodów i parków,
- roboty budowlane i modernizacja infrastruktury kultury (w szczególności ośrodki kultury, biblioteki publiczne itp.) przyczyniającej się do aktywnego udziału społeczeństwa w kulturze,
- działania z zakresu ochrony dziedzictwa niematerialnego,
- tworzenie cyfrowych zasobów w zakresie, e-turystyki, e-kultury,
- rozwój infrastruktury sportowej i rekreacyjnej,
- działania związane z kreowaniem transgranicznego produktu turystycznego,

⁷⁹ Zgodnie z wytycznymi Polskiej Organizacji Turystycznej

- rozwój wspólnej struktury instytucjonalnej do świadczenia usług w ramach sieciowego produktu turystycznego,
- współpraca punktów informacji turystycznej,
- promocja gospodarcza zintegrowanej oferty turystycznej obszaru funkcjonalnego,
- inne.

Możliwe źródła finansowania działań / projektów:

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020,
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020,
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (edukacja ekologiczna),
- Program Współpracy Transgranicznej Polska - Białoruś - Ukraina 2014 - 2020,
- Szwajcarsko - Polski Program Współpracy 2014 - 2020,
- Norweski Mechanizm Finansowy 2014 - 2020,
- programy wspierania bazy sportowej i rekreacyjnej finansowane przez ministra właściwego ds. sportu,
- inne.

6.2.3. Rozwijająca się specjalizacja gospodarcza oraz wzrost jakości życia

Jednym z głównych problemów obszaru Roztocza jest niewykorzystany potencjał kształtującej się specjalizacji gospodarczej w zakresie turystyki. Konsekwencją niewykorzystanego potencjału jest m.in. zróżnicowany na terenie obszaru wskaźnik bezrobocia oraz przedsiębiorczości. Dla obszaru funkcjonalnego wartość wskaźnika przedsiębiorczości wynosi 639 i jest niższa niż dla województwa lubelskiego - 799.

Oprócz potencjału w zakresie turystyki, obszar funkcjonalny dysponuje rozwiniętym sektorem rolnym. Zarejestrowanych jest tu 233 gospodarstw ekologicznych. Ze względu na kategorię działalności wszystkie gospodarstwa zajmują się produkcją roślin, z czego 86% (201) gospodarstw zajmuje się tylko ww. produkcją. Ponadto wytwarzanych jest ponad 25 produktów wpisanych na Listę Produktów Tradycyjnych. Stwarza to możliwość powiązania przetwórstwa lokalnego z ofertą turystyczną. Taki sposób myślenia o produkcji turystycznym poszerza zakres sieci partnerskiej o przedstawicieli wielu różnych branż. Pojedyncze gospodarstwo agroturystyczne może stworzyć ofertę związaną z gotowaniem lub twórczością ludową, sołectwo posiada potencjał rozwoju wiejskiego SPA, natomiast cała gmina może stworzyć ofertę z zakresu turystyki aktywnej w oparciu o szlaki konne, rowerowe lub kajakowe. Dlatego istotnym elementem wpływającym na specjalizację obszaru jest aktywizacja lokalnej społeczności. Niezbędnym warunkiem zwiększenia konkurencyjności obszaru jest wykształcone społeczeństwo. Należy więc podjąć działania dotyczące modernizacji obiektów dydaktycznych szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych w zakresie dostosowania infrastruktury, zakup niezbędnego wyposażenia gwarantującego wysoką jakość kształcenia oraz organizację zajęć przyczyniających się do rozwoju kompetencji kluczowych na rynku pracy (ICT, matematyczno - przyrodnicze, języki obce).

Z punktu widzenia poprawy jakości życia, kluczowym działaniem jest poprawa świadczonych usług z zakresu ochrony zdrowia. Wskaźnik prezentujący dostępność

mieszkańców do usług medycznych w 2013r. (GUS) wypadł niezadowalająco w porównaniu do wartości ww. wskaźnika dla województwa lubelskiego, dla opisywanego obszaru wyniósł nieco ponad 3 natomiast dla województwa lubelskiego wynosi 5. Dostępność i jakość usług z zakresu ochrony zdrowia jest szczególnie ważne na obszarach o specjalizacji turystycznej wpływa bowiem na bezpieczeństwo pobytu.

Uzupełnieniem prowadzonych działań powinna być rewitalizacja służąca zarówno podniesieniu atrakcyjności danej przestrzeni obszaru dla podmiotów gospodarczych, jak i wsparciu rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego, a także przyczyniająca się do podniesienia jakości życia obecnych i nowych mieszkańców. Jako jeden z głównych mechanizmów działań rewitalizacyjnych powinno być traktowane wzmocnienie potencjału endogenicznego obszaru związanego bezpośrednio z turystyką. Narzędziem niezbędnym do wdrażania działań powinien być Gminny Plan Rewitalizacji.

Poniżej zaprezentowano cele operacyjne, w ramach których będą podejmowane działania, przyczyniające się do osiągnięcia zakładanych efektów wdrażania strategii na poziomie trzeciego priorytetu.

Cel operacyjny 3.1. Aktywizacja lokalnej społeczności poprzez rozwój przedsiębiorczości ze szczególną rolą przetwórstwa produktów lokalnych

Cel operacyjny 3.2. Zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych na wysokim poziomie

Cel operacyjny 3.3. Wzrost bezpieczeństwa oraz opieki zdrowotnej na terenie obszaru o funkcji turystycznej

Cel operacyjny 3.4. Efektywne kształtowanie przestrzeni publicznej

Główne kierunki działań/typy projektów

- przygotowanie terenów inwestycyjnych na terenie obszaru,
- stymulowanie rozwoju przetwórstwa rolno - spożywczego oraz marketingu produktów rolnych,
- rozwój lokalnych produktów turystycznych (potrawy regionalne, tradycyjne produkty rękodzielnicze itd.),
- inwestycje w targowiska lub obiekty budowlane przeznaczone na cele promocji lokalnych produktów,
- działanie z zakresu tworzenia inkubatorów przetwórstwa lokalnego,
- inicjowanie powstawania podmiotów ekonomii społecznej, odpowiadającej na zapotrzebowanie mieszkańców oraz turystów,
- działania marketingowe, kreowanie dobrego wizerunku obszaru pod kątem potencjalnych inwestorów i kontrahentów jako atrakcyjnego miejsca,
- utworzenie kompleksowego systemu informacji przestrzennej w zakresie aktywności gospodarczej i podmiotów funkcjonujących,
- aktywne wspieranie istniejących i potencjalnych przedsiębiorców w pozyskiwaniu środków na rozwój,
- współpraca z lokalnymi przedsiębiorcami w zakresie tworzenia nowych miejsc pracy w oparciu o lokalne zasoby naturalne,
- wspieranie rozwoju przedsiębiorczości (w tym bazy noclegowo-gastronomicznej, usług turystycznych) wykorzystującej publiczną infrastrukturę turystyczną (szlaki

turystyczne, ścieżki rowerowe, obiekty zabytkowe i lokalne pomniki historii itd.), oraz innych usług okołoturystycznych na terenie obszaru,

- dostosowanie infrastruktury edukacyjnej gminy do zmieniających się standardów i potrzeb (modernizacja budynków),
- podnoszenie jakości kształcenia w szkołach (doskonalenie kadr nauczycielskich, komputeryzacja i wyposażenie szkół w niezbędny sprzęt, wymiana młodzieży i współpraca międzynarodowa szkół itd.),
- rozwijanie u uczniów kompetencji cyfrowych, językowych, miękkich (komunikatywność, kreatywność, współdziałanie itd.),
- prowadzenie efektywnej polityki społecznej (prowadzącej do integracji i aktywizacji osób zagrożonych wykluczeniem, zabezpieczającej potrzeby osób starszych),
- prowadzenie działań w zakresie dostępu do usług medycznych i opiekuńczych również dla turystów,
- współpraca z przedsiębiorcami w zakresie wykorzystania dostępnych budynków, które utraciły swoje funkcje, do rozwijania nowych działalności (w tym przekształcania ich w obiekty służące turystyce, opiece osób starszych itp.),
- opracowanie i wdrożenie Gminnego Planu Rewitalizacji uwzględniającego potencjał turystyczny obszaru,
- kształtowanie przestrzeni publicznej w miejscowościach na terenie gminy,
- inne.

Możliwe źródła finansowania działań/projektów:

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020,
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020,
- Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014 - 2020,
- Program Współpracy Transgranicznej Polska - Białoruś - Ukraina 2014 - 2020,
- Szwajcarsko - Polski Program Współpracy 2014 - 2020,
- Norweski Mechanizm Finansowy 2014 - 2020,
- inne.

6.3. Spójność z dokumentami strategicznymi

Powiązania z dokumentami strategicznymi i planistycznymi na poziomie wspólnotowym, krajowym oraz regionalnym są istotnym elementem wspierającym trwały wzrost społeczny i gospodarczy na danym terenie. W tym podrozdziale przedstawiono powiązania z niniejszym dokumentem strategicznym przedstawiając analizę spójności z ww. dokumentami.

6.3.1. Poziom wspólnotowy

Pakiet legislacyjny polityki spójności na lata 2014-2020

Komisja Europejska w ramach pakietu legislacyjnego zaproponowała 11 celów tematycznych ściśle powiązanych ze strategią „Europa 2020”. Odnoszą się one również do wszystkich Funduszy Wspólnych Ram Strategicznych, w tym Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego. *Strategiczny Plan Terytorialno - Funkcjonalny w ramach inicjatywy „Aktywne Roztocze”* zgodnie z przyjętą zasadą programowania został oparty na celach wskazanych w dokumentach programowych, toteż

cele operacyjne Planu przyczyniają się do osiągnięcia celów strategicznych odzwierciedlających priorytetowe cele Unii Europejskiej.

Strategia Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu

Wyznaczone cele w *Strategicznym Planie Terytorialno - Funkcjonalnym w ramach inicjatywy „Aktywne Roztocze”* wpłyną bezpośrednio na wzrost spójności gospodarczej, społecznej oraz terytorialnej, co wskazuje na pełną zgodność z priorytetami określonymi w Strategii Europa 2020, są to:

- rozwój inteligentny – rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji,
- rozwój zrównoważony – wspieranie gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej,
- rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

Efektom realizacji powyższych priorytetów powinno być osiągnięcie następujących celów:

- wzrost wydatków na działalność B+R,
- wzrost wskaźnika zatrudnienia,
- wzrost udziału osób z wyższym wykształceniem w społeczeństwie oraz zmniejszenie odsetka osób wcześniej kończących naukę,
- ograniczenie emisji CO₂ i osiągnięcia celów 20/20/20 w zakresie klimatu i energii,
- ograniczenia liczby osób żyjących w ubóstwie.

Ponadto należy zaznaczyć, że wizja określona dla obszaru „Aktywnego Roztocza” wpisuje się w zasadę zrównoważonego rozwoju, przyczyniając się do aktywizacji ekonomicznej i społecznej obszaru przy jednoczesnym racjonalnym korzystaniu z zasobów przyrodniczych.

6.3.2. Poziom krajowy

Określone cele i kierunki rozwojowe, system zarządzania oraz monitoringu, a także główne źródła finansowania wpisują się w schemat przedstawiony w projekcie Umowy Partnerstwa. Współpraca samorządów w ramach inicjatywy „Aktywne Roztocze” z innymi samorządami oraz podmiotami społecznymi i gospodarczymi wesprze realizację wspólnych przedsięwzięć oraz rozbudowę powiązań funkcjonalnych na terenie całego obszaru. Jest to zgodne z innowacyjnym podejściem do terytorialnego wymiaru polityki rozwoju na danym obszarze. Wyznaczona wizja rozwoju obszaru „Aktywnego Roztocza”:

W 2023 roku „Aktywne Roztocze” jest dynamicznie rozwijającym się gospodarczo obszarem o wysokiej jakości środowiska i infrastrukturze, w oparciu o specjalizację turystyczną bazującą na wewnętrznym potencjale związanym z naturą i kulturą. Jest atrakcyjnym miejscem życia dla mieszkańców oraz wyróżniającym się w regionie obszarem rozwoju przedsiębiorczości

zostanie osiągnięta w wyniku realizacji poszczególnych celów i jest spójna z głównymi celami dokumentów:

1. *Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020 (ŚSRK)*: wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów, zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności;
2. *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie*: Efektywne wykorzystanie specyficznych regionalnych oraz terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia celów rozwoju kraju – wzrostu, zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym. Jednocześnie Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego postuluje trzy cele polityki regionalnej do 2020 roku. Są one następujące:
  - wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”),
  - budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych („spójność”),
  - tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych, ukierunkowanych terytorialnie („sprawność”).

Cele strategiczne *Strategicznego Planu Terytorialno – Funkcjonalnego w ramach inicjatywy „Aktywne Roztocze”* wpisują się we wszystkie trzy ww. cele. Sprzyjają one zwiększeniu konkurencyjności obszaru poprzez określenie jego funkcji gospodarczej opartej na kształtujących się specjalizacjach w zakresie turystyki. Co więcej integracja działań wywiera pozytywny wpływ na zwiększenie spójności terytorialnej w układzie regionalnym, a nawet krajowym. Sprzyja to rozwojowi ekonomicznemu na terenach wiejskich.

3. *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*:Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągania ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie.

Strategiczny Plan Terytorialno – Funkcjonalny w ramach inicjatywy „Aktywne Roztocze” wpisuje się w powyższy cel, uwzględniając potencjały rozwojowe obszaru w zakresie: rozwoju turystyki również w powiązaniu z lokalnym przetwórstwem. Jednocześnie w wyznaczonej wizji podkreślono zrównoważone zarządzanie prowadzące do lepszych warunków działalności gospodarczej oraz życia mieszkańców. Co więcej określone cele wpisują się w następujące cele polityki przestrzennego zagospodarowania kraju (określone w KPZK 2030):

- a. Cel 2. *Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów;*
  - b. Cel 3. *Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej;*
  - c. Cel 4. *Kształtowanie struktur przestrzennych, wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski;*
  - d. Cel 6. *Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.*
4. Zintegrowane, ponadsektorowe strategie: *Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki – Dynamiczna Polska 2020 (SIEG), Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego (SRKL), Strategia Rozwoju Transportu do 2020 roku (z perspektywą do 2030 roku) (SRT), Strategia*

Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko (BEiŚ), Strategia Sprawne Państwo (SSP), Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (SRKS), KSRR, Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego RP (SRSBN RP), Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa (SZRWiR).

6.3.3. Poziom regionalny

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.)

Dokument jest spójny pod względem przewidzianych działań z wyznaczonym w *Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020* Obszarem Strategicznej Interwencji:

- Obszar gospodarczego wykorzystania walorów przyrodniczych i kulturowych;
- Obszary Przygraniczne;
- Obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych.

Proponowane działania wpisują się wprost w przewidziany dla tego obszaru rodzaj interwencji. Powiązania pomiędzy poszczególnymi priorytetami strategii przedstawione zostały w poniższej tabeli.

Tabela 16 Zestawienie powiązań pomiędzy priorytetami Strategicznego Planu Terytorialno - Funkcjonalnego w ramach inicjatywy „Aktywne Roztocze” do 2023 r., a Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030r.)

Strategiczne cele rozwoju regionu lubelskiego	Cel strategiczny 1. Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru oraz poprawa stanu ochrony środowiska	Cel strategiczny 2. Zintegrowany rozwój turystyki	Cel strategiczny 3. Rozwijająca się specjalizacja gospodarcza oraz wzrost jakości życia
Cel strategiczny 1: Wzmacnianie urbanizacji regionu		✓	✓
Cel strategiczny 2: Restrukturyzacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich			✓
Cel strategiczny 3: Selektywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zaawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu			✓
Cel strategiczny 4: Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu	✓	✓	✓

Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030r.)

Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 roku (projekt)

Zaktualizowana Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 roku stanowi uszczegółowienie Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 w części, dotyczącej określenia potencjału innowacyjnego województwa oraz wskazania kierunków jego wzmocnienia i wykorzystywania w poszukiwaniu przewag konkurencyjnych, opartych zwłaszcza na inteligentnych specjalizacjach regionu.

W *Strategicznym Planie Funkcjonalno – Terytorialnym w ramach inicjatywy „Aktywne Roztocze”* określono **Cel strategiczny 3. Efektywna lokalna gospodarka wykorzystująca wewnętrzny potencjał obszaru**, który wpisuje się w realizację następujących celów strategicznych Regionalnej Strategii Innowacji:

- *Priorytet 1. Zwiększenie zdolności podmiotów gospodarczych do tworzenia i absorpcji wiedzy oraz wdrażania innowacji, zwłaszcza w regionalnych obszarach inteligentnej specjalizacji.*
- *Priorytet 2. Wzrost zdolności podmiotów sektora naukowo-badawczego do tworzenia i komercjalizacji wiedzy w regionalnych obszarach inteligentnej specjalizacji regionu.*
- *Priorytet 3. Wzmocnienie instytucji otoczenia biznesu i otwartej na innowacje administracji publicznej.*

Kluczowym elementem w osiągnięciu powyższych powiązań strategicznych będzie stymulowanie szeroko pojętej współpracy przez samorząd lokalny z instytucjami otoczenia biznesu oraz turystyki i rolnictwa, przedstawicielami sektora naukowo-badawczego, a także przedsiębiorcami. Niezbędnym elementem będzie również rozwijanie łańcuchów kooperacyjnych. Tak prowadzone działania powinny doprowadzić do powstania:

- nowoczesnej turystyki ze szczególnym uwzględnieniem turystyki zdrowotnej;
- nowoczesnych sektorów biogospodarki, bazujących na efektywnym przetwarzaniu biozasobów na cele żywnościowe, energetyczne;
- rozwoju sektora energetycznego, opartego na technologiach niskoemisyjnych, wykorzystującego zarówno odnawialne, jak i nieodnawialne źródła energii;
- rozwoju zidentyfikowanych branż z zastosowaniem informatyki i automatyki.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020

Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego (RPO WL) jest trzecim szczeblem planowania strategicznego⁸⁰. RPO WL jest zasadniczym narzędziem realizacji strategii, ocenianym pod kątem zgodności z celami strategicznymi. System wdrażania ukierunkowany jest na realizację projektów spełniających następujące aspekty:

- projekty partnerskie, w tym partnerstwa publiczno-prywatnego i w obszarach funkcjonalnych,
- inwestycje i działania, zapewniające efekt prorozwojowy.

---

⁸⁰ Ramowy System Organizacji Programowania Strategicznego w Województwie Lubelskim, UMWL, Zał. do Uchwały Nr CII/1911/2012 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 20 marca 2012r. Pierwszy szczebel systemu stanowi: Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego oraz Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego, drugim szczeblem programowania strategicznego jest Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego, a także strategie sektorowe.

W ramach RPO WL określone zostały cele szczegółowe, które będą realizowane poprzez 13 Osi Priorytetowych, odpowiadających celom tematycznym pakietu legislacyjnego Unii Europejskiej.

Szczegółowe powiązania pomiędzy *Strategicznym Planem Terytorialno – Funkcjonalnym w ramach inicjatywy „Aktywne Roztocze”* i RPO WL zostały przedstawione w poniższej tabeli, wskazując jedynie te priorytety, które będą realizowane przez plan.

Tabela 17 Powiązania pomiędzy celami strategicznymi Strategicznego Planu Terytorialno-Funkcjonalnego w ramach inicjatywy „Aktywne Roztocze” i Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020

Oś priorytetowa RPO WL	Cel strategiczny 1. Efektywna lokalna gospodarka wykorzystująca wewnętrzny potencjał obszaru	Cel strategiczny 2. Lepsza jakość usług publicznych oraz wzrost aktywizacji kapitału społecznego	Cel strategiczny 3. Aktywna ochrona środowiska wraz z doskonaleniem infrastruktury technicznej z tym związanej
1. Badania i innowacje			✓
2. Cyfrowe Lubelskie		✓	
3. Konkurencyjność przedsiębiorstw			✓
4. Energia przyjazna środowisku	✓		
5. Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna	✓		
6. Ochrona środowiska oraz efektywne wykorzystanie zasobów	✓		
7. Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego		✓	
8. Mobilność regionalna i ekologiczny transport	✓		
9. Rynek pracy			✓
10. Adaptacyjność przedsiębiorstw i pracowników do zmian			✓
11. Włączenie społeczne			✓
12. Edukacja, umiejętności i kompetencje			✓
13. Infrastruktura społeczna			✓

Źródło: opracowanie własne na podstawie RPO WL na lata 2014-2020

Strategia Współpracy Transgranicznej Województwa Lubelskiego, Obwodu Lwowskiego, Obwodu Wołyńskiego i Obwodu Brzeskiego na lata 2014-2020

Cele wskazane w *Strategicznym Planem Terytorialno – Funkcjonalnym w ramach inicjatywy „Aktywne Roztocze”* przyczyniają się do podniesienia konkurencyjności społeczno-gospodarczej obszaru transgranicznego tym samym wpisują się w Cel generalny Strategii Transgranicznej oraz określone w niej dziedziny działań strategicznych:

1. Współpraca gospodarcza.
2. Środowisko naturalne, kultura i turystyka.
3. Infrastruktura komunikacyjna i graniczna.

7. System wdrażania strategii

7.1. Partnerskie zarządzanie obszarem

Współpraca partnerska pn. „Aktywne Roztocze” na rzecz wspólnego rozwoju samorządów gmin z terenu Obszaru funkcjonalnego Roztoczańsko-puszczańskiego zainicjowana została w 2013 r. z chwilą przygotowywania dwóch przedsięwzięć strategicznych do realizacji Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020.

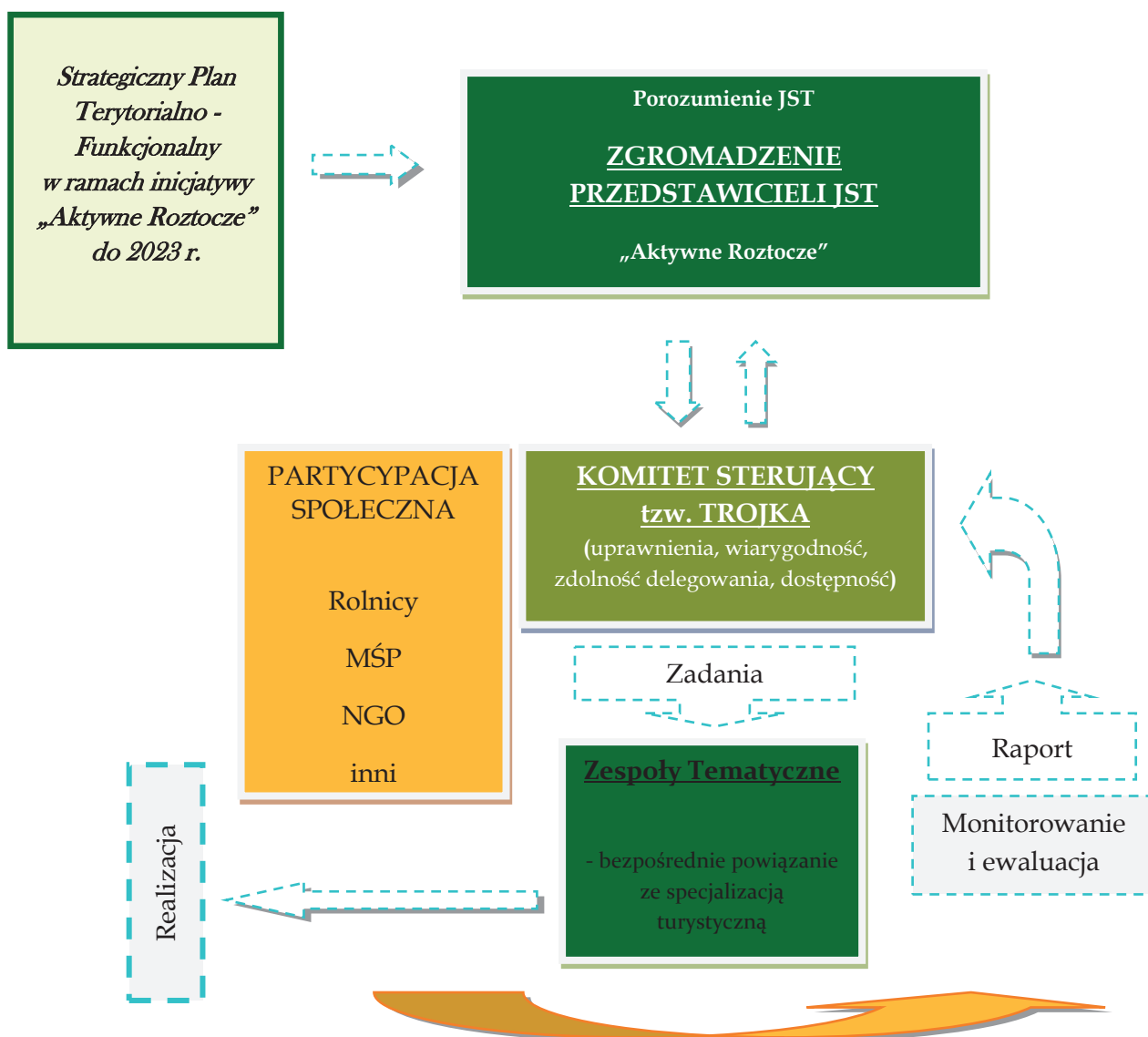
Celem głównym zawiązanego partnerstwa jest zwiększenie szans na rozwój oraz specjalizację gospodarczą obszaru w zakresie turystyki poprzez efektywne pozyskiwanie zewnętrznych środków finansowych na rzecz gmin wchodzących w skład partnerstwa.

Z uwagi na nowe uwarunkowania, w szczególności wynikające z dokumentów strategicznych i planistycznych szczebla krajowego i regionalnego, zarządzanie partnerskim obszarem pn. „Aktywne Roztocze” wymaga wykorzystania dotychczasowych doświadczeń i wdrożenia nowego modelu strategicznego zarządzania.

W celu właściwego wdrażania strategii i zarządzania rozwojem obszaru zaleca się w oparciu o zawarte porozumienie jednostek samorządu terytorialnego gmin wchodzących w skład partnerstwa „Aktywne Roztocze” wskazanie organu reprezentującego w postaci Komitetu Sterującego. Powołany Komitet powinien wyróżniać się następującymi cechami:

- odpowiedzialność za sukces lub porażkę w kategoriach korzyści dla zarządzanego obszaru,
- jednolite ukierunkowanie działań, ponieważ jednym z kluczowych obowiązków Komitetu Sterującego jest ukierunkowanie działań oraz wyznaczenie Lidera, ważne jest aby wszyscy członkowie posiadali jednolity pogląd, jaki to ma być kierunek działań,
- efektywne delegowanie, z wykorzystaniem struktury organizacyjnej poszczególnych urzędów gmin,
- ułatwienie integracji zespołów realizujących projekt ze Zgromadzeniem Przedstawicieli JST, urzędami oraz jednostkami organizacyjnymi gmin oraz podmiotami zewnętrznymi zaangażowanymi w projekt,
- zapewnienie efektywnego podejmowania decyzji,
- zapewnienie skutecznej komunikacji zarówno wewnątrz struktury porozumienia, jak i z interesariuszami.

Komitet Sterujący powinien posiadać cztery kluczowe cechy: uprawnienia, wiarygodność, zdolność delegowania, dostępność.

Komitet Sterujący (KS) składał się będzie z 3 członków – przedstawiciele samorządów wchodzących w skład porozumienia „Aktywne Roztocze” (tzw. Trojka):

- Prezydent, Burmistrz, Wójt, który obecnie pełni rolę przewodniczącego organizacji,
- Prezydent, Burmistrz, Wójt, który poprzednio pełnił to stanowisko,
- Prezydent, Burmistrz, Wójt, który wyznaczony zostanie do pełnienia tego stanowiska w przyszłości.

Przewodniczenie KS jest pełnione przez okres półroczny, rotacyjnie przez wszystkich członków porozumienia „Aktywne Roztocze” w ustalonej wcześniej kolejności. W celu powołania KS niezbędne jest uprzednie wyznaczanie przyszłych przewodniczących, np. przez przyjęcie reguły rotacji w kolejności alfabetycznej gmin. Funkcjonowanie Trojki ma na celu zachowanie ciągłości prowadzonej polityki rozwoju obszaru i płynne wchodzenie kolejnych przewodniczących w swoje obowiązki. Szczegółowe zasady funkcjonowania Komitetu Sterującego zostaną określone w zawartym porozumieniu.

Komitet Sterujący – zadania:

1. Roczny plan działań – ustalenie priorytetów do realizacji m.in. w oparciu o plan działań operacyjnych zawartych w Strategicznym Planie Terytorialno - Funkcjonalnym.
2. Zgłaszanie propozycji Zgromadzeniu Przedstawicieli JST dotyczących powołania Zespołów Tematycznych.
3. Przygotowanie partnerskich projektów.
4. Współpraca z innymi podmiotami na poziomie subregionalnym, regionalnym, krajowym.
5. Przygotowanie rocznego sprawozdania z realizacji strategii i przedłożenie Zgromadzeniu Przedstawicieli JST „Aktywne Roztocze” w celu zatwierdzenia.

Po dokładnej analizie Komitet Sterujący wybiera lidera przedsięwzięcia (projektu), który od tego momentu – jest w ścisłej współpracy z partnerami: przygotowuje wniosek aplikacyjny, składa do odpowiedniej instytucji, a później merytorycznie i formalnie odpowiada za jego prawidłową realizację i rozliczenie. Kluczowe decyzje (pomimo, iż dana gmina jest Liderem) są konsultowane za pośrednictwem Komitetu Sterującego ze Zgromadzeniem Przedstawicieli JST „Aktywne Roztocze”. Zgromadzenie Przedstawicieli JST odbywa swoje narady co najmniej raz w miesiącu podczas, których szczegółowo omawiane są wszelkie zagadnienia związane z realizacją wspólnych działań i opracowywane są plany pracy na przyszłość w oparciu o Strategiczny Plan Terytorialno-Funkcjonalny. Podczas Zgromadzenia Przedstawicieli JST każdy z przedstawicieli ma równe prawo głosu.

W celu lepszej koordynacji kluczowych działań dla obszaru m.in. związanych ze specjalizacją obszaru zostaną powołane Zespoły Tematyczne m.in. proponuje się powołanie Zespół ds. Specjalizacji turystycznej poprzez integrację produktów oferty turystycznej, Zespół ds. odnawialnych źródeł energii oraz efektywności energetycznej, Zespół ds. rozwoju produktów tradycyjnych i lokalnych.

W proces realizacji strategii będą pośrednio zaangażowane inne podmioty działające na obszarze „Aktywnego Roztocza”. Dlatego też niezbędna jest partycypacja społeczna mieszkańców reprezentowanych w szczególności przez następujące grupy: rolnicy, MŚP, NGO, koła gospodyń wiejskich i inne.

Skuteczne wdrażanie strategii będzie wymagało zmian polegających na dostosowaniu w urzędach struktury organizacyjnej do realizacji funkcji koordynacyjnych, organizacyjnych, informacyjnych na potrzeby wdrażania strategicznego planu.

Podczas realizacji Strategicznego Planu Terytorialno - Funkcjonalnego będą stosowane cztery podstawowe zasady postępowania:

1. Zasada zintegrowanego zarządzania rozwojem obszaru funkcjonalnego - skoordynowanie działań realizowanych przez różne podmioty na rzecz rozwoju poprzez włączenie i dostosowanie instrumentów programowych i finansowych do systemu realizacji strategii oraz ukształtowanie mechanizmów skutecznego wpływu przez samorząd lokalny na zakres i kierunki interwencji podejmowanych w wymiarze lokalnym i subregionalnym w celu zwiększenia spójności z działaniami podejmowanymi dla obszaru funkcjonalnego.

2. Zasada efektywności ekonomicznej, społecznej i przestrzennej – ocena wpływu i znaczenia kluczowych interwencji publicznych oraz planowanych do realizacji dla osiągnięcia celów strategicznych, ponadto interwencja oparta na efektywności w ujęciu ekonomicznym, społecznym oraz przestrzennym.
3. Zasada ochrony środowiska – wdrażanie warunków dla poprawy jakości i zabezpieczenia środowiska naturalnego jako czynnika współkształtującego zrównoważony rozwój obszaru w warstwie społecznej i gospodarczej.
4. Zasada partnerstwa – otwarta i efektywna współpraca samorządów obszaru funkcjonalnego oraz podmiotów reprezentujących różne środowiska na tym terenie w tym angażowanie różnorodnych zasobów i kompetencji do osiągnięcia celów strategicznych. Aktywna współpraca jest warunkiem koniecznym do powodzenia realizacji strategii.

7.2. System monitorowania i ewaluacji

Odpowiednio dobrany system monitorowania jest podstawowym i jednym z najważniejszych instrumentów w procesie wdrażania strategii. Zebranie odpowiednio dobranych danych monitoringowych pozwoli na ocenę skuteczności podjętych i realizowanych działań w tym ocenę wdrażanej strategii, a także na efektywniejsze inwestowanie środków publicznych i mobilizację władz oraz społeczności lokalnej do czynnego udziału w realizacji strategii. Głównymi elementami systemu monitoringu są:

- instytucje odpowiedzialne za proces monitorowania wdrażania strategii;
- przyjęty system raportowania z procesu monitorowania wdrażanej strategii;
- zestaw wskaźników służących do oceny postępów ze wdrażanej strategii.

Za koordynację procesu monitorowania realizacji Strategicznego Planu Terytorialno – funkcjonalnego w ramach inicjatywy „Aktywne Roztocze” będzie odpowiedzialny organ reprezentujący gminy partnerskie, tj. powołany Komitet Sterujący.

W celu przeprowadzenia procesu monitorowania i raportowania rekomenduje się wybór jednego z trzech proponowanych rozwiązań:

1. Podmiotem realizującym monitoring całości wdrażanej strategii jest jedna z gmin partnerskich inicjatywy „Aktywne Roztocze”.
2. Przedmiotem realizującym monitoring wdrażanej strategii są gminy aktualnie tworzące Komitet Sterujący.
3. Przedmiotem realizującym monitoring wdrażanej strategii jest specjalistyczny podmiot ekspercko-doradczy.

Ocena wdrażanej strategii będzie odbywać się w cyklu corocznym na podstawie opracowanego raportu obejmującego analizę zebranych danych na bazie przyjętych wskaźników monitoringowych. W pierwszym kwartale 2018 roku zostanie sporządzony raport z wdrażanej strategii w latach 2016-2017. Na podstawie sporządzonego raportu (wniosków oraz rekomendacji) Zgromadzenie Przedstawicieli JST dokona śródkresowej oceny stanu wdrażanej strategii, a także zaproponują ewentualne zmiany skorygowania jej treści.

Przyjęty zestaw wskaźników, zarówno na poziomie strategicznym (odnoszącym się do celów strategicznych), jak i operacyjnym (odnoszącym się do celów operacyjnych), pozwala na ocenę stopnia osiągnięcia zakładanych celów operacyjnych. Wybrany system wskaźników ograniczono do niezbędnego minimum, dopasowując wskaźniki prezentowane i dostępne w ogólnej statystyce Głównego Urzędu Statystycznego. Dla każdego wskaźnika przedstawiono wartość bazową oraz wskazano możliwe źródła pozyskania informacji o wartościach monitorowanych wskaźników.

Cele strategiczne

Cel strategiczny 1. Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru oraz poprawa stanu ochrony środowiska				
Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa (rok 2014)	Źródło danych
1.	Odsetek ludności korzystającej z instalacji wodociągowej	%	83	GUS:BDL
2.	Odsetek ludności korzystającej z instalacji kanalizacyjnej	%	37	GUS:BDL
3.	Redukcja emisji CO ₂	t		Plany Gospodarki Niskoemisyjnej
Cel Strategiczny 2. Zintegrowany rozwój turystyki				
4.	Korzystający z noclegów ogółem	osoba	134 310	GUS:BDL
Cel Strategiczny 3. Rozwijająca się specjalizacja gospodarcza oraz wzrost jakości życia				
5.	Liczba zarejestrowanych podmiotów w systemie REGON na 10 tys. mieszkańców	szt.	639	GUS:BDL
6.	Pracujący na 1000 ludności	osoba	105	GUS:BDL

Cele operacyjne

Cel Strategiczny 1. Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru oraz poprawa stanu ochrony środowiska				
Cel operacyjny 1.1. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru				
Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa (rok 2014)	Źródło danych
1.	Gospodarstwa domowe w zasięgu dostępu do internetu przepustowości co najmniej 30 Mb/s	szt.	0	UG
Cel operacyjny 1.2. Wewnętrzna spójność komunikacyjna z rozwiniętym ekologicznym transportem zbiorowym				
2.	Udział wydatków na drogi publiczne w wydatkach ogółem	%	8	GUS:BDL
Cel operacyjny 1.3. Zwiększenie dostępności sieci wodno - kanalizacyjnej oraz poprawa czystości obszaru				
3.	Długość sieci wodociągowej	km	2 848,8	GUS:BDL
4.	Długość sieci kanalizacyjnej	km	1 217,3	GUS:BDL
Cel operacyjny 1.4. Wzrost efektywności energetycznej obiektów i budynków wraz z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii				
5.	Liczba projektów zrealizowanych na terenie obszaru funkcjonalnego przez JST w zakresie OZE	szt.	0	UG
Cel strategiczny 2. Zintegrowany rozwój turystyki				
Cel operacyjny 2.1. Zwiększenie dostępności do obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo poprzez integrację lokalnych szlaków turystycznych z ponadregionalnymi szlakami rowerowymi				
6.	Ścieżki rowerowe na 10 tys. km ²	km	20 932,3	GUS:BDL

Cel operacyjny 2.2. Zachowanie atrakcji dziedzictwa naturalnego i kulturowego				
7.	Liczba muzeów	szt.	10	GUS:BDL
8.	Liczba osób zwiedzających muzea na 10 tys. mieszkańców	osoba	2 720	GUS:BDL
9.	Liczba odnowionych obiektów dziedzictwa naturalnego i kulturowego	szt.	0	GUS:BDL
Cel operacyjny 2.3. Rozwój specjalizacji turystycznej poprzez integrację produktów oferty turystycznej				
10.	Liczba miejsc noclegowych	szt.	4 913	GUS:BDL
11.	Liczba punktów informacji turystycznej	szt.	9	UG
Cel Strategiczny 3.Rozwijająca się specjalizacja gospodarza oraz wzrost jakości życia				
Cel operacyjny 3.1. Aktywizacja lokalnej społeczności poprzez rozwój przedsiębiorczości ze szczególną rolą przetwórstwa produktów lokalnych				
12.	Liczba utworzonych inkubatorów przetwórstwa lokalnego	szt.	0	UG
13.	Liczba gospodarstw ekologicznych	szt.	233	UG/IJHARS
14.	Liczba funkcjonujących na terenie obszaru funkcjonalnego grup producentów rolnych	szt.	4	Rejestr UMWL
15.	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	%	8,6	GUS:BDL
Cel operacyjny 3.2. Zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych na wysokim poziomie				
16.	Liczba utworzonych/wyposażonych pracowni matematyczno-przyrodniczych oraz ITC	szt.	0	GUS:BDL
Cel operacyjny 3.3. Wzrost bezpieczeństwa oraz opieki zdrowotnej na terenie obszaru o funkcji turystycznej				
17.	Liczba jednostek służb ratowniczych wyposażonych w sprzęt do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków katastrof	szt.	0	UG
18.	Liczba przychodni na 10 tys. ludności	szt.	4	GUS:BDL
19.	Liczba porad lekarskich w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej	szt.	2 782 994	GUS:BDL
Cel operacyjny 3.4. Efektywne kształtowanie przestrzeni publicznej				
20.	Liczba zrealizowanych projektów dotyczących rewitalizacji lub kształtowania przestrzeni publicznej	szt.	0	UG
21.	Liczba opracowanych aktualnych Lokalnych Programów Rewitalizacji	szt.	0	UG

8. Strategiczna Ocena Oddziaływania na Środowisko – podsumowanie

Prognoza oddziaływania na środowisko wykonana została zgodnie z wymogami ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnieniu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. Nr 199 poz. 1227 ze zm.) w myśl której przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko wymagają projekty polityk, strategii, planów lub programów w określonych obszarach, wyznaczających ramy dla późniejszych realizacji przedsięwzięć, mogących znacząco oddziaływać na środowisko.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Lublinie (RDOŚ w Lublinie, Wydział Spraw Terenowych III w Zamościu) w dniu 5 kwietnia 2016 r. przedstawił zakres prognozy oddziaływania na środowisko. Następnie projekt *Strategicznego Planu Terytorialno – Funkcjonalnego w ramach inicjatywy „Aktywne Roztocze” do 2023 r.* wraz z załącznikami i Prognozą został wysłany do zaopiniowania do RDOŚ w Lublinie oraz LPWIS w Lublinie. Jednocześnie w dniu 17 maja 2016 r. rozpoczęły się konsultacje społeczne poprzez podanie do wiadomości publicznej informacji o przystąpieniu do strategicznej oceny oddziaływania na środowisko oraz o wszczęciu postępowania z udziałem społeczeństwa dla projektu dokumentu pn. *Strategiczny Plan Terytorialno – Funkcjonalny w ramach inicjatywy „Aktywne Roztocze” do 2023 r.* oraz *Prognoza Oddziaływania na Środowisko Projektu Strategiczny Plan TerytorialnoFunkcjonalny w ramach inicjatywy „Aktywne Roztocze” do 2023 roku.* W trakcie realizacji procesu strategicznej oceny oddziaływania na środowisko projektu *Strategicznego Planu Terytorialno – Funkcjonalnego w ramach inicjatywy „Aktywne Roztocze” do 2023 r.* nie zgłoszono ze strony społeczeństwa uwag i wniosków do projektów dokumentu.

W dniu 16.05.2016 r. Burmistrz Miasta Tomaszów Lubelski zwrócił się z prośbą do Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Lublinie do Wydziału Spraw Terenowych III w Zamościu o wydanie opinii dotyczącej dokumentu pn. *Strategiczny Plan Terytorialno – Funkcjonalny w ramach inicjatywy „Aktywne Roztocze” do 2023 r.* wraz z *Prognozą oddziaływania na środowisko.* Podobne pismo zostało skierowane do Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Lublinie w dniu 16.05.2016 r.

Pismem z dnia 06.06.2016 r. Lubelski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Lublinie oraz pismem z dnia 05.09.2016 r. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Lublinie (Wydział Spraw terenowych III w Zamościu) zaopiniowali pozytywnie dokument strategiczny wraz z prognozą.

Sformułowane cele strategiczne wyznaczają ramy dla przedsięwzięć mogących negatywnie znacząco oddziaływać na środowisko, w tym obszary chronione i funkcje ekologiczne:

- Cel strategiczny 1. **Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru oraz poprawa stanu ochrony środowiska** we wszystkich celach operacyjnych (*Cel operacyjny 1.1 Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru; Cel operacyjny 1.2 Wewnętrzna spójność komunikacyjna z rozwiniętym ekologicznym transportem zbiorowym; Cel operacyjny 1.3 Zwiększenie dostępności wodno-kanalizacyjnej oraz poprawa czystości obszaru; Cel operacyjny 1.4 Wzrost efektywności energetycznej obiektów i budynków wraz z wykorzystaniem*

odnawialnych źródeł energii) wyznacza ramy dla przedsięwzięć z zakresu budowy, przebudowy lub modernizacji dróg publicznych (krajowych, wojewódzkich, powiatowych i gminnych), parkingów, sieci wodociągowej, kanalizacji sanitarnej i oczyszczalni ścieków komunalnych, kanalizacji deszczowej, gazyfikacji, wytwarzanie energii z odnawialnych źródeł. Ponadto obejmuje inne działania mogące negatywnie wpływać na zasobu środowiska (termomodernizacje, oczyszczalnie przydomowe).

- Cel strategiczny 2 **Zintegrowany rozwój turystyki** (Cel operacyjny 2.1 Zwiększenie dostępności do obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo poprzez integrację lokalnych szlaków turystycznych z ponadregionalnymi szlakami rowerowymi; Cel operacyjny 2.2 Zachowanie atrakcji dziedzictwa naturalnego i kulturowego; Cel operacyjny 2.3 Rozwój specjalizacji turystycznej poprzez integrację produktów oferty turystycznej) wyznacza ramy dla przedsięwzięć z zakresu infrastruktury sportowej i rekreacyjnej.
- Cel strategiczny 3 **Rozwijająca się specjalizacja gospodarcza oraz wzrost jakości życia** (Cel operacyjny 3.1 Aktywizacja lokalnej społeczności poprzez rozwój przedsiębiorczość ze szczególną rolą przetwórstwa produktów rolnych; Cel operacyjny 3.2 Zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych na wysokim poziomie; Cel operacyjny 3.3 Wzrost bezpieczeństwa oraz opieki zdrowotnej na terenie obszaru o funkcji turystycznej; Cel operacyjny 3.4 Efektywne kształtowanie przestrzeni publicznej) wyznacza ramy dla przedsięwzięć z zakresu przetwórstwa rolno-spożywczego oraz z zakresu budowy bazy noclegowo-gastronomicznej i usług turystycznych.

Z przeprowadzonych analiz prognostycznych wynika brak prawdopodobieństwa oddziaływań negatywnych znaczących na elementy środowiska i funkcje ekologiczne. Zarówno drogi publiczne jak i zbiorniki wodne w zależności od parametrów i lokalizacji mogą zaliczać się do przedsięwzięć mogących zawsze lub potencjalnie znacząco negatywnie oddziaływać na środowisko i wymagać oceny oddziaływania na środowisko. Przyjęto więc, że na etapie przygotowania realizacji inwestycji (lokalizacja, projekt techniczny) można będzie wykluczyć negatywne znaczące oddziaływania na cele środowiskowe (tj. uzyskanie lub utrzymanie dobrego stanu siedlisk przyrodniczych i populacji gatunków innych niż ptaki oraz ptaków i ich siedlisk) wynikające z ustaleń Dyrektywy Siedliskowej i Dyrektywy Ptasiej (Dyrektywa Rady 92/43/EWG z 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory i Dyrektywy 2009/147/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 30 listopada 2009 r. w sprawie dzikiego ptactwa) oraz ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2015 r., poz. 1651) w obszarach Natura 2000 oraz na cele środowiskowe określone dla innych obszarów chronionych (park narodowy, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, pomniki przyrody, użytki ekologiczne, stanowiska dokumentacyjne).

Według ustaleń prognozy nie ma prawdopodobieństwa negatywnego znaczącego wpływu ustaleń dokumentu strategicznego na możliwość osiągnięcia celów środowiskowych wynikających z Ramowej Dyrektywy Wodnej (Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej) oraz działu III ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2015 r., poz. 469) i Planu gospodarowania wodami dorzecza Wisły (MP z 2011 r. nr. 49, poz. 549), przy założeniu, że przedsięwzięcia realizowane będą zgodnie z prawem oraz stosowane będą rozwiązania chroniące wskazane w katalogu.

W przypadku przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, o możliwości i warunkach ich realizacji, będą decydować wyniki postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, a sposoby minimalizacji szkodliwego wpływu na środowisko zostaną zaproponowane w raportach oraz ujęte w decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach zgody na realizację przedsięwzięcia.

Inwestycje realizowane na obszarach chronionych mogą generować negatywne oddziaływania na ekosystemy, gatunki roślin lub zwierząt bądź krajobraz polegające na niszczeniu siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków, fragmentacji ekosystemów i korytarzy ekologicznych, tworzeniu barier utrudniających migrację zwierząt, zmianie warunków abiotycznych siedlisk itp. Dlatego podstawową zasadą jaką należy się kierować wdrażając zapisy Strategii powinno być wyprzedzające unikanie konfliktów ze środowiskiem w całości oraz z jego poszczególnymi komponentami na etapie planowania szczegółowej lokalizacji przedsięwzięć. Wymogiem obligatoryjnym jest zgodność z planami ochrony obowiązującymi na terenie rezerwatów przyrody i parków krajobrazowych oraz planami zadań ochronnych na obszarach Natura 2000. Na obszarach chronionych, które nie posiadają planów ochrony planowanie powinno być poprzedzone rzetelnym rozpoznaniem uwarunkowań środowiskowych, prowadzącym do identyfikacji istotnych problemów i obszarów konfliktowych, a decyzja o lokalizacji powinna wynikać z wielokryterialnej oceny wariantów przedsięwzięcia. Jeśli uniknięcie konfliktów nie jest możliwe, realizacja projektów powinna być uwarunkowana zastosowaniem środków łagodzących negatywne oddziaływania bądź wykonaniem kompensacji środowiskowej.

9. Konsultacje społeczne – podsumowanie

Ważnym etapem prac nad dokumentem pn. *Strategiczny Plan Terytorialno – Funkcjonalny w ramach inicjatywy „Aktywne Roztocze” do 2023 r.* były przeprowadzone konsultacje społeczne. W oparciu o metodologię stosowaną przy sporządzaniu dokumentu strategicznego zorganizowano cztery spotkania konsultacyjne w następujących terminach: 22.06.2015 r., 05.08.2015 r., 18.09.2015 r., 17.12.2015 r. Głównym celem przeprowadzonych spotkań było przedstawienie partnerskim samorządom tworzącym inicjatywę „Aktywne Roztocze”, organizacjom pozarządowym m.in. Lokalnej Organizacji Turystycznej oraz zaproszonym reprezentantom społeczności lokalnej postępów związanych z procesem tworzenia strategicznego dokumentu dla Obszaru funkcjonalnego Roztoczańsko-puszczańskiego.

Podczas pierwszego spotkania przedstawiono wstępne założenia opracowywanego dokumentu, a także wewnętrzne i zewnętrzne uwarunkowania dla przygotowanej strategii. Podczas kolejnych spotkań konsultowano wizję rozwoju stanowiącą projekcję pożądanego stanu, jaki samorzady chcą osiągnąć do roku 2023. Określono stan docelowy, do którego będzie dążyć cała społeczność lokalna, tj. władze samorządowe oraz ich partnerzy (lokalni i ponadlokalni), wykorzystując przy tym możliwości, płynące z własnych atutów i szans, pojawiających się w otoczeniu. Następnie cele strategiczne i działania służące ich osiągnięciu.

Przeprowadzono również konsultację dokumentów poprzez ich zawieszenie na stronie internetowej: <http://www.tomaszow-lubelski.pl/index.php?id=172&arid=2&artid=756>.

W dniu 17 maja 2016 r. zostało opublikowane ogłoszenie Burmistrza Miasta Tomaszowa Lubelskiego w imieniu samorządów partnerskich gmin tworzących inicjatywę „Aktywne Roztocze” w sprawie przeprowadzenia konsultacji społecznych projektu *Prognozy oddziaływania na środowisko* oraz projektu *Strategicznego Planu Terytorialno - Funkcjonalnego w ramach inicjatywy „Aktywne Roztocze” do 2023 r.* Konsultacje zostały przeprowadzone w dniach od 19.05.2016 r. do 10.06.2016 r. W ramach konsultacji możliwe było zgłaszanie propozycji, uwag oraz opinii w formie pisemnej za pomocą formularza dostarczonego osobiście, pocztą bądź drogą elektroniczną.

Przeprowadzone konsultacje społeczne projektu strategii dla Obszaru funkcjonalnego Roztoczańsko-puszczańskiego przyczyniły się do właściwej identyfikacji problemów i potencjałów rozwojowych - określenia diagnozy, sformułowania wizji i celów rozwojowych oraz dobór odpowiednich działań w celu ich osiągnięcia w perspektywie do 2023 r.

10. Załączniki

10.1. Indykacyjny wykaz wstępnie zidentyfikowanych projektów inwestycyjnych i nieinwestycyjnych gmin partnerskich

Indykatywny wykaz wstępnie zidentyfikowanych projektów inwestycyjnych i nieinwestycyjnych gmin partnerskich

GMINA ADAMÓW

Cel Strategiczny 1. Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru oraz poprawa stanu ochrony środowiska				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 1.1. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru				
Budowa drogi gminnej nr 010827 L Szewnia – Czarnowoda – Feliksówka	823 677,20	gotowy kosztorys inwestorski, dokumentacja techniczna, w przygotowaniu pozwolenie na budowę	PROW 2014-2020	Gmina Adamów
Przebudowa drogi gminnej nr 010851 L w miejscowości Bliżów	792 613,90	gotowy kosztorys inwestorski, dokumentacja techniczna, pozwolenie na budowę	PROW 2014-2020	Gmina Adamów
Przebudowa drogi gminnej nr 010827 L w miejscowości Szewnia Górna	903 360,95	gotowy kosztorys inwestorski, dokumentacja techniczna, pozwolenie na budowę	PROW 2014-2020	Gmina Adamów
Budowa drogi gminnej nr 010843 L w miejscowości Jacnia	1 500 000,00	brak dokumentacji	PROW 2014-2020	Gmina Adamów
Cel operacyjny 1.2. Wewnętrzna spójność komunikacyjna z rozwiniętym ekologicznym transportem zbiorowym				
Cel operacyjny 1.3. Zwiększenie dostępności sieci wodno – kanalizacyjnej oraz poprawa czystości obszaru				
Cel operacyjny 1.4. Wzrost efektywności energetycznej obiektów i budynków wraz z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii				

Cel strategiczny 2. Zintegrowany rozwój turystyki				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 2.1. Zwiększenie dostępności do obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo poprzez integrację lokalnych szlaków turystycznych z ponadregionalnymi szlakami rowerowymi				
Cel operacyjny 2.2. Zachowanie atrakcji dziedzictwa naturalnego i kulturowego				
Zmiana funkcji zbiornika retencyjnego na rekreacyjny wraz z budową infrastruktury towarzyszącej	1 915 000,00		RPO WL 2014-2020 DZIAŁANIE 7.1 Dziedzictwo kulturowe i naturalne	Przedsięwzięcie Zintegrowane Gmina Adamów
Budowa nowych zbiorników w Suchowoli pełniących funkcję zbiorników retencyjnych z możliwością rekreacji i wypoczynku	9 210 000,00		RPO WL 2014-2020 DZIAŁANIE 7.1 Dziedzictwo kulturowe i naturalne	Przedsięwzięcie Zintegrowane Gmina Adamów
Cel operacyjny 2.3. Rozwój specjalizacji turystycznej poprzez integrację produktów oferty turystycznej				
E-turysta – Aktywne Roztocze	750 000,00 (wartość całego projektu)		RPO WL 2014-2020 Działanie 2.1. Cyfrowe lubelskie	Przedsięwzięcie Zintegrowane – M. Tomaszów Lubelski – Lider Projekt Partnerski ze wszystkimi partnerami przedsięwzięcia „Od kultury do natury”
Promocja zintegrowanego produktu turystycznego „Aktywne Roztocze – od	1 500 000,00 (wartość całego projektu)		RPO WL 2014-2020 Działanie 3.6.	Przedsięwzięcie Zintegrowane –

- kultury do natury”		Marketing gospodarczy	LOT Roztocze – Lider Projekt Partnerski ze wszystkimi partnerami przedsięwzięcia „Od kultury do natury”
----------------------	--	--------------------------	--

Cel Strategiczny 3. Rozwijająca się specjalizacja gospodarcza oraz wzrost jakości życia				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 3.1. Aktywizacja lokalnej społeczności poprzez rozwój przedsiębiorczości ze szczególną rolą przetwórstwa produktów lokalnych				
Cel operacyjny 3.2. Zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych na wysokim poziomie				
Cel operacyjny 3.3. Wzrost bezpieczeństwa oraz opieki zdrowotnej na terenie obszaru o funkcji turystycznej				
Cel operacyjny 3.4. Efektywne kształtowanie przestrzeni publicznej				

GMINA ALEKSANDRÓW

Cel Strategiczny 1. Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru oraz poprawa stanu ochrony środowiska				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 1.1. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru				
Cel operacyjny 1.2. Wewnętrzna spójność komunikacyjna z rozwiniętym ekologicznym transportem zbiorowym				
Budowa, remont, modernizacja sieci dróg gminnych, w tym budowa drogi gminnej w miejscowości Aleksandrów Pierwszy	5 600 000,00		PROW 2014-2020 M07 Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich, RPO WL 2014-2020 Oś priorytetowa 5 Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna	Gmina Aleksandrów
Budowa, remont, modernizacja chodników dla pieszych i ścieżek rowerowych	5 000 000,00		PROW 2014-2020 M07 Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich, RPO WL 2014-2020 Oś priorytetowa 5 Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna	Gmina Aleksandrów Zarząd Dróg Wojewódzkich
Budowa, remont drogi powiatowej	3 000 000,00		PROW 2014-2020	Starostwo

Rozbudowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej do nowych osiedli mieszkaniowych	3 000 000,00	klimatu PROW 2014-2020 M07 Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich, Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko Oś Priorytetowa 2 Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu	Gmina Aleksandrów
Roboty budowlane, modernizacja stacji uzdatniania wody „Hydrofornia”	3 000 000,00	PROW 2014-2020 M07 Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich, Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko Oś Priorytetowa 2 Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu	Gmina Aleksandrów
Budowa sieci gazyfikacyjnej	8 000 000,00	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko Oś Priorytetowa 7 Poprawa bezpieczeństwa energetycznego	Gmina Aleksandrów

Cel operacyjny 1.4. Wzrost efektywności energetycznej obiektów i budynków wraz z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii			
Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii poprzez budowę kolektorów słonecznych na terenie Gminy Aleksandrów	10 000 000,00	RPO WL 2014-2020 Działanie 4.1 Wsparcie wykorzystania OZE	Gmina Aleksandrów
Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii z zastosowaniem ogniw fotowoltaicznych na terenie Gminy Aleksandrów	10 000 000,00	RPO WL 2014-2020 Działanie 4.1 Wsparcie wykorzystania OZE	Gmina Aleksandrów
Wymiana oświetlenia w budynkach użyteczności publicznej na oświetlenie energooszczędne i z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii	10 000 000,00	RPO WL 2014-2020 Działanie 5.2 Efektywność energetyczna sektora publicznego, Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko Oś Priorytetowa 1 Zmniejszenie emisyjności gospodarki	Gmina Aleksandrów
Roboty budowlane, modernizacja szkół	2 000 000,00	RPO WL 2014-2020 Działanie 5.2 Efektywność energetyczna sektora publicznego, Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko Oś Priorytetowa 1 Zmniejszenie emisyjności	Gmina Aleksandrów

Budowa, rozbudowa, modernizacja oświetlenia ulicznego na terenie Gminy Aleksandrów	1 000 000,00	gospodarki RPO WL 2014-2020 Działanie 5.5 Promocja niskoemisyjności	Gmina Aleksandrów
Roboty budowlane, modernizacja budynków użyteczności publicznej	5 000 000,00	RPO WL 2014-2020 Działanie 5.2 Efektywność energetyczna sektora publicznego, Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko Oś Priorytetowa 1 Zmniejszenie emisyjności gospodarki	Gmina Aleksandrów

Cel strategiczny 2. Zintegrowany rozwój turystyki				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 2.1. Zwiększenie dostępności do obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo poprzez integrację lokalnych szlaków turystycznych z ponadregionalnymi szlakami rowerowymi				
Budowa ścieżki dydaktyczno - rowerowej na terenie gmin Aleksandrów, Księżpól i Łukowa	5 750 000,00 (całkowita wartość projektu)		RPO WL 2014-2020 Działanie 7.3 Turystyka przyrodnicza	Przedsięwzięcie zintegrowane Lider Projektu - Gmina Łukowa, partnerzy - Gmina Aleksandrów,

		Gmina Księżpol	
Cel operacyjny 2.2. Zachowanie atrakcji dziedzictwa naturalnego i kulturowego			
Budowa ośrodka turystyczno - rekreacyjnego Dąbrowa w Aleksandrowie Pierwszym	1 550 000,00	RPO WL 2014-2020 Działanie 7.1 Dziedzictwo kulturowe i naturalne (w przypadku dodatkowego naboru)	Przedsięwzięcie Zintegrowane Gmina Aleksandrów
Kształtowanie obszaru przestrzeni publicznej poprzez zagospodarowanie terenu wraz z urządzeniem arboretum w Aleksandrowie Pierwszym	2 050 000,00	RPO WL 2014-2020 Działanie 7.1 Dziedzictwo kulturowe i naturalne (w przypadku dodatkowego naboru)	Przedsięwzięcie Zintegrowane Gmina Aleksandrów
Budowa stadionu sportowego w Aleksandrowie	5 000 000,00	Programy Ministerialne	Gmina Aleksandrów
Budowa zbiornika retencyjnego „Biała Woda” w Aleksandrowie	25 000 000,00	RPO WL 2014-2020 Działanie 6.2 Mała retencja	Gmina Aleksandrów
Cel operacyjny 2.3. Rozwój specjalizacji turystycznej poprzez integrację produktów oferty turystycznej			
E-turysta - Aktywne Roztocze	530 000,00	RPO WL Działanie 2.1. Cyfrowe Lubelskie	Przedsięwzięcie Zintegrowane - M. Biłgoraj - Lider (projekt partnerski ze wszystkimi jst przedsięwzięcia)
Promocja zintegrowanego produktu turystycznego „Aktywne Roztocze - od kultury do natury”	1 040 000,00	RPO WL Działanie 3.6. Marketing gospodarczy	Przedsięwzięcie Zintegrowane - LOT Roztocze - Lider (projekt partnerski ze wszystkimi jst

Cel Strategiczny 3. Rozwijająca się specjalizacja gospodarcza oraz wzrost jakości życia				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 3.1. Aktywizacja lokalnej społeczności poprzez rozwój przedsiębiorczości ze szczególną rolą przetwórstwa produktów lokalnych				
Cel operacyjny 3.2. Zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych na wysokim poziomie				
Dokształcanie i doskonalenie umiejętności mieszkańców Gminy Aleksandrów	500 000,00		RPO WL 2014-2020 Oś priorytetowa 12 Edukacja, kwalifikacje i kompetencje	Gmina Aleksandrów
Dokształcanie i doskonalenie umiejętności wraz z tworzeniem warunków uczenia się adekwatnych do zmian zachodzących w gospodarce	1 000 000,00		RPO WL 2014-2020 Oś priorytetowa 12 Edukacja, kwalifikacje i kompetencje	Gmina Aleksandrów Placówki Oświatowe
Utworzenie centrum wsparcia rodzinnego	500 000,00		RPO WL 2014-2020 Oś priorytetowa 11 Włączenie społeczne Działanie 11.2 Usługi społeczne i zdrowotne	Gmina Aleksandrów Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
Punkt konsultacyjny dla osób uzależnionych	500 000,00		RPO WL 2014-2020 Oś priorytetowa 11 Włączenie społeczne Działanie 11.2 Usługi społeczne i zdrowotne	Gmina Aleksandrów Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
	500 000,00		RPO WL 2014-2020	Gmina

Utworzenie Świetlicy socjalno-terapeutycznej		Oś priorytetowa 11 Włączenie społeczne Działanie 11.2 Usługi społeczne i zdrowotne	Aleksandrów Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
Cel operacyjny 3.3. Wzrost bezpieczeństwa oraz opieki zdrowotnej na terenie obszaru o funkcji turystycznej			
Rozbudowa i remont ośrodka zdrowia w Aleksandrowie	1 500 000,00	RPO WL 2014-2020 Działanie 13.1 Infrastruktura ochrony zdrowia, Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko Oś Priorytetowa 9 Wzmocnienie strategicznej infrastruktury ochrony zdrowia	Gmina Aleksandrów
Zakup sprzętu pożarniczego	2 000 000,00	RPO WL 2014-2020 Działanie 6.1 Bezpieczeństwo ekologiczne	Gmina Aleksandrów
Zakup autobusu szkolnego	1 000 000,00		Gmina Aleksandrów
Cel operacyjny 3.4. Efektywne kształtowanie przestrzeni publicznej			

GMINA BEŁŻEC

Cel Strategiczny 1.				
Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru oraz poprawa stanu ochrony środowiska				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 1.1. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru				
Poprawa dostępności społecznej i gospodarczej miejscowości Bełżec – Budowa drogi ul. Ogrodowa od km 0+000 do km 0+374	186 425,36	Dokumentacja techniczna oraz wymagane zezwolenia	PROW na lata 2014-2020 bądź inne środki zewnętrzne oraz środki własne,	Gmina Bełżec
Przebudowa drogi- ul. Jana Sobieskiego w Bełżcu w km 0+000 - 0+504	145 657,19	Dokumentacja techniczna oraz wymagane zezwolenia	PROW na lata 2014-2020 bądź inne środki zewnętrzne oraz środki własne	Gmina Bełżec
Poprawa dostępności społecznej i gospodarczej miejscowości Bełżec – Budowa drogi ul. Stawowa w km 0+000 do km 0+235	145 703,44	Dokumentacja techniczna oraz wymagane zezwolenia	PROW na lata 2014-2020 bądź inne środki zewnętrzne oraz środki własne	Gmina Bełżec
Przebudowa drogi gminnej Nr 111922L Bełżec – Żyłka od km 3+093 do km 3+465	319 196,82	Dokumentacja techniczna oraz wymagane zezwolenia	PROW na lata 2014-2020 bądź inne środki zewnętrzne oraz środki własne	Gmina Bełżec
Droga dojazdowa do ujęcia wody	520 000,00	Brak	Środki zewnętrzne oraz środki własne	Gmina Bełżec
Cel operacyjny 1.2. Wewnętrzna spójność komunikacyjna z rozwiniętym ekologicznym transportem zbiorowym				
-	-	-	-	-
Cel operacyjny 1.3. Zwiększenie dostępności sieci wodno – kanalizacyjnej oraz poprawa czystości obszaru				
Poprawa jakości środowiska naturalnego w obszarze	9 900 000,00	Brak	Program Transgraniczny	Gmina Bełżec

przygranicznym na terenie Gminy Bełżec i Miasta Bełż poprzez budowę sieci kanalizacji i rozbudowę oczyszczalni ścieków			Polska -Białoruś - Ukraina 2014-2020 bądź inne środki zewnętrzne oraz środki własne	
Budowa kanalizacji sanitarnej – nowe osiedle	720 000,00	Brak	Program Transgraniczny Polska -Białoruś - Ukraina 2014-2020, RPO WL na lata 2014-2020 bądź inne środki zewnętrzne oraz środki własne	Gmina Bełżec
Budowa kanalizacji sanitarnej – Szalenik- Kolonia	500 000,00	Brak	Program Transgraniczny Polska -Białoruś - Ukraina 2014-2020, RPO WL na lata 2014-2020 bądź inne środki zewnętrzne oraz środki własne	Gmina Bełżec
Budowa wodociągu w Bełżcu – I Etap	1 250 000,00	Brak	Program Transgraniczny Polska -Białoruś - Ukraina 2014-2020, RPO WL na lata 2014-2020 bądź inne środki zewnętrzne oraz środki własne	Gmina Bełżec
Cel operacyjny 1.4. Wzrost efektywności energetycznej obiektów i budynków wraz z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii				
Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej na terenie Gminy Bełżec	1 000 000,00	Brak	Środki własne, NFOŚiGW, RPO WL na lata 2014-2020 bądź inne środki zewnętrzne	Gmina Bełżec

Cel strategiczny 2. Zintegrowany rozwój turystyki				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 2.1. Zwiększenie dostępności do obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo poprzez integrację lokalnych szlaków turystycznych z ponadregionalnymi szlakami rowerowymi				
Cel operacyjny 2.2. Zachowanie atrakcji dziedzictwa naturalnego i kulturowego				
„Budowa pomnika upamiętniającego pobyt Józefa Piłsudskiego w Bełżcu”	50 000,00	Brak	PROW na lata 2014-2020, środki własne	Gmina Bełżec
Cel operacyjny 2.3. Rozwój specjalizacji turystycznej poprzez integrację produktów oferty turystycznej				

Cel Strategiczny 3. Rozwijająca się specjalizacja gospodarcza oraz wzrost jakości życia				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 3.1. Aktywizacja lokalnej społeczności poprzez rozwój przedsiębiorczości ze szczególną rolą przetwórstwa produktów lokalnych				
Przygotowanie terenów inwestycyjnych oraz uwzględnienie ich w MPZP	200 000,00	Brak	Środki zewnętrzne, Środki własne	Gmina Bełżec
Cel operacyjny 3.2. Zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych na wysokim poziomie				
Przebudowa budynku - wydzielenie pomieszczeń dydaktycznych dla potrzeb Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w celu zwiększenia dostępu do edukacji przedszkolnej w Gminie Bełżec	678 073,42	Dokumentacja techniczna oraz wymagane zezwolenia	RPO WL na lata 2014 - 2020, Oś Priorytetowa 13 Infrastruktura społeczna, Działanie 13.5 Infrastruktura	Gmina Bełżec

				przedszkolna bądź inne środki zewnętrzne oraz środki własne
Cel operacyjny 3.3. Wzrost bezpieczeństwa oraz opieki zdrowotnej na terenie obszaru o funkcji turystycznej				
-	-	-	-	-
Cel operacyjny 3.4 Efektywne kształtowanie przestrzeni publicznej				
-	-	-	-	-

GMINA BIŁGORAJ

Cel Strategiczny 1. Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru oraz poprawa stanu ochrony środowiska				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 1.1. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru				
Cel operacyjny 1.2. Wewnętrzna spójność komunikacyjna z rozwiniętym ekologicznym transportem zbiorowym				
Cel operacyjny 1.3. Zwiększenie dostępności sieci wodno – kanalizacyjnej oraz poprawa czystości obszaru				
Cel operacyjny 1.4. Wzrost efektywności energetycznej obiektów i budynków wraz z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii				

Cel strategiczny 2. Zintegrowany rozwój turystyki				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej) oraz partnerzy
Cel operacyjny 2.1. Zwiększenie dostępności do obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo poprzez integrację lokalnych szlaków turystycznych z ponadregionalnymi szlakami rowerowymi				
Stworzenie spójnego systemu tras rowerowych na terenie gminy Biłgoraj poprzez budowę nowych odcinków ścieżek rowerowych oraz wyznaczenie nowych odcinków szlaków rowerowych	30 000 000,00		RPO WL 2014-2020 Działanie 7.3 Turystyka przyrodnicza	Przedsięwzięcie Zintegrowane Gmina Biłgoraj

Rowerem lub konno od Janowa przez Biłgoraj do Biszczy	26 155 450,00 (wartość całego projektu)	RPO WL 2014-2020 Działanie 7.3 Turystyka przyrodnicza	Przedsięwzięcie Zintegrowane Gmina Miasto Biłgoraj, Partnerzy: Janów Lubelski, Biszczy, Biłgoraj
Cel operacyjny 2.2. Zachowanie atrakcji dziedzictwa naturalnego i kulturowego			
Zagroda Bukowska - odtworzenie dawnej zagrody wiejskiej	2 011 100,00	RPO WL 2014-2020 Działanie 7.1 Dziedzictwo kulturowe	Przedsięwzięcie Zintegrowane Gmina Biłgoraj
Zachowanie dziedzictwa kulturowego Gminy Biłgoraj poprzez rozbudowę remizo-świetlicy w Nadrzeczu	1 365 646,08	RPO WL 2014-2020 Działanie 7.1 Dziedzictwo kulturowe i naturalne	Przedsięwzięcie Zintegrowane Gmina Biłgoraj
Cel operacyjny 2.3. Rozwój specjalizacji turystycznej poprzez integrację produktów oferty turystycznej			
E-turysta – Aktywne Roztocze	530 000,00	RPO WL Działanie 2.1. Cyfrowe Lubelskie	Przedsięwzięcie Zintegrowane - M. Biłgoraj – Lider (projekt partnerski ze wszystkimi jst przedsięwzięcia)
Promocja zintegrowanego produktu turystycznego „Aktywne Roztocze – od kultury do natury”	1 040 000,00	RPO WL Działanie 3.6. Marketing gospodarczy	Przedsięwzięcie Zintegrowane - LOT Roztocze – Lider (projekt partnerski ze wszystkimi jst przedsięwzięcia)

Cel Strategiczny 3. Rozwijająca się specjalizacja gospodarcza oraz wzrost jakości życia				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 3.1. Aktywizacja lokalnej społeczności poprzez rozwój przedsiębiorczości ze szczególną rolą przetwórstwa produktów lokalnych				
Cel operacyjny 3.2. Zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych na wysokim poziomie				
Cel operacyjny 3.3. Wzrost bezpieczeństwa oraz opieki zdrowotnej na terenie obszaru o funkcji turystycznej				
Cel operacyjny 3.4. Efektywne kształtowanie przestrzeni publicznej				

GMINA MIASTO BIŁGORAJ

Cel Strategiczny 1. Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru oraz poprawa stanu ochrony środowiska				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 1.1. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru				
Cel operacyjny 1.2. Wewnętrzna spójność komunikacyjna z rozwiniętym ekologicznym transportem zbiorowym				
Cel operacyjny 1.3. Zwiększenie dostępności sieci wodno – kanalizacyjnej oraz poprawa czystości obszaru				
Cel operacyjny 1.4. Wzrost efektywności energetycznej obiektów i budynków wraz z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii				

Cel strategiczny 2. Zintegrowany rozwój turystyki				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 2.1. Zwiększenie dostępności do obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo poprzez integrację lokalnych szlaków turystycznych z ponadregionalnymi szlakami rowerowymi				
Rowerem lub konno od Janowa przez Biłgoraj do Biszczy	26 155 450,00 (wartość całego projektu)		RPO WL 2014-2020 Działanie 7.3 Turystyka przyrodnicza	Przedsięwzięcie Zintegrowane Miasto Biłgoraj – Lider Partnerzy:

			Janów Lubelski, Biszczka, Biłgoraj
Cel operacyjny 2.2. Zachowanie atrakcji dziedzictwa naturalnego i kulturowego			
Cel operacyjny 2.3. Rozwój specjalizacji turystycznej poprzez integrację produktów oferty turystycznej			
E-turysta – Aktywne Roztocze	530 000,00	RPO WL Działanie 2.1. Cyfrowe Lubelskie	Przedsięwzięcie Zintegrowane - M. Biłgoraj – Lider (projekt partnerski ze wszystkimi jst przedsięwzięcia)
Promocja zintegrowanego produktu turystycznego „Aktywne Roztocze – od kultury do natury”	1 040 000,00	RPO WL Działanie 3.6. Marketing gospodarczy	Przedsięwzięcie Zintegrowane - LOT Roztocze – Lider (projekt partnerski ze wszystkimi jst przedsięwzięcia)

Cel Strategiczny 3. Rozwijająca się specjalizacja gospodarcza oraz wzrost jakości życia				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 3.1. Aktywizacja lokalnej społeczności poprzez rozwój przedsiębiorczości ze szczególną rolą przetwórstwa produktów lokalnych				
Cel operacyjny 3.2. Zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych na wysokim poziomie				
Cel operacyjny 3.3. Wzrost bezpieczeństwa oraz opieki zdrowotnej na terenie obszaru o funkcji turystycznej				

Cel operacyjny 3.4. Efektywne kształtowanie przestrzeni publicznej	

GMINA BISZCZA

Cel Strategiczny 1. Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru oraz poprawa stanu ochrony środowiska				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 1.1. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru				
Cel operacyjny 1.2. Wewnętrzna spójność komunikacyjna z rozwiniętym ekologicznym transportem zbiorowym				
Cel operacyjny 1.3. Zwiększenie dostępności sieci wodno – kanalizacyjnej oraz poprawa czystości obszaru				
Cel operacyjny 1.4. Wzrost efektywności energetycznej obiektów i budynków wraz z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii				

Cel strategiczny 2. Zintegrowany rozwój turystyki				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 2.1. Zwiększenie dostępności do obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo poprzez integrację lokalnych szlaków turystycznych z ponadregionalnymi szlakami rowerowymi				
Rowerem lub konno od Janowa przez Biłgoraj do Biszczy	26 155 450,00 (wartość całego projektu)		RPO WL 2014-2020 Działanie 7.3 Turystyka przyrodnicza	Przedsięwzięcie Zintegrowane Miasto Biłgoraj – Lider Partnerzy:

			Janów Lubelski, Biszcza, Biłgoraj
Cel operacyjny 2.2. Zachowanie atrakcji dziedzictwa naturalnego i kulturowego			
Poprawa dostępności do infrastruktury kultury w Gminie Biszcza poprzez przebudowę i modernizację Gminnego Ośrodka Kultury Sportu i Rekreacji	2 200 000,00	RPO WL 2014-2020 Działanie 7.1 Dziedzictwo kulturowe i naturalne	Przedsięwzięcie zintegrowane Gmina Biszcza
Cel operacyjny 2.3. Rozwój specjalizacji turystycznej poprzez integrację produktów oferty turystycznej			
E-turysta – Aktywne Roztocze	530 000,00	RPO WL Działanie 2.1. Cyfrowe Lubelskie	Przedsięwzięcie Zintegrowane - M. Biłgoraj – Lider (projekt partnerski ze wszystkimi jst przedsięwzięcia)
Promocja zintegrowanego produktu turystycznego „Aktywne Roztocze – od kultury do natury”	1 040 000,00	RPO WL Działanie 3.6. Marketing gospodarczy	Przedsięwzięcie Zintegrowane - LOT Roztocze – Lider (projekt partnerski ze wszystkimi jst przedsięwzięcia)

Cel Strategiczny 3. Rozwijająca się specjalizacja gospodarcza oraz wzrost jakości życia				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 3.1. Aktywizacja lokalnej społeczności poprzez rozwój przedsiębiorczości ze szczególną rolą przetwórstwa produktów lokalnych				
Cel operacyjny 3.2. Zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych na wysokim poziomie				

Cel operacyjny 3.3. Wzrost bezpieczeństwa oraz opieki zdrowotnej na terenie obszaru o funkcji turystycznej	
Cel operacyjny 3.4. Efektywne kształtowanie przestrzeni publicznej	

GMINA DZWOLA

Cel Strategiczny 1. Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru oraz poprawa stanu ochrony środowiska				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 1.1. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru				
Przebudowa drogi powiatowych na terenie Gminy Dzwola	3 000 000,00	Dokumentacja techniczna	Budżet Gminy, PROW 2014-2020	Gmina Dzwola
Racjonalny rozwój sieci dróg na terenie Gminy Dzwola	2 000 000,00		Budżet Gminy, PROW 2014-2020	Gmina Dzwola
Cel operacyjny 1.2. Wewnętrzna spójność komunikacyjna z rozwiniętym ekologicznym transportem zbiorowym				
Cel operacyjny 1.3. Zwiększenie dostępności sieci wodno – kanalizacyjnej oraz poprawa czystości obszaru				
Budowa sieci wodociągowej w miejscowościach Krzemień Pierwszy, Krzemień Drugi, Flisy i Zofianka Dolna. Gmina Dzwola	5 000 000,00		Budżet Gminy PROW 2014-2020	Gmina Dzwola
Cel operacyjny 1.4. Wzrost efektywności energetycznej obiektów i budynków wraz z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii				
Montaż Instalacji kolektorów słonecznych na terenie Gminy Dzwola.	4 000 000,00	-	RPO WL 2014-2020	Gmina Dzwola
Montaż prosumenckich instalacji fotowoltaicznych na terenie Gminy Dzwola.	4 000 000,00	-	RPO WL 2014-2020	Gmina Dzwola
Cel strategiczny 2. Zintegrowany rozwój turystyki				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja	Planowane źródło finansowania	Podmiot realizujący

	techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	inwestycji	(gmina, nazwa jednostki podległej) oraz partnerzy	
Cel operacyjny 2.1. Zwiększenie dostępności do obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo poprzez integrację lokalnych szlaków turystycznych z ponadregionalnymi szlakami rowerowymi				
Utworzenie ścieżki rowerowej i edukacyjnej „Spotkanie z tradycją i kulturą ludową na terenie Gminy Dzwola”	1 500 000,00	RPO WL 2014-2020 Działanie 7.3 Turystyka przyrodnicza	Przedsięwzięcie Zintegrowane Gmina Dzwola	
Cel operacyjny 2.2. Zachowanie atrakcji dziedzictwa naturalnego i kulturowego				
Cel operacyjny 2.3. Rozwój specjalizacji turystycznej poprzez integrację produktów oferty turystycznej				
E-turysta – Aktywne Roztocze	530 000,00 (wartość całego projektu)	RPO WL Działanie 2.1. Cyfrowe Lubelskie	Przedsięwzięcie Zintegrowane - M. Biłgoraj – Lider (projekt partnerski ze wszystkimi jst przedsięwzięcia)	
Promocja zintegrowanego produktu turystycznego „Aktywne Roztocze – od natury do kultury”	1 040 000,00 (wartość całego projektu)	RPO WL Działanie 3.6. Marketing gospodarczy	Przedsięwzięcie Zintegrowane - LOT Roztocze – Lider (projekt partnerski ze wszystkimi jst przedsięwzięcia)	
Cel Strategiczny 3. Rozwijająca się specjalizacja gospodarcza oraz wzrost jakości życia				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki)

	podległej)		
Cel operacyjny 3.1. Aktywizacja lokalnej społeczności poprzez rozwój przedsiębiorczości ze szczególną rolą przetwórstwa produktów lokalnych			
Cel operacyjny 3.2. Zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych na wysokim poziomie			
Cel operacyjny 3.3. Wzrost bezpieczeństwa oraz opieki zdrowotnej na terenie obszaru o funkcji turystycznej			
Cel operacyjny 3.4. Efektywne kształtowanie przestrzeni publicznej			
Utworzenie ogólnodostępnego miejsca wypoczynkowego w tym; -zbiornika wodnego wraz z kąpieliskiem, - placu masowych imprez kulturalnych takich jak festyny, koncerty, widowiska, - miejsc biwakowych dla turystów	4 000 000,00	-	RPO WL 2014-2020 Gmina Dzwola

GMINA FRAMPOL

Cel Strategiczny 1. Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru oraz poprawa stanu ochrony środowiska				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 1.1. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru				
Cel operacyjny 1.2. Wewnętrzna spójność komunikacyjna z rozwiniętym ekologicznym transportem zbiorowym				
Cel operacyjny 1.3. Zwiększenie dostępności sieci wodno – kanalizacyjnej oraz poprawa czystości obszaru				
Cel operacyjny 1.4. Wzrost efektywności energetycznej obiektów i budynków wraz z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii				

Cel strategiczny 2. Zintegrowany rozwój turystyki				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 2.1. Zwiększenie dostępności do obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo poprzez integrację lokalnych szlaków turystycznych z ponadregionalnymi szlakami rowerowymi				
Budowa ścieżki rowerowej wraz z infrastrukturą towarzyszącą	1 500 000,00		RPO WL 2014-2020 Działanie 7.3 Turystyka przyrodnicza	Przedsięwzięcie zintegrowane Gmina Frampol

Cel operacyjny 2.2. Zachowanie atrakcji dziedzictwa naturalnego i kulturowego				
Rozbudowa i kompleksowe zagospodarowanie turystyczne Zalewu we Frampolu	2 500 000,00		RPO WL 2014-2020 Działanie 7.1 Dziedzictwo kulturowe i naturalne	Przedsięwzięcie zintegrowane Gmina Frampol
Cel operacyjny 2.3. Rozwój specjalizacji turystycznej poprzez integrację produktów oferty turystycznej				
E-turysta – Aktywne Roztocze	530 000,00		RPO WL Działanie 2.1. Cyfrowe Lubelskie	Przedsięwzięcie Zintegrowane - M. Biłgoraj – Lider (projekt partnerski ze wszystkimi jst przedsiębiorstwa)
Promocja zintegrowanego produktu turystycznego „Aktywne Roztocze – od kultury do natury”	1 040 000,00		RPO WL Działanie 3.6. Marketing gospodarczy	Przedsięwzięcie Zintegrowane - LOT Roztocze – Lider (projekt partnerski ze wszystkimi jst przedsiębiorstwa)

Cel Strategiczny 3. Rozwijająca się specjalizacja gospodarcza oraz wzrost jakości życia				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 3.1. Aktywizacja lokalnej społeczności poprzez rozwój przedsiębiorczości ze szczególną rolą przetwórstwa produktów lokalnych				
Cel operacyjny 3.2. Zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych na wysokim poziomie				
Cel operacyjny 3.3. Wzrost bezpieczeństwa oraz opieki zdrowotnej na terenie obszaru o funkcji turystycznej				

Cel operacyjny 3.4. Efektywne kształtowanie przestrzeni publicznej	

GMINA JANÓW LUBELSKI

Cel Strategiczny 1. Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru oraz poprawa stanu ochrony środowiska				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 1.1. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru				
Cel operacyjny 1.2. Wewnętrzna spójność komunikacyjna z rozwiniętym ekologicznym transportem zbiorowym				
Cel operacyjny 1.3. Zwiększenie dostępności sieci wodno – kanalizacyjnej oraz poprawa czystości obszaru				
Cel operacyjny 1.4. Wzrost efektywności energetycznej obiektów i budynków wraz z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii				

Cel strategiczny 2. Zintegrowany rozwój turystyki				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 2.1. Zwiększenie dostępności do obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo poprzez integrację lokalnych szlaków turystycznych z ponadregionalnymi szlakami rowerowymi				
Rowerem lub konno od Janowa przez Biłgoraj do Biszczy	26 155 450,00 (wartość całego projektu)		RPO WL 2014-2020 Działanie 7.3 Turystyka przyrodnicza	Przedsięwzięcie Zintegrowane Miasto Biłgoraj – Lider Partnerzy:

			Janów Lubelski, Biszczka, Biłgoraj
Cel operacyjny 2.2. Zachowanie atrakcji dziedzictwa naturalnego i kulturowego			
Rozwój produktu turystycznego Parku Rekreacji Zoom Natury w Janowie Lubelskim	2 512 000,00	RPO WL 2014-2020 Działanie 7.3 Turystyka przyrodnicza	Przedsięwzięcie Zintegrowane Lider - Gmina Janów Lubelski Partnerzy - Zoom Natury Sp z o.o. w Janowie Lubelskim
Muzeum Regionalne w Janowie Lubelskim	6-8 000 000,00	RPO WL 2014-2020	Gmina Janów Lubelski
Zoom Natury i Kultury	2 489 458,50	RPO WL 2014-2020 Działanie 7.1 Dziedzictwo kulturowe i naturalne	Przedsięwzięcie Zintegrowane Lider - Gmina Janów Lubelski Partnerzy - Nadleśnictwo Janów Lubelski, Zoom Natury Sp. z o.o. w Janowie Lubelskim
Cel operacyjny 2.3. Rozwój specjalizacji turystycznej poprzez integrację produktów oferty turystycznej			
E-turysta - Aktywne Roztocze	530 000,00	RPO WL Działanie 2.1. Cyfrowe Lubelskie	Przedsięwzięcie Zintegrowane - M. Biłgoraj - Lider (projekt partnerski ze wszystkimi jst przedsiębiorstwa)
Promocja zintegrowanego produktu turystycznego „Aktywne Roztocze - od natury do kultury”	960 000,00	RPO WL Działanie 3.6. Marketing gospodarczy	Przedsięwzięcie Zintegrowane - LOT Roztocze - Lider (projekt partnerski ze wszystkimi jst)

Cel Strategiczny 3. Rozwijająca się specjalizacja gospodarcza oraz wzrost jakości życia				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 3.1. Aktywizacja lokalnej społeczności poprzez rozwój przedsiębiorczości ze szczególną rolą przetwórstwa produktów lokalnych				
Budowa infrastruktury podstawowej dla turystycznych terenów inwestycyjnych typu „brownfield” nad Zalewem Janowskim	5 963 150,94 zł		RPO WL 2014-2020 Działanie 3.1 Tereny inwestycyjne	Przedsięwzięcie Zintegrowane Gmina Janów Lubelski
Cel operacyjny 3.2. Zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych na wysokim poziomie				
Cel operacyjny 3.3. Wzrost bezpieczeństwa oraz opieki zdrowotnej na terenie obszaru o funkcji turystycznej				
Cel operacyjny 3.4. Efektywne kształtowanie przestrzeni publicznej				

GMINA JARCZÓW

Cel Strategiczny 1.				
Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru oraz poprawa stanu ochrony środowiska				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 1.1. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru				
Budowa drogi gminnej w Nedeżowie o długości 0,580 km	650 000,00		Budżet Gminy, budżet Powiatu, PROW 2014-2020	Gmina Jarczów
Remont drogi gminnej w Wierszczy 0,5 km,	150 000,00		Budżet Gminy, budżet Powiatu, PROW 2014-2020	Gmina Jarczów
Remont drogi gminnej w Przewłoce o dł. 1 km	150 000,00		Budżet Gminy, budżet Powiatu, PROW 2014-2020	Gmina Jarczów
Remont drogi gminnej w Łubczu do Podlodowa Kolonii o dł. 1 km	150 000,00		Budżet Gminy, budżet Powiatu, PROW 2014-2020	Gmina Jarczów
Modernizacja drogi powiatowej Tomaszów Lubelski – Korhynie – Jarczów w partnerstwie ze Starostwem Powiatowym w Tomaszowie Lubelskim od długości 6 km	700 000,00		Budżet Gminy, budżet Powiatu, PROW 2014-2020	Gmina Jarczów
Budowa drogi gminnej w Gródku Kolonii o dł. 0,8 km	800 000,00		Budżet Gminy, budżet Powiatu, PROW 2014-2020	Gmina Jarczów
Budowa drogi powiatowej od miejscowości Przewłoka- Ulhówek, Nedeżów i Gródek - długość ok. 12 km, w partnerstwie ze Starostwem Powiatowym w Tomaszowie Lubelskim	1 200 000,00		Budżet Gminy, budżet Powiatu, PROW 2014-2020	Gmina Jarczów
Remont drogi gminnej Gródek Kolonia - gródek o dł. 1 km	300 000,00		Budżet Gminy, budżet Powiatu, PROW 2014-2020	Gmina Jarczów

Remont drogi gminnej w Nowym Przeorsku (od strony Przeorska- gm. Tomaszów Lubelski) o dł. 400 m	100 000,00	Budżet Gminy, budżet Powiatu, PROW 2014-2020	Gmina Jarczów
Remont drogi Jarczów Kolonia Pierwsza – Nowy Przeorsk o dł. 5 km	2 500 000,00	Budżet Gminy, budżet Powiatu, PROW 2014-2020	Gmina Jarczów
Remont drogi gminnej o dł. 0,8 km w miejscowości Chodywańce	250 000,00	Budżet Gminy, budżet Powiatu, PROW 2014-2020	Gmina Jarczów
Remont drogi gminnej Jarczów Kolonia Pierwsza o dł. ok. 1,4 km	1 200 000,00	Budżet Gminy, budżet Powiatu, PROW 2014-2020	Gmina Jarczów
Remont nawierzchni drogi Jurów - Plebanka w partnerstwie ze Starostwem Powiatowym w Tomaszowie Lubelskim	1 200 000,00	Budżet Gminy, budżet Powiatu, PROW 2014-2020	Gmina Jarczów
Remont drogi gminnej w Korhyniach o długości 0,4 km	120 000,00	Budżet Gminy, budżet Powiatu, PROW 2014-2020	Gmina Jarczów
Remont drogi gminnej w miejscowości Gródek Kolonia o długości 0,6 km	180 000,00	Budżet Gminy, budżet Powiatu, PROW 2014-2020	Gmina Jarczów
Cel operacyjny 1.2. Wewnętrzna spójność komunikacyjna z rozwiniętym ekologicznym transportem zbiorowym			
Cel operacyjny 1.3. Zwiększenie dostępności sieci wodno – kanalizacyjnej oraz poprawa czystości obszaru			
Rozbudowa stacji wodociągowej w Plebance z wykonaniem sieci wodociągowej z przyłączami w miejscowości Chodywańce	2 400 000,00	Budżet Gminy, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, PROW 2014-2020	Gmina Jarczów
Budowa wodociągu z przyłączami i pompa wody w miejscowości Przewłoka o dł. 2,5 km	1 500 000,00	Budżet Gminy, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, PROW	Gmina Jarczów

Budowa wodociągu z przyłączami dla miejscowości Nedeżów i Sowiniec o dł. 5 km	1 500 000,00	2014-2020 Budżet Gminy, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, PROW 2014-2020	Gmina Jarczów
Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków 20 szt.	600 000,00	Budżet Gminy, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, PROW 2014-2020	Gmina Jarczów
Budowa Selektywnego Punktu Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK) na składowisku odpadów w Wierszyczycy	500 000,00	Budżet Gminy, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, RPO WL 2014-2020	Gmina Jarczów
Cel operacyjny 1.4. Wzrost efektywności energetycznej obiektów i budynków wraz z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii			
Remont budynku Samorządowego Ośrodka Kultury w Jarczowie	782 907,52	Budżet Gminy, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, RPO WL 2014-2020 Działanie 5.2 Efektywność energetyczna sektora publicznego PROW 2014-2020	Przedsięwzięcie zintegrowane Gmina Jarczów
Termomodernizacja budynków Zespołu Szkół Gimnazjalnych w Jarczowie	1 200 000,00	Budżet Gminy, Narodowy	Gmina Jarczów

		Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, RPO WL 2014-2020
Termomodernizacja budynku Szkoły Podstawowej w Wierszyczycy	300 000,00	Budżet Gminy, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, RPO WL 2014-2020 Gmina Jarczów
Termomodernizacja budynku szkoły w Chodywańcach z remontem stropodachu	500 000,00	Budżet Gminy, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, RPO WL 2014-2020 Gmina Jarczów
Budowa systemów solarnych w zabudowie prywatnej 50 szt.	500 000,00	Budżet Gminy, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, RPO WL 2014-2020 Gmina Jarczów
Termomodernizacja budynku Szkoły Podstawowej w Gródku	500 000,00	Budżet Gminy, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, RPO WL 2014-2020 Gmina Jarczów

Cel strategiczny 2. Zintegrowany rozwój turystyki				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 2.1. Zwiększenie dostępności do obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo poprzez integrację lokalnych szlaków turystycznych z ponadregionalnymi szlakami rowerowymi				
Cel operacyjny 2.2. Zachowanie atrakcji dziedzictwa naturalnego i kulturowego				
Zagospodarowanie parku w Jarczowie z budową amfiteatru i alejek z ławkami	400 000,00		Budżet Gminy, PROW 2014-2020	Gmina Jarczów
Cel operacyjny 2.3. Rozwój specjalizacji turystycznej poprzez integrację produktów oferty turystycznej				
E-turysta – Aktywne Roztocze	750 000,00 (wartość całego projektu)		RPO WL 2014-2020 Działanie 2.1. Cyfrowe lubelskie	Przedsięwzięcie Zintegrowane – M. Tomaszów Lubelski – Lider Projekt Partnerski ze wszystkimi partnerami przedsięwzięcia „Od kultury do natury”
Promocja zintegrowanego produktu turystycznego „Aktywne Roztocze – od – kultury do natury”	1 500 000,00 (wartość całego projektu)		RPO WL 2014-2020 Działanie 3.6. Marketing gospodarczy	Przedsięwzięcie Zintegrowane – LOT Roztocze – Lider Projekt Partnerski ze wszystkimi partnerami przedsięwzięcia „Od kultury do natury”

Cel Strategiczny 3. Rozwijająca się specjalizacja gospodarcza oraz wzrost jakości życia				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 3.1. Aktywizacja lokalnej społeczności poprzez rozwój przedsiębiorczości ze szczególną rolą przetwórstwa produktów lokalnych				
Cel operacyjny 3.2. Zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych na wysokim poziomie				
Realizacja projektu unijnego w szkołach „Rozwój kompetencji matematycznych i przyrodniczych”	90 000,00		Budżet Gminy, budżet Państwa, środki partnerów poszczególnych przedsięwzięć (np. organizacji pozarządowych), środki funduszy krajowych, fundusze strukturalne Unii Europejskiej	Gmina Jarczów
Cel operacyjny 3.3. Wzrost bezpieczeństwa oraz opieki zdrowotnej na terenie obszaru o funkcji turystycznej				
Cel operacyjny 3.4. Efektywne kształtowanie przestrzeni publicznej				
Modernizacja boiska sportowego w Jarczowie oraz placów zabaw	250 000,00		Budżet Gminy, PROW 2014-2020	Gmina Jarczów
Budowa zewnętrznej siłowni w Jarczowie	20 000,00		Budżet Gminy, PROW 2014-2020	Gmina Jarczów

GMINA JÓZEFÓW

Cel Strategiczny 1. Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru oraz poprawa stanu ochrony środowiska				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 1.1. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru				
„Przebudowa trasy turystyczno - gospodarczej na odcinku Borowina - Hamernia”	4 230 814,67	Opracowana dokumentacja techniczna, uzyskanie pozwolenia na przebudowę - zgłoszenie. Złożony wniosek o dofinansowanie projektu.	PROW 2014-2020	Gmina Józefów Powiat Biłgorajski
Budowa ostatniej mili dla Sieci Szerokopasmową na terenie Gminy Józefów	15 000 000,00	Inwestycja będzie realizowana przez Gminę Józefów jeżeli pozwolą na to warunki kolejnego konkursu Działania 1.1 POPC	PO PC 2014-2020	Gmina Józefów
Cel operacyjny 1.2. Wewnętrzna spójność komunikacyjna z rozwiniętym ekologicznym transportem zbiorowym				
Zakup pojazdów niskoemisyjnych na potrzeby obsługi ruchu turystycznego na terenach chronionych Roztocza i Puszczy Solskiej oraz dowozu dzieci do szkół	2 000 000	Przygotowania założeń	RPO WL 2014-2020	Gmina Józefów
Cel operacyjny 1.3. Zwiększenie dostępności sieci wodno - kanalizacyjnej oraz poprawa czystości obszaru				
„Budowa kanalizacji sanitarnej w m. Józefów i Borowina oraz modernizacja oczyszczalni ścieków w Józefowie”	7 470 274,70	Opracowana dokumentacja techniczna, uzyskanie pozwolenia na budowę (zgłoszenia). Złożony wniosek o dofinansowanie projektu.	RPO WL 2014-2020	Gmina Józefów
Cel operacyjny 1.4. Wzrost efektywności energetycznej obiektów i budynków wraz z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii				
„OZE w Gminie Józefów”	7 500 000,00	Nabór mieszkańców do udziału w projekcie	RPO WL 2014-2020	Gmina Józefów
Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej	3 500 000,00	Opracowane audyty energetyczne	RPO WL 2014-2020 POIS 2014-2020	Gmina Józefów

Modernizacja systemów grzewczych w obiektach mieszkalnych oraz użyteczności publicznej, w tym poprzez zastosowanie urządzeń wysokosprawnej kogeneracji ciepła i energii elektrycznej, pomp ciepła, kotłów na biomasę itp.	3 500 000,00	Przygotowania założeń	RPO WL 2014-2020, POIŚ 2014-2020, Środki NFOŚiGW, WFOŚiGW	Gmina Józefów
---	--------------	-----------------------	--	---------------

Cel strategiczny 2. Zintegrowany rozwój turystyki				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej) oraz partnerzy
Cel operacyjny 2.1. Zwiększenie dostępności do obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo poprzez integrację lokalnych szlaków turystycznych z ponadregionalnymi szlakami rowerowymi				
Utworzenie zintegrowanej sieci szlaków Geoparku "Kamienny las na Roztoczu"	18 590 000,00	Zlecone opracowanie map do celów projektowych	RPO WL 2014-2020 Działanie 7.3. Turystyka Przyrodnicza	Przedsięwzięcie Zintegrowane Gmina Józefów – Lider Partnerzy: Gmina Susiec, Gmina Krasnobród
Wytyczenie i oznakowanie ścieżki edukacyjno przyrodniczej do Roztoczańskiego Parku Narodowego z zagospodarowaniem źródłiska i źródełek rzeki Nepryszki oraz budowa infrastruktury towarzyszącej	7 500 000,00	Zlecone opracowanie map do celów projektowych	RPO WL 2014-2020 Działanie 7.3. Turystyka Przyrodnicza	Gminy Józefów Roztoczański Park Narodowy
„Geopark kamienny Las na Roztoczu	8 109 000,00 (wartość projektu)		RPO WL 2014-2020 Działanie 7.3. Turystyka Przyrodnicza	Przedsięwzięcie zintegrowane: Lider projektu – Gmina Józefów, Partnerzy –

				Gmina Susiec, Gmina Krasnobród
Cel operacyjny 2.2. Zachowanie atrakcji dziedzictwa naturalnego i kulturowego				
Zagospodarowanie i zabezpieczenie naturalnych walorów doliny rzeki Nepryszki	2 000 000,00	Prace dokumentacyjne. Przygotowanie wniosku o dofinansowanie.	RPO WL 2014-2020 Działanie 7.2. Dziedzictwo kulturowe i naturalne	Gmina Józefów
Roboty budowlane i modernizacja infrastruktury kultury w Józefowie	4 000 000,00		RPO WL 2014-2020 Działanie 7.1 Dziedzictwo kulturowe i naturalne	Przedsięwzięcie zintegrowane Gmina Józefów
Cel operacyjny 2.3. Rozwój specjalizacji turystycznej poprzez integrację produktów oferty turystycznej				
E-turysta – Aktywne Roztocze	750 000,00 (wartość całego projektu)		RPO WL 2014-2020 Działanie 2.1. Cyfrowe lubelskie	Przedsięwzięcie Zintegrowane – M. Tomaszów Lubelski – Lider Projekt Partnerski ze wszystkimi partnerami przedsięwzięcia „Od kultury do natury”
Promocja zintegrowanego produktu turystycznego „Aktywne Roztocze – od – kultury do natury”	1 500 000,00 (wartość całego projektu)		RPO WL 2014-2020 Działanie 3.6. Marketing gospodarczy	Przedsięwzięcie Zintegrowane – LOT Roztocze – Lider Projekt Partnerski ze wszystkimi partnerami przedsięwzięcia „Od kultury do natury”

Cel Strategiczny 3. Rozwijająca się specjalizacja gospodarcza oraz wzrost jakości życia				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 3.1. Aktywizacja lokalnej społeczności poprzez rozwój przedsiębiorczości ze szczególną rolą przetwórstwa produktów lokalnych				
„Lokalnie wytworzone, przetworzone i sprzedane” - powołanie inkubatora przetwórstwa rolno-spożywczego	2 500 000,00	Przygotowania założeń	RPO WL 2014-2020	Gmina Józefów
Powołanie energetycznej spółdzielni socjalnej, której zadaniem będzie obsługa inicjatyw dotyczących odnawialnych źródeł energii w szczególności zmierzających do samodzielności energetycznej gminy tj. zbilansowania potrzeb energetycznych i źródeł ich wytwarzania na poziomie lokalnym poprzez budowę farm fotowoltaicznych, montaż paneli fotowoltaicznych na obiektach użyteczności publicznej i budynkach mieszkalnych).	500 000,00	Przygotowania założeń	RPO WL 2014-2020	Gmina Józefów
Utworzenie spółdzielni socjalnej do obsługi sieci szerokopasmowej – „ostatniej mili” na terenie gminy Józefów.	500 000,00	Przygotowania założeń	RPO WL 2014-2020	Gmina Józefów
Cel operacyjny 3.2. Zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych na wysokim poziomie				
Powołanie Józefowskiego Centrum Oświatowego, wsparcie szkolnictwa zawodowego	500 000,00		RPO WL 2014-2020	Gmina Józefów
Utworzenie młodzieżowego ośrodka wychowawczego na bazie byłego LO w Józefowie	2 000 000,00		RPO WL 2014-2020	Gmina Józefów
Cel operacyjny 3.3. Wzrost bezpieczeństwa oraz opieki zdrowotnej na terenie obszaru o funkcji turystycznej				

Budowa 4 domów pomocy: - dla osób niepełnosprawnych, dla osób z zaburzeniami psychicznymi, dla osób z głębokim upośledzeniem umysłowym, dla osób starszych	4 000 000,00	Przygotowania założeń	RPO WL 2014-2020	Gmina Józefów
Cel operacyjny 3.4. Efektywne kształtowanie przestrzeni publicznej				
Opracowanie Programu Rewitalizacji dla Gminy Józefów	97 150,00	Złożony wniosek o dofinansowanie projektu.	Województwo Lubelskie oraz Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju	Gmina Józefów
Remont budynków socjalnych, komunalnych w miejscowości Tartak Długi Kąt i Majdan Nepryski	1 000 000,00	Przygotowania założeń	RPO WL 2014-2020	Gmina Józefów
Rewitalizacja Kamieniołomu „Babia Dolina” na potrzeby Geoparku „Kamienny Las na Roztoczu”	3 000 000,00	Przygotowania założeń	RPO WL 2014-2020	Gmina Józefów
Modernizacja pomieszczeń suteryny MDK w Józefowie z przeznaczeniem na potrzeby społeczności lokalnej	1 000 000,00	Przygotowania założeń	RPO WL 2014-2020	Gmina Józefów

GMINA KRASNOBRÓD

Cel Strategiczny 1. Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru oraz poprawa stanu ochrony środowiska				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 1.1. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru				
Cel operacyjny 1.2. Wewnętrzna spójność komunikacyjna z rozwiniętym ekologicznym transportem zbiorowym				
Cel operacyjny 1.3. Zwiększenie dostępności sieci wodno – kanalizacyjnej oraz poprawa czystości obszaru				
Cel operacyjny 1.4. Wzrost efektywności energetycznej obiektów i budynków wraz z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii				

Cel strategiczny 2. Zintegrowany rozwój turystyki				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 2.1. Zwiększenie dostępności do obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo poprzez integrację lokalnych szlaków turystycznych z ponadregionalnymi szlakami rowerowymi				
Ukazanie naturalnego potencjału Geoparku Kamienny Las poprzez wykorzystanie walorów turystycznych miasta Tomaszów Lubelski oraz okolicznych gmin	16 880 000,00 (wartość całego projektu)		RPO WL Działanie 7.3. Turystyka przyrodnicza	Przedsięwzięcie Zintegrowane M. Tomaszów Lubelski – Lider, Partnerzy: g.

				Tomaszów Lubelski, Tarnawatka, Susiec, Krynice, Krasnobród
Utworzenie zintegrowanej sieci szlaków Geoparku "Kamienny las na Roztoczu"	18 590 000,00	Zlecone opracowanie map do celów projektowych	RPO WL 2014-2020 Działanie 7.3. Turystyka Przyrodnicza	Przedsięwzięcie zintegrowane Gmina Józefów – Lider Partnerzy: Gmina Susiec, Gmina Krasnobród
„Geopark kamienny Las na Roztoczu	8 109 000,00 (wartość projektu)		RPO WL 2014-2020 Działanie 7.3. Turystyka Przyrodnicza	Przedsięwzięcie zintegrowane: Lider projektu – Gmina Józefów, Partnerzy – Gmina Susiec, Gmina Krasnobród
Cel operacyjny 2.2. Zachowanie atrakcji dziedzictwa naturalnego i kulturowego				
Zachowanie i udostępnienie najatrakcyjniejszych elementów dziedzictwa naturalnego w Krasnobrodzie	1 500 000,00		RPO WL 2014-2020 Działanie 7.1 Dziedzictwo kulturowe i naturalne	Przedsięwzięcie zintegrowane Lider projektu – Gmina Krasnobród, Partnerzy – Powiat Zamojski
Remont i modernizacja starego budynku Urzędu Gminy na cele ośrodka kulturalno-środowiskowego	1 150 000,00		RPO WL 2014-2020 Działanie 7.1 Dziedzictwo kulturowe i naturalne (w przypadku dodatkowego naboru)	Przedsięwzięcie zintegrowane
Rewitalizacja dziedzictwa kulturowego	13 046 174,84		RPO WL 2014-2020	Przedsięwzięcie

Krasnobrodu poprzez remont konserwatorski zespołu klasztornego i kościoła z fundacji królowej Marii Sobieskiej		Działanie 7.1 Dziedzictwo kulturowe i naturalne	zintegrowane: Parafia Rzymsko-Katolicka p.w. Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w Krasnobrodzie
--	--	---	---

Cel operacyjny 2.3. Rozwój specjalizacji turystycznej poprzez integrację produktów oferty turystycznej

E-turysta - Aktywne Roztocze	750 000,00 (wartość całego projektu)	RPO WL - Działanie 2.1. Cyfrowe lubelskie	Przedsięwzięcie Zintegrowane - M. Tomaszów Lubelski - Lider Projekt Partnerski ze wszystkimi partnerami przedsięwzięcia „Od kultury do natury”
Promocja zintegrowanego produktu turystycznego „Aktywne Roztocze - od - kultury do natury”	1 500 000,00 (wartość całego projektu)	RPO WL Działanie 3.6. Marketing gospodarczy	Przedsięwzięcie Zintegrowane - LOT Roztocze - Lider Projekt Partnerski ze wszystkimi partnerami przedsięwzięcia „Od kultury do natury”

Cel Strategiczny 3. Rozwijająca się specjalizacja gospodarcza oraz wzrost jakości życia

Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
------------------	-------------------------	--	--	--

Cel operacyjny 3.1. Aktywizacja lokalnej społeczności poprzez rozwój przedsiębiorczości ze szczególną rolą przetwórstwa produktów lokalnych			
Przygotowanie i zagospodarowanie terenów inwestycyjnych w strefie A Uzdrowiska Krasnobród	400 000,00	RPO WL 2014-2020 Działanie 3.1 Tereny inwestycyjne	Przedsięwzięcie zintegrowane Gmina Krasnobród
Cel operacyjny 3.2. Zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych na wysokim poziomie			
Cel operacyjny 3.3. Wzrost bezpieczeństwa oraz opieki zdrowotnej na terenie obszaru o funkcji turystycznej			
Cel operacyjny 3.4. Efektywne kształtowanie przestrzeni publicznej			

GMINA MIASTO KRAŚNIK

Cel Strategiczny 1.				
Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru oraz poprawa stanu ochrony środowiska				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 1.1. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru				
Cel operacyjny 1.2. Wewnętrzna spójność komunikacyjna z rozwiniętym ekologicznym transportem zbiorowym				
Cel operacyjny 1.3. Zwiększenie dostępności sieci wodno – kanalizacyjnej oraz poprawa czystości obszaru				
Cel operacyjny 1.4. Wzrost efektywności energetycznej obiektów i budynków wraz z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii				

Cel strategiczny 2. Zintegrowany rozwój turystyki				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 2.1. Zwiększenie dostępności do obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo poprzez integrację lokalnych szlaków turystycznych z ponadregionalnymi szlakami rowerowymi				
Stworzenie spójnego systemu tras rowerowych na terenie Miasta Kraśnik	3 500 000,00		RPO WL 2014-2020 Działanie 5.4 Transport niskoemisyjny	Przedsięwzięcie zintegrowane Lider – Miasto Kraśnik Partnerzy –

				Nadleśnictwo Kraśnik, Gmina Urzędów, Gmina Kraśnik, Powiat Kraśnicki
Cel operacyjny 2.2. Zachowanie atrakcji dziedzictwa naturalnego i kulturowego				
Modernizacja infrastruktury nad istniejącym zbiornikiem retencyjnym tzw. „Zalewem Kraśnickim” w celu zwiększenia jego atrakcyjności turystycznej	3 500 000,00		RPO WL 2014-2020 Działanie 7.1 Dziedzictwo kulturowe i naturalne	Przedsięwzięcie zintegrowane
Cel operacyjny 2.3. Rozwój specjalizacji turystycznej poprzez integrację produktów oferty turystycznej				
E-turysta – Aktywne Roztocze	530 000,00		RPO WL Działanie 2.1. Cyfrowe Lubelskie	Przedsięwzięcie Zintegrowane - M. Biłgoraj – Lider (projekt partnerski ze wszystkimi jst przedsięwzięcia)
Promocja zintegrowanego produktu turystycznego „Aktywne Roztocze – od kultury do natury”	1 040 000,00		RPO WL Działanie 3.6. Marketing gospodarczy	Przedsięwzięcie Zintegrowane - LOT Roztocze – Lider (projekt partnerski ze wszystkimi jst przedsięwzięcia)

Cel Strategiczny 3. Rozwijająca się specjalizacja gospodarcza oraz wzrost jakości życia				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 3.1. Aktywizacja lokalnej społeczności poprzez rozwój przedsiębiorczości ze szczególną rolą przetwórstwa produktów lokalnych				

Cel operacyjny 3.2. Zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych na wysokim poziomie	
Cel operacyjny 3.3. Wzrost bezpieczeństwa oraz opieki zdrowotnej na terenie obszaru o funkcji turystycznej	
Cel operacyjny 3.4. Efektywne kształtowanie przestrzeni publicznej	

GMINA KRYNICE

Cel Strategiczny 1. Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru oraz poprawa stanu ochrony środowiska				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 1.1. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru				
Cel operacyjny 1.2. Wewnętrzna spójność komunikacyjna z rozwiniętym ekologicznym transportem zbiorowym				
Cel operacyjny 1.3. Zwiększenie dostępności sieci wodno – kanalizacyjnej oraz poprawa czystości obszaru				
Cel operacyjny 1.4. Wzrost efektywności energetycznej obiektów i budynków wraz z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii				

Cel strategiczny 2. Zintegrowany rozwój turystyki				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 2.1. Zwiększenie dostępności do obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo poprzez integrację lokalnych szlaków turystycznych z ponadregionalnymi szlakami rowerowymi				
Ukazanie naturalnego potencjału Geoparku Kamienny Las poprzez wykorzystanie walorów turystycznych miasta Tomaszów Lubelski oraz okolicznych gmin	16 880 000,00 (wartość całego projektu)		RPO WL Działanie 7.3. Turystyka przyrodnicza	Przedsięwzięcie Zintegrowane M. Tomaszów Lubelski – Lider, Partnerzy: g.

			Tomaszów Lubelski, Tarnawatka, Susiec, Krynice, Krasnobród
Cel operacyjny 2.2. Zachowanie atrakcji dziedzictwa naturalnego i kulturowego			
Cel operacyjny 2.3. Rozwój specjalizacji turystycznej poprzez integrację produktów oferty turystycznej			
E-turysta – Aktywne Roztocze	750 000,00 (wartość całego projektu)	RPO WL - Działanie 2.1. Cyfrowe lubelskie	Przedsięwzięcie Zintegrowane – M. Tomaszów Lubelski – Lider Projekt Partnerski ze wszystkimi partnerami przedsięwzięcia „Od kultury do natury”
Promocja zintegrowanego produktu turystycznego „Aktywne Roztocze – od - kultury do natury”	1 500 000,00 (wartość całego projektu)	RPO WL Działanie 3.6. Marketing gospodarczy	Przedsięwzięcie Zintegrowane – LOT Roztocze – Lider Projekt Partnerski ze wszystkimi partnerami przedsięwzięcia „Od kultury do natury”

Cel Strategiczny 3. Rozwijająca się specjalizacja gospodarcza oraz wzrost jakości życia				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)

Cel operacyjny 3.1. Aktywizacja lokalnej społeczności poprzez rozwój przedsiębiorczości ze szczególną rolą przetwórstwa produktów lokalnych	
Cel operacyjny 3.2. Zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych na wysokim poziomie	
Cel operacyjny 3.3. Wzrost bezpieczeństwa oraz opieki zdrowotnej na terenie obszaru o funkcji turystycznej	
Cel operacyjny 3.4. Efektywne kształtowanie przestrzeni publicznej	

GMINA KSIEŻPOL

Cel Strategiczny 1. Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru oraz poprawa stanu ochrony środowiska				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 1.1. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru				
Cel operacyjny 1.2. Wewnętrzna spójność komunikacyjna z rozwiniętym ekologicznym transportem zbiorowym				
Budowa - przebudowa dróg gminnych w m. Książpol (osiedle), Majdan Stary (droga za OSP), Cegielnia-Markowicze,	5 000 000,00	W trakcie planowania	PROW 2014-2020 RPO WL 2014-2020	Gmina Książpol
Cel operacyjny 1.3. Zwiększenie dostępności sieci wodno - kanalizacyjnej oraz poprawa czystości obszaru				
Budowa oczyszczalni ścieków wraz z kanalizacją w północnej części gminy	23 000 000,00	Dokumentacja techniczna w trakcie opracowywania	PROW 2014-2020 RPO WL 2014-2020	Gmina Książpol
Rozbudowa oczyszczalni ścieków w Książpolu i budowa kanalizacji w m. Rakówka, Zawadka, Przymiarki, Budzyń, Zynie, Zanie, Borki	8-9 000 000,00	W trakcie planowania	PROW 2014-2020 RPO WL 2014-2020	Gmina Książpol
Cel operacyjny 1.4. Wzrost efektywności energetycznej obiektów i budynków wraz z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii				
Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii w celu poprawy warunków środowiskowych gminy	10 000 000,00	W trakcie planowania	RPO WL 2014-2020	Gmina Książpol
Cel strategiczny 2. Zintegrowany rozwój turystyki				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej) oraz

		partnerzy	
Cel operacyjny 2.1. Zwiększenie dostępności do obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo poprzez integrację lokalnych szlaków turystycznych z ponadregionalnymi szlakami rowerowymi			
Udostępnienie potencjału turystycznego gminy Tarnogród, poprzez budowę szlaków turystycznych oraz ścieżek rowerowych (wzdłuż DW 835 oraz DW 863), jako element sieci ścieżek rowerowych południowej części powiatu biłgorajskiego	39 648 857,27 (wartość całego projektu)	RPO WL 2014-2020 Działanie 7.3 Turystyka przyrodnicza	Przedsięwzięcie Zintegrowane Tarnogród - Lider (10700000 zł) Obsza (5762455 zł) Łukowa (2500000 zł) Księżpol (11686402,27 zł) Biszcza (9000000 zł)
Budowa ścieżki dydaktyczno - rowerowej na terenie gmin Aleksandrów, Księżpol i Łukowa	5 750 000,00 (całkowita wartość projektu)	RPO WL 2014-2020 Działanie 7.3 Turystyka przyrodnicza	Przedsięwzięcie zintegrowane Lider Projektu - Gmina Łukowa, partnerzy - Gmina Aleksandrów, Gmina Księżpol
Cel operacyjny 2.2. Zachowanie atrakcji dziedzictwa naturalnego i kulturowego			
Cel operacyjny 2.3. Rozwój specjalizacji turystycznej poprzez integrację produktów oferty turystycznej			
E-turysta - Aktywne Roztocze	530 000,00	RPO WL 2014-2020 Działanie 2.1. Cyfrowe Lubelskie	Przedsięwzięcie Zintegrowane - M. Biłgoraj - Lider (projekt partnerski ze wszystkimi jst przedsięwzięcia)
Promocja zintegrowanego produktu	1 040 000,00	RPO WL 2014-2020	Przedsięwzięcie

turystycznego „Aktywne Roztocze – od natury do kultury”		Działanie 3.6. Marketing gospodarczy	Zintegrowane - LOT Roztocze – Lider (projekt partnerski ze wszystkimi jst przedsięwzięcia)
---	--	--	---

Cel Strategiczny 3. Rozwijająca się specjalizacja gospodarcza oraz wzrost jakości życia				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 3.1. Aktywizacja lokalnej społeczności poprzez rozwój przedsiębiorczości ze szczególną rolą przetwórstwa produktów lokalnych				
Cel operacyjny 3.2. Zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych na wysokim poziomie				
Cel operacyjny 3.3. Wzrost bezpieczeństwa oraz opieki zdrowotnej na terenie obszaru o funkcji turystycznej				
Cel operacyjny 3.4. Efektywne kształtowanie przestrzeni publicznej				

GMINA ŁUKOWA

Cel Strategiczny 1. Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru oraz poprawa stanu ochrony środowiska				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 1.1. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru				
Cel operacyjny 1.2. Wewnętrzna spójność komunikacyjna z rozwiniętym ekologicznym transportem zbiorowym				
Cel operacyjny 1.3. Zwiększenie dostępności sieci wodno – kanalizacyjnej oraz poprawa czystości obszaru				
Cel operacyjny 1.4. Wzrost efektywności energetycznej obiektów i budynków wraz z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii				

Cel strategiczny 2. Zintegrowany rozwój turystyki				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 2.1. Zwiększenie dostępności do obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo poprzez integrację lokalnych szlaków turystycznych z ponadregionalnymi szlakami rowerowymi				
Budowa ścieżki dydaktyczno – rowerowej na terenie gmin Aleksandrów, Księżpol i Łukowa	5 750 000,00 (całkowita wartość projektu)		RPO WL 2014-2020 Działanie 7.3 Turystyka przyrodnicza	Przedsięwzięcie zintegrowane Lider Projektu – Gmina Łukowa, partnerzy -

Budowa ścieżki rowerowej Osuchy-Fryszarka	1 500 000,00	RPO WL 2014-2020 Działanie 7.3 Turystyka przyrodnicza	Gmina Aleksandrów, Gmina Księżpol Przedsięwzięcie zintegrowane Lider Projektu – Gmina Łukowa, Partnerzy – Nadleśnictwo Józefów
Cel operacyjny 2.2. Zachowanie atrakcji dziedzictwa naturalnego i kulturowego			
Cel operacyjny 2.3. Rozwój specjalizacji turystycznej poprzez integrację produktów oferty turystycznej			
E-turysta – Aktywne Roztocze	530 000,00	RPO WL Działanie 2.1. Cyfrowe Lubelskie	Przedsięwzięcie Zintegrowane - M. Biłgoraj – Lider (projekt partnerski ze wszystkimi jst przedsiębiorstwa)
Promocja zintegrowanego produktu turystycznego „Aktywne Roztocze – od kultury do natury”	1 040 000,00	RPO WL Działanie 3.6. Marketing gospodarczy	Przedsięwzięcie Zintegrowane - LOT Roztocze – Lider (projekt partnerski ze wszystkimi jst przedsiębiorstwa)

Cel Strategiczny 3. Rozwijająca się specjalizacja gospodarcza oraz wzrost jakości życia				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)

Cel operacyjny 3.1. Aktywizacja lokalnej społeczności poprzez rozwój przedsiębiorczości ze szczególną rolą przetwórstwa produktów lokalnych	
Cel operacyjny 3.2. Zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych na wysokim poziomie	
Cel operacyjny 3.3. Wzrost bezpieczeństwa oraz opieki zdrowotnej na terenie obszaru o funkcji turystycznej	
Cel operacyjny 3.4. Efektywne kształtowanie przestrzeni publicznej	

GMINA OBSZA

Cel Strategiczny 1. Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru oraz poprawa stanu ochrony środowiska				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 1.1. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru				
Cel operacyjny 1.2. Wewnętrzna spójność komunikacyjna z rozwiniętym ekologicznym transportem zbiorowym				
Cel operacyjny 1.3. Zwiększenie dostępności sieci wodno - kanalizacyjnej oraz poprawa czystości obszaru				
Cel operacyjny 1.4. Wzrost efektywności energetycznej obiektów i budynków wraz z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii				

Cel strategiczny 2. Zintegrowany rozwój turystyki				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej) oraz partnerzy
Cel operacyjny 2.1. Zwiększenie dostępności do obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo poprzez integrację lokalnych szlaków turystycznych z ponadregionalnymi szlakami rowerowymi				
Cel operacyjny 2.2. Zachowanie atrakcji dziedzictwa naturalnego i kulturowego				
Budowa wieży widokowej i przystani	935 000,00		RPO WL 2014-2020	Gmina Obsza

kajakowej w Gminie Obsza			Działanie 7.3 Turystyka przyrodnicza
Cel operacyjny 2.3. Rozwój specjalizacji turystycznej poprzez integrację produktów oferty turystycznej			
E-turysta – Aktywne Roztocze	530 000,00		RPO WL 2014-2020 Działanie 2.1. Cyfrowe Lubelskie Przedsięwzięcie Zintegrowane - M. Biłgoraj – Lider (projekt partnerski ze wszystkimi jst przedsiębiorstwa)
Promocja zintegrowanego produktu turystycznego „Aktywne Roztocze – od natury do kultury”	1 040 000,00		RPO WL 2014-2020 Działanie 3.6. Marketing gospodarczy Przedsięwzięcie Zintegrowane - LOT Roztocze – Lider (projekt partnerski ze wszystkimi jst przedsiębiorstwa)

Cel Strategiczny 3. Rozwijająca się specjalizacja gospodarcza oraz wzrost jakości życia				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 3.1. Aktywizacja lokalnej społeczności poprzez rozwój przedsiębiorczości ze szczególną rolą przetwórstwa produktów lokalnych				
Cel operacyjny 3.2. Zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych na wysokim poziomie				
Cel operacyjny 3.3. Wzrost bezpieczeństwa oraz opieki zdrowotnej na terenie obszaru o funkcji turystycznej				
Cel operacyjny 3.4. Efektywne kształtowanie przestrzeni publicznej				

GMINA POTOK WIELKI

Cel Strategiczny 1. Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru oraz poprawa stanu ochrony środowiska				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 1.1. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru				
Cel operacyjny 1.2. Wewnętrzna spójność komunikacyjna z rozwiniętym ekologicznym transportem zbiorowym				
Cel operacyjny 1.3. Zwiększenie dostępności sieci wodno – kanalizacyjnej oraz poprawa czystości obszaru				
Cel operacyjny 1.4. Wzrost efektywności energetycznej obiektów i budynków wraz z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii				

Cel strategiczny 2. Zintegrowany rozwój turystyki				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 2.1. Zwiększenie dostępności do obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo poprzez integrację lokalnych szlaków turystycznych z ponadregionalnymi szlakami rowerowymi				
Wykorzystanie walorów turystycznych gminy Potok Wielki poprzez powiązanie atrakcji turystycznych szlakiem pieszo-rowerowym	1 300 000,00		RPO WL 2014-2020 Działanie 7.3 Turystyka przyrodnicza	Przedsięwzięcie zintegrowane Gmina Potok Wielki

Cel operacyjny 2.2. Zachowanie atrakcji dziedzictwa naturalnego i kulturowego			
Cel operacyjny 2.3. Rozwój specjalizacji turystycznej poprzez integrację produktów oferty turystycznej			
E-turysta - Aktywne Roztocze	530 000,00	RPO WL Działanie 2.1. Cyfrowe Lubelskie	Przedsięwzięcie Zintegrowane - M. Biłgoraj - Lider (projekt partnerski ze wszystkimi jst przedsięwzięcia)
Promocja zintegrowanego produktu turystycznego „Aktywne Roztocze - od kultury do natury”	1 040 000,00	RPO WL Działanie 3.6. Marketing gospodarczy	Przedsięwzięcie Zintegrowane - LOT Roztocze - Lider (projekt partnerski ze wszystkimi jst przedsięwzięcia)

Cel Strategiczny 3. Rozwijająca się specjalizacja gospodarcza oraz wzrost jakości życia				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 3.1. Aktywizacja lokalnej społeczności poprzez rozwój przedsiębiorczości ze szczególną rolą przetwórstwa produktów lokalnych				
Cel operacyjny 3.2. Zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych na wysokim poziomie				
Cel operacyjny 3.3. Wzrost bezpieczeństwa oraz opieki zdrowotnej na terenie obszaru o funkcji turystycznej				
Cel operacyjny 3.4. Efektywne kształtowanie przestrzeni publicznej				

GMINA RADECZNICA

Cel Strategiczny 1. Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru oraz poprawa stanu ochrony środowiska				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 1.1. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru				
Przebudowa drogi powiatowej Nr 2903L na odcinku Zaporze - Nowa Wieś	2 500 000,00	Dokumentacja techniczna i zezwolenie na realizację inwestycji	PROW 2014 - 2020	Gmina Radecznica
Przebudowa drogi powiatowej Nr 2910L w miejscowości Latyczyn	1 670 000,00	Dokumentacja techniczna i zezwolenie na realizację inwestycji	PROW 2014 - 2020	Gmina Radecznica
Przebudowa drogi gminnej Nr 110106L Podlesie Duże - Podlesie Małe	550 000,00	Program Funkcjonalno - Użytkowy	PROW 2014 - 2020	Gmina Radecznica
Budowa drogi gminnej Zaburze - Chłopków	500 000,00	Dokumentacja techniczna	PROW 2014 - 2020	Gmina Radecznica
Cel operacyjny 1.2. Wewnętrzna spójność komunikacyjna z rozwiniętym ekologicznym transportem zbiorowym				
Cel operacyjny 1.3. Zwiększenie dostępności sieci wodno - kanalizacyjnej oraz poprawa czystości obszaru				
Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie Gminy Radecznica	3 150 000,00	Dokumentacja projektowa w trakcie wykonywania	PROW 2014 - 2020	Gmina Radecznica
Zakończenie budowy kanalizacji sanitarnej w miejscowości Radecznica	4 000 000,00	Dokumentacja projektowa w trakcie wykonywania		Gmina Radecznica
Budowa ujęcia wody w miejscowości Gorajec Zagroble	500 000,00	Faza koncepcji		Gmina Radecznica
Cel operacyjny 1.4. Wzrost efektywności energetycznej obiektów i budynków wraz z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii				
Montaż kolektorów słonecznych na terenie Gminy Radecznica	5 500 000,00	Dokumentacja projektowa w trakcie wykonywania	RPO WL 2014-2020	Gmina Radecznica
Montaż kotłów centralnego ogrzewania opalanych biomasą na terenie Gminy Radecznica	2 700 000,00	Dokumentacja projektowa w trakcie wykonywania	RPO WL 2014-2020	Gmina Radecznica

Montaż instalacji fotowoltaicznych na terenie Gminy Radecznica	6 000 000,00	Dokumentacja projektowa w trakcie wykonywania	RPO WL 2014–2020	Gmina Radecznica
Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej	2 000 000,00	Dokumentacja projektowa w trakcie wykonywania	RPO WL 2014–2020	Gmina Radecznica

Cel strategiczny 2. Zintegrowany rozwój turystyki				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 2.1. Zwiększenie dostępności do obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo poprzez integrację lokalnych szlaków turystycznych z ponadregionalnymi szlakami rowerowymi				
Budowa ścieżek poznawczych z elementami małej infrastruktury turystycznej łączącej tereny o znacznej wartości historycznej, przyrodniczej i krajobrazowej realizowane na terenie Gminy Szczepieszyn, Radecznica, Turobin, Tereszpol	9 646 000,00 (wartość całego projektu)		RPO WL 2014-2020 Działanie 7.3 Turystyka przyrodnicza	Przedsięwzięcie Zintegrowane Projekt Partnerski Szczepieszyn – Lider, Radecznica, Turobin, Tereszpol
Cel operacyjny 2.2. Zachowanie atrakcji dziedzictwa naturalnego i kulturowego				
Odnowienie zabytkowego zespołu klasztorowego OO. Bernardynów w Radecznicy wraz z odtworzeniem ogrodów przyklasztornych i parku	10 000 000,00	Dokumentacja projektowa w trakcie wykonywania	RPO WL 2014–2020	Klasztor OO. Bernardynów w Radecznicy
Cel operacyjny 2.3. Rozwój specjalizacji turystycznej poprzez integrację produktów oferty turystycznej				
E-turysta – Aktywne Roztocze	750 000,00 (wartość całego projektu)		RPO WL 2014-2020 Działanie 2.1. Cyfrowe lubelskie	Przedsięwzięcie Zintegrowane – M. Tomaszów Lubelski – Lider Projekt Partnerski ze wszystkimi partnerami

Promocja zintegrowanego produktu turystycznego „Aktywne Roztocze – od – kultury do natury”	1 500 000,00 (wartość całego projektu)	RPO WL 2014-2020 Działanie 3.6. Marketing gospodarczy	przedsięwzięcia „Od kultury do natury” Przedsięwzięcie Zintegrowane – LOT Roztocze – Lider Projekt Partnerski ze wszystkimi partnerami przedsięwzięcia „Od kultury do natury”
--	---	--	--

Cel Strategiczny 3. Rozwijająca się specjalizacja gospodarcza oraz wzrost jakości życia				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 3.1. Aktywizacja lokalnej społeczności poprzez rozwój przedsiębiorczości ze szczególną rolą przetwórstwa produktów lokalnych				
Cel operacyjny 3.2. Zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych na wysokim poziomie				
Cel operacyjny 3.3. Wzrost bezpieczeństwa oraz opieki zdrowotnej na terenie obszaru o funkcji turystycznej				
Cel operacyjny 3.4. Efektywne kształtowanie przestrzeni publicznej				

GMINA SUSIEC

Cel Strategiczny 1. Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru oraz poprawa stanu ochrony środowiska				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 1.1. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru				
Cel operacyjny 1.2. Wewnętrzna spójność komunikacyjna z rozwiniętym ekologicznym transportem zbiorowym				
Cel operacyjny 1.3. Zwiększenie dostępności sieci wodno – kanalizacyjnej oraz poprawa czystości obszaru				
Cel operacyjny 1.4. Wzrost efektywności energetycznej obiektów i budynków wraz z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii				

Cel strategiczny 2. Zintegrowany rozwój turystyki				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 2.1. Zwiększenie dostępności do obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo poprzez integrację lokalnych szlaków turystycznych z ponadregionalnymi szlakami rowerowymi				
Ukazanie naturalnego potencjału Geoparku Kamienny Las poprzez wykorzystanie walorów turystycznych miasta Tomaszów Lubelski oraz okolicznych gmin	16 880 000,00 (wartość całego projektu)		RPO WL Działanie 7.3. Turystyka przyrodnicza	Przedsięwzięcie Zintegrowane M. Tomaszów Lubelski – Lider, Partnerzy: g.

				Tomaszów Lubelski, Tarnawatka, Susiec, Krynice, Krasnobród
Utworzenie zintegrowanej sieci szlaków Geoparku "Kamienny las na Roztoczu"	18 590 000,00	Zlecone opracowanie map do celów projektowych	RPO WL 2014-2020 Działanie 7.3. Turystyka Przyrodnicza	Przedsięwzięcie Zintegrowane Gmina Józefów – Lider Partnerzy: Gmina Susiec, Gmina Krasnobród
„Geopark kamienny Las na Roztoczu	8 109 000,00 (wartość projektu)		RPO WL 2014-2020 Działanie 7.3. Turystyka Przyrodnicza	Przedsięwzięcie zintegrowane: Lider projektu – Gmina Józefów, Partnerzy – Gmina Susiec, Gmina Krasnobród
Cel operacyjny 2.2. Zachowanie atrakcji dziedzictwa naturalnego i kulturowego				
Modernizacja infrastruktury Gminnego Ośrodka Kultury w Suścu w celu poprawy atrakcyjności oferty kulturalnej regionu Roztocza	1 265 000,00		RPO WL 2014-2020 Działanie 7.1 Dziedzictwo kulturowe i naturalne	Przedsięwzięcie zintegrowane
Cel operacyjny 2.3. Rozwój specjalizacji turystycznej poprzez integrację produktów oferty turystycznej				
E-turysta – Aktywne Roztocze	750 000,00 (wartość całego projektu)		RPO WL - Działanie 2.1. Cyfrowe lubelskie	Przedsięwzięcie Zintegrowane – M. Tomaszów Lubelski – Lider Projekt Partnerski ze wszystkimi partnerami przedsięwzięcia „Od kultury do

Promocja zintegrowanego produktu turystycznego „Aktywne Roztocze – od – kultury do natury”	1 500 000,00 (wartość całego projektu)	RPO WL Działanie 3.6. Marketing gospodarczy	natury” Przedsięwzięcie Zintegrowane – LOT Roztocze – Lider Projekt Partnerski ze wszystkimi partnerami przedsięwzięcia „Od kultury do natury”
--	---	---	--

Cel Strategiczny 3. Rozwijająca się specjalizacja gospodarcza oraz wzrost jakości życia				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 3.1. Aktywizacja lokalnej społeczności poprzez rozwój przedsiębiorczości ze szczególną rolą przetwórstwa produktów lokalnych				
Cel operacyjny 3.2. Zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych na wysokim poziomie				
Cel operacyjny 3.3. Wzrost bezpieczeństwa oraz opieki zdrowotnej na terenie obszaru o funkcji turystycznej				
Cel operacyjny 3.4. Efektywne kształtowanie przestrzeni publicznej				

GMINA SZCZEBRZESZYN

Cel Strategiczny 1. Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru oraz poprawa stanu ochrony środowiska				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 1.1. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru				
Poprawa jakości dróg krajowych, gminnych i wiejskich	12 000 000,00		PO Infrastruktura Oś IV Zwiększenie dostępności do transportowej sieci europejskiej.	Przedsięwzięcie zintegrowane Gmina Szczepieszyn
Cel operacyjny 1.2. Wewnętrzna spójność komunikacyjna z rozwiniętym ekologicznym transportem zbiorowym				
Cel operacyjny 1.3. Zwiększenie dostępności sieci wodno - kanalizacyjnej oraz poprawa czystości obszaru				
Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na terenach wiejskich.	10 200 000,00		RPO WL 2014-2020 Oś 6 Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów PROW 2014-2020 Podstawowe usługi i odnowa wsi	Przedsięwzięcie zintegrowane Gmina Szczepieszyn
Cel operacyjny 1.4. Wzrost efektywności energetycznej obiektów i budynków wraz z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii				
Poprawa efektywności energetycznej budynków mieszkalnych i obiektów publicznych poprzez termomodernizację, poprawę systemu grzewczego, oświetleniowego	17 000 000,00		RPO WL 2014-2020 Oś 5 Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna. PO Infrastruktura Oś I Zmniejszenie	Przedsięwzięcie zintegrowane Gmina Szczepieszyn

	emisyjności gospodarczej
--	--------------------------

Cel strategiczny 2. Zintegrowany rozwój turystyki				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 2.1. Zwiększenie dostępności do obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo poprzez integrację lokalnych szlaków turystycznych z ponadregionalnymi szlakami rowerowymi				
Budowa ścieżek poznawczych z elementami małej infrastruktury turystycznej łączącej tereny o znacznej wartości historycznej, przyrodniczej i krajobrazowej realizowane na terenie Gminy Szczepleszyn, Radecznicza, Turobin, Tereszpol	9 646 000,00		RPO WL 2014-2020 Działanie 7.3 Turystyka przyrodnicza	Przedsięwzięcie Zintegrowane Projekt Partnerski Szczepleszyn – Lider, Radecznicza, Turobin, Tereszpol
Cel operacyjny 2.2. Zachowanie atrakcji dziedzictwa naturalnego i kulturowego				
„Budowa zbiornika wodnego w dolinie rzeki Wieprz i Świnka w miejscowości Brody Małe gm. Szczepleszyn woj. lubelskie”	15 010 000,00		RPO WL 2014-2020 Działanie 6.2 Mała retencja	Przedsięwzięcie Zintegrowane Gmina Szczepleszyn
Cel operacyjny 2.3. Rozwój specjalizacji turystycznej poprzez integrację produktów oferty turystycznej				
E-turysta – Aktywne Roztocze	750 000,00 (wartość całego projektu)		RPO WL 2014-2020 Działanie 2.1. Cyfrowe lubelskie	Przedsięwzięcie Zintegrowane – M. Tomaszów Lubelski – Lider Projekt Partnerski ze wszystkimi partnerami przedsięwzięcia „Od kultury do natury”

Promocja zintegrowanego produktu turystycznego „Aktywne Roztocze – od – kultury do natury”	1 500 000,00 (wartość całego projektu)	RPO WL 2014-2020 Działanie 3.6. Marketing gospodarczy	Przedsięwzięcie Zintegrowane – LOT Roztocze – Lider Projekt Partnerski ze wszystkimi partnerami przedsięwzięcia „Od kultury do natury”
--	---	--	---

Cel Strategiczny 3. Rozwijająca się specjalizacja gospodarcza oraz wzrost jakości życia				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 3.1. Aktywizacja lokalnej społeczności poprzez rozwój przedsiębiorczości ze szczególną rolą przetwórstwa produktów lokalnych				
Cel operacyjny 3.2. Zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych na wysokim poziomie				
Budowa, rozbudowa, adaptacja i modernizacja obiektów na potrzeby prowadzenia działalności edukacyjnej z zapleczem socjalnym.	7 000 000,00		RPO WL 2014-2020 Priorytet 13 Infrastruktura społeczna.	Przedsięwzięcie zintegrowane Gmina Szczeczeszyn
Cel operacyjny 3.3. Wzrost bezpieczeństwa oraz opieki zdrowotnej na terenie obszaru o funkcji turystycznej				
Cel operacyjny 3.4. Efektywne kształtowanie przestrzeni publicznej				

GMINA TARNAWATKA

Cel Strategiczny 1. Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru oraz poprawa stanu ochrony środowiska				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 1.1. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru				
Modernizacja drogi gminnej na Górną Kolonię w miejscowości Tymin	1 000 000,00	Brak	Środki własne	Gmina Tarnawatka
Przebudowa dróg miejscowości Dąbrowa Tarnawacka (strona wschodnia i zachodnia)	900 000,00	Brak	Środki własne	Gmina Tarnawatka
Modernizacja drogi gminnej Tymin-Podhucie wraz z modernizacją dróg w miejscowości Podhucie.	1 500 000,00	Brak	Środki własne, Program rozwoju gminnej i powiatowej infrastruktury drogowej na lata 2016-2019	Gmina Tarnawatka
Przebudowa ulicy Szkolnej od miejscowości Tarnawatka do miejscowości Tarnawatka-Tartak	500 000,00	Brak	Środki własne, Program rozwoju gminnej i powiatowej infrastruktury drogowej na lata 2016-2019	Gmina Tarnawatka
Cel operacyjny 1.2. Wewnętrzna spójność komunikacyjna z rozwiniętym ekologicznym transportem zbiorowym				
-	-	-	-	-
Cel operacyjny 1.3. Zwiększenie dostępności sieci wodno – kanalizacyjnej oraz poprawa czystości obszaru				
Budowa kanalizacji sanitarnej II etap Wieprzów Ordynacki	1 500 000,00	Projekt budowlany, pozwolenie na budowę	Środki własne, NFOŚiGW, PROW na lata 2014-2020	Gmina Tarnawatka
Przebudowa wodociągu Huta Tarnawacka-Tymin	500 000,00	Brak	Środki własne, NFOŚiGW,	Gmina Tarnawatka

		ZPROW na lata 2014-2020	
Cel operacyjny 1.4. Wzrost efektywności energetycznej obiektów i budynków wraz z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii			
Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej na terenie gminy	2 500 000,00	Brak	Środki własne, NFOŚiGW, RPO WL na lata 2014-2020 Gmina Tarnawatka
Wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych.	3 000 000,00	Brak	Środki własne, NFOŚiGW, RPO WL na lata 2014-2020 Gmina Tarnawatka

Cel strategiczny 2. Zintegrowany rozwój turystyki				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 2.1. Zwiększenie dostępności do obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo poprzez integrację lokalnych szlaków turystycznych z ponadregionalnymi szlakami rowerowymi				
Ukazanie naturalnego potencjału Geoparku Kamienny Las poprzez wykorzystanie walorów turystycznych miasta Tomaszów Lubelski oraz okolicznych gmin	16 880 000,00	Gmina Tarnawatka – partner projektu	RPO WL Działanie 7.3. Turystyka przyrodnicza	Przedsięwzięcie Zintegrowane M. Tomaszów Lubelski – Lider, Partnerzy: g. Tomaszów Lubelski, Tarnawatka, Susiec, Krynice, Krasnobród
Cel operacyjny 2.2. Zachowanie atrakcji dziedzictwa naturalnego i kulturowego				
Odbudowa zbiornika wodnego w miejscowości Pańków i jego adaptacja na cele turystyczne	2 000 000,00	Koncepcja odbudowy zbiornika wodnego w Pańkowie	RPO WL 2014-2020 Działanie 7.2 Dziedzictwo naturalne	Przedsięwzięcie Zintegrowane Gmina Tarnawatka
Renowacja obiektów dziedzictwa	100 000,00	Brak	Środki własne,	Gmina

historycznego ze szczególnym uwzględnieniem zabytków oraz miejsc (obiektów) cennych historycznie		PROW na lata 2014-2020	Tarnawatka
Cel operacyjny 2.3. Rozwój specjalizacji turystycznej poprzez integrację produktów oferty turystycznej			
E-turysta – Aktywne Roztocze	750 000,00 (wartość całego projektu)	RPO WL 2014-2020 Działanie 2.1. Cyfrowe lubelskie	Przedsięwzięcie Zintegrowane – M. Tomaszów Lubelski – Lider Projekt Partnerski ze wszystkimi partnerami przedsięwzięcia „Od kultury do natury”
Promocja zintegrowanego produktu turystycznego „Aktywne Roztocze – od – kultury do natury”	1 500 000,00 (wartość całego projektu)	RPO WL 2014-2020 Działanie 3.6. Marketing gospodarczy	Przedsięwzięcie Zintegrowane – LOT Roztocze – Lider Projekt Partnerski ze wszystkimi partnerami przedsięwzięcia „Od kultury do natury”

Cel Strategiczny 3. Rozwijająca się specjalizacja gospodarcza oraz wzrost jakości życia				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 3.1. Aktywizacja lokalnej społeczności poprzez rozwój przedsiębiorczości ze szczególną rolą przetwórstwa produktów lokalnych				
Kompleksowe przygotowanie terenów pod inwestycje	4 000 000,00	Brak	Środki własne, środki zewnętrzne	Gmina Tarnawatka
Aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców gminy Tarnawatka	50 000,00	-	Środki własne, POKL 2014-2020	Gmina Tarnawatka

Cel operacyjny 3.2. Zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych na wysokim poziomie				
Rozbudowa i wyposażenie Szkoły Podstawowej w Tarnawatce na potrzeby przedszkola.	1 500 000,00	Projekt budowlany, pozwolenie na budowę	Środki własne, RPO WL na lata 2014-2020	Gmina Tarnawatka
Budowa hali sportowej przy Zespole Szkół i Przedszkola w Tarnawatce.	4 000 000,00	Projekt budowlany, pozwolenie na budowę	Środki własne, środki ministerstwa edukacji	Gmina Tarnawatka
Cel operacyjny 3.3. Wzrost bezpieczeństwa oraz opieki zdrowotnej na terenie obszaru o funkcji turystycznej				
-	-	-	-	-
Cel operacyjny 3.4. Efektywne kształtowanie przestrzeni publicznej				

GMINA TARNOGRÓD

Cel Strategiczny 1. Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru oraz poprawa stanu ochrony środowiska				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 1.1. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru				
Cel operacyjny 1.2. Wewnętrzna spójność komunikacyjna z rozwiniętym ekologicznym transportem zbiorowym				
Cel operacyjny 1.3. Zwiększenie dostępności sieci wodno – kanalizacyjnej oraz poprawa czystości obszaru				
Cel operacyjny 1.4. Wzrost efektywności energetycznej obiektów i budynków wraz z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii				

Cel strategiczny 2. Zintegrowany rozwój turystyki				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 2.1. Zwiększenie dostępności do obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo poprzez integrację lokalnych szlaków turystycznych z ponadregionalnymi szlakami rowerowymi				
Udostępnienie potencjału turystycznego gminy Tarnogród, poprzez budowę szlaków turystycznych oraz ścieżek rowerowych (wzdłuż DW 835 oraz DW 863)	9 000 000,00		RPO WL 2014-2020 Działanie 7.3 Turystyka przyrodnicza	Przedsięwzięcie zintegrowane Gmina Tarnogród

Cel operacyjny 2.2. Zachowanie atrakcji dziedzictwa naturalnego i kulturowego			
Zachowanie dziedzictwa kulturowego gminy Tarnogród poprzez zwiększenie dostępności TOK oraz renowację zabytkowej Synagogi	3 875 730,00	RPO WL 2014-2020 Działanie 7.1 Dziedzictwo kulturowe i naturalne	Przedsięwzięcie zintegrowane Gmina Tarnogród
Cel operacyjny 2.3. Rozwój specjalizacji turystycznej poprzez integrację produktów oferty turystycznej			
E-turysta – Aktywne Roztocze	530 000,00	RPO WL Działanie 2.1. Cyfrowe Lubelskie	Przedsięwzięcie Zintegrowane - M. Biłgoraj – Lider (projekt partnerski ze wszystkimi jst przedsiębiorstwa)
Promocja zintegrowanego produktu turystycznego „Aktywne Roztocze – od kultury do natury”	1 040 000,00	RPO WL Działanie 3.6. Marketing gospodarczy	Przedsięwzięcie Zintegrowane - LOT Roztocze – Lider (projekt partnerski ze wszystkimi jst przedsiębiorstwa)

Cel Strategiczny 3. Rozwijająca się specjalizacja gospodarcza oraz wzrost jakości życia				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 3.1. Aktywizacja lokalnej społeczności poprzez rozwój przedsiębiorczości ze szczególną rolą przetwórstwa produktów lokalnych				
Cel operacyjny 3.2. Zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych na wysokim poziomie				

Cel operacyjny 3.3. Wzrost bezpieczeństwa oraz opieki zdrowotnej na terenie obszaru o funkcji turystycznej	
Cel operacyjny 3.4. Efektywne kształtowanie przestrzeni publicznej	

GMINA TERESZPOL

Cel Strategiczny 1. Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru oraz poprawa stanu ochrony środowiska				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 1.1. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru				
Cel operacyjny 1.2. Wewnętrzna spójność komunikacyjna z rozwiniętym ekologicznym transportem zbiorowym				
Cel operacyjny 1.3. Zwiększenie dostępności sieci wodno – kanalizacyjnej oraz poprawa czystości obszaru				
Cel operacyjny 1.4. Wzrost efektywności energetycznej obiektów i budynków wraz z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii				

Cel strategiczny 2. Zintegrowany rozwój turystyki				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 2.1. Zwiększenie dostępności do obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo poprzez integrację lokalnych szlaków turystycznych z ponadregionalnymi szlakami rowerowymi				
Cel operacyjny 2.2. Zachowanie atrakcji dziedzictwa naturalnego i kulturowego				

Cel operacyjny 2.3. Rozwój specjalizacji turystycznej poprzez integrację produktów oferty turystycznej				
E-turysta - Aktywne Roztocze	750 000,00 (wartość całego projektu)		RPO WL - Działanie 2.1. Cyfrowe lubelskie	Przedsięwzięcie Zintegrowane - M. Tomaszów Lubelski - Lider Projekt Partnerski ze wszystkimi partnerami przedsięwzięcia „Od kultury do natury”
Promocja zintegrowanego produktu turystycznego „Aktywne Roztocze - od - kultury do natury”	1 500 000,00 (wartość całego projektu)		RPO WL Działanie 3.6. Marketing gospodarczy	Przedsięwzięcie Zintegrowane - LOT Roztocze - Lider Projekt Partnerski ze wszystkimi partnerami przedsięwzięcia „Od kultury do natury”

Cel Strategiczny 3. Rozwijająca się specjalizacja gospodarcza oraz wzrost jakości życia				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 3.1. Aktywizacja lokalnej społeczności poprzez rozwój przedsiębiorczości ze szczególną rolą przetwórstwa produktów lokalnych				
Cel operacyjny 3.2. Zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych na wysokim poziomie				
Cel operacyjny 3.3. Wzrost bezpieczeństwa oraz opieki zdrowotnej na terenie obszaru o funkcji turystycznej				

Cel operacyjny 3.4. Efektywne kształtowanie przestrzeni publicznej	

GMINA TOMASZÓW LUBELSKI

Cel Strategiczny 1.				
Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru oraz poprawa stanu ochrony środowiska				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 1.1. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru				
Przebudowa dróg gminnych - ul. Leśna, Akacyjowa i Słoneczna w miejscowości Łaszczówka	1 200 000,00	Opracowano dokumentację techniczną	Budżet Gminy, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020	Gmina Tomaszów Lubelski
Przebudowa drogi gminnej nr 111773L w miejscowości Majdanek	1 000 000,00	Dokumentacja techniczna w opracowaniu	Budżet Gminy, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020	Gmina Tomaszów Lubelski
Przebudowa drogi gminnej nr 111753L w miejscowości Sabaudia	1 000 000,00	Dokumentacja techniczna w opracowaniu	Budżet Gminy, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020	Gmina Tomaszów Lubelski
Przebudowa drogi gminnej nr 111786L w miejscowości Jeziernia	1 000 000,00	Dokumentacja techniczna w opracowaniu	Budżet Gminy, Dotacja z rezerwy celowej budżetu państwa na dofinansowanie zadania związanego z usuwaniem skutków	Gmina Tomaszów Lubelski
Budowa chodników przy drogach gminnych	500 000,00	Dokumentacja techniczna w opracowaniu	Budżet Gminy	Gmina Tomaszów Lubelski
Cel operacyjny 1.2. Wewnętrzna spójność komunikacyjna z rozwiniętym ekologicznym transportem zbiorowym				
Cel operacyjny 1.3. Zwiększenie dostępności sieci wodno - kanalizacyjnej oraz poprawa czystości obszaru				
Budowa sieci kanalizacyjnej w miejscowości Rogóźno	5 000 000,00	Dokumentacja techniczna w opracowaniu	Budżet Gminy, Narodowy Fundusz	Gmina Tomaszów Lubelski

Budowa sieci kanalizacyjnej w miejscowości Sabaudia	5 000 000,00	Dokumentacja techniczna w opracowaniu	Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej Budżet Gminy, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej	Gmina Tomaszów Lubelski
Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków w gospodarstwach indywidualnych	2 000 000,00	Dokumentacja techniczna w opracowaniu	Budżet Gminy, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej	Gmina Tomaszów Lubelski
Budowa sieci wodociągowej w miejscowości Jeziernia	2 000 000,00	Dokumentacja techniczna w opracowaniu	Budżet Gminy, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej	Gmina Tomaszów Lubelski
Budowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w miejscowości Łaszczówka Kolonia	4 000 000,00	Opracowano dokumentację techniczną	Budżet Gminy, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020	Gmina Tomaszów Lubelski
Budowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w miejscowości Łaszczówka	5 000 000,00	Dokumentacja techniczna w opracowaniu	Budżet Gminy, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej	Gmina Tomaszów Lubelski
Budowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w miejscowości Rabinówka (nowe osiedle)	500 000,00	Dokumentacja techniczna w opracowaniu	Budżet Gminy, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej	Gmina Tomaszów Lubelski
Budowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej ul. Józefowskiej w miejscowości Rogóżno	1 500 000,00	Dokumentacja techniczna w opracowaniu	Budżet Gminy, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020	Gmina Tomaszów Lubelski
Cel operacyjny 1.4. Wzrost efektywności energetycznej obiektów i budynków wraz z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii				
Modernizacja oświetlenia ulicznego na energooszczędne	1 000 000,00	Dokumentacja techniczna w opracowaniu	Budżet Gminy, Regionalny Program	Gmina Tomaszów Lubelski

Montaż systemów instalacji solarnych fotowoltaicznych na budynkach mieszkalnych w gminie	1 000 000,00	Dokumentacja techniczna w opracowaniu	Operacyjny Województwa Lubelskiego Budżet Gminy, Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego	Gmina Tomaszów Lubelski
Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w Gminie Tomaszów Lubelski	2 000 000,00	Dokumentacja techniczna w opracowaniu	Budżet Gminy, Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego	Gmina Tomaszów Lubelski

Cel strategiczny 2. Zintegrowany rozwój turystyki				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 2.1. Zwiększenie dostępności do obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo poprzez integrację lokalnych szlaków turystycznych z ponadregionalnymi szlakami rowerowymi				
Ukazanie naturalnego potencjału Geoparku Kamienny Las poprzez wykorzystanie walorów turystycznych miasta Tomaszów Lubelski oraz okolicznych gmin	16 880 000,00 (wartość całego projektu)	Gmina Tomaszów Lubelski – partner projektu	RPO WL 2014-2020 Działanie 7.3. Turystyka przyrodnicza	Przedsięwzięcie Zintegrowane M. Tomaszów Lubelski – Lider, g. Tomaszów Lubelski, Tarnawatka, Susiec, Krynice, Krasnobród
Cel operacyjny 2.2. Zachowanie atrakcji dziedzictwa naturalnego i kulturowego				
Utworzenie kompleksu kulturalno-rekreacyjnego na terenie GOK w Podhorcach w celu podniesienia atrakcyjności oferty kulturowej Zagospodarowanie i udostępnienie obiektów atrakcyjnych pod względem	1 400 000,00	Dokumentacja techniczna w opracowaniu	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020	Gmina Tomaszów Lubelski
	300 000,00	Dokumentacja techniczna w opracowaniu	Budżet Gminy, Program Rozwoju	Gmina Tomaszów Lubelski

przyrodniczo-historycznym w miejscowości Ulów			Obszarów Wiejskich 2014-2020
Cel operacyjny 2.3. Rozwój specjalizacji turystycznej poprzez integrację produktów oferty turystycznej			
E-turysta – Aktywne Roztocze	750 000,00 (wartość całego projektu)	Dokumentacja techniczna w opracowaniu	RPO WL 2014-2020 Działanie 2.1. Cyfrowe lubelskie Przedsięwzięcie Zintegrowane – M. Tomaszów Lubelski – Lider Projekt Partnerski ze wszystkimi partnerami przedsięwzięcia „Od kultury do natury”
Promocja zintegrowanego produktu turystycznego „Aktywne Roztocze – od – kultury do natury”	1 500 000,00 (wartość całego projektu)	Dokumentacja techniczna w opracowaniu	RPO WL 2014-2020 Działanie 3.6. Marketing gospodarczy Przedsięwzięcie Zintegrowane – LOT Roztocze – Lider Projekt Partnerski ze wszystkimi partnerami przedsięwzięcia „Od kultury do natury”
Wytyczenie, budowa i oznakowanie ścieżek edukacyjnych przyrodniczo-historycznych pieszych i rowerowych. Budowa wież widokowych wraz z infrastrukturą	2 000 000,00	Dokumentacja techniczna w opracowaniu	Budżet Gminy, Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego Gmina Tomaszów Lubelski

Cel Strategiczny 3. Rozwijająca się specjalizacja gospodarcza oraz wzrost jakości życia				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)

Cel operacyjny 3.1. Aktywizacja lokalnej społeczności poprzez rozwój przedsiębiorczości ze szczególną rolą przetwórstwa produktów lokalnych				
Cel operacyjny 3.2. Zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych na wysokim poziomie				
Przebudowa i adaptacja budynku biurowego na budynek przedszkola w miejscowości Rogóźno	2 000 000,00	Dokumentacja techniczna w opracowaniu	Budżet Gminy: 300 000,00 zł Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego: 1 700 000,00 zł	Gmina Tomaszów Lubelski
Cel operacyjny 3.3. Wzrost bezpieczeństwa oraz opieki zdrowotnej na terenie obszaru o funkcji turystycznej				
Cel operacyjny 3.4. Efektywne kształtowanie przestrzeni publicznej				

MIASTO TOMASZÓW LUBELSKI

Cel Strategiczny 1. Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru oraz poprawa stanu ochrony środowiska				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 1.1. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru				
Budowa obwodnicy miasta Tomaszowa Lubelskiego	170 000 000,00	Dokumentacja opracowana	RPO WL Działanie 8.1 Regionalny układ transportowy	Przedsięwzięcie Zintegrowane
Przebudowa dróg wojewódzkich dr. Nr 850 (Łaszczowiecka i dr. Nr 853 (Majdan Nowy -Tomaszów, Lubelski-ul. Piłsudskiego)	5 000 000,00		RPO WL Działanie 8.1 Regionalny układ transportowy	Przedsięwzięcie Zintegrowane
Przebudowa dróg powiatowych na terenie miasta	7 000 000,00		RPO WL Działanie 8.2 Lokalny układ transportowy	Przedsięwzięcie Zintegrowane
Cel operacyjny 1.2. Wewnętrzna spójność komunikacyjna z rozwiniętym ekologicznym transportem zbiorowym				
Budowa i modernizacja dróg gminnych , chodników na terenie miasta	15 000 000,00		RPO WL Działanie 5.4 Transport niskoemisyjny	Przedsięwzięcie Zintegrowane
Cel operacyjny 1.3. Zwiększenie dostępności sieci wodno - kanalizacyjnej oraz poprawa czystości obszaru				
Rozbudowa i modernizacja sieci wodno-kanalizacyjnych na terenie miasta	5 000 000,00		RPO WL Działanie 6.4 Gospodarka wodno-ściekowa POiŚ	PGKiM Tomaszów Lubelski
Modernizacja oczyszczalni ścieków	5 000 000,00		RPO WL Działanie 6.4 Gospodarka wodno-ściekowa POiŚ	PGKiM Tomaszów Lubelski
Rozbudowa kanalizacji deszczowej	10 000 000		RPO WL Działanie	PGKiM

Gazyfikacja gminy	5 000 000,00	6.4 Gospodarka wodno-ściekowa, RPO WL Działanie 5.3. Efektywność energetyczna sektora mieszkaniowego	Tomaszów Lubelski
Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków przy ul. Ofiar Bełżca	5 000 000,00	RPO WL Działanie 6.4 Gospodarka wodno-ściekowa	
Cel operacyjny 1.4. Wzrost efektywności energetycznej obiektów i budynków wraz z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii			
Termomodernizacja wielorodzinnych budynków mieszkalnych	5 000 000,00	RPO WL Działanie 5.3. Efektywność energetyczna sektora mieszkalnego	Przedsięwzięcie Zintegrowane
Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej	8 000 000,00	RPO WL Działanie 5.2. Efektywność energetyczna sektora publicznego	Przedsięwzięcie Zintegrowane
Modernizacja i rozbudowa sieci energetycznych i oświetlenia	5 000 000,00	RPO WL Działanie 5.5. Promocja niskoemisyjna	Przedsięwzięcie Zintegrowane
Montaż solarów, pomp ciepła oraz systemów fotowoltaicznych w budynkach mieszkalnych	8 000 000,00	RPO WL Działanie 4.1. Wsparcie wykorzystania OZE	
Budowa infrastruktury służącej do produkcji energii elektrycznej z OZE	6 000 000,00	RPO WL 5.1 Poprawa efektywności energetycznej przedsiębiorstw	PGKiM Tomaszów Lubelski

Cel strategiczny 2. Zintegrowany rozwój turystyki				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja)	Planowane źródło finansowania	Podmiot realizujący

	techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	inwestycji	(gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 2.1. Zwiększenie dostępności do obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo poprzez integrację lokalnych szlaków turystycznych z ponadregionalnymi szlakami rowerowymi			
Ukazanie naturalnego potencjału Geoparku Kamienny Las poprzez wykorzystanie walorów turystycznych miasta Tomaszów Lubelski oraz okolicznych gmin	16 880 000,00 (wartość całego projektu)	RPO WL Działanie 7.3. Turystyka przyrodnicza	Przedsięwzięcie Zintegrowane M. Tomaszów Lubelski – Lider, Partnerzy: g. Tomaszów Lubelski, Tarnawatka, Susiec, Krynice, Krasnobród
Cel operacyjny 2.2. Zachowanie atrakcji dziedzictwa naturalnego i kulturowego			
Roboty budowlane i modernizacyjne przy budynku dawnego sejmiku	1 000 000,00 (wartość całego projektu)	RPO WL Działanie 7.1. Dziedzictwo kulturowe	Przedsięwzięcie Zintegrowane
Przebudowa budynku Tomaszowskiego Domu Kultury wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia	4 950 000,00	RPO WL Działanie 7.1 Dziedzictwo kulturowe i naturalne	Przedsięwzięcie zintegrowane, Lider projektu – Tomaszowski Dom Kultury, Partnerzy – Miasto Tomaszów Lubelski, Biblioteka Miejska, GOK Susiec
Cel operacyjny 2.3. Rozwój specjalizacji turystycznej poprzez integrację produktów oferty turystycznej			
Centrum Aktywności i Rekreacji	25 007 307,00	Inne źródła finansowania	Przedsięwzięcie Zintegrowane

E-turysta – Aktywne Roztocze	750 000,00 (wartość całego projektu)	RPO WL - Działanie 2.1. Cyfrowe lubelskie	Przedsięwzięcie Zintegrowane – M. Tomaszów Lubelski – Lider Projekt Partnerski ze wszystkimi partnerami przedsięwzięcia „Od kultury do natury”
Promocja zintegrowanego produktu turystycznego „Aktywne Roztocze – od – kultury do natury”	1 500 000,00 (wartość całego projektu)	RPO WL Działanie 3.6. Marketing gospodarczy	Przedsięwzięcie Zintegrowane – LOT Roztocze – Lider Projekt Partnerski ze wszystkimi partnerami przedsięwzięcia „Od kultury do natury”

Cel Strategiczny 3. Rozwijająca się specjalizacja gospodarcza oraz wzrost jakości życia				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 3.1. Aktywizacja lokalnej społeczności poprzez rozwój przedsiębiorczości ze szczególną rolą przetwórstwa produktów lokalnych				
Przygotowanie turystycznych terenów inwestycyjnych typu „brownfield” przy rzece Sołokija	4 010 097,00		RPO WL Działanie 3.1. Tereny inwestycyjne	Przedsięwzięcie Zintegrowane
Rozwój lokalnych produktów turystycznych (potrawy regionalne, tradycyjne produkty rękodzielnicze).	210 000,00 (wartość całego projektu)		Program Partnerstwa i Sąsiedztwa „Polska – Białoruś – Ukraina”	Przedsięwzięcie Zintegrowane

Inicjowanie powstawania podmiotów ekonomii społecznej, odpowiadającej na zapotrzebowanie mieszkańców oraz turystów.	1 000 000,00 (wartość całego projektu)	RPO Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 Działanie 11.3 Ekonomia społeczna	Przedsięwzięcie Zintegrowane
Przygotowanie terenów inwestycyjnych przy ul. Łuszczowieckiej	7 000 000,00	RPO WL Działanie 3.1. Tereny inwestycyjne	
Cel operacyjny 3.2. Zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych na wysokim poziomie			
Doskonalenie kadr nauczycielskich.	300 000,00 (wartość całego projektu)	RPO Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 Działanie 12.3 Kształcenie ustawiczne w zakresie ICT	Przedsięwzięcie Zintegrowane
Rozwijanie u uczniów kompetencji cyfrowych, językowych, miękkich (komunikatywność, kreatywność, współdziałanie itd.).	300 000,00 (wartość całego projektu)	RPO Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 Działanie 12.2 Kształcenie ogólne	Przedsięwzięcie Zintegrowane
Doposażenie szkół w niezbędny sprzęt	1 000 000,00 (wartość całego projektu)	RPO Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 Działanie 13.3 Infrastruktura szkolna	Przedsięwzięcie Zintegrowane
Cel operacyjny 3.3. Wzrost bezpieczeństwa oraz opieki zdrowotnej na terenie obszaru o funkcji turystycznej			
Cel operacyjny 3.4. Efektywne kształtowanie przestrzeni publicznej			
Zagospodarowanie Rynku i budowa hal	15 000 000,00	RPO WL Działanie 13.3. rewitalizacja obszarów miejskich	Przedsięwzięcie Zintegrowane

GMINA TUROBIN

Cel Strategiczny 1. Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru oraz poprawa stanu ochrony środowiska				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 1.1. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru				
Cel operacyjny 1.2. Wewnętrzna spójność komunikacyjna z rozwiniętym ekologicznym transportem zbiorowym				
Cel operacyjny 1.3. Zwiększenie dostępności sieci wodno – kanalizacyjnej oraz poprawa czystości obszaru				
Cel operacyjny 1.4. Wzrost efektywności energetycznej obiektów i budynków wraz z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii				

Cel strategiczny 2. Zintegrowany rozwój turystyki				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 2.1. Zwiększenie dostępności do obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo poprzez integrację lokalnych szlaków turystycznych z ponadregionalnymi szlakami rowerowymi				
Cel operacyjny 2.2. Zachowanie atrakcji dziedzictwa naturalnego i kulturowego				

Cel operacyjny 2.3. Rozwój specjalizacji turystycznej poprzez integrację produktów oferty turystycznej				
E-turysta – Aktywne Roztocze	750 000,00 (wartość całego projektu)		RPO WL - Działanie 2.1. Cyfrowe lubelskie	Przedsięwzięcie Zintegrowane – M. Tomaszów Lubelski – Lider Projekt Partnerski ze wszystkimi partnerami przedsięwzięcia „Od kultury do natury”
Promocja zintegrowanego produktu turystycznego „Aktywne Roztocze – od – kultury do natury”	1 500 000,00 (wartość całego projektu)		RPO WL Działanie 3.6. Marketing gospodarczy	Przedsięwzięcie Zintegrowane – LOT Roztocze – Lider Projekt Partnerski ze wszystkimi partnerami przedsięwzięcia „Od kultury do natury”

Cel Strategiczny 3. Rozwijająca się specjalizacja gospodarcza oraz wzrost jakości życia				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 3.1. Aktywizacja lokalnej społeczności poprzez rozwój przedsiębiorczości ze szczególną rolą przetwórstwa produktów lokalnych				
Cel operacyjny 3.2. Zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych na wysokim poziomie				
Cel operacyjny 3.3. Wzrost bezpieczeństwa oraz opieki zdrowotnej na terenie obszaru o funkcji turystycznej				

Cel operacyjny 3.4. Efektywne kształtowanie przestrzeni publicznej	

GMINA ZAMOŚĆ

Cel Strategiczny 1. Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru oraz poprawa stanu ochrony środowiska				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 1.1. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru				
Budowa drogi gminnej nr 110409L w m. Białobrzegi	1 730 000,00	- Miejskowy plan ogólny zagospodarowania przestrzennego Gminy Zamość w zakresie infrastruktury technicznej, zatwierdzony uchwałą Rady Gminy Zamość nr XXIII/157/96 z dnia 11 października 1996 r - Przygotowany Program Funkcjonalno Użytkowy	PROW na lata 2014-2020	Gmina Zamość
Budowa drogi gminnej nr 110409L w m. Kalinowice	2 320 000,00	- Miejskowy plan ogólny zagospodarowania przestrzennego Gminy Zamość w zakresie infrastruktury technicznej, zatwierdzony uchwałą Rady Gminy Zamość nr XXIII/157/96 z dnia 11 października 1996 r - Przygotowany Program Funkcjonalno Użytkowy	PROW na lata 2014-2020	Gmina Zamość
Poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego w Gminie Zamość poprzez przebudowę dróg gminnych nr 110383 L, nr 110406L, 110437L w. m. Kalinowice	2 523 757,00	- Miejskowy plan ogólny zagospodarowania przestrzennego Gminy Zamość w zakresie infrastruktury technicznej, zatwierdzony uchwałą Rady Gminy Zamość nr XXIII/157/96 z dnia 11 października 1996 r. - Prawomocne pozwolenie na realizację inwestycji: 1. Decyzja nr 277/2015 z dnia 12.06.2015 r pozwolenie na budowę chodnika przy drogach gminnych nr 110383L i 110406L w m. Kalinowice.	Program rozwoju gminnej i powiatowej infrastruktury drogowej na lata 2016-2019	Gmina Zamość

		<p>2. Zaświadczenie o nie wniesieniu sprzeciwu w przedmiocie przystąpienia do zamiaru wykonania robót budowlanych dla przebudowy drogi gminnej nr 110383L (znak B.6743.1315.2015 z dnia 25.09.2015r</p> <p>3. Zaświadczenie o nie wniesieniu sprzeciwu w przedmiocie przystąpienia do zamiaru wykonania robót budowlanych dla przebudowy drogi gminnej nr 110406 L w m. Kalinowice.</p> <p>4. Zaświadczenie o nie wniesieniu sprzeciwu w przedmiocie przystąpienia do zamiaru wykonania robót budowlanych dla przebudowy drogi gminnej nr 110437L w m. Kalinowice (znak B.6743.1256.2014(17) z dnia 11.08.2014r.)</p>		
Cel operacyjny 1.2. Wewnętrzna spójność komunikacyjna z rozwiniętym ekologicznym transportem zbiorowym				
Cel operacyjny 1.3. Zwiększenie dostępności sieci wodno – kanalizacyjnej oraz poprawa czystości obszaru				
Budowa sieci wodociągowej oraz sieci kanalizacji sanitarnej w m. Żdanów, Żdanówek, Zwódne -Etap II	4 425 000,00	<p>- Opracowano dokumentacją techniczną na wykonanie zadania.</p> <p>- Decyzja Starosty Zamojskiego nr 970/2011 z dnia 22.12.2011r. zatwierdzająca projekt budowlany i wydająca pozwolenie na budowę.</p> <p>- Decyzja Wojewody Lubelskiego nr 110/12 z dnia 24.04.2012r. zatwierdzająca projekt budowlany i udzielająca pozwolenie na budowę.</p>	POIS na lata 2014-2020	Gmina Zamość
Budowa wodociągu w m. Siedliska Kolonia	670 000,00	<p>- Opracowana dokumentacja projektowa</p> <p>-Decyzja Wojewody Lubelskiego nr 55/14 z dnia 05 września 2014 r. zatwierdzająca projekt budowlany i udzielająca pozwolenia na budowę</p>	PROW na lata 2014-2020	

		- Decyzja Starosty Zamojskiego nr 127/2014 z dnia 20.03.2015 r. zatwierdzająca projekt budowlany i udzielająca pozwolenie na budowę		
Budowa sieci wodociągowej wraz z ujęciem wody w m. Płoskie -Etap I	3 423 000,00	- Ogłoszony przetarg na wykonanie dokumentacji projektowej.	Środki własne Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, inne programy zewnętrzne	Gmina Zamość
Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków w Gminie Zamość	3 140 000,00		Środki własne Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, inne programy zewnętrzne	Gmina Zamość
Cel operacyjny 1.4. Wzrost efektywności energetycznej obiektów i budynków wraz z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii				
Odnawialne źródła energii w Gminie Zamość	24 0000,00		RPO WL na lata 2014-2020	Gmina Zamość
Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w Gminie Zamość	4 0000,00		RPO WL na lata 2014-2020	Gmina Zamość

Cel strategiczny 2. Zintegrowany rozwój turystyki				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 2.1. Zwiększenie dostępności do obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo poprzez integrację lokalnych szlaków turystycznych z ponadregionalnymi szlakami rowerowymi				
Aktywne Roztocze – turystyka przyrodnicza w gminie Zamość	2 585 000		RPO WL Działanie 7.3 Turystyka przyrodnicza na lata 2014-2020	Przedsięwzięcie Zintegrowane Gmina Zamość

Cel operacyjny 2.2. Zachowanie atrakcji dziedzictwa naturalnego i kulturowego				
Budowa Centrum Kultury Dawnej w m. Wysokie	1 190 000,00	- Decyzja w sprawie ustalenia warunków i szczegółowych zasad zagospodarowania terenu oraz jego zabudowy (PGPI.6730.26.2015) - Opracowana kompletna dokumentacja techniczna - Pozwolenie wodnoprawne na wykonanie stawu ziemnego. (ROŚ.6341.52.2015 z dnia 12.11.2015 r.) - Decyzja nr 16/16 Wojewody Lubelskiego z dnia 29 stycznia 2016r. zatwierdzająca projekt budowlany i udzielająca pozwolenie na budowę stawu rekreacyjnego. -Decyzja Starosty Zamojskiego numer 32/2016 zatwierdzająca projekt budowlany i udzielająca pozwolenia na budowę	PROW na lata 2014-2020	Gmina Zamość
Rozbudowa i przebudowa świetlicy wiejskiej w m. Żdanówek	1 130 000,00	-Decyzja o warunkach zabudowy PGPI.6730.107.2015 z dnia 18.08.2015 r. - Złożony z dnia 14.01.2015 wniosek o pozwolenie na budowę	PROW na lata 2014-2020	Gmina Zamość
Cel operacyjny 2.3. Rozwój specjalizacji turystycznej poprzez integrację produktów oferty turystycznej				
E-turysta – Aktywne Roztocze	750 000 (wartość całego projektu)		RPO WL na lata 2014-2020 - Działanie 2.1. Cyfrowe lubelskie	Przedsięwzięcie Zintegrowane – M. Tomaszów Lubelski – Lider Projekt Partnerski ze wszystkimi partnerami przedsięwzięcia „Od kultury do natury”

Promocja zintegrowanego produktu turystycznego „Aktywne Roztocze – od – kultury do natury”	1 500 000 (wartość całego projektu)	RPO WL na lata 2014-2020 Działanie 3.6. Marketing gospodarczy	Przedsięwzięcie Zintegrowane – LOT Roztocze – Lider Projekt Partnerski ze wszystkimi partnerami przedsięwzięcia „Od kultury do natury”
--	--	---	--

Cel Strategiczny 3. Rozwijająca się specjalizacja gospodarcza oraz wzrost jakości życia				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 3.1. Aktywizacja lokalnej społeczności poprzez rozwój przedsiębiorczości ze szczególną rolą przetwórstwa produktów lokalnych				
Cel operacyjny 3.2. Zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych na wysokim poziomie				
Cel operacyjny 3.3. Wzrost bezpieczeństwa oraz opieki zdrowotnej na terenie obszaru o funkcji turystycznej				
Cel operacyjny 3.4. Efektywne kształtowanie przestrzeni publicznej				

MIASTO ZAMOŚĆ

Cel Strategiczny 1. Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru oraz poprawa stanu ochrony środowiska				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 1.1. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru				
Zwiększenie integracji komunikacyjnej obszarów funkcjonalnych miast subregionalnych województwa lubelskiego poprzez przebudowę sieci dróg powiatowych na terenie Białej Podlaskiej, Chełma i Zamościa.	15 700 000,00	-Koncepcja budowy drogi, chodników, ścieżki rowerowej, skrzyżowania z linią kolejową, kanalizacji deszczowej, kanalizacji teleinformatycznej, sieci oświetlenia ulicznego, data sporządzenia maj 2015r - Pozwolenie na budowę - Decyzja Nr 192/2015, ST-LU-ZM/DECYZJA/7998/2015 z dnia 30 czerwca 2015 r.	RPO WL 2014-2020 Działanie 8.2 Lokalny układ transportowy.	Przedsięwzięcie Zintegrowane Miasto Zamość
Cel operacyjny 1.2. Wewnętrzna spójność komunikacyjna z rozwiniętym ekologicznym transportem zbiorowym				
Budowa zrównoważonego systemu transportu publicznego na terenie Miasta Zamość i gmin przyległych.	83 000 000,00	- Decyzja 506/2010 dotycząca budowy kabla światłowodowego oraz bezprzewodowego dostępu do Internetu -Hotspoty na Blokach Kamienic: IV,VII i XX na Starym Mieście w Zamościu w ramach Projektu e-Zamość działki nr ewidencyjny 39,40,54, - Decyzja 507/2010 dotycząca budowy urządzeń teletechnicznych przewodowych oraz bezprzewodowego dostępu do Internetu - Hotspoty w obiektach fortecznych: Kazamata-Bastion I, Nowa Brama Lubelska, Stara Brama Lubelska z Kojcem, Brama Szczebrzeska z Wartownią w obrębie Starego Miasta w Zamościu w ramach Projektu e-Zamość działki nr ewidencyjny 3,1,6,134,54/4,	RPO WL 2014-2020 Działanie 5.4 Transport niskoemisyjny	Przedsięwzięcie Zintegrowane Miasto Zamość

		<ul style="list-style-type: none"> - Decyzja nr 5957/IX-DM/152A/11 dotyczy umieszczenia odcinka linii teletechnicznej w pasie drogowym ulicy Okopowej w Zamościu, - Decyzja nr 5956/IX-DM/153A/11 dotyczy umieszczenia odcinka linii teletechnicznej w pasie drogowym ulicy Królowej Jadwigi w Zamościu, - Decyzja nr 5384/IX-DM/131A/11 dotyczy umieszczenia odcinka linii teletechnicznej w pasie drogowym ulicy Piłsudskiego w Zamościu, - Plan gospodarki niskoemisyjnej dla Miasta Zamość, - Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego w Zamościu na lata 2014-2028, - Specyfikacja Istotnych Warunków Zamówienia na zakup taboru niskoemisyjnego. 		
Cel operacyjny 1.3. Zwiększenie dostępności sieci wodno – kanalizacyjnej oraz poprawa czystości obszaru				
Cel operacyjny 1.4. Wzrost efektywności energetycznej obiektów i budynków wraz z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii				
Kompleksowa termomodernizacja budynków użyteczności publicznej i systemów oświetleniowych ulic w Zamościu.	61 000 000,00	<ul style="list-style-type: none"> - opracowano pełną inwentaryzację architektoniczno - budowlaną budynków, dla których będą opracowywane audyty energetyczne w zakresie niezbędnym do rzetelnego opracowania przedmiotowych audytów, -opracowano audyty energetyczne zgodnie z wymogami Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 17 marca 2009r. (Dz.U. Z 2009r. Nr 43 poz. 346) -opracowano projekt budowlano – wykonawczy i uzyskano pozwolenie na budowę dla zadania: termomodernizacja obiektów Zespołu Szkół Nr 5 w Zamościu 	RPO WL 2014-2020 Działanie 5.2 Efektywność energetyczna sektora publicznego	Przedsięwzięcie samodzielne

Cel strategiczny 2. Zintegrowany rozwój turystyki				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 2.1. Zwiększenie dostępności do obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo poprzez integrację lokalnych szlaków turystycznych z ponadregionalnymi szlakami rowerowymi				
„Zamość – brama Roztocza strefą aktywnej rekreacji kulturowej”	35 170 000 zł		RPO WL Działanie 5.4 Transport niskoemisyjny	Przedsięwzięcie Zintegrowane Miasto Zamość
Przebudowa zbiornika wodnego i zagospodarowanie terenu wokół zalewu w kierunku ochrony dziedzictwa naturalnego i poszerzenia oferty rekreacyjnej oraz prace remontowo - konserwatorskie Rotundy i Cmentarza Wojennego wraz z przyległym terenem w obrębie kompleksu zabytkowego miasta Zamościa wpisanego na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO	17 238 000 zł	- Uchwała Nr XLVI/499/06 Rady Miejskiej w Zamościu z dnia 26 czerwca 2006r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Zamość. - Koncepcja zagospodarowania terenu przy Zalewie Miejskim w Zamościu w ramach zadania inwestycyjnego pod nazwą „Rewitalizacja terenów rekreacyjnych przy Zalewie Miejskim w Zamościu. Inwestor: Miasto Zamość, Rynek Wielki 13, 22-400 Zamość. Projektant: arch. Jan Burmas UPR.proj. UAN-II-8386/1/86 - wytyczne konserwatorskie remontu budynku Rotundy w Zamościu w obszarze zamojskiego zespołu staromiejskiego z dnia 30 czerwca 2015r., Znak: IN.III.5183.88.2.2015.	RPO WL Działanie 7.4 Turystyka przyrodnicza	Przedsięwzięcie samodzielne
Cel operacyjny 2.2. Zachowanie atrakcji dziedzictwa naturalnego i kulturowego				
Zwiększenie dostępności zalewu miejskiego w Zamościu jako miejsca aktywnej rekreacji w sąsiedztwie	13 490 000 zł		RPO WL Działanie 7.1. Dziedzictwo kulturowe i	Przedsięwzięcie Zintegrowane Miasto Zamość

zamojskiego zespołu staromiejskiego Przebudowa zbiornika wodnego i zagospodarowanie terenu wokół zalewu w kierunku ochrony dziedzictwa naturalnego i poszerzenia oferty rekreacyjnej oraz prace remontowo - konserwatorskie Rotundy i Cmentarza Wojennego wraz z przyległym terenem w obrębie kompleksu zabytkowego miasta Zamościa wpisanego na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO	17 238 000 zł	- Uchwała Nr XLVI/499/06 Rady Miejskiej w Zamościu z dnia 26 czerwca 2006r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Zamość.	naturalne POIiŚ Działania 2.4 Ochrona przyrody i edukacja ekologiczna	Przedsięwzięcie samodzielne
	16 317 000 zł	- Koncepcja zagospodarowania terenu przy Zalewie Miejskim w Zamościu w ramach zadania inwestycyjnego pod nazwą „Rewitalizacja terenów rekreacyjnych przy Zalewie Miejskim w Zamościu. Inwestor: Miasto Zamość, Rynek Wielki 13, 22-400 Zamość. Projektant: arch. Jan Burmas UPR.proj. UAN-II-8386/1/86 - wytyczne konserwatorskie remontu budynku Rotundy w Zamościu w obszarze zamojskiego zespołu staromiejskiego z dnia 30 czerwca 2015r., Znak: IN.III.5183.88.2.2015.	POIiŚ Działania 8.1 Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury	Przedsięwzięcie samodzielne
„Rewitalizacja Akademii Zamojskiej”	30 000 000 zł	- dokumentacja techniczna (Projekt budowlany i wykonawczy, Program prac konserwatorskich, Specyfikacja techniczna wykonania i odbioru robót, wykonany przez jednostkę projektową: PAS PROJEKT ARCHI STUDIO, 05-830 Nadarzyn; ul. Plantowa 5, w sierpniu 2013 r.) - prawomocne pozwolenie na budowę ze wszystkimi uzgodnieniami (Pozwolenie na budowę nr 254/2013 z dnia 13. 09.2013 r., - dokumentacja kosztorysowa	POIiŚ Działania 8.1 Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury	Przedsięwzięcie samodzielne
Rewitalizacja zabytkowego obiektu Pałacu Zamoyskich w Zamościu w celu utworzenia centrum konferencyjno – hotelowego zwiększającego potencjał	120 000 000 zł	Brak	POIiŚ Działania 8.1 Ochrona dziedzictwa kulturowego i	Przedsięwzięcie samodzielne

gospodarczy i turystyczny regionu			rozwój zasobów kultury	
Rewitalizacja Rotundy Zamojskiej w Zamościu przy ulicy Droga Męczenników Rotundy	8 107 013,03		RPO WL 2014-2020 Działanie 7.1 Dziedzictwo kulturowe i naturalne	Przedsięwzięcie zintegrowane Miasto Zamość
Cel operacyjny 2.3. Rozwój specjalizacji turystycznej poprzez integrację produktów oferty turystycznej				
E-turysta – Aktywne Roztocze	750 000 (wartość całego projektu)		RPO WL - Działanie 2.1. Cyfrowe lubelskie	Przedsięwzięcie Zintegrowane – M. Tomaszów Lubelski – Lider Projekt Partnerski ze wszystkimi partnerami przedsięwzięcia „Od kultury do natury”
Promocja zintegrowanego produktu turystycznego „Aktywne Roztocze – od – kultury do natury”	2 550 000 (wartość całego projektu)		RPO WL Działanie 3.6. Marketing gospodarczy	Przedsięwzięcie Zintegrowane – LOT Roztocze – Lider Projekt Partnerski ze wszystkimi partnerami przedsięwzięcia „Od kultury do natury”
Budowa obiektów dla zwierząt zagrożonych wyginięciem na terenie Ogrodu Zoologicznego w Zamościu, pełniącego funkcję przygranicznego ośrodka kwarantannowania i przetrzymywania zwierząt nielegalnie wwiezionych do strefy Schengen – kontynuacja projektów zrealizowanych w latach 2009-2015,	25 000 000 zł	Brak	RPO WL Działanie 7.3 Ochrona różnorodności przyrodniczej oraz RPO WL Działanie 13.3. Rewitalizacja obszarów miejskich	Przedsięwzięcie samodzielne

współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego.

Cel Strategiczny 3. Rozwijająca się specjalizacja gospodarcza oraz wzrost jakości życia				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 3.1. Aktywizacja lokalnej społeczności poprzez rozwój przedsiębiorczości ze szczególną rolą przetwórstwa produktów lokalnych				
Rewitalizacja zdegradowanych infrastrukturalnie i społecznie przestrzeni zamojskiego zespołu staromiejskiego w celu poprawy jakości życia mieszkańców, likwidacji problemów społecznych, aktywizacji gospodarczej i zwiększenia oferty rekreacyjnej Zamościa – jedyne na obszarze województwa lubelskiego miasta z kompleksem zabytkowym wpisanym na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO.	14 100 000,00	<p>- Projekt budowlany – Remont z pracami konserwatorskimi bloków kamienic Starego Miasta w Zamościu: Blok VII zawarty między ulicami: Bazyleiańska, Zamenhofa, Łukasińskiego, Pereca oraz kamienica przy ul. Łukasińskiego 11 (zlokalizowana w bloku VIII). Data przygotowania dokumentu: marzec 2008. Autor opracowania: mgr inż. arch. Jan Burmas</p> <p>- Projekt budowlany – Remont z pracami konserwatorskimi bloków kamienic Starego Miasta w Zamościu: Blok VI zawarty między ulicami: Bazyleiańska, Ormiańska, Grecka, Pereca. Data przygotowania dokumentu: kwiecień 2008. Autor opracowania: mgr inż. arch. Jan Burmas</p> <p>- Projekt budowlany – Remont z pracami konserwatorskimi bloków kamienic Starego Miasta w Zamościu: Blok XX położony przy Rynek Wielki, ul. Grodzka, Kolegiacka, Staszica. Data przygotowania dokumentu: maj 2008. Autor opracowania: mgr inż. arch. Jan Burmas.</p>	RPO WL 2014-2020 Działanie 13.3. „Rewitalizacja obszarów miejskich	Przedsięwzięcie samodzielne

- Program prac konserwatorskich w Bloku XX na Starym Mieście w Zamościu. Data przygotowania dokumentu: 2008. Autorzy opracowania: mgr Katarzyna Bromirska, mgr Miron Keller

- Projekt budowlany: branża drogowa, branża elektryczna, branża sanitarna – przebudowa ulic wraz z ich odwodnieniem, przebudową oświetlenia ulic i budową kanalizacji teleinformatycznej, przebudową sieci wodociągowej, likwidacją kolizji sieci podziemnych na terenie Starego Miasta w Zamościu – ul. Staszica, odc. od ul. Kolegiackiej do Rynku Wielkiego. Data przygotowania dokumentu: IV kwartał 2007. Autor opracowania: inż. Maria Kamińska, ul. Peowiaków 36/17, 22-400 Zamość.

- Projekt budowlany: branża drogowa, branża elektryczna, branża sanitarna – przebudowa ulic wraz z ich odwodnieniem, przebudową oświetlenia ulic i budową kanalizacji teleinformatycznej, przebudową sieci wodociągowej, likwidacją kolizji sieci podziemnych na terenie Starego Miasta w Zamościu – ul. Staszica, odc. od ul. Bazylikańskiej do ul. Łukasińskiego. Data przygotowania dokumentu: IV kwartał 2007. Autor opracowania: inż. Maria Kamińska, ul. Peowiaków 36/17, 22-400 Zamość

- Projekt budowlany: branża drogowa, branża elektryczna, branża sanitarna – przebudowa ulic wraz z ich odwodnieniem, przebudową oświetlenia ulic i budową kanalizacji

	<p>teleinformatycznej, przebudową sieci wodociągowej, likwidacją kolizji sieci podziemnych na terenie Starego Miasta w Zamościu – ul. Grecka, odc. od ul. Grodzkiej do ul. Staszica. Data przygotowania dokumentu: IV kwartał 2007. Autor opracowania: inż. Maria Kamińska, ul. Peowiaków 36/17, 22-400 Zamość</p> <p>- Projekt budowlany: branża drogowa, branża elektryczna, branża sanitarna – przebudowa ulic wraz z ich odwodnieniem, przebudową oświetlenia ulic i budową kanalizacji</p> <p>teleinformatycznej, przebudową sieci wodociągowej, likwidacją kolizji sieci podziemnych na terenie Starego Miasta w Zamościu – ul. Żeromskiego, odc. od ul. Bazylińskiej do Placu Wolności. Data przygotowania dokumentu: IV kwartał 2007. Autor opracowania: inż. Maria Kamińska, ul. Peowiaków 36/17, 22-400 Zamość</p> <p>- Projekt budowlany: branża drogowa, branża elektryczna, branża sanitarna – przebudowa ulic wraz z ich odwodnieniem, przebudową oświetlenia ulic i budową kanalizacji</p> <p>teleinformatycznej, przebudową sieci wodociągowej, likwidacją kolizji sieci podziemnych na terenie Starego Miasta w Zamościu – ul. Bazylińskiej, odc. od ul. Zamenhofa do ul. Łukasińskiego. Data przygotowania dokumentu: IV kwartał 2007. Autor opracowania: inż. Maria Kamińska, ul. Peowiaków 36/17, 22-400 Zamość</p> <p>- Projekt budowlany: branża drogowa,</p>
--	---

	<p>branża elektryczna, branża sanitarna – przebudowa ulic wraz z ich odwodnieniem, przebudową oświetlenia ulic i budową kanalizacji teleinformatycznej, przebudową sieci wodociągowej, likwidacją kolizji sieci podziemnych na terenie Starego Miasta w Zamościu – ul. Kościuszki, odc. od ul. Bazylińskiej do Placu Wolności. Data przygotowania dokumentu: IV kwartał 2007. Autor opracowania: inż. Maria Kamińska, ul. Peowiaków 36/17, 22-400 Zamość.</p>
	<p>Cel operacyjny 3.2. Zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych na wysokim poziomie</p>
	<p>Cel operacyjny 3.3. Wzrost bezpieczeństwa oraz opieki zdrowotnej na terenie obszaru o funkcji turystycznej</p>
	<p>Cel operacyjny 3.4. Efektywne kształtowanie przestrzeni publicznej</p>

GMINA ZWIERZYNIEC

Cel Strategiczny 1. Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru oraz poprawa stanu ochrony środowiska				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 1.1. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru				
Przebudowa drogi powiatowej Nr 2947 L Zwierzyniec - Terespol w miejscowości Sochy	3 000 000,00	Uzyskano dokumentację techniczną oraz zezwolenie na realizację inwestycji złożono wnioski o dofinansowanie zadania z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020	Środki UE PROW 2014-2020	Gmina Zwierzyniec
Przebudowa drogi gminnej nr 110777 L w Zwierzyńcu na odcinku od drogi powiatowej nr 2951 L do granicy miasta	2 216 250,75	Uzyskano dokumentację techniczną oraz zezwolenie na realizację inwestycji złożono wnioski o dofinansowanie zadania z Programu Rozwoju Gminnej i Powiatowej Infrastruktury Drogowej na lata 2016-2019	Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju Program Rozwoju Gminnej i Powiatowej Infrastruktury Drogowej na lata 2016-2019	Gmina Zwierzyniec
Budowa drogi na ul. Klonowej w Zwierzyńcu	200 000,00	Brak dokumentacji technicznej, brak zezwoleń na realizację inwestycji	Środki własne, Środki UE PROW 2014-2020 Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju Program Rozwoju Gminnej i Powiatowej Infrastruktury Drogowej na lata 2016-2019	Gmina Zwierzyniec
Budowa drogi na ul. Nadrzecznej w Zwierzyńcu	450 000,00	Brak dokumentacji technicznej, brak zezwoleń na realizację inwestycji	Środki własne, Środki UE	Gmina Zwierzyniec

			PROW 2014-2020 Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju Program Rozwoju Gminnej i Powiatowej Infrastruktury Drogowej na lata 2016-2019
Cel operacyjny 1.2. Wewnętrzna spójność komunikacyjna z rozwiniętym ekologicznym transportem zbiorowym			
Cel operacyjny 1.3. Zwiększenie dostępności sieci wodno - kanalizacyjnej oraz poprawa czystości obszaru			
Rozbudowa systemu kanalizacji sanitarnej w gminie Zwierzyniec	1 197 826,05	Częściowo uzyskano dokumentację techniczną oraz zezwolenie na realizację inwestycji złożono wnioski o dofinansowanie zadania z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020	Środki własne, Środki UE RPO WL 2014-2020 NFOŚiGW, WFOŚiGW Gmina Zwierzyniec
Budowa systemu wodociągowego o długości 2 793 m w miejscowości Sochy	100 000,00	Uzyskano dokumentację techniczną, brak zezwoleń na realizację inwestycji	Środki własne, Środki UE, RPO WL 2014-2020 PROW 2014-2020 NFOŚiGW, WFOŚiGW Gmina Zwierzyniec
Budowa systemu kanalizacji sanitarnej wraz z przesyłem do Zwierzyńca w miejscowości Sochy o długości 5 500 m	2 500 000,00	Częściowo uzyskano dokumentację techniczną, brak zezwoleń na realizację inwestycji	Środki własne, Środki UE, RPO WL 2014-2020 PROW 2014-2020 NFOŚiGW, WFOŚiGW Gmina Zwierzyniec
Budowa systemu kanalizacji sanitarnej wraz z przesyłem do Zwierzyńca w miejscowości Wywłoczka o długości 6 000 m	3 000 000,00	Brak dokumentacji technicznej, brak zezwoleń na realizację inwestycji	Środki własne, Środki UE, RPO WL 2014-2020 PROW 2014-2020 NFOŚiGW, WFOŚiGW Gmina Zwierzyniec

Budowa 30 przydomowych oczyszczalni ścieków w miejscowości Guciów	50 000,00	Brak dokumentacji technicznej, brak zezwoleń na realizację inwestycji	Środki własne, Środki UE, RPO WL 2014-2020 PROW 2014-2020 NFOŚiGW, WFOŚiGW	Gmina Zwierzyniec
Modernizacja 5 przepompowni ścieków	100 000,00	Brak dokumentacji technicznej, brak zezwoleń na realizację inwestycji	Środki własne, Środki UE, RPO WL 2014-2020 PROW 2014-2020 NFOŚiGW, WFOŚiGW	Gmina Zwierzyniec
Cel operacyjny 1.4. Wzrost efektywności energetycznej obiektów i budynków wraz z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii				
Montaż instalacji fotowoltaicznej do produkcji energii elektrycznej na budynku Gimnazjum Publicznego w Zwierzyńcu	49 976,33	Brak dokumentacji technicznej, brak zezwoleń na realizację inwestycji	Środki UE RPOWL 2014-2020 NFOŚiGW, WFOŚiGW, ESCO	Gmina Zwierzyniec
Montaż instalacji fotowoltaicznej do produkcji energii elektrycznej na budynku Szkoły Podstawowej w Zwierzyńcu	47 756,45	Brak dokumentacji technicznej, brak zezwoleń na realizację inwestycji	Środki UE RPOWL 2014-2020 NFOŚiGW, WFOŚiGW, ESCO	Gmina Zwierzyniec
Montaż instalacji fotowoltaicznej do produkcji energii elektrycznej na budynku Centrum Kultury i Biblioteki Publicznej w Zwierzyńcu	62 002,31	Brak dokumentacji technicznej, brak zezwoleń na realizację inwestycji	Środki UE RPOWL 2014-2020 NFOŚiGW, WFOŚiGW, ESCO	Gmina Zwierzyniec
Montaż instalacji fotowoltaicznej do produkcji energii elektrycznej na budynku Szkoły Filialnej w Wywłoczce	18 222,35	Brak dokumentacji technicznej, brak zezwoleń na realizację inwestycji	Środki UE RPOWL 2014-2020 NFOŚiGW, WFOŚiGW, ESCO	Gmina Zwierzyniec
Montaż instalacji fotowoltaicznej do produkcji energii elektrycznej na budynku po byłej Przychodni Zdrowia w Zwierzyńcu	5 987,89	Brak dokumentacji technicznej, brak zezwoleń na realizację inwestycji	Środki UE RPOWL 2014-2020 NFOŚiGW, WFOŚiGW, ESCO	Gmina Zwierzyniec
Montaż instalacji fotowoltaicznej do produkcji energii elektrycznej na budynku Sali gimnastycznej przy Zespole Szkół Drzewnych i Ochrony Środowiska w Zwierzyńcu	14 316,92	Brak dokumentacji technicznej, brak zezwoleń na realizację inwestycji	Środki UE RPOWL 2014-2020 NFOŚiGW, WFOŚiGW, ESCO	Gmina Zwierzyniec

Montaż instalacji fotowoltaicznej do produkcji energii elektrycznej przy obiekcie Oczyszczalni Ścieków w Zwierzyńcu	370 817,03	Brak dokumentacji technicznej, brak zezwoleń na realizację inwestycji	Środki UE RPOWL 2014-2020 NFOŚiGW, WFOŚiGW, ESCO	Gmina Zwierzyniec
Montaż instalacji fotowoltaicznej do produkcji energii elektrycznej przy obiekcie Ujęcia Wody w Zwierzyńcu	135 123,33	Brak dokumentacji technicznej, brak zezwoleń na realizację inwestycji	Środki UE RPOWL 2014-2020 NFOŚiGW, WFOŚiGW, ESCO	Gmina Zwierzyniec
Montaż instalacji kolektorów słonecznych na budynku byłej Przychodni Zdrowia w Zwierzyńcu	56 000,00	Brak dokumentacji technicznej, brak zezwoleń na realizację inwestycji	Środki UE RPOWL 2014-2020 NFOŚiGW, WFOŚiGW, ESCO	Gmina Zwierzyniec
Wymiana nieefektywnych źródeł oświetlenia ulic w miejscowości Zwierzyniec	85 750,00	Brak dokumentacji technicznej, brak zezwoleń na realizację inwestycji	Środki UE RPOWL 2014-2020 NFOŚiGW, WFOŚiGW	Gmina Zwierzyniec
Cykl szkoleń z zakresu gospodarki niskoemisyjnej	20 000,00	Nie dotyczy	Środki własne, Środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW	Gmina Zwierzyniec
Promocja proekologicznych zachowań	30 000,00	Nie dotyczy	Środki własne, Środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW	Gmina Zwierzyniec
Ekozamówienia	25 000,00	Nie dotyczy	Środki własne, Środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW	Gmina Zwierzyniec

Cel strategiczny 2. Zintegrowany rozwój turystyki

Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 2.1. Zwiększenie dostępności do obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo poprzez integrację lokalnych szlaków turystycznych z ponadregionalnymi szlakami rowerowymi				
Budowa i oznakowanie ciągu pieszo-rowerowego na odcinku od Stawów Echo do Soch	397 174,78	Uzyskano dokumentację techniczną oraz zezwolenie na realizację inwestycji w zakresie dot. budowy i oznakowania ciągu pieszo-rowerowego na odcinku od Stawów Echo do Soch w pozostałym zakresie brak dokumentacji technicznej i zezwoleń na realizację inwestycji	RPO WL 2014-2020 Działanie 7.3 Turystyka przyrodnicza	Przedsięwzięcie Zintegrowane Lider Projektu - Gmina Zwierzyniec, Partnerzy projektu - Roztoczański Park Narodowy, Powiat Zamojski
Przebudowa drogi gminnej 110794 L (ul. H.H. Gramowskiego) w Zwierzyncu w zakresie budowy ścieżki rowerowej (etap I i II)	300 000,00	Uzyskano dokumentację techniczną oraz zezwolenie na realizację inwestycji	Środki własne, Środki UE RPOWL 2014-2020	Gmina Zwierzyniec
Cel operacyjny 2.2. Zachowanie atrakcji dziedzictwa naturalnego i kulturowego				
Zagospodarowanie zbiornika wodnego „Rudka” w Zwierzyncu wraz z jej otoczeniem (projekt realizowany samodzielnie)	11 367 000,00	W trakcie opracowywania dokumentacji technicznej dot. zagospodarowania zbiornika wodnego Rudka w Zwierzyncu W trakcie przygotowywania wniosku o dofinansowanie zadania z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020	RPO WL 2014-2020 Działanie 7.1 Dziedzictwo kulturowe i naturalne	Przedsięwzięcie Zintegrowane Gmina Zwierzyniec
Kompleksowe zagospodarowanie turystyczne obszaru "Zwierzynczyka" - projekt realizowany w partnerstwie z Roztoczańskim Parkiem Narodowym i Powiatem Zamojskim.	2 174 000,00	Brak dokumentacji technicznej, brak zezwoleń na realizację inwestycji	RPO WL 2014-2020 Działanie 7.1 Dziedzictwo kulturowe i naturalne	Przedsięwzięcie Zintegrowane Gmina Zwierzyniec

Remont i zmiana lokalizacji dzwonnicy przy kościele "na wodzie" p.w. św. Jana Nepomucena w Zwierzyńcu	50 000,00	Brak dokumentacji technicznej, brak zezwoleń na realizację inwestycji	Środki UE LEADER 2014-2020	Parafia Rzymsko-katolicka p.w. Matki Bożej Królowej Polski w Zwierzyńcu
Remont elewacji kościoła "na wodzie" p.w. św. Jana Nepomucena w Zwierzyńcu	50 000,00	Brak dokumentacji technicznej, brak zezwoleń na realizację inwestycji	Środki UE LEADER 2014-2020	Parafia Rzymsko-katolicka p.w. Matki Bożej Królowej Polski w Zwierzyńcu
Remont i modernizacja kina "Skarb"	1 000 000,00	Brak dokumentacji technicznej, brak zezwoleń na realizację inwestycji	Środki UE RPO WL 2014-2020, Program Operacyjny Rozwój Kin Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej, Ministerstwo Dziedzictwa Narodowego	Centrum Kultury i Biblioteka Publiczna w Zwierzyńcu
Dobudowa sceny w sali wystawowo-widowiskowej w Centrum Kultury i Bibliotece Publicznej w Zwierzyńcu	300 000,00	Uzyskano dokumentację techniczną, która wymaga aktualizacji, konieczność uzyskania zezwolenia na realizację inwestycji	Środki UE RPO WL 2014-2020 LEADER 2014-2020	Centrum Kultury i Biblioteka Publiczna w Zwierzyńcu
Remont i wyposażenie pracowni instruktorskich w Centrum Kultury i Bibliotece Publicznej w Zwierzyńcu	200 000,00	Brak dokumentacji technicznej, brak zezwoleń na realizację inwestycji	Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	Centrum Kultury i Biblioteka Publiczna w Zwierzyńcu
Utworzenie i wyposażenie pracowni fotograficznej i audiowizualnej w Centrum Kultury i Bibliotece Publicznej w Zwierzyńcu	100 000,00	Brak dokumentacji technicznej, brak zezwoleń na realizację inwestycji	Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	Centrum Kultury i Biblioteka Publiczna w Zwierzyńcu
Przebudowa sceny amfiteatru w Parku Środowiskowym w Zwierzyńcu	100 000,00	Brak dokumentacji technicznej, brak zezwoleń na realizację inwestycji	Środki UE LEADER 2014-2020	Gmina Zwierzyniec
Cel operacyjny 2.3. Rozwój specjalizacji turystycznej poprzez integrację produktów oferty turystycznej				
E-turysta – Aktywne Roztocze	750 000,00 (wartość całego projektu)		RPO WL 2014-2020 - Działanie 2.1. Cyfrowe lubelskie	Przedsięwzięcie Zintegrowane – M. Tomaszów Lubelski – Lider

Promocja zintegrowanego produktu turystycznego „Aktywne Roztocze – od – kultury do natury”	1 500 000,00 (wartość całego projektu)		RPO WL 2014-2020 Działanie 3.6. Marketing gospodarczy	Projekt Partnerski ze wszystkimi partnerami przedsięwzięcia „Od kultury do natury” Przedsięwzięcie Zintegrowane – LOT Roztocze – Lider Projekt Partnerski ze wszystkimi partnerami przedsięwzięcia „Od kultury do natury”
	50 000,00	Brak dokumentacji technicznej, brak zezwoleń na realizację inwestycji	Środki UE LEADER 2014-2020	Klub Sportowy "Sokół"
	20 000,00	Brak dokumentacji technicznej, brak zezwoleń na realizację inwestycji	Środki UE LEADER 2014-2020	Klub Sportowy "Sokół"
	180 000,00	Brak dokumentacji technicznej, brak zezwoleń na realizację inwestycji	Środki UE LEADER 2014-2020	Klub Sportowy "Sokół"
	6 000 000,00	Brak dokumentacji technicznej, brak zezwoleń na realizację inwestycji	Środki UE RPOWL 2014-2020 Ministerstwo Sportu i Turystyki	Gmina Zwierzyniec

Cel Strategiczny 3. Rozwijająca się specjalizacja gospodarcza oraz wzrost jakości życia				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 3.1. Aktywizacja lokalnej społeczności poprzez rozwój przedsiębiorczości ze szczególną rolą przetwórstwa produktów lokalnych				

Budowa targowiska w Zwierzyńcu	850 000,00	Uzyskano dokumentację techniczną, która wymaga aktualizacji, konieczność uzyskania zezwolenia na realizację inwestycji	Środki UE PROW 2014-2020	Gmina Zwierzyniec
Cel operacyjny 3.2. Zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych na wysokim poziomie				
Wykorzystanie technologii informacyjnej w procesie dydaktycznym poprzez zakup komputerów i sprzętu przyczyniających się do rozwoju kompetencji kluczowych	380 000,00	Nie dotyczy	Środki UE RPO WL 2014-2020	Gmina Zwierzyniec
Cel operacyjny 3.3. Wzrost bezpieczeństwa oraz opieki zdrowotnej na terenie obszaru o funkcji turystycznej				
Zakup pojazdu niskoemisyjnego dla Ochotniczej Straży Pożarnej	700 000,00	Nie dotyczy	Środki własne, Środki UE	Gmina Zwierzyniec
Cel operacyjny 3.4. Efektywne kształtowanie przestrzeni publicznej				
Wykonanie elewacji świetlicy wiejskiej w Turzyńcu	50 000,00	Brak dokumentacji technicznej, brak zezwoleń na realizację inwestycji	Środki UE LEADER 2014-2020	Gmina Zwierzyniec
Modernizacja świetlicy wiejskiej w Topólczy	50 000,00	Brak dokumentacji technicznej, brak zezwoleń na realizację inwestycji	Środki UE LEADER 2014-2020	Gmina Zwierzyniec
Odrestaurowanie figury przydrożnej przy ulicy Szkolnej w Zwierzyńcu	30 000,00	Brak dokumentacji technicznej, brak zezwoleń na realizację inwestycji	Środki UE LEADER 2014-2020	Towarzystwo Miłośników Zwierzyńca

ROZTOCZAŃSKI PARK NARODOWY

Cel Strategiczny 1. Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru oraz poprawa stanu ochrony środowiska				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 1.1. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru				
Cel operacyjny 1.2. Wewnętrzna spójność komunikacyjna z rozwiniętym ekologicznym transportem zbiorowym				
Cel operacyjny 1.3. Zwiększenie dostępności sieci wodno – kanalizacyjnej oraz poprawa czystości obszaru				
Cel operacyjny 1.4. Wzrost efektywności energetycznej obiektów i budynków wraz z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii				

Cel strategiczny 2. Zintegrowany rozwój turystyki				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 2.1. Zwiększenie dostępności do obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo poprzez integrację lokalnych szlaków turystycznych z ponadregionalnymi szlakami rowerowymi				
Wykonanie ścieżki multisensorycznej pt. „Zmysły natury” oraz Ścieżka edukacyjna „Doliną Wieprza” - Rudka - Słupy wraz z obiektem obsługi turystów RPN	3 255 574,44	Park posiada dokumentację na wykonanie multisensorycznej ścieżki edukacyjne i pawilonu sanitarno-informacyjnego. Trwają procedury uzyskania pozwolenia na budowę i realizację zadania	RPO WL 2014-2020 Działanie 7.4 Turystyka przyrodnicza	Przedsięwzięcie Zintegrowane

Cel operacyjny 2.2. Zachowanie atrakcji dziedzictwa naturalnego i kulturowego				
Aktywna ochrona przyrody w Roztoczańskim Parku Narodowym w latach 2017-2020	3 000 000,00	Realizacja zgodnie z Rocznymi zadaniami ochronnymi i projektem planu ochrony RPN	Współudział: środki własne RPN, NFOŚiGW	Roztoczański Park Narodowy
Monitoring zmian zachodzących w środowisku przyrodniczym i kulturowym Roztocza i ich wpływa na zachowanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego Roztocza	500 000,00	Realizacja w oparciu o infrastrukturę edukacyjno-turystyczną RPN, standardy realizowanych programów Zintegrowanego Monitoringu Środowiska Przyrodniczego oraz doświadczenie w zakresie badań i monitoringu		Roztoczański Park Narodowy UMCS w Lublinie Uniwersytet im. Iwana Franki we Lwowie
Transgraniczny Rezerwat Biosfery Roztocze – wdrożenie wspólnego planu działania na lata 2017-2020	1 000 000,00	Realizacja założeń Wspólnego planu działania określonego w dokumentacji Transgranicznego Rezerwatu Biosfery Roztocze		Lokalna Organizacja Turystyczna Roztocze Roztoczański Park Narodowy Partnerzy projektu 30 gmin
Dziedzictwo kulturowe i bioróżnorodność Roztocza – program edukacyjny na lata 2017-2020 Jaworowskiego PPN i Roztoczańskiego PN	800 000,00	Realizacja ustawowych i statutowych zadań Parku w zakresie udostępniania dla turystyki i edukacji zgodnie z przyjętymi planami pracy Ośrodka Edukacyjno-Muzealnego i Roztoczańskiego Centrum Naukowo-Edukacyjnego RPN		Roztoczański PN i Jaworowski PPN
Transgraniczny Geopark „Kamienny Las na Roztoczu” jako płaszczyzna promocji udostępniania dla turystyki georóżnorodności Roztocza	700 000,00	Zintegrowane działania edukacyjno-turystyczne osadzone w projekcie powołania Geoparku Kamienny Las na Roztoczu		LOT Roztocze Roztoczański Park Narodowy Lasy Państwowe Gminy Roztocza
Cel operacyjny 2.3. Rozwój specjalizacji turystycznej poprzez integrację produktów oferty turystycznej				
E-turysta – Aktywne Roztocze	750 000,00 (wartość całego projektu)		RPO WL - Działanie 2.1. Cyfrowe lubelskie	Przedsięwzięcie Zintegrowane – M. Tomaszów

Promocja zintegrowanego produktu turystycznego „Aktywne Roztocze – od – kultury do natury”	1 500 000,00 (wartość całego projektu)	RPO WL Działanie 3.6. Marketing gospodarczy	Lubelski – Lider Projekt Partnerski ze wszystkimi partnerami przedsięwzięcia „Od kultury do natury”
			Przedsięwzięcie Zintegrowane – LOT Roztocze – Lider Projekt Partnerski ze wszystkimi partnerami przedsięwzięcia „Od kultury do natury”

Cel Strategiczny 3. Rozwijająca się specjalizacja gospodarcza oraz wzrost jakości życia				
Nazwa inwestycji	Szacunkowa wartość (zł)	Stan przygotowania inwestycji do realizacji (posiadana dokumentacja techniczna, zezwolenia na realizację inwestycji, itp.)	Planowane źródło finansowania inwestycji	Podmiot realizujący (gmina, nazwa jednostki podległej)
Cel operacyjny 3.1. Aktywizacja lokalnej społeczności poprzez rozwój przedsiębiorczości ze szczególną rolą przetwórstwa produktów lokalnych				
Cel operacyjny 3.2. Zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych na wysokim poziomie				
Cel operacyjny 3.3. Wzrost bezpieczeństwa oraz opieki zdrowotnej na terenie obszaru o funkcji turystycznej				

Cel operacyjny 3.4. Efektywne kształtowanie przestrzeni publicznej	